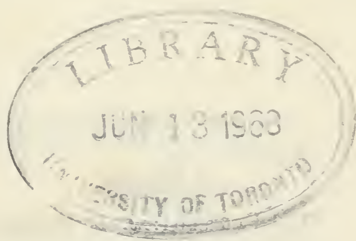

VELUT ARBOR ÆVO

SEBRANÉ SPISY

JOS. KAJ. TYLA.

Díl šestý.

DROBNĚJŠÍ POVÍDKY NOVOVĚKÉ.

Díl I.

V PRAZE.
Nakladatel: J. L. Kober.
1858.

DROBNĚJŠÍ

POVÍDKY NOVOVĚKÉ

od

JOS. KAJ. TYLA.

Díl první.

V PRAZE.
Nakladatel: J. L. Kober.
1858.

Tisk Jarosl. Pospíšila.

Nový rok.

Novela.

(Psáno roku 1843.)

Na hodinách kláštera dominikánského bilo pádné kladivo tři čtvrti na dvanáct. Studená, tmavá noc držela rozlehlé město v tuhém objetí, a mrazivý větřík vymétal ulice, zaháněje veselou, z hospod se hrnoucí čeládku do kaváren.

V pohodlném koutečku podobného, cikorii převařujícího ústavu seděli tři mladíci ve skvostném rozmaru. Do jedenácté byli vespolek poslední večer starého roku při cínových žbánečkách světili; a vyprázdnivše tam hezkou řadu hrubého střeliva, utekli se posléz do zbrojnice, kdež s outlejší, ale neméně nebezpečnou zbraní zahrávati počali. Již stálo patnácte punčových sklenic na tabulce kavárníkově, kterým se byl rozmarný trojlístek na dno podíval — a ještě nezdálo se, žeby s tímto díváním a skoumáním šlechetné tekutiny byli u konce.

Byli to bratříčkové, jakoby je hravá ruka náhody schvalně byla svedla — vesměs žákové nebeským mlékem napájených Mus. Novotný, nej-

mladší mezi nimi — malá, outlá postavička s rusými kadeřemi a zazrzavěle opeřenou bradou, trochu široce nastřihnutými ústy a zamodralýma brýlema, za nimiž dvé jiskrných očí se točilo — byl řemesla svého lyrický básník a přitom si časem na kritickou stolici zasedal; co vedle toho tropil, nebylo dosti známo; druhý z nich, Janovský, vytáhlý mladík, jemné, skoro ženské a tak průhledné pleti, že mu každým, sebe menším pohnutím na tváři viděti bylo, mnoho-li v sobě krve má — človíček jako syrový smrček, když se do ohně strčí — obíral se malováním podobizen a dával po zvláštních mohovitých domech hodiny v kreslení; třetí soudruh, nejstarší a nejusedlejší, byl divadelní herec. Ráz tváře jeho popisovati je těžko, leda by se řeklo, že byla beze všeho výrazu, jedna oněch širokých tváří, kteréž bývají nastrčeným znakem prosté srdečnosti. Ale když ji rozpříčil nebo natáhl, když ústa rozevřel a zuby vyšklebil, když oči vyvalil anebo přimhouřil: pak jej obskakovali diblíci nesmrtelného veselí, a člověk se musel smáti chtěj nechtěj. Byl oblíbený komik.

Novotnému se byla toho dne podařila báseň o snivěbdivých očích, komika byli dnes rozveselení diváci několikráte vyvolali, Janovský měl v kapse honorár za svůj poslední portrét — a to

byla věc nejhlavnější. Herec nemohl častovati, poněvadž bylo den před gaží; Novotný nemohl platiti, poněvadž si ani nakladatel básní, ani redaktor časopisu netroufal dáti mu něco anticipando: i musel tedy Janovský býti krkavcem na poušti a svůj honorár punčem rozřídit.

Nyní zahučela s věže dvanáctá.

„*Requiescat in pace!*“ zvolal Novotný, plnou sklenici pozvednuv a jako pouhou vodu do hrdla ji pohrobiv. „Teď mu zvoní umíráčkem. Však se měl již dávno bradou vzhůru položit — starý ničema.“

„A proč, Václave?“ ptal se komik, sklenici zvolna k ústům přikládaje, a vřelý nápoj pochutnávavě srkaje. „Proto že je starý? Myslíš, brachu — že bude v novém líp?“

„Kdybysi hlavu něco dále z kulis vystrčil, abysi nosem o skutečný svět zavadil,“ řekl Novotný — „věděl bysi, že ta stará mizerie dlouho trvati nemůže. Všecko se chystá k novému, krásnému životu. Sprostota musí vyhynouti, a na sutinách hrubé modly její rozepne šlechetná mysl své mohutné peruti a povznese královskou hlavu.“

„A pak budeme“ — rozkřikl se horlivými slovy a vroucím nápojem rozčilený Janovský — „pak budeme —“

„— pokojně u cínových žbánečků sedati,“ vskočil mu komik do řeči, po hodném doušku si pomlaskávaje.

„*Recte habes*, Johanýsku!“ dotvrdil to Novotný, soudruha na rameno uhodiv. „Právě to sezení u žbánečku je kvintesencí skutků našich — a bez něho byli bychme pouzí peciválkové. Oh — my jsme velicí — při pivě! Tam se rodí naše světoborné návrhy, kteréž — věčnými návrhy zůstávají.“

„No, no!“ namítal mu Janovský — „jenom ne tak zprudka! My děláme dost — a také příště nestrčíme ruce do kapes; — hlouposti, takové řeči!“

Novotný byl by snad odpověděl — ale zřetel všech tří obrátil se náhle ke dveřím, kdežto kavárník nevítaného hosta peskoval.

„To by se mi ještě nedostávalo,“ hulákal tam svým jadrným a dnes také trochu navlaženým jazykem — „abych se měl se žebráckou čeládkou zlobiti, sotva že nový rok přes práh kročí. Nestydíte se? o půlnoci! — a běhat po ulicích. Či myslíte, že mám pro vás dovolení nechat kavárnu otevřenou až do bílého rána?“

Host, kteréhož kavárník takto vítal, byl asi šedesátník — vytáhlá a vyzáblá postava s nejdobrosrdečnější tváří na světě. V tenounkém po-

pelavém kabátě u dveří se krče a čepici v rukou mačkaje, hleděl tiše prosebným, poněkud zakaleným okem na hospodáře, a vyslechnuv jeho nevlídné novoroční kázaní, řekl jektavýma rtoma polohlasitě: „Zaplať Pán Bůh!“ — Potom se chápal kliky.

„Na mou duši!“ zvolal Janovský. „Totě Pohořalský z Divotvorného klobouku!“

„Duchu Garrickův!“ zvolal komik, vesele se na chudáka ušklebiv — „jakoby Klicperovu nejživotnějšímu výtvoru byl za vzorek sloužil! Já mám tisícerou chuť na lepší známost s ním skleničku punče vyprázdniti.“

„Stane se, Johanýsku, stane se!“ potěšil ho básník, a obrátiv se s uzardělou tváří ke dveřím, zvolal: „He! pane Pohořalský! pane kolego! — neráčí se blíže přistoupiti?“

Žebravý host se otočil, nevěda dobře, zdali se ho volání týká, čili nic, a upřel zraky polo bázlivě, polo nadějně na rusovlasého kritika.

„Jen blíže, blíže!“ zvolal tento, na nuzáka kývaje. „Tu je dost místa pro čtvrtého. He! Marinko! — skleničku s vejcetem! — či líbí se bez vajec?“

„Zaplať Pán Bůh!“ řekl host, zdlouhavým krokem se přikrádaje, a nejistým okem brzo na

zvoucího mladíka, brzo na žasnoucího kavárníka pohlížeje.

„I totě se musím vzíti hned za nos, abych věděl, zdali bdím anebo spím!“ ozval se kavárník, své vykrmené bříško semotam otáčeje. — „Což pak ráčíte, pane Novotný, toto žebravé umučení znát?“

„Pozor na hubu, pane brindopale!“ hrozil mu kritik. „Anebo myslíte, žebych byl něčím horším, kdybych místo vyšívaného paltó — toho cizozemského a neforemného pytle — sedřený kabát na těle měl?“

„O, prosím — ale vy — a tato živá bída —“

„Právě že je živá, musíme si jí všímati; kdyby ležela již mezi šesti prkénkami — pak by bylo po vší starosti. Honem, zlatá dušinko! — honem s tím punčem. Pan Pohořalský musí nový rok vesele začíti.“

„Zaplať Pán Bůh, pánové!“ řekl tento s úsměvem, v němžto se radost, ale i žalost jevila. „Jsem v hluboké pokoře povděčen, milostiví pánové — jestli se ale ráčí pro nešťastného člověka něco dobrého udělati, bylo by mně místo drahého pití —“

„— nějaké novoroční nadělení na penězích milejší! *Concedo*, příteli písničkáři!“ přejal mu řeč Novotný, „a za tou příčinou obrátíme se tuhle

k našemu klenotníku, pokladníku a tajnému opatrovníku našich důchodů.“

Při tom okázal na Janovského; potom poklepal na prázdnou sesli, na nížto se nuzák i konečně posadil. Ostatní hosté sestrkovali při tom arci hlavy, anebo se divnému počínání veselého trojlístku smáli: ten se ale nedal mýliti, a přijal chudáka mezi sebe jako sobě rovného soudruha.

V několika okamženích kouřila se před ním štíhlá sklenice plamenného punče na lakovaném tácku. S dětinskou rozkoší sáhl po ní bídák oběma rukama i držel ji takto hezkou chvíli v hrsti, a potom si začal ruce mnouti, neboť měl prsty ostrým větrem zkřehlé.

„Jen s tím dolů, pane kolego!“ řekl komik, a sám sklenici pozvednuv, vylil z ní zbytek do hrdla. „To zahřívá. He, můj obratný Maroušku! — ještě půlku — a malý přídánek, aby z toho byla celá.“

„Zaplať Pán Bůh!“ oddechl si na to nuzák, ze sklenice asi na prst upiv — „zaplať Pán Bůh! — to je kouzelná vodička — ale škoda — škoda!“

„Jaká škoda? — čeho škoda?“ ptal se Novotný. „Ne snad trochu té citronové omáčky, kteráž vešla v pevný svazek s prudkým arakem,

ačkoliv se o ni také rozplývavý cukr pokoušel? — Jen s ní dolů!"

„Zaplať Pán Bůh!"

„Přisám Apelles, Rafael a Brandl!" ozval se nyní Janovský, kterýž byl až posud s nuzáka očí nespustil — „ta hlava a ne jiná! — hotový — nevyrovnaný Lazar! Já s ním udělám na příštím vystavení furore. Nebesa tě uchovejtež v neporušené postavě, můj osudem seslaný vzore — pí! ťukni si!"

„Zaplať Pán Bůh!" děkoval host a opět na prst upiv, doložil s povzdechem: „Škoda — škoda!"

„Ale *per deos infernales!* — jaká pak škoda, vetchý vzdychale?" ptal se Novotný.

„Že si nemohu vzít trochu té čarodějné vodičky domů."

„Ahá!" prohodil komik. „Pan Pohořalský ctívá bezpochychy Bachusa nejraději doma."

„I kam pak myslíte, jemnost pane! — pro Bachusa je ke mně cesta tuze obtížná; — ale mou zlatou Bětunku by to zahřálo. Já vím, že jí teď začínají prstíčky křehnouti — při tom věčném píchání."

„Co pak je to za Bětunku?" ptal se Novotný, a narovnával si brejle, jakoby chtěl odpověď všemi smysly pojmouti. „Jakého valoru?

jarní, lehkokřídlá píseň? — anebo zimní, plačtivá elegie? Snad pana Pohořalského vzácná paní manželka?"

„Manželka? — a pana Pohořalského?" ptal se nuzák, s podivením oči po trojlístku otáčeje. „I toť by v tom byl šlak zašitý! Kdo pak je ten pán? Já ho neznám?"

Trojlístek se dal do smíchu.

„Skvostný človíček! Pouhá nevinnost! — Ale k mudrctví mu schází jestě mnoho — neznáť ani svého vlastního jmena."

„Naposledy nebudete ani vědět," řekl Novotný, „že jste dělal písničky, o které se po výročních trzích lidé rvali?"

„Já že? — nu, ano, ano — já dělal písničky," začal nuzák, a v bledou vyzáblou tvář skočil mu záblesk jakési radosti. „Ale můj milý, zlatý pane, jakž pak vy to víte?"

„Toť vědí celé Čechy! — vždyť je to černé na bílém a tištěno v Hradci Králové. Není-liž pravda, páni kolegové?"

A druzí dva dali se do smíchu, na dosvědčení hlavou kývajíce.

„Ale jakž pak by to bylo, aby o mně celé Čechy věděly?" divil se nuzák jako u blahém vyjevení. „Vždyť pak se až posud nikomu do mých písní nechtělo" — doložil s názvukem tru-

dojemným; „a kdyby nebylo mé Bětunky, ještě bych je nebyl ani slyšel — leda ze svého vlastního bručení.“

„Ta vaše Bětuška tedy zpívá?“ ozval se Janovský, ze svého malířského pohlížení se protrhnuv.

„Oh! — a jak!“ odpověděl starý s mladickým plamenem.

„Snad hezky pronikavě manželská dueta?“

„Ale moji drazí pánové — co to máte pořád s tím manželstvím? Bětuška je moje vlastní a jediná dcera.“

„To není pravda!“ řekl Novotný krátce, právě vyprázdněnou sklenici na stůl postaviv.

„I ty milý Bože! já budu přece vědět, je-li to má dcera?“

„Vy máte tři dcery!“ dokazoval Novotný, jemužto jazyk již nějak neobratně služby konati počínal. — „Pánové, má Pohořalský tři dcery, nebo nemá?“

„Má, má!“ opětovali druzí dva jedním hrdlem.

„I uchovej Bože! Kdo pak vám to řekl?“

„No — Klicpera.“

„Kdo je ten pán? — já ho jaktěživ neviděl,“ řekl nuzák. — „Pánové, nesmějte se — mně začíná být ouzko! Ví Bůh, já mám jenom jedinou dceru.“

„Bez pochyby hezkou a — hodnou — není-li pravda?“ ptal se Janovský. „Můžeme s ní udělati známost?“

„Ne, ne!“ vyrazil ze sebe starý bojácně. „Má holka nestojí za to, aby s ní takoví pánové známost dělali. Za jedno není hezká — a za druhé — “

„— se o ni bojíš!“ vpadl mu komik do řeči. „Já ti to vidím na nose. Není ale divu — osmnáctileté děvče — “

„Prosím — ještě není zcela osmnáct — “

„Tím hůř! Mezi sedmnácti a osmnácti je největší nebezpečenství. He, Maroušku! Semhle ještě skleničku.“

„Zaplať Pán Bůh! již mi jde hlava kolem — “

„Škoda jen, že má Bětuška zrzavé vlasy — “

„Prosím poníženě — její hlavička se leskne jako havraní péří na slunci.“

„Takto by ještě prošla — kdyby nebyla trochu zakrnělá — “

„Prosím, to ji neznáte! Jedle nemůže být rovnější a štíhlejší — “

„Vždyť ale trochu šilhá — “

„Kdo vám to povídal? Očka její jsou dvě hvězdy, kteréž nad růžemi a liliemi do traplivé noci stáří mého utěšeně svítí.“

„Vivat Bětunka!“ zvolal nyní komik. „Píte, pánové! Přiťukni si, šťastný tatíku!“

„Zaplať Pán Bůh!“

„Vivat Bětunka!“ křičel nyní celý trojlístek, z plného hrdla se chechtaje, že tak lacino obraz chudé krasotinky dostal.

* * *

V nejnižším domku na Františku — celé průčelí jeho hledí do tak úzké uličky, že krom vlastních obyvatelů celý rok žádnému do očí nepadne — v tomto zastrčeném, skrčeném a již na vetchých nohou stojícím přístřeší, a sice v úzké, nízké sednici hořel grošový knot s lojovou odívkou v plechovém, starém svícně. Mžikavé světlo jeho padalo na mnoholetý, kulatý stůl, na několik židlí s porouchanými lenochy, na rozviklanou šatnici a otřený klavír, na dvě ouzké, chatrné postele a na několik po zažloutlé zdi visících obrazů beze vší ceny.

Nejpůvabnější předmět v tomto dávnověkém nábytku, jejž byl dravý čas podivně již ohryzal a všeho lesku zbavil, kterýž tu ale přece v jakémsi ladném pořádku stál — mezi touto chudou veteší seděla mladá, spanilá dívka a šila pilně hrubou košili.

Nyní vstala a začala si do rukou dýchati. Při tom semotam popocházejíc, vysýlala chvílkami toužebné zraky po malých plechových kamýnkách, v nichžto arci ani jiskry se nelesklo, pod nimiž ale dvě krejcarová polínka na drobno rozštípaná ležela. Zima se točila po sednici, a malý plamýnek v prázdných kamýnkách bylby tu býval věc velmi vítaná: ale dívka zpomněla na příští hodinu, a počala ještě více do rukou dýchati.

Výraz mladistvých, zimou trochu zamodralých tváří jejích byla dětinná nevinnost, spojená s obyčejnou pohlaví ženskému důvtipností; jenom lehynký závoj jakési starostlivosti zatemňoval jasné oko její.

Nyní bily venku hodiny. Temně doznívaly rány tmavou nocí k nízkému stavení.

„Tři čtvrti na jednu!“ vzdychla dívka, v nížto každé udeření hodinového kladiva i tlukot srdce množilo — „tři čtvrti na jednu — a ještě se nevrací. Jestli se mu něco zlého přihodilo — ne, ne! — toho se nesmím báti!“ doložila bázlivě, a sepnouc ruce položila je na prsa. Potom se přiblížila k oknu, a odhrnuvši vetchou záclonu z bývalé zástěrky, hleděla do úzké ulice. Venku však ležela tak hustá, neprohledná tma, že se

dívka s nepořízenou od okna obrátila, a rychlejším krokem zase po sednici přecházeti začala.

„Nešťastná noci!“ mluvila dívka sama k sobě, s rostoucí úzkostí oči k nízkému stropu pozdvihujíc — „musela-lis tu myšlénku v jeho hlavě zbuditi? Třebas bychme o novém roce ani krejcaru v domě neměli — a to také míti nebudeme, neboť jsme dali posledního půltolaru odpoledne za otcovu podrážku, a za límce mi slíbili dáti peníze o třech králích — ale třeba bychme ani krejcaru doma neměli, mně by nebylo přece tak ouzko jako nyní. Hokyně má dobré srdce — a ještě počká .... ale co to? — kdo pak to přichází do naší ulice ..? Ty milé nebe! to je otcův hlas. S kým to mluví? — s kým to přichází?“

I přiskočila k oknu a hlavu na zeď položíc, hleděla zase pod záclonou do tmavé noci.

V tom začalo venku něco na okno klepati. Děvče poslouchalo.

„He, moje poupátko!“ ozval se polo jektavý hlas na ulici — „nehajáš? Pojď, moje holoubátko — pojď, a otevři mi náš zlatoskvělý palác!“

„Milostivé nebe!“ řekla dívka sama k sobě — „totě v skutku otcův hlas! Ale jak to rozpráví!“

Potom vzala rychle svícen se stolu a běžela dvéře u domu otevřít.

Rezivý zámek zavrznul, a do úzké předsíně vklopýtnul starý nuzák z kavárny, podporován z obou stran svými nejnovějšími přátely, mladým malířem a komikem. Ale ve tváři jeho byla se mezitím podivná změna stala. Oko jeho se lesklo, a okolo úst pohrávalo mu bezstarostné usmívání.

„Dobré jitro a šťastný nový rok, moje hvězdičko!“ začal jektavým jazykem — „a řekni z hlubokosti duše své: Zaplať Pán Bůh!“

„Milosrdný Bože!“ zvolala dívka, s rozmnoženým strachem brzy na otce, brzy na jeho neznámé průvodce pohlížejíc. „Co se ti stalo, tatínku?“ A v třesoucí ruce svícen držíc, svítila pozdním hostům na cestu.

„Nelekejte se, panno!“ počal nyní Janovský povážlivěji mluviti, nežli se dle místa, z něhož přicházeli, nadíti bylo — buďto že ostrým novoročním povětřím, anebo pohledem na vzácnou spanilost dívky vystřízlivěl — „nelekejte se, panno! Jesti to nepatrná a dnešní noci velmi přirozená příhoda, jež pana otce potkala a nám, jakož dobré znamení na příští rok, takovou milostenku na oči uvedla.“

„Slyšíš ho, Bětunko?“ zasmál se nyní starý, jejž byli mezitím do sednice dovedli a na židli posadili. „To je ptáček — je-li pravda? Ten zpívá

zlaté písničky! No sedněte si, pánové, přijměte zavděk. Starý Jedlička vás nemůže arci tou zlatou vodičkou uctít — he, he! ale kdyby nám chtěla moje Bětunka něco zazpívati — he, he! to byste slavili příští nového roku jako při kůru andělském.“

„Ale, otče!“ prosila dívka. „Co pak ti napadá?“

„O, panu otci napadá něco výborného!“ ozval se Janovský, a jako by dívku již dávno znal, uchopil ji za ruce. „Pojďte, pojďte — zazpívejte nám něco k novému roku!“

„Mně by zamrzly tóny v hrdle,“ zdráhala se dívka s polobolestným úsměvem — „a zkřehlými prsty nedá se dobře po klávesnici tancovati.“

„To je svatá pravda,“ řekl mladý malíř a ohlížel se po kamnech. „Ale toť bude snadná pomoc! Tuhle máme zásobu a pokrm pro hladová kamna — za pět minut bude zde jako v lázni.“

S těmi slovy dívku opustiv, přiskočil ke kamnům, sedl si na bobek, začal do nich rozštípaná polínka nakládati, a hledal v kapsách kus papíru na podpálení.

„Myslím, brachu!“ ozval se nyní komik, jenž byl posud okem zpytavým a zkušeným odlehlé sídlo chudoby proskoumal — „myslím, abysi

jinde na umění a úřad výborného topiče praktikovati začal. Panu Jedličkovi bude nejmilejší a snad i nejprospěšnější, když se do postole dostane — a panna Bětunka bude také radši, když bude moci oči zavříti, nežli aby měla k vůli nám ústa otvírati. Zejtra — anebo již vlastně dnes je také den —“

„To máš dobře, Konopásku!“ zvolal Janovský, se země opět vyskočiv — „dnes je také den, a bude to pěkný, radostný den — jeden z oněch okamžení, ježto z hojnosti nebeských pokladů na nuznou zemi padávají, aby se hodně hluboko v srdce i pamět lidskou zaryly. Dovolíte nám, příteli, abychme vás dnes ještě jednou navštívili?“

„Zaplať Pán Bůh!“ jektal starý, nutě se tělo narovnati, ježto mu jako stéblo pod zralým klasem pořád se ohýbalo. „Moje paláce nezavrou se nikdy upřímným přátelům — a princezna moje dovede vás poctit, jakoby chodila v hedbáví a zlatohlavu — he, he!“

„Ale tatínku!“ prosila dívka. „Pomysli pak — takoví pánové — a naše chudé hospodářství — naše nepatrná společnost — jaké zábavy mohli by zde nalezti?“

„Knížecí, moje beruško! — knížecí, he, he! Tys malá čarodějnice a vykouzlíš nám z poušti ráj — zaplať Pán Bůh!“

*

„Tedy přitom zůstane, rozkošná Bětunko?“ řekl Janovský, ochotně okolo dívky se otáčeje. „Zejtra jsme vašimi hostmi — okolo dvou hodin máte nás tu jako na koni. To bude život, že budou sami andělé radostí tančiti.“

„Jak se líbí,“ řekla dívka s vážnou tváří a poloviční poklonou. „Já budu vždy hotova, přátely otce mého přivítati, ačkoliv jim žádné zábavy slíbiti nemohu.“

„Děkuji pěkně, děkuji!“ zvolal Janovský, poklonu za poklonou řezaje a celý jako na vlnách se houpaje. „Ujišťuji vás, že budeme živi jako —“

„— na Františku, ve společnosti poctivého muže a spanilé dcery jeho,“ doložil komik. „Nestrachujte se žádné dotíravosti“ — obrátil se k dívce — „ani nezpůsobné zvědavosti. Něco ušlechtilejšího vábí nás k vašemu panu otci — a to tím více od té chvíle, co víme, že je strážníkem tak vzácného klenotu.“

„Zaplať Pán Bůh!“ mumlal starý nuzák s očima již zapadlýma, a hned na to ozvalo se po sednici zdravé chrupání.

Dobrodružní přátelé octnuli se mezi tím zase na ulici.

„No, ty fabrikante lidských pošetilců!“ řekl Janovský, komika pod paždí uchopiv. „Co říkáš

té holce? Povídej — mluv! Co jsi tady vyzpytoval? — dá se co dělati? he?“

Konopásek ale neodpověděl, nýbrž vymknuv se mu z rukou, počal se točiti a vůkol ohlížeti, pokud tomu tmavá noc dovolovala.

„Aha! rozumím Vašnostem!“ začal zase Janovský. „Prohlížíme okolí, abychme zejtra nezbloudili. Myslíme, že to bude státi za cestu?“

„Ale tak pak nabuď rozumu, geniální kaziči barev a rušiteli plátna!“ řekl komik; „já sám ještě nevím, co mám o celé té noci souditi, a nerad bych nový rok hloupým kouskem začal. — Že se tady něco dělati dá — ano dělati musí, to mi šeptá můj tajný diblík, kterýž v podobných případech, kdyžto nevím, zdali v pravo nebo levo kročiti, v prsou mých rejditi začne, a jako rtuť semotam se válí. Nevím, co to je — ale . . . ono to nedá pokoje! — jako se nesmrtelný skladatel národní písně vyjádřil.“

„Naposledy v tobě znítily hezounké oči Bětunčiny ono sladké a nevýslovné toužení, jemuž nebásnická čeleď *láska* říká!“ dal se Janovský do smíchu; při tom se mu ale samému srdéčko trochu nepokojně házelo, a na tváři byl by mu člověk mohl sirku rozsvítit, jak mu hořela.

„Ne, to zanecháme pro tebe,“ řekl komik, do myšlének zapadaje. „Mne baví mnohem více starý Pohořalský!“

„Stůjte!“ ozvalo se v tom před nimi, an se okolo rohu zahýbali, silné zkřiknutí.

„Kdo to?“

„Hlas volajícího ve tmách půlnočních, zoufajícího nad vaším dlouhým zastavenížčkem — a mrznoucího, an jste vy zatím —“

„— napolo zkřehli!“ doložil komik. „Ale z toho si, milý Václave, nic nedělej. Půlnoční temnost je tvé zamilované slunéčko, a dlažba tě zná, jakobys ji byl sázel. Snad jsi zatím něco urobil, nad čím za několik dní ve Květech ruce spráskneme a rozum z koleje vylomíme.“

„A nedostala-li se mezi tím Musa tvoje do kouta,“ řekl Janovský, „tedy hleď, abysi jiné děťátko brzo ku křestu přinesl. Zejtra alespoň *musíš* na Šemíka vyskočiti — bude to nebesky.“

* * *

V jiných ulicích začínalo se již novoroční lopocení — právě tím samým chodem, jakož bylo posledním dnem starého roku přestalo. — Jenom v úzké uličce, do níž okna příbytku Jedličkova tak smutně hleděla, jakoby o novérozených na-

dějích minulé noci nic nevěděla — jenom v té uličce bylo ještě všecko ticho. Nový rok si jí ani nevšímal, nechávaje ji dlouho pod šedým závojem mlhovitého jitra dřímati.

Slabinký zábřesk mladého dne padal v chatrnou sedničku, an Bětunka z libého a nad obyčej dlouhého spaní se probudivši, rovnýma nohama z pod lehynké přikrývky vyklouzla, do vlněné sukýnky vjela, hrubý šátek na sebe hodila a pak na stole třecí sirky nahmatavši, zbytek tenoučké svíčky rozsvítila.

V několika okamženích zplápolal veselý plamýnek v kulatých kamínkách. —

Starý ještě spal. Na prstech, aby ho nezbudila, a snad lahodnější, naděje plnější novoroční sny nezaplašila, přiblížila se dívka k posteli, a sklonivši se k otci, políbila jej na čelo. On právě šeptal ze spaní: „Moje princezno — zaplať Pán Bůh.“ Blahý úsměv ozařoval vybledlé tváře jeho.

Potom přikročila dívka létavým krokem k židlici, na nížto svlečené šaty otcovy ležely, a sáhnuvši po vestě, vyndala z ní hrst drobných peněz. Radostně hleděla na plnou dlaň, kdežto mezi měděnou veteší také bílé hlavy prokukovaly. I vrtěla podivením svou vlastní kadeřovou hlavinkou, a radostné pomyšlení, že bude moci dnes

otci dobrý den učiniti, rozehřálo ji více, nežli dechot kvapně se rozpalujících kamen. Pozorně položila peníze na stůl a desítník dala na stranu; potom se uchýlila do kouta, kdežto na staré, viklavé židli bez lenochu černá hliněná mísa a hrnek s vodou stály. Umyla se, přičesala — potom přistavila k ohni hrnek vody, hodila na hlavu velký vlněný šátek, vzala s chatrné police druhý menší hrneček, se stolu desítník, přiložila kousek polínka do dychavých kamen, po prstech vykradla se pak ze sednice a pozorně za sebou zavřela.

Vesele praskalo jedlové dříví, jakoby se radovalo, že zase jedenkráte nemilosrdnou tyranku, zimu, z nuzného hnízda poctivých duší vypudí; praskalo a hučelo, až jeho plesem starý Jedlička procitnul. I vzchopil se a hleděl vůkol. Pak vstal, a začal se oblékati. Šířící-se teplo lahodilo starým oudům jeho; volal na Bětunku — dívka se ale neozývala. I vrtěl hlavou, neboť byl ještě jako v polovičném spaní. V tom padly oči jeho na hrst peněz na stole, a tímto podíváním, zdálo se, vrátili se mu všechny smyslové. Sepnulť ruce a povděčně k nebesům oči pozvednuv, začal ranní písničku zpívati.

Konečně zarachotil zámek a Bětunka kročila pozorně přes práh. Vidouc ale starého již u stolu, zvolala: „Dobré jitro, tatínku!“ — pak

postavila rychle hrneček smetany na kamna a vletěla mu do náručí.

„Šťastný nový rok, milý tatínku!“ řekla, ruce okolo krku jeho vinouc, a dlouhé políbení na ústa mu tisknouc. „Nového roku nemohu ti nic jiného dáti, nežli své srdce s celou jeho dětinskou láskou.“

„Zaplať Pán Bůh!“ řekl starý, u velkém pohnutí rozkošnou dívku k srdci tiskna — „to je mi dost veliké bohatství. Všecko ostatní poručíme Pánu Bohu. Onť náš věčně moudrý a milostivý hospodář — i nedá zahynouti tomu, kdo se k němu s důvěrou utíká.“

„Alespoň prvního dne příštího roku pevnou důvěru tvou nesklamal, milý tatínku — není-li pravda?“ řekla dívka, a z objetí jeho se vymknuvši, hbitě zase ku kamnům přiskočila. „Požehnalť, jak vidím, tvou těžkou noční pout, k vůli které jsem na začátku plakala, že mi pak u práce oči přecházely — ach, jak ráda bych ještě jednou tolik prstů měla, abych vydělala —“

„Nech toho, nech, milé dítě — a řekni: zaplať Pán Bůh! za to, co poctivě dovedeš!“ řekl starý. „Já velebím Pána za vše, co na mne sesýlá, a věřím pevně, že on sám myšlénku ve mně zbudil, abych se — ponejprv, co živ jsem — jako pouhý žebrák pod plášť cizích dobrodinců utekl— “

„Můj drahý — ubohý otče!“

„Mlč, mlč! nelituj mě — vždyť nejsem ubohý, dokud tebe mám, dušinko! Takéť jsem na sebe nemyslil, ale na tebe — a nebe cestu mou požehnalo. Leckde jsem arci jen škaredých tváří a nelaskavých slov utržil — a naděje moje klesala; ale pomyšlení, že ti musím dobrý nový rok způsobiti, ježtos po celý starý tak dětinsky o mne pečovala — to mě vždy zase pohánělo. Pomalu kapaly dárečky, vyhlídka na radostný den nebyla ještě veliká — až mne konečně ruka Páně mezi lidi uvedla, kteří se mě přátelsky ujali. Byli to tři roztomilí mladí pánové — no, vždyť jsi dva z nich, tuším, viděla?“

„Viděla — a ještě je uvidím; neboť slíbili, že nás dnes navštíví,“ ozvala se dívka, pozor dávajíc na smetanu, která se právě vařiti začala.

„Že slíbili?“ divil se otec, knoflíky u vesty zapínaje. „Ty milý Bože — toť musíme tedy pomysliti, abychme je přece uctili.“

„To bude těžká věc, milý tatínku!“ řekla Bětunka, sypajíc lot mleté kávy do hrnku, v němž voda kloktala.

V malé chvíli na to seděli otec i dcera vedle sebe u stolu. Před nimi vydychovala silná káva z chatrného nádobíčka svou líbeznou vůni. Starý držel v obou rukou zamodralý majolikový

šáleček s otlučeným krajem a srkal posilňující nápoj s takovou libostí do sebe, že bylo na něm viděti, jak vzácného před sebou hosta má. „Zaplať Pán Bůh!“ vykluzovalo mu z úst téměř po každém polknutí, a tvář jeho leskla se rajskou blažeností, když druhý šáleček dopíjel.

„Jen pí, tatínku!“ řekla Bětunka — „já tu mám ještě třetí šáleček pro tebe.“

„Ne, ne — zaplať Pán Bůh! zlaté dítě — již toho dosti,“ odpověděl otec. „Když duše radostí oplývá, netouží tělo po kvasu. Ach, mé dobré dítě — nám počíná rok nový tak pěkně, že mi všechno utrpení minulých z paměti vylétá. Hleď jen, moje dušinko, abychme dnes hosty své nějak uctili. S takovouto šťávou pražených zrnek přijmou tuším zavděk — naše milá sousedka ti půjčí tři čisté šálečky, a —“

„I neměj starosti, tatínku! — chtějí-li pánové u chudoby hodovati, musejí vzíti zavděk tím, co jim nemohoucí ruka její poskytne.“

„Zaplať Pán Bůh! — to oni také učinějí; neboť myslím, že jim ani tak dalece o hody neběží, jako spíše o to, aby své dobré srdce projevili. Zvláště ten jeden — děvče! já nevím, co mi ta podoba z mysli vyjíti nechce. Ten hlas — ty oči — ta celá tvářnost — všecko mi tancuje před očima a kus po kuse vyrůstá z toho postava

jisté osoby, kteráž by nyní snad právě — tys nebyla ještě mezi počtem poutníků v tomto slzavém údolí. a matka tvoje, ta dobrá duše, začala mi teprva leskem krásných očí svých jako nadějná hvězda svítiti. Ach, ti blazí časové! — Já byl tenkráte kapelním mistrem herecké společnosti, ježto letního času v Karlovařích své kousky prováděla. Bylo to pěkné živobytí. Mysl byla ještě mladá, peruti její lehké, pohyblivé a vysoko létavé. Já nechodil po zemi, ale vznášel se po oblacích; veškerý svět tonul okolo mne ve světle růžovém. Já snil o zlatých hradech budoucnosti a myslil, že se léta příští jiným okem na mne podívati nemohou, než jak jsem si je sám v duchu vytvořil. — Jednou z rána... ještě se vidím... bylo to rozkošné, libodeché jitro — já si vyšel za velikou louku do boru, jímžto se pískem sypané stezky vinuly. V hlavě i srdci zvučela mi nová píseň a průvodem zaznívaly při ní líbezné souzvuky. Ale náhle přerušilo je pronikavé úpění; vedle pěšinky stál otrhaný pacholík a plakal. Ruce měl před sebou sepnuté na prsou, oči jeho tkvěly na mně, jakoby se mne již ani spustit nechtěly, ústa jeho se hýbala, jakoby mě byla chtěla prositi — ale slova z nich nemohl vypraviti. I přistoupil jsem k němu. Nebyl hezký, a neměl onu dětinskou půvabnost, jakovouž děti v outlinkém rozkvětu

člověka bezděky jímají; ale z oka, z té vyhladovělé tváře, z celé skroušené postavy vysvítalo tolik dobrosrdečnosti, že se mi srdce v hlubinách pohnulo. — Čí jsi? — Žádného. — Nemáš rodiče? — Tatínek i maminka zemřeli... Slova jeho probodla mě jako ostrý meč; já zpomněl na svého otce a matku, ježto již také v chladné zemi dřímali."

Po těch slovech se starý poněkud zamlčel. Bolnosladký úsměv pohrával mu okolo úst, a oči jeho sklopily se k zemi. Zabral se v duchu do časů minulých. Po malé přestávce jal se dále vypravovati.

„Hošík pohnutí mé nepochybně pozoroval, neboť oči jeho spočinuly na mně tak outrpně a spolu tak prosebně, že jsem nemohl proskakující ze srdce hlas v prsou udržeti. — Chceš jíti semnou? ptal jsem se ho. Matinku ti nemohu dáti, ale tatínka ti nahradím. — Hošík zakýval svou do hola ostříhanou hlavou — a já byl od té chvíle otcem. Byl to dobrý klouček, a Bůh ho učinil mým Davidem, když na mne chvílemi trampoty života doléhati začaly."

„A co se z něho stalo?" ptala se dívka, když starý poznovu se zamlčel, jakoby v duchu byl zase do oněch časů zaletěl, z nichžto nyní kratičký nástin podával.

„Co se z něho stalo?“ opětoval otec. „Já o něm dávná léta neslyšel. Zmizel mi z očí — ale v srdci a v paměti mé zůstalo místečko jeho plné. Měl jsem ho asi rok u sebe, učinil jsem z něho kus duše své a článek těla svého — tu mi podala matka tvoje ruku k dávno žádanému sňatku. Neštěstí je to skoro pro každého, kdo se při divadle uváže v pouta nezlomitelná. Dvoje i troje starosti dolehnou na mysl, obraznost schlípí křídla, a půda, z níž umělecké símě vzejíti má v libovonný květ, ta zbahnatí nebo zkamení.“

„Aj, zlatý tatínku!“ řekla dívka, „tys přece neměl příčiny, pozvednouti žalobu na mou matinku?“

„Ne, ne, to jsem neměl!“ odpověděl stařec kvapně a živě. „Matka tvoje byla moje Musa, byla moje slastiplodná bohyně, pramen blaženosti mé... ale byla přece — žena. Ona nemohla Jeníka mého vystáti. Srdce lidské je přepodivná pohádka; z části mu rozumíš — jasně a srozumitelně, jako otevřená kniha leží před tebou, a druhá část je zahalena temnotou, i dělej co dělej, přece k tomu nepřijdeš, abys naň mohla nezkalenýma očima hleděti. Dobrá, mírná, laskavá byla matka tvá — ale k mému ubohému Jeníku nemohlo přilnouti srdce její. Nejevilať to sice patrně, neboť viděla, že mi byl hoch vedle ní do

duše vrostl, a z lásky ke mně činila si mnohé násilí; ale náchylnost, mateřská přízeň — ta se nedá vynutit, a odpor v srdci — ten se nedá tak zastříti, aby i tou nejpevnější rouškou neprobleskoval. Jeník zatím vyrůstal — bylo mu asi deset, dvanácte let; ale časné utrpení a pak otcovské jednání z mé strany potáhlo srdce jeho tak jemnými strunkami, že při každém sebe menším dotknutí drsnatých prstů bolestně se zachvělo. On dělal, co matce na očích viděl; ale nebyl v stavu jediné usmání získati. Tys byla tehdáž asi roční — my nemohli míti věrnějšího tebe opatrovníka, jakož byl můj Jeník. S věrnou, skoro bych řekl zvířecí vytrvalostí nehnul se od tebe, dnem i nocí bylo nejmilejší místo jeho u tvé kolébky — žádná chůva nebyla by namáhání vydržela, jaké pacholík rád podstupoval; a přece — přece mu zůstalo matčino srdce zavřeno. Já dostal tehdáž místo u Brněnského divadla. Na cestě za svým novým povoláním přijeli jsme do vesnice na moravských hranicích. Malá churavost matky tvé nutila mě půldruhého dne na místě se zdržeti, a když jsme třetí den vstávali, majíce dále na cestu se vypraviti, nebylo v celé hospodě po Jeníku památky — a na loži jeho ležel slzami smáčený lístek, v němžto mě za odpuštění prosil, že mě opouští — abych se o něho nesta-

ral — že musí odejíti, aby nebyl déle pramenem domácích roztržek, že našel nového otce — i matku.“

Bolestně dokončil stařec povídání své, hlava mu sklesla k prsoum a duch jeho zanesl se opět v minulé doby.

„A od té chvíle jsi o něm, tatínku, neslyšel?“ ptala se Bětunka po krátkém pomlčení.

Starý zavrtěl hlavou. — „Ani slova!“ řekl hluboko si oddechnuv. „Ale zaplať Pán Bůh! snad se mu vede líp, než by se mu bylo u mne vedlo. Otec vševědoucí vede cesty naše nejlépe. Zaplať Pán Bůh!“

* * *

Veselomyslný trojlístek umělců seděl o novém roce ve známé vinárně. Bylo hezky daleko přes poledne. Skoro všickni dnešní ctitelové darův révoplodného boha byli pohodlný stánek jeho opustili, pospíchajíce k liběpáchnoucím mísám novoročního oběda; toliko přátelský trojlist hověl si ještě v malém, teplém pokojíčku při plných sklenicích. Tehdáž nebyla to ale rozpalující šťáva Žernoseckých hroznů, co je zde tak dlouho poutalo, nýbrž malebné vypravování oblíbeného ko-

mika, jímžto se mysl i srdce druhých sladce naplňovaly.

„Ani dech velebného umění neovíval mě více svou čarodějnou mocí," jal se onen mluviti, když byl vyvstávající trudnou zpomínku z dětinských let čerstvým douškem spláchnul; „ani ta milá komedie mě netěšila. Nechtělo se mi ani mezi kulisami státi, ani své malé role odbývati. Tentam byl oslňující lesk, jenžto druhdy celou moji obraznost naplňoval a v kraje báječné unášel. Jakž mladý jsem byl, hleděl jsem již na divadlo jako na plátěnou boudu a prkenné lešení, na němžto bezdušní lidé kejkly své prováděli. Tak zkormoutilo nevlídné chování mojí quasimatky dětinskou mysl; já vám byl hotový rozervanec v miniatuře, ačkoli tehdáž morová tato rána v mladých lebkách a pod mladými žebrami ještě tak se nehnízdila, jako za dnů sotva minulých. Konečně ale —"

„Počkej!" zarazil proud vyprávky jeho přítel lyrický, „dřív se musím v bázni Boží napiti, aby mi žádné slovo neuklouzlo. Vidímť již i bez Langerových brejlí, že se blíží katastrofa; a poněvadž budu z tvé historie muset udělati cyklus romancí —"

„Bravo! — to udělej!" zvolal do toho přítel malíř. „Já k tomu přivěsím několik vinětek a vysvětlujících obrázků — věc udělá furore."

„Blázni byli, kordy měli!“ odpověděl komik. „Nevíte nic moudřejšího co dělati? — a nebo mi chcete vypravování ušetřiti?“

„I podívejme se na toho zakrnělého, suchopárného skrblíka!“ zvolal dlouhovlasý soudruh. „Myslí pan Johannes, že má sám a sám právo najaté, aby k výtvorům svého šaškářství použil, kde se mu v životě co nahodí? Ale já ti povídám —“

„Nepovídej nic — a poslouchej!“ okřikl ho malíř. „My mu slíbíme, že ani zbla ze života jeho nepoužijeme — a pak uděláme přece, co za dobré uznáme. — Povídej, bratře komiku, povídej, a nedej se od každého bělovouska vytrhovati.“

„Konečně padla hodina,“ začal tedy komik vypravovati — „kteráž utrpení mému cíl vytknula. Otec můj dostal místo u Brněnského divadla. My se vydali *in corpore* na cestu. Tehdáž nebyly ještě dostavníky, v kterýchž by poutníci bez našpikovaných měšců byli outočiště nalezali; otec tedy najal vlastní příležitost, a s tou jsme pustili se, jako v arše Noemově všickni pohromadě, na veřejnou silnici. Mou quasi-matičku přepadla však náhle jakási churavost, a my děkovali Bohu, že jsme v nejbližší velké vesnici pohodlnou hospodu, po jedno celé patro nevídaně vysokou, nalezli, kdežto jsme na dva dny poutnické stánky své

rozbiti mohli. Co svět světem stojí, tropí náhoda podivné žerty — o věčnem řízení a osudu nechci mluviti, protože se to života pouhého fraškáře týká; tehdáž přivedla milá náhoda do té samé hospody starého direktora panáčků a maňásků, a mezi těmi rozvětvila se dráha mého života. — My přijeli pod večer na místo, a za několik hodin svolával po vesnici drnčivý buben zvědavé diváky na komedii o zlém doktoru Faustovi a o věrném služebníku jeho, šprýmovném pimprleti. Já byl sice o podobných umněleckých představeních slýchal, kdyžto oudy našich společností dobrá napadla a oni se po panáčkách tvářiti a jeden druhému mezi sebou posmívati začali; ale posud jsem nic takového neviděl — vlastní, pravá, živá hra s vycpanými mužíky byla pro mne egyptskou misterií. — Cesta byla ducha mého trochu povznesla; nové, nevídané předměty rozplašily dusivou mlhu, kteráž mi na srdci a na mysli ležela — já bych se byl zase znova s pacholickou chutí životu v náruč uvrhnul. Stará žádost, komedii s panáčky viděti, zrostla v neskončenou touhu; bez vyprošení — neboť jsem věděl, žeby mě paní quasi-matka nebyla dovolila — pokradmo vetřel jsem se do šenkovny, kterážto se toho večera v chrámek Thaliin byla přetvořila. Děj se co děj, odhodlal jsem se na všecko. Držela mne

však naděje, že všecko šťastně, bez mrzutosti vypadne, jelikož si paní matka cestou unavená byla časně ulehla.“

„Abych vám popisoval, jak mi bylo, když jsem do sednice vešel a se poohlídnul — pomoz Lichtenbergu, Jean-Paule, Saphire, i ty náš nejnovější, kde jsi který humo- a satyristo! — sám ze sebe to nedovedu. Dojem toho večera zůstane ve mně, dokud mi poslední krůpěj krve v žilách nevyprahne a paměť v popel a prach se nerozpadne. — V první řadě na nejlepších židlích hospodského seděly honorace vesnické: rychtář, kantor, mlynář, za nimi na dvou dlouhých lavicích jiní sousedé a osadníci, promíchaní arci rozličnými ženštinami, jakož jsou matky, ženy, tety a kmotry — pak děvčata, výrůstkové, a nejzáze na kamnech nedospělá drůbež. Takový parter bylo mi něco z brusu nového — já nevěděl, kam dříve oči obrátit, a když jsem je upnul na věc, kteréž okolo mne „tátrum“ říkali, nemohl jsem živou mocí se domysliti, co se na ní objeví. Konečně se vyhrnula mezi dvěma šmolkou omodřenýma postranicema červená oponka — a komedie se začala. Byl to papírový, ale dosti dobře malovaný les — nad ním hřmělo a blýskalo se — ponocný troubil, hodiny bily dvanáct — diváci se zvedali a tiskli, napínajíce krky, aby všecko

spatřili. Vystoupil Faust, zapsal se čertu, kterýž mezi ohněm přiletěv, bručel a huhňal, až malé děti plakat začínaly. Potom přihopkoval pimprle — a hledaje pána, prohazoval žerty, až se diváci za břicha popadali. Já s něho ani oka nespustil; jeho obratnost, jeho dovádivost, jeho šprýmy — celá jeho bytost dojala mne více, nežli kdy jine divadlo, při němžto se buď pohnutím anebo smíchem slze prolévaly. Já hořel žádostí poznati tu podivnou figurku blíže a nahlídnouti vůbec na tajná péra, jimižto se celá hra řídila. Sotva bylo po prvním aktu, přikradl jsem se k prostěradlu, kteréž mezi divadlem a stěnou jako opona před svatyní chrámu viselo. I jiným klukům zachtělo se hýbavou touto fortnou k misteriím panáčkového divadla prohlížeti a ji odhrnovati; ale ze vnitř odehnala je pokaždé závistivá ruka, i přiložila jim k tomu ještě něco za uši. Jenom když jsem já se přiblížil, změnila se scena. — No, jen dál, jen dál, panáčku! ozval se proti mně ženský hlas, a paní principálka, statná, po venkovsku oděná žena kývala na mne velmi laskavě. Buďto byli majetníci nemluvných a netrávících herců přirozeným pudem poznali, že k rodině uměním spřízněných lidí náležím, anebo bylo děvče, které si moje paní quasi-matka k posluze držela, něco vyžvatlalo; slovem — já byl ve stánku bezživotných

umělců tak laskavě přijat, jakoby mým slovem měli oživnouti. Já však byl také hned jako doma; poblízku nevídaných panáčků stala se změna v mé celé bytosti. Pimperlátko zdálo se mi býti soudruh z oněch časů, kdyžto jsem ještě v košili po lukách a pastvištích se proháněl — a doktor Faust kýval na mne hlavou, jakoby dávno čekaného přítele pozdravoval."

„Ale ještě kouzelněji nežli ti mladí diblíci otočili mne přepodivnou sítí tvůrcové a ředitelové jejich. Starý direktor byl vysloužilý voják — statné, ramenaté tělo s hnědou tváří. Pod notným nosem visely mu husté kníry, a po celém obličeji ležela věčným táborem rajská spokojenost, majíc tu jiskrné oči jako dva veselé ohně zapáleny. Hlas jeho byl jadrný, zvučný a ohebný: brzo zněl vážně z úst dobrodružného doktora nebo španělského krále, brzo vrčel z tlamy rohatého a jazyk vyplazujícího raráška — a když promluvil ke mně, bylo mi, jakoby mě ovívaly líbezné hlasy zvonku z rodinné vsi mé, ozývajícího se druhdy večer ku klekání — slovem bylo mi, jakobych byl dávno nevídaný práh pravého domova překročil. Já zapomněl na paní quasimatku, na mračno a hromobití, ježto se nade mnou stáhnouti mohlo, kdyby se byla probudila a mne pohřešila — já zůstal celou hodinu po

komedii ještě u starého kejklíře, a druhý večer po produkci —"

Tu se vypravovatel poněkud zamlčel — dolil si sklenici a pil.

„Aha!" zvolal rusovlasý kritik, čině za jeho příkladem — „to je umělecká přestávka — ten nejhlavnější fundament dramatického stavení! — teď se přivalí hlavní effekt."

„To máš dobře, rozbíravý Václave!" řekl přítel komik — „teď přijde, načež bez pohnutí pomysliti nemohu; teď přijde puntík, kdežto se náhle přelomila cesta má. Druhý tedy večer po komedii vsedl jsem tajně — aby mě z hospody nikdo nespatřil — na vozík ředitele panáčků a zajel s ním do toulavého života."

„Šťastnou cestu!" zkřikl básník a pozdvihnuv sklenici, připíjel uprchlému příteli.

„A co jsi řekl svému pěstounu?" ptal se malíř.

„Tomu jsem napsal lísteček, plný vroucích slov, jakž mi je dětinské srdce napověděti stačilo — a od té chvíle jsem ho neviděl. Pobořilať se zatím hezká hromada let; já byl věrným pomocníkem nového pěstouna, panáčkové tancovali a točili se pod mými prsty, a slečny a kněžny rozprávěly mými ústy, že byla rozkoš poslouchati; pak nás nemilosrdná tyranka s kosou rozvedla,

já se dostal ze společnosti dobrých dřevěných panáčků zase mezi zlé živé panáky — a tak dále, jakož by dlouho bylo nyní o tom povídati; ale mou zlatou quasi-matku a jejího dobrého manželíčka jsem od té chvíle neviděl. Teprva včera — nevím, byl-li to punč, byla-li to rozpálená mysl, podivné zpomínky, časem se-budící touhy — no, vždyť uvidíme — za několik málo hodin se to rozhodne.“

* * *

Ve skrovné sednici na Františku bylo všecko u největším pořádku. Chudoba ovšem nedala se utajiti; chatrné, mnoholeté nářadí nedalo se arci leskem ebenového dřeva pokryti, a hliněné na polici nádobí nedalo se ovšem jako drahokové do sklené skříně vkouzliti; ale při všem nedostatku a při vší nouzi panovalo zde dnes jakési líbezné pohodlí. Všecko bylo pěkně uklizeno, všecko stálo v okojemném rozměru, a z plechových kamínek rozlévalo se kolem tak lahodné teplo, že se vešlému přes práh zdálo, jakoby v dech prvního jarního dne vcházel.

Stůl, poněkud viklavý, byl upevněn a pokryt. Jediný a poslední ubrus, pozůstatek časů lepších, bělal se na něm jako stříbrotkaný čaloun

na oltáři, kdežto se konati měla slavnost nejradostnější.

Na ubrusu pyšnilo se pět toufarových šálečků, každý skoro jiné formy. Okolo nich otáčela se Bětuška, snažíc se dosti chatrné a z třetího dílu vypůjčené náčiní v ouhlední pořádek uvesti.

„Zaplať Pán Bůh“ seděl u starého, zpotřebováním již jen drnkavého, ale proto přece dobře naladěného klavíru a — fantasoval. Chvílkami sběhly divé poskoky a běhy v tichounký nápěv, a z úst chudého kapelního mistra vykluzovaly těmi dobami pololhlasá slova oblíbené písně.

V tom se pootevřely dvéře soukenými okrajky obité, a otvorem prolezla ženská hlava — mistrný kousek z nízozemské školy malířské. Vlastně to byl veliký, křídlatý čepec na hlavě domácí paní, velitelky a panovnice starověkého domku, jenžto bývalého kapelního mistra ukrýval.

Starý přestal fantasovati. Byloť mu, jakoby ho v líbezném teploučku jarního slunce náhle byl někdo ledovými rampouchy posypal. I vzchopil se, a začal nohama šramotit, jakoby chtěl poklonu za poklonou sekati. Také Bětunka hnula se od stolu a tonoucí v nesnázích začala domácí vladařku jaksi pomateně vítati.

Tato ale proklouzla zatím dveřmi a neodpovídajíc na vítání, ohlížela se po sednici, stří-

lela kočičíma očima po kamínkách a po stole, několikkráte si šňupla, potom si klepla na pikslu a hleděla bystře na dívku.

Byla to malá, hubená postava, vráskovitých tváří, špičaté brady, zažloutlého nosu a lesknavých očí. V celé bytosti její byl vyznačen ráz potměšilé přirozenosti, jejíž pohled nedá v srdci upřímném důvěře vzniknouti, a kteráž, byť i úsměv okazovala, v útrobách přece kyselost a hořkost ukrývá.

„Aj! k vám se přistěhoval *veselý* nový rok, jak pozoruji!“ začala konečně pronikavým hlasem slova ze sebe nutkati, jakoby po nepříteli jedovatými šípy házela. „Teplounko — vyfintěno — kafíčko — prostřeno — pět šálečků — hostina — starý pán při muzice — to se musím přiznati, takový nový rok si nechám líbiti.“

„Zaplať Pán Bůh!“ řekl srdečný hudebník. „Máte pravdu, milá paní! dobře nám nový rok začíná, a dá-li nebe, také se tak skončí.“

„Žádný by si to více nepřál nežli já, to mi můžete věřiti,“ řekla stará s jedovatým názvukem. „Alespoň bych o své nepřišla.“

„O to nemějte starosti, vážená paní domácí!“ promluvila nyní Bětunka. „Že jsme vašimi dlužníky, vězí nám tak hluboko v paměti, že na to jediným odpůldnem nezapomenem, kdežto

poslední obětovati musíme, chtíce několik dobrých přátel a příznivců otcových uctiti.“

„Je-li možná? Má tedy pan otec přátele a příznivce? Vida, vida! toť jsem ani nevěděla. Nu, proč pak se tedy jako přátelé a příznivci neokáží? Proč pak mu nepomohou? Proč pak za něj alespoň činži nezaplatějí?“

„To učiníme sami — i bez přátel, jako jsme posud činili; mějte ještě jenom malé strpení — tyto poslední časy na nás bolestně dolehly.“

„Ah, daremné výmluvy! kdo platit *chce*, nalezne vždycky pomoci — a zvláště kdo má příznivce a přátele! Ale však já vidím té věci na dno! Budou to přátelé — he, he! — takové ptáčky známe, kteří se u mladých děvčat kávou častovati dávají.“

„Paní domácí!“

„Prosím vás, panenko! nechte kabonění čela, nechte hněvu! Mne dáte lidi znát! Je-li kdo váš přítel, jsem to já — a můj syn; chcete-li koho častovat, měli jste prostřít pro mne a pro mého syna. Čili myslíte, že se budu na to vaše hospodářství se suchou hubou dívati? I to by mi ještě scházelo!“

Po těch slovech uchopila se dubové židlice a pohodlně ji ke stolu přistavivši, celou svou šířkou se na ní umístila.

V tom se zaklepalo na dvéře, a dříve ještě nežli se ve skrovné sedničce ze rtů Bětuščiných polohlasé: Vejděte! rozlehlo, vstoupili přes práh všickni tři přátelé umělci. Veselý rozmar seděl na tváři žáka Apellesova, jakýsi tajný a sladkobolný úsměv houpal se okolo rtů miláčka veselé Musy — a rozplývání-se v blahém, ale němém pocitu proskakovalo z přiklopujících-se očí sladce stenavého básníka. Na všech třech jevilo se víno jiným způsobem. Přitom nebylo však ani za vlas na nich pozorovati, že by se byli snad přílišně bohu sladkých hroznů klaněli; ostré novoroční povětří bylo jich plameny poněkud vyhasilo.

„Šťastný nový rok!“ ozval se nejvíce rozčilený Janovský, a přitočiv se i se svým širokošosým kabátem k dívce růžově se-zardívající, chopil ji za ruku. „Sobě ho nepotřebujem přáti, neboť je-li co věřit znamením a tajnému tušení, musí se nám po celý příští rok dobře vesti.“

„Já vám to přeji z celého srdce,“ řekla Bětuška s lehkým, panenským pousmáním. „Přála bych ale, abyste měli toho lepší jistotu nežli pouhé znamení. Ta se dají rozličně vyložiti!“

„Šťastný nový rok!“ promluvil komik podávaje ruku starému kapelnímu mistrovi, a oči jeho spočinuly zpytavě na tváři jeho. „Veliký nelibo-

zvuk trampot a starostí budiž zapuzen, a sladká harmonie zemského blaha ozývej se okolo vás.“

„Zaplať Pán Bůh!“ řekl starý s bolnosladkým pousmáním. „Trochu harmonie okolo mne by arci neškodilo; ve mně je jí dost, ale ta nic nevynáší.“

„Šťastný nový rok!“ ozval se také rusovlasý veršotepec a lhostejně pokročiv, podal ruku staré domácí vladařce.

„O — o!“ vyrazila dračice jektavě ze sebe, a líbezné červánky radosti rozlily se jí po tvářích, po nichžto při vkročení hostů jakási kyselost se byla rozložila. „Mnoho cti pro mne od tak vzácných pánů,“ doložila i neopominula asi pětkrát se uklonit.

„Vzácní jsme, to je pravda,“ řekl zase básník; „já alespoň nebyl již asi osm let v tiché svatyni těchto stěn.“

„Jak?“ obrátili se teď po něm soudruhové jeho. — „Ty jsi tady známý?“ ptal se jeden. „Co pak jsi tu dělával?“ prohodil druhý.

„Já míval to potěšení se synáčkem tuhle té ušlechtilé paničky do školy aneb ještě radši za školu chodit,“ prohlásil se mladík. „Byli to spanilí dnové panické nevázanosti!“

„I ty můj Bože!“ sepnul nyní starý domácí drak ruce. „Kam pak jsem dala oči, že jsem

mladého pána hned nepoznala! Ale ovšem! Pán se hezky změnil —"

„To mě těší; panička se také hezky změnila — tak líbezně kvetoucí —"

„O — o!" vrtěla stará krkem, „pořád ještě stejný dovádílek. To vám býval pokušitel, panno Bětuško, ale půl života mého Ferdáčka. No, ten bude mít radost, až mu povím, že jste tady."

Bez ustání jela jí huba; pověsilať se na rusovláska jako hladová pijavka. Janovský ale vedl zatím hovor s rozkošnou Bětuškou, Musa dramatická bavila se s Musou hudební.

Najednou zavznělo v uších malířových z rozprávky staré domácí vladařky: „On se po ní fantí" — a bledolící jinoch vypravil ze sebe: „A co tomu říká Bětunka?"

Byly to vlastně zlomky potají vedené rozmluvy, jen že trochu hlasitě vypadly.

Leknutím byl by Janovský skoro láhev sladkého punče upustil, kterouž právě ze zadní kapsy vytahoval. — *Kdo* se to fantí? — a *co* říká Bětunka? — On bytě byl sám rád něco z úst jejích uslyšel, tak hluboce padl za ten krátký čas od včerejší půlnoci až do dnešního odpůldne v její krásné oko, a touto sladkou studní rajské rozkoše až do bezedna panenského srdce, z jehož

milostných tenat více vyváznouti nemohl. A tu zaslechl něco o fantění! —

„A co tomu říká Bětunka?“

„I toť si můžete pomysliti, co mladé děvče říká. Upejpá se, jakoby písničce nerozuměla; zatím ale myslí: Jen se ptáčku třepetej, však ty mi neulítneš; moje tvářičky jsou dobré lákadlo.“

Rusovlasec hleděl na ni, napořád si brejle urovnávaje; potom se dal do smíchu.

„Je to pravda?“ ptal se Janovský, od čela až pod krk plamenem krve zalitý, a v ruce mu chrastily cukrem sypané suchary, ježto žárlivostí drmolil.

„Nač se ptáte?“ prohodila dívka s nevinným úsměchem.

„Je tu řeč o někom, jenžto prý se po vás fantí.“

„Neposlouchejte, co lidská ústa žvatlají, a přesvědčte se vlastníma očima,“ prohodila na to dívka trochu pohoršeně, ačkoliv nelibý tento svůj pocit líbezným úsměvem zahaliti chtěla. — „Ostatně, nacházíte-liž to tak nemožné, aby se někdo po mně, jak se vám praviti zlíbilo, fantil?“

„To ne!“ zkřikl zapálený mladík, toužebně hlavu k ní nakloniv, „to je věc přirozená, vám se musí celý svět kořiti, pod vaší vládou

museło by veškeré pohlaví naše rádo sladké okovy nositi —"

„Ne, ne, pěkně děkuji! Nejsem žádná tyranka, abych okolo sebe otroky vídala!" zavrtěla dívka svou rozkošnou hlavinkou. „Mimo to, jak můžete tolik moci nepatrné dívce připisovati, kterouž teprva po druhé vidíte a ve všem všudy asi čtvrt hodiny znáte?"

„Pravá krása dojme v prvním okamžiku tak neodolatelnou silou, že účinek na věčné časy v srdci uvízne a dalšího vyšetřování nepotřebuje."

„Rozkládejte své krasovědné zásady před ušima, kteréž rády lichotivé pochlebování poslouchají; my zde na Františku nestaráme se o krásu, ani o to, co se o ní soudí. My jsme rádi, když milí hosté naši řeknou, že umíme trochu dobré kávy uvařit. Chcete-li *vy*, pane, okusiti, jak daleko jsem *já* v tom umění dospěla, račte se honem posadit —"

S těmi slovy učinila před ním lehynkou poklonu a vzavši z kamínek čistý polévaný hrneček se smetanou, poukázala ke stolu.

První krok její projel jako elektrická jiskra vyschlým tělem domácí vladařky. Byloť to znamení k dávno čekané šarvátce jejích klapavých dásní se šťávou z pálených zrníček. I otočila se jako na drátku, pátrajíc očima lesknavýma, kde

by pro svou hubenou postavu nějaké sedadlo postihla. Přitom to z ní zvučelo, jako z dřevěné klapačky: „Ah — panna Bětuška je hotova — kafíčko na stole — líbezná vůně — račme se posadit.“ Nemohouc ale mezi nečetným nábytkem zbytečného sedadla vypátrati, skočila jako mrštná kočka ke stolu a rozložila se na dubovou židli, na nížto se měl nedbale-rozmarný veršotepec posadit, ničeho si nevšímajíc, že ostatní v jakési nesnázi na ni i na sebe pohlížejí.

Jenom z místa určeného zapuzený mládenec zůstal pokojný, a popošoupnuv brejle, hezky zostra se na smělou dobyvatelku cizích sedadel podíval. Potom ji ťuknul po zadu prstem do ramena.

„Nechtěla byste, vážená paničko, ještě jednou na nožky se vzchopiti — a abychme všickni jako růžový věnec okolo oltáře přátelství seděli — milého Ferdáčka mezi nás přivesti? Tím teprva hodila byste květu a všehochuti do omáčky naší rozmluvy. Já se touhou rozplývám, abych ho zase jednou spatřil — a na tvářích všech přítomných čtu stejnou žádost, abyste pro tu milostnou větvičku domu svého odešla.“

„Oh — oh — mnoho pochvaly — nezasloužené pochvaly,“ šklebila se domácí na polo se vzchopivši; „nevím ale — můj Ferdáček nebude doma.“

„Je — je doma,“ ujišťoval ji rusovlasec jistotou neomylného kritika, a zvednuv ji ze židle, vedl ji pod páží ke dveřím. „Prvé šel někdo po síni — to byl krok mého drahého přítele. Račte se jen za ním podívati.“

S těmi slovy ji vystrčil ze dveří a zastrčil za ní závorku.

„I vyhnal jsem ducha nesváru,“ obrátil se potom k ostatním — „nyní hodujte a veselte se v pokoji a bázni Boží — a hleďte, aby vám káva nevystydla.“

Ve tváři všech přítomných střídalo se světlo a stín v podivných podobách. Jednak bylo všem podivno, že Novotný ještě pro sedmou a k tomu omrzelou, protivnou, nezvanou osobu posýlal, jednak se opět všickni divili, že starou domácí vládkyni tak neobyčejným způsobem z pokoje vypravil.

„Ale co pak tropíš, Václave!“ jal se nyní komik mluviti, z dlouhé a, jak se zdálo, důležité rozprávky s otcem Bětuščiným vytržen. „Myslíš tu míti právo roztahovati se, jako v žurnale činíš, když ti ubohý herec do klepet upadne?“

„Dnes je nový rok,“ řekl rusovlasec — „a já jsem zdárný vnuk moudré báby, kteráž se mi ctí svou dokládala, že se jí vždycky vedlo celý rok, jak první jeho den ztrávila.

Já musím dnes několik hloupých kousků vyvesti!“

„K tomu jsi nemusel na nový rok čekati!“ prohodil Janovský, mysle, že ho vtipným proutkem švihnul.

„To vím,“ odpověděl básník, lhostejně si brejle postrkávaje. „Ale já se ti nechtěl do řemesla plést. Já to mám rád, když každý něčím zvláštním vyniká.“

„Ale u všech všudy!“ ozval se zase komik — „co pak jsme tady, abychme vaše nechutné žerty poslouchali?“

„To nejsme, kamaráde Johanýsku!“ řekl rusovlasec, s pamětihodnou chladností z vrchního kabátu se loupaje. „K tomu cíli a konci chodíme do divadla — zvláště když se rodí frašky.“

„K tomu již netřeba, tuším, chodit do divadla,“ prohodil zase komik; „nebo jak vidím, pletou se nám do toho lidé i —“

„— v příbytku starého, poctivého kapelního mistra,“ doložil básník.

„Lidé, kteréž bychme na prkňech vyhvízdali —“

„Bravo, bravo!“ dal se Janovský do tleskání. „První scenu improvizujete dobře.“

„Zaplať Pán Bůh!“ usmíval se dobrosrdečný stařec. „Mládí může zadováděti — mládí je šťastné.“

*

Bětunka si hleděla stolu, kávy, smetany a šálků; jenom chvílkami zabloudila očka její pod polosklopenýma brvami na veselé zápasníky.

V tom začala na dveřích klika rachotit.

„Piano!“ zkřikl rusovlasec hlasem poloduševným, rukama na vše strany kývaje. „Piano! První znamení! Opona se vyhrnuje!“

Na klice to začalo silněji rachotit — potom šramotit a bubnovat. Starý „Zaplať Pán Bůh“ měl tvář plnou nesnází, hleděl s jednoho na druhého, chtěl ke dveřím, opět se zastavil — a stál tu živý obraz směšné rozpačitosti. Bětunka hleděla prosebnýma očima s hosta na hosta; v těch ale začala se dovádivost nyní teprva ze všech konců ozývati. Zvláště v Novotném hrálo celé hejno diblíků. On se skrčil, točil na patě, podepřel obě ruce do boků, a smál se potají, až mu tváře krví nabíhaly.

„No? — co pak je to?“ ozval se venku hvízdavý hlas domácího draka.

„Zavřené dvéře!“ odpovídal Novotný, vyhledav nejtenší fistuli, a přikradl se hezky blízko až ke prahu.

„Ale k čemu zavřené? — co to znamená?“

„To znamená: Nestrkej nos, kde se pro něj nekadí. Rozumíte, nejlaskavější?“

„Ne, takovým žertům nerozumím!“ ozvala se opět vyloučená domácí vladařka, a podle třesavého hlasu bylo na ní i skrze dvéře poznati, že se jako ťopka čepejří.

„I vždyť to nejsou žádné žerty, moje nejlaskavější!“ odpovídal jí Novotný skrze dírku v zámku. „Svou nekončenou láskou k vašemu Ferdáčkovi — tou tajemnou sympatií našich srdcí se vám dokládám, že to nejsou žádné žerty.“

„Nechte vy mého Ferdáčka na pokoji — vy nestydatý šibale — vy lehkovážný nesmyslníku — a otevřte; nebo vám ty dvéře roztluku!“ Přitom začala nemilosrdně na mnoholetá prkna bubnovat.

Bětunka hleděla plna nesnází s hosta na hosta i chystala se již přistoupiti ke dveřím, aby dotíravé ženě otevřela; ale rozvětřený rusovlasec postavil se jí do cesty, obě ruce proti ní roztáhnuv.

„Hleďte si vy svých hrnéčků,“ promluvil k ní přitom tak hlasitě, že to žena za dveřmi slyšeti musela; „nebo, jak vidím, je to kapitální kafíčko, a rád bych již plný šálek nalezl, až tady svou scenu s jedovatou saní odbudu.“

„Panno Bětunko!“ kvičela nyní baba za prahem. „Slyšíte? Já řku — abyste otevřela! Nedopalte mě! — Slyšíte? — Zejtra mi zaplatíte

činži — já vás naučím spolky držet s takovými rozpustilci — bodejž do toho! Já vám povím, co to je, dělat si blázna z domácích pánů!"

Přitom udeřila ještě tak silně pěstí do dveří, že se celé zatřásly, a hned na to bylo ji slyšeti, jak napořád přezdívkami okolo sebe metajíc, do svého příbytku se žejbruje.

„Opona padá — konec komedie — alespoň prvního jednání!“ prohodil Novotný, ucho ke dveřím skláněje. Potom se vzchopil a přistoupil ke stolu. — „A nyní začněme v bázni Boží do jiného tónu zpívati. Dělejte, lidičky, dělejte — ať si usedneme!" mluvil jakoby zde sám domácí byl a hostinu dával. „Jste již v pořádku?"

Tato otázka týkala se komika a starého hudebníka; protož i při ní oči jeho s jednoho na druhého poskakovaly. Stařec mu dobře nerozuměl; přítel Johanýsek věděl arci, kam slova jeho bijí; ale nemohl nic odpověděti.

„Jak vidím," začal tedy zase rusovlasec, jako z uzdy všeho rozmyslu a považení utrhlý, dále mluviti — „nemáš ani v skutečném životě pražádné schopnosti k vážným rolím a pohnutlivým scenám — náš milý novoroční přítel neví bez tebe, jak do toho — dovol tedy, abych zde

buď napovědu anebo třetí osobu zastal, abychme s tou plačtivou dramou brzo ku konci doběhli."

„Co hodláš počíti?" ptal se ho přítel komik, nemoha se vnitřního pohnutí docela zmocniti.

„Dovol!" zakýval naň Novotný pravicí, a pak se obrátil k starému. — „Nežli si docela usedneme, vysoce vážený soudruhu novoroční noci, podal bych vám rád sladidla, aby vám temně se lesknoucí šťáva z pražených zrnek ještě jednou tak dobře chutnala."

„Zaplať Pán Bůh!"

„Nebojte se, že vám vystydne — nebuduť marnými řečmi plýtvati, alebrž v krátkosti se vás táži: neměl jste jednou synáčka? — nemusel to býti kmínek z vlastních beder — jen když to byl milý, dobrý, třeba nalezený synáček!"

„Co pak se to se mnou děje?" ptal se dětinský stařec, oběma rukama si po knoflíkách u kabátu sahaje a prsty podivně kroutě; při tom se točily oči jeho s Novotného na dceru, potom sklouzly na komika a opět na rusovlasého vyptavače — a zaleskly se dvěma velikými slzami. Hlas jeho se chvěl — a okolo úst mu něco hrálo, o čem bylo těžko rozhodnouti, zdali to úsměv nebo pláč. — „Bětunko — zlaté dítě! co pak ten pán myslí? Povídala jsi mu něco?"

„Ne, ne — starý otče!“ odpovídal Novotný místo dívky. „Z malinových rtů spanilé vaší dcerušky — proto se nemusíte zardívati, rozkošeplodný andílku! — od panny Bětunky nedostal jsem žádné zprávy; znám ale romantické příhody našeho Johanýska, přítomného komika, a vím, že co nečesaný, rozcuchaný, oškubaný pacholík milosrdenstvím jistého kapelního mistra otcovského domu našel, a nemilosrdenstvím jisté kapelní mistrové ho zase ztratil.“

„Bětunko!“ šeptal stařec, jako u vyjevení s jednoho na druhého pohlédaje a třesoucíma-se rukama po dívce sahaje. „Víš-li pak, co jsem ti povídal? Spím-li pak — anebo se mi začíná dlouhý sen vyjevovati?“

Mezi nadějí a bázní upnul pak oči na komika, i chtěl mluviti, ale rtové jeho se jen pohybovaly, ani zvuku nevypouštějíce, a v očích stály mu dvě velké slzy.

Avšak i v oblíbeném žáku veselé Musy děly se věci, jenž nijak v obor citů nepatřily, jakovéž obyčejně v divácích a posluchačích zbuzoval. Srdce jeho pracovalo hlasitým klepotem a veškerá duše jeho byla splynula v naději na jediný příští okamžik.

„Neklame-li mě jakýsi tajný, jako po dlouhých letech ze dřímoty probuzený hlas“ — jal se

mluviti — „nejsem-li hračkou marného tušení, povstalého ve mně dnes v noci vaší podobou, vaším chováním —“

„— a ztratil-li jste vy, novoroční příteli náš,“ přiváděl rusovlasec obratným jazykem řeč ku konci — „kluka ve vsi, kdežto byla cestující Musa pimprlátek plátěný chrám svůj rozbila —“

„Ztratil, ztratil, zaplať Pán Bůh!“ vyjektal mezi to stařec.

„— tedy jste ho zase našel v přítomném, od oněch časů již povyrostlém člověku. Roztáhněte ruce a padněte si na prsa — sice vám káva vystydne!“

I chtěl ještě podobnými, žertovnými slovy ohlušit pohnutí, ježto v něm bezděky se ozývalo, kdyžto nyní starý kapelní mistr a mladý komik s hlasitým vykřiknutím sobě do náručí klesli, nic jiného slyšeti nedávajíce, nežli opětované: „Zaplať Pán Bůh!“ a: „Drahý otče!“ Chtěl pohnutí své žertem zahnati: ale žert nechtěl s jazyku, nechtěl ze rtů — a vázl mu ve chřtánu. Honem posadil se ke stolu, a skloniv hlavu nízko až k samému šálku, aby nebylo vidět, že mu za brejlema něco mokvá, začal honem kávu svou míchati.

„Přisám Bůh!“ šeptal mezi tím. „Podivné shledání — ale *fiat!* — jen když je veselé shledání. Nový rok počíná dobře.“

* * *

Rusovlasý veršotepec seděl ale dlouho samojediný u stolu, a káva — ta liběpáchnoucí, milohřivá, černoskvělá, ušlechtilá tekutina vystydla skoro ve všech ostatních šálečkách. Kdož medle mohl líti do sebe zeměrozenou lahůdku, an srdce rajskou rozkoší přetékalo? — Tuť bylo vyptávání, ruky tisknutí, objímání, pláče a smíchu, a mezi tím zaznívalo neustále: Zaplať Pán Bůh! — a svítily se dvě spanilé dívčí oči.

Janovský se přeháněl po skrovné sednici; v prsou jeho vlnila se rozkoš z podivného shledání; nevědělť ale, jakými slovy jí průchod na denní světlo opatřiti; červenal se tedy, skláněl hlavu a poluskoval prstami, rukou v povětří máchaje.

Jediný Novotný hleděl v této bouři rozvlněných citů chladnou rovnováhu podržeti; vždyť byl kritik svého řemesla a musel každé ťuknutí srdečních žil do zvláštních přihrádek rozložiti! Ostatně vězelo v něm i při vší básnické schopnosti cosi všem radostem odporného, z nejjemnějších pocitů šašky tropícího; protož míchal a srkal samojediný kávu svou, mermomocí vše hnutí v sobě zalívaje.

Konečně ale trvalo mu to tuze dlouho, co musel vedle proudu obecného plesu seděti. I zachtělo se mu s ním také plynouti.

„Lidičky!“ ozval se tedy, všechny přítomné po řadě probíhaje, „teď zaplať Pán Bůh, že jste se shledali; mohli byste si již ale usednouti a pravidelné kroky radostem svým vyměřiti, aby vám i jiní neméně poctiví lidé postačili. Naše rozkošná hospodyňka musí beztoho vychladlý obsah těchto hrnéčků ohřívati — mezi tím časem mohl bys nám, Johanýsku, pověděti, jak se ti vedlo, když jsi přítomnému, velmi ctihodnému, a nyní se-radujícímu hudebnímu mistru upláchl. Čtu mu to beztoho na očích, že by již rád věděl, co tě všecko potkalo, nežli vás novoroční noc a sklenice punče k novému životu a k pěnivé číši blaha svedly.“

„Ano, ano, to chci věděti!“ zaradoval se stařec. „Zaplať Pán Bůh, to nám musíš vypravovat, milý synu. Sedni si! Dělej, moje poupátko! Pospěš si, dceruško! abysi nic nepřeslechla.“

A dívka nedala se napomínati. V panenských ňádrech jí to hrálo, jakoby tam nejoutlejší andílkové dováděli; vidělať radost otcovu, nalezla bratra, na něhož byl stařec s bolestným rozčilením zpomínal — i shledala v něm muže, jímžto se všude co blízko připoutaným pochlubiti mohla.

Vesele praskal oheň v kamínkách, černoskvělý mok pražených zrnek začal se opět kou-

řiti, a kolem stolu sedělo pět osob, s radostí na tváři, s radostí v těle.

„Zaplať Pán Bůh — zaplať Pán Bůh!“ rozprávěl stařec, oči své s nábožnou vděčností pozvedaje. „Tolik blahosti jedním dnem nezasloužil jsem za všechny trampoty života svého. Nu, povídej, povídej, synu můj, jak se ti vedlo?“

„Inu,“ řekl komik, hebce pečený suchar do kávy lámaje, „vedlo se mi, jakož to na světě obyčejno bývá, kde slunce svítí a hrom bije, kde se noc za dnem honí. Že mi bylo teskno, když jsem časně ráno do vozu lezl, kterýž mě na vždy od tebe zavezti měl, to ti netřeba připomínati. Stisknul jsem se do kouta, a sklonil hlavu na prsa. Teď se probudí — teď bude čísti lístek můj — a snad se zarmoutí — myslil jsem —“

„Ba zarmoutil se velice,“ dosvědčil stařec, v myšlénkách do minulých časů zalétaje. „Pohnulo to srdcem mým v nejnižších hlubinách. Plakal jsem, a plakal jsem dvojnásobně, věda, proč mě byl dobrý syn opustil.“

„Já plakal také, a noví pěstounové moji nechali mě plakati. Jenom když jsem chvílkami oči pozvedl, pozoroval jsem, že na mne soucitně pohlížejí. Nech ho, ať se vypláče! to mu odlehčí na srdci, pravila k své manželské polovici tělnatá ředitelka herců v truhle uzavřených. Však

on přestane, až jen slunce vyjde. — A dobrá žena měla pravdu. Slunce vyšlo, krajina se rozjasnila, a duch můj, protrhav černá osidla zármutku, prodral se k jasné utěšenosti. Bylo to dvé dobrých lidí, můj starý vládce nad ohebnými panáčky se svou věrnou společnicí; a jich ochotní, dobromyslní poddaní zdáli se mi býti náhle nalezenými soudruhy dětinských her, o nichžto mi jen temné a chudé zpomínky na mysli tanuly. Brzy jsem byl mezi těmito němými umělci jako doma. Já vím, že byste se mi nevěřivě vysmáli, kdybych vám měl vypravovati, jaké rozprávky jsem s nimi držíval. Jak žalostně postýskal jsem si doktoru Faustovi, když mi opuštěný pěstoun ňapadl, a já nemohl vyběhnouti a podívati se, jestli se laskavě na mne usmívá!"

„Zaplať Pán Bůh!" řekl stařec pološeptem a tiskl komikovi ruku.

„A jakých radostí nadělalo mi to mrštné, rychlonohé pimprle! — já bych se byl naň celý den díval, když mi v rukou očima točilo a hubou klapalo. To nebylo pouhé točení a klapání; to byla řeč přítele k příteli. Jemu jsem povídal, kdykoli mě co hnětlo, on zvěděl o všech mých tajnostech, a při tom jsem se těšil tím vědomím, že je nikomu nevyzradí. K vůli jemnému hlasu mému bylo mi jednohlasým usnešením ředitele

i ředitelky uloženo, abych za princezny a zamilované holky rozmluvy držel; i šlo to, dokud se pimprle na prknech nevyskytlo; sotva jsem ale toho diblíka zaslechl botičkama klapati nebo uviděl kotrmelce metati, bylo konec vší mé pozornosti, a místo: Ach můj nejmilejší rytíři, já tě miluji! — nechal jsem princezku říci: Dej pozor, pimprle, ať si neroztlučeš nos! — Můj starý principal vrtěl arci hlavou, kdykoli jsem něco takového k velikému obveselení slavného posluchačstva prohodil; nevěděl ale, co počíti, abych se podobných omylů vystříhal. Jakž by mu bylo napadlo, že by tichý, skoro nemluvný kluk zalíbení nacházel v pohyblivém, žertyrodivém panáčku? A přece tomu jinak nebylo. Jak mile mě s ním o samotě nechali, již tančil, dováděl, hopkoval, točil se a mlel klapavou hubou, jakoby do něho lidská duše byla vjela. Prsty moje hrály ve výšce s dráty a hedbávnými šňůrkami, jako nejuměleji vymyšlený stroj, a z úst mu sršela slova, jako bych byl vlastně všechny vtipy rozpustilého pimperlete vymyslil. V takových okamženích byl jsem celý jiný člověk, anebo celý jiný kluk —“

„*Fuit in nobis*, to se rozumí!“ prohodil kritický veršotepec, do třetího šálku cukr dávaje. „Bylyť to doby svatého zanícení, věštitelové a před-

chůdcové příštího umělectví. Rozumíme! Jen dále!“

„V takovém okamžení mohlo okolo mne hřmíti, já bych to byl neslyšel — a tak se také stalo, že mě jednou starý i stará přepadli, an jsem prováděl z brušu novou scenu mezi věrným služebníkem prostopášného Don Juana, jeho drahým pimprlátkem, a mezi rohatým hostem z planoucího pekla, kterýž by byl rád hříšného rozpustilce odnesl. Já se při tom notně zapotil, nežli se mi povedlo, hloupě-taškářského čerta obulíkovat, an se tu náhle za mnou hlasité: „Dobrá, dobrá, Johanýsku!“ ozvalo. Byla to pochvala samého principala, kterýž mě byl se svou družkou manželských i uměleckých radostí a žalostí poslouchal.

„Někdo z vás nebude snad věřiti, že by tichý, od přirozenosti trochu ostýchavý hoch nějaké schopnosti k provádění veselých a žertovných kousků, anebo kratčeji, ke komice míti mohl; ale já vás mohu ujistit, že se meze oboru hereckého dle stavu duše vždycky neřídí, a že nejeden herec dlouhá léta v nejistotě a na omylu vězí, k jakým rolím by se nejlépe hodil, a věci hraje, kteréž nikdy vyvesti nemůže. Pouhá náklonnost a zalíbení nepostačují k uměleckému vyvedení úlohy, a pouhou chutí dá se mnohý na nepravé cesty

louditi. Nejpatrnější důkaz toho míváte na hrách hostinských. Tu se pouštívají lidé od nejprvnějších divadel do věcí, kteréž doma dle svého postavení a úsudku ředitelstva nikdy do rukou nedostanou, a k nimžto se vlastně také nikdy nehodí. Takž naopak máte zase herce, kteří právě takové charaktery nejlépe utvářejí, jimžto dle přirozených duševních vlastností svých ani za mák se nepodobají.

„Já od té chvíle stal jsem se výhradním panovníkem v oboru komiky, samovládcem a pánem našeho pimprlete, jehož frašky obstárlého principala beztoho již trochu obtěžovaly. Teď nám ale scházel hlásek pro zamilované princezky. Principálka rozpouštěla se nejraději v starých treperendách, a byla rozkošná jakož opuštěná žena toulavého pimprlete, nebo vadivá hospodská. Principalův jícen nehodil se také k milostnému vzdychání, zvláště an teď nejmenší, ačkoli ne nejnepatrnější mezi vycpanými umělci, klapavý pimprle, hlásek jako panenka měl. I byli jsme nějaký čas v nesnázi, jako když direktoru velkého divadla první zpěvačka upláchne. Ale takový nešťastník si může k žurnálům pro útěchu dojíti, a může ve své nesnázi do všech úhlů světa lákavé pozvání a zlatoleské sliby poslati: a ze všech úhlů světa sletí a shrne se mu zpě-

vaček, že může přece aspoň jednu z nich vybrati — třebas by jí ztrátu cele nenahradil. Kde jsme si měli ale my pomocnic nabrati? — pozorujete, že pravím *my?* — i pravím to právem, neboť jsem byl od starého ředitele i manželské polovice jeho považován za tvora, kteréhož jim samo nebe seslalo, aby velikou část péče o dokonalý stav celé společnosti a všech představení na svá bedra převzal; — kde jsme tedy měli někoho nalezti, kterýž by nám byl z nouze pomohl? A vyživiti jsme přece někoho mohli; živnost se dařila. Příjmy nebyly sice veliké; poněvadž jsme ale svým členům ještě menší gaže platili, tedy nám vždycky něco zbývalo. — Časopisy nemohly pomoci; ale náhoda nebo osudové byli příznivější. — Jednoho dne přijeli jsme do malého městečka —“

„Jak se jmenovalo?“ tázal se Novotný, lhostejně z tobolky olůvko vytáhnuv, jakoby si něco zapsati chtěl. „Jmeno musím věděti, aby se nezdálo, že jsem z nečistých pramenů čerpal, až budu jednou tvůj nekrolog psáti.“

„Postav tam jen hodně velké *N* a několik puntíků,“ odpověděl komik, „chceš-li mermomocí smrtí mou k spisovatelské slávě přijíti. Na jmenu onoho hnízda teď nezáleží, ale spíše na tom, co se v něm vylíhlo. I bylo to roztomilé městečko, anebo spíše několik pořadí nízkých domečků,

obehnaných zelenými sady, a sestavených tak, že se u prostřed nich něco nacházelo, co podobu rohatého náměstí mělo. Na tomto prostoru byla právě komedie na provaze, když jsme do hospody zajeli. Komedie, komedianti, turecký buben — to byly samé věci, které mě tajným kouzlem, jakousi uměleckou sympatií k sobě lákaly. Potkávaliť jsme jich arci dosti zhusta na věčné pouti spolku našeho: ale vždy bylo něco při nich, co mě novou vnadou vábilo — a to byla osoba rozkošného bajaca. I nemeškal jsem tedy také tenkráte a vyběhnuv na náměstí, vedral jsem se v nejprvnější řadu shromážděné mládeže.

Zkušenost je matka moudrosti, a protož mi to i tenkráte pomohlo, že jsem se byl přečasto díval na ty krkolomné kousky umělců v potu tváři cestujících. Já si vyhlídl nyní místečko, z něhož mi ani jedno mrsknutí nohou ujíti nemohlo. Právě se točil na provaze principal, když jsem zvědavé zraky na vše strany rozesýlati počínal. Byl to dlouhý, vyzáblý, osmahlý chlapík s náramnými kníry, a bílé široké pantalony šlehaly mu okolo kostnatých nohou, jako napolo svinuté plachty okolo dvou stežní. A jak tu stál, s tím náramným obuchem v rukou, kterýž ho měl v rovnováze udržeti — anebo skákal, nohy krčil a roztahoval, potom obuch odhodil a jako smysly

pominulý po nataženém provaze kozelce metal: to všecko bylo strašlivodivé podívání, a dobromyslní diváci nemohli se dost vynadivit, jak to pouhý člověk, bez pomoci šotka, vyvesti může.

„Já však neupínal zraky s takovou zvědavostí na něho, jako spíše na malého bajaca, kterýž se po svém principalu na zemi pitvořil, jakoby ty nejtěžší a nejnebezpečnější kousky vyváděl. Ale všecko to byl jsem již desetkrát viděl, a můj pimprle vyváděl kousky takové také. Já byl s oblíbenou figurou podobných uměleckých spolků nespokojen. Rád bych byl na ni zkřikl: Tak to dělej — a tak! — najednou ale upoutala se moje pozornost na nový úkaz, a zůstala na něm také vězeti.

„Principal totiž uvedl nyní do kola malé děvčátko. Bylo to přepodivné zjevení. Komu jednou na oči přišlo, tomu nevyšlo více z paměti. Ta strahatá, portičkami lemovaná suknička, ten červený, cetkami vyšívaný živůtek — to outlé, ohebné tílko — to černé plamenné oko u prostřed na smrt bledých a spanilých tváří — jakési tajemné, po vší bytosti její rozprostřené kouzlo, ježto praviti se zdálo: „Pohleděte na mne a politujte mne!“ — všecko spojovalo se u ní v tak podivný, ale dojímavý obraz, že mou celou duši naplnil. Já nehleděl na to, jak se na zemi kroutila, ko-

zelce dělala, po rukou chodila — já neviděl nic z jejího umění: jenom postava její vtiskala se v duši mou, a surové s ní nakládání principalovo — jeho klení a pošťuchování.

„Dávno seděl jsem již u svých rodičů. Matka byla mezi tím dobrou svačinu objednala. Mně ale nechtělo ani sousto chutnati. Já viděl pořád ještě to tmavé oko mladé kejklířky. Matka chtěla věděť, co mi schází. Já jí pověděl, co jsem byl spatřil. Mluvil jsem o holce jako o zaklené princezně. Stará direktorka kývala hlavou. Já vyšel potom na dvůr. Tam stálo ubohé děvče pod kolnou u vozu, na němžto chatrný kejklířův nábytek se nacházel — a slze jí kanuly po tvářích.

„Co je ti, má ubohá?“ — Ona zavrtěla tiše hlavou. — „Co je ti?“ ptal jsem se ještě jednou, vybrav ten nejjemnější hlas, který jsem jen nalezti mohl.

„Mám hlad,“ řekla ona, ale tak potichu, že jsem jí sotva porozuměl.

„Hlad?“ — Mne to projelo jako mečem. — „Co pak ti nedal otec nic jíst?“

„Otec? já nemám žádného otce.“

„Ten velký hubený muž?“

„To není můj otec.“

„Ale přece o tebe pečuje.“

„On mě živí, a neškaredí se, když dovedu, čemu mě učí: dnes ale nechtělo se mi nic dařiti.“

„Neplač, neplač, ubohá!“ řekl jsem pojav ji za ruku, „a počkej tady; já ti něco přinesu.“ S těmi slovy běžel jsem k matce a pověděl jí, co se mi bylo stalo.

„V několika okamženích stál jsem opět pod kolnou, v ruce drže talíř se zbytky naší svačiny.

„Naše seznámení mohlo by se vám zdáti velmi prosaické — ale já pro svou osobu nalezal v něm tenkráte mnoho básnického. Ját viděl jen její oko — to veliké, černé oko, jež ke mně se stydlavou vděčností pozvedla; já viděl jen ty bledé tváře, po nichžto lehynký červánek přelétal; já viděl jen to radostné pohnutí její, že se někdo vyskytnul, kterýž srdečného účastenství s ní zjevoval.

„Ona jedla — já držel talíř; tak jsme stáli proti sobě, a já bych byl tak stál až do soudného dne. V tom se ale za námi strašlivé klení ozvalo. Byl to pan principal, kterýž ani svým očím věřiti nechtěl, vida svou nezvedenou žačku, jak si bez starosti hoví, majíc trpkou pokutu snášeti. — „Půjdeš do vozu?“ poroučel jí svým chraplavým jícnem a napřahl při tom karabáč, jímžto bezpochyby učení svému většího důrazu dodával. Dívka

ale neuposlechla, nýbrž hbitě se otočivši, za mne se schovala. Pan principal měl velikou chuť svůj karabáč okolo mého tílka otočiti — to jsem mu viděl na nose, a kdo ví, co by se bylo k ustrnutí mých ubohých oudů stalo, kdyby v tom okamžení jako varovné volání anděla strážného hlas matky mé, respektive paní ředitelky ve vší důstojnosti nebyl zazvučel. A ten zvučel hezky, když si dala paní komandantka našeho strakatého spolku na práci! V tom ohledu byla to k pravé umělecké dokonalosti přivedla. Chřtán její mohl hrčeti, syčeti, bručeti, fičeti, hřmíti a sípati — a všecko to od jemného piana až k pronikavému fortissimu; jenom pro mladé, zamilované princezky nemohla již tónu v tomto svém přirozeném nástroji nalezti — a to byla arci věc, kterou jsme nejbolestněji pohřešovali.

„Abych ale povídku svou vedle zavádivého příkladu anglických povídkářů na dlouhé sáhy nerozpředl, oznámím v krátkosti, že principal kejklířů a naše ředitelka z dávnoletých uměleckých poutí svých byli staří známí, že se brzo smluvili, a že nám divotvorec na provaze dívku přepustil, kteráž prý mu jen žluč dělala a diváky odháněla.

„A tak se rozmnožil kočující umělecký sbor náš s utěšenou nadějí, že jsme konečně nalezli representantku pro zamilované princezky. To

bylo tajné tušení moje, hned jak mi duchaplné oči naší Hedviky ponejprv zasvítily; to byla hlavní myšlénka mého starého a manželské polovice jeho, jak mile jim oběma podivné děvče na oči přišlo. Já to poznal dle jich obapolného na sebe mrkání. Mimo to si můj starý s obzvláštní oblibou své našedivělé kníry natíral, když si Hedviku bedlivěji prohlídnul a pak ji na znamení své milosti pohladil."

„Především ale musíme vědět, co bude Hedvika svému novému životu říkat," prohlásila se ředitelka — „a jestli jsme místo zajíce kočku v pytli nekoupili." — Ubohé děvče nemělo ale ani zdání o tom, co to je komedie s panáčky! Byloť arci o tom slýchalo a na cestách s bývalým principalem bylo se nejednou přihodilo, že vrazili na místa, jichžto krasochutně vybroušení obyvatelé i se svými bosými rodinami své groše mezi křiklavé kejkly na provaze a mezi tichá umělecká představení *in theatro cum pimprle* rozděliti měli: ale ubohá Hedvika nesměla nikdy ani krokem do šenkovny páchnouti, v jejížto některém koutě tureckým bubnem vyhlášený Horia a Gloska své loupežnické kousky prováděl. Onať musela vždy jako strážný pes na voze nebo vlastně na truhle seděti, v nížto celé bohatství principalovo spočívalo. To nám vypravovala tak

skroušeně, jakoby to bylo jinak ani býti nemohlo.“

„Uvidíme, co řekne, až nás uhlídá!“ prohodil náš ředitel s libostným úsměchem. Myslil totiž na první produkcí; aby se pak o tom co nejdříve přesvědčil, ustanovil dáti hned druhý den jedno z nejskvostnějších představení a sice ve prospěch domácí chudiny, aby mu pan představený obce žádné obtížnosti nedělal, chtěje třeba namítati, že by osadníci tolikeré vydání za dvoje umělecké pochoutky hned po sobě nesnesli.

„Mému starému právě na tom nezáleželo, hrál-li jednou pro chudé, nebo pro sebe. On měl vždy nějaký tolárek v záloze, a tu se jednalo o věc nemálo důležitou, o zkoušení Hedviky. Činily se tedy znamenité přípravy. Já musel pustit celou společnost na čerstvé povětří, vyklepat obleky, prohlednout každou portičku, spravit každou dírku. Hedvika stála přitom vedle mne, nemohouc pochopiti, k čemu tolik panáčků s sebou vozíme. Otázky její nebyly sice veliké, ale tím patrněji četlo se jí na očích, že neví, co se děje a co se bude dít. A když jsem jí nekterou princezku do ruky vložil, nevěděla co s ní počíti. Poněkud se zarazila, pak se podívala na mne, zas na loutku, a dala se do smíchu.

„Vlastně bych měl některému básníku do nejzajímavějších barev sáhnouti, an se o Hedvičin obraz pokouším. Celá její bytost dojímala mne jako tajným kouzlem. Brzoť se mi zdála býti zaklenou pannou na skleněném vrchu, o nížto mi báchorky ještě z nejoutlejších časů v uších zaznívaly; brzy opět viděl jsem v ní outlou vodní žínku, kteráž tenounkou stříbrnou síť svou roztáčí, aby ulovila mladého rybáka. Ostatně byla zase tak prostinká, tak nemluvná, tak obmezených vědomostí — a přece tak jemného srdce, tak hlubokých citů —“

„Rozumíme, rozumíme!“ ozval se mezi to rusovlasý pěstitel kritiky, a zakýval velmi moudře hlavou. „Nějaký patisk Göthovy Mignony.“

„I bodejž do vás, vy vrtohlaví, dlouhonosí čuchálkové, jižto se nafukujete, jako byste byli povoláni všecko dle svých krátkých loktů měřiti!“ vyjel si naň komik. „Vy nemůžete ničeho zažiti, abyste pánovitě, jako s přejedeným žaludkem nezastenali: „Ach, ty milý Bože! to jsme tu již měli!“ A pozorujete-li jenom jednu stejnou nitku na sukni dvou osob, již nemůže žádná z nich míti něco zvláštního — žádná z nich nemůže býti samorostlá, původní. Vy si počínáte někdy právě tak povážlivě, jako bychme my nezasvěcenci v mysteriích kritiky moudře se tvářili,

chtíce dokazovati, že kritiku po kritice opisujete, poněvadž se v nich všude několik: aneb, ale a poněvadž nachází! I dejte si svatý pokoj. Nešťárejte — ale požívejte!“

„Teď ale nechme krasovědecké rozepře,“ otočil komik řeč svou zase do tónu povídavého, „sice zabloudíme do labyrintu, z něhož se nevypleteme, leda by nový rok sestárnul. Podívejme se raději hned na komedii, anebo pohledněme na Hedviku, jak se na komedii dívá. Stálo to věru za to, na dívku pohledět. Sedělať v první řadě dřevěných židlí, ale na pouhé podlaze a sice zrovna u zdi, toho si nevšímajíc, jestli na ni kdo šlápnul nebo ne, jenom na to hledíc, aby se nikdo před ní nepostavil a podívání na hru jí nezastínil. V celé bytosti její zdál se díti všeobecný převrat; jakoby se jí nikdy nevídaný, ale dávno tušený svět otvíral, hořely jí oči, rděly se tváře, chvěla se ústa. Všecko majíc za skutečnou pravdu, lpěla na ději s veškerou duší; ale sladkojemné usmání hrálo jí okolo rtů, když zamilovaná princezna milostně vzdychala, a trudomyslná vážnost ležela jí na tváři, když můj pimprle své veselé kousky prováděl. A dávno bylo již po hře, slavné auditorium bylo se již skoro vytratilo: Hedvika ale seděla ještě ve svém koutku, jakoby v duchu dále hrála, anebo se v jezero viděných výjevů

ještě jednou ponořovala. My na ni hleděli skulinami našeho uměleckého chrámečku, jehožto stěny z malovaného plátna sestávaly.

„A když pak do svatyně tohoto chrámečku vstoupila, když ony prince, loupežníky, princezky a jiné tajemné podoby nyní pokojně na hřebících viseti viděla, ty tajemné podoby, ježto byly veškerou duši její tak nevýslovně pobouřily! Ony tu visely nyní tak svorně a tiše, jakoby se jakživy nebyly ani pohnuly. I brala je do ruky a potahovala šňůrky a drátky jejich, a mluvila s nimi, a vedla téměř celý hovor, jak jej byla právě zaslechla. Radostně otvírali oči i hubu oba představení píďových umělců, a od té chvíle vstoupila Hedvika přikynutím dvou zkušených hlav co nový člen ve spolek řídících sil našeho ústavu.

„Jakási bujarost mladistvá vešla přijetím podivného děvčete nejen v naši rodinu, ale i v představení naše. Já ovšem zabýval se s ní nejvíce, a rodiče to trpěli, jiného zisku z přijatého cizího děvčete nehledajíce, leda aby u večer hezky jemným hlasem své princezky odříkávala. Já ji učil čísti a psáti, neboť neznala ani písmena; ale duch její byl jako přeourodná, jenom ladem ležící a na símě čekající půda; cokoli do něho padlo, vyklíčilo se a vyrazilo do květu s čarodějnou rychlostí.“

„Aha!“ prohodil Novotný, dle obyčeje svého brejle pošoupnuv a potom poloudlaní po ústech si přešoustnuv, v jichžto nitru dvě řady dobrých zubů chrupavý suchar drtily. — „Aha! Mignona se vylupuje; Silvana se vysvléká, z polodivé kejklířky vzejde duchaplná umělkyně.“

„Ale tys k nevystání!“ rozhněval se Janovský, kterýž povídavého komika proto pozorně poslouchal, že Bětunka pozornýma očima na něm utkvívala. „Nech si důvtipných interpretací, až o ně kdo státi bude; my zde jsme přirození, bezprostřední posluchači, a nechceme si dáti kazit pochoutku vybíravou kritikou. — Povídej, povídej, Johanýsku, a nehleď na to, co tady opeřený zobák ledabylo prohodí.“

Ale komik takto vybídnutý nezačal hned mluviti. V pohyblivé tahy tváře jeho umístila se náhle jakási jemnotrudná vážnost, kteráž mu na chvíli ústa zavřela. Potom si oddechnul, a lehce dlaní přes čelo přeletěv, jakoby náhle vrásky s něho setříti chtěl, začal jemněji nežli dříve vypravovati:

„Já bych si musel nyní péro od nejcitelnějšího novelisty a nejbystřejšího pozorovatele vypůjčiti, kdybych měl stav duší našich dobře vylíčiti — to jest: kdybych měl sebe a Hedviku vykresliti, jak jsme zpovolna k sobě se klonili, jak

se jarobujné větve naší mladosti pomalu splítaly, až i v jedinou, květů plnou korunu splynuly.

„Byltě to rozkošně pokojný život, který jsme tenkráte jako svobodná, kočující rodina nějakého pronárodu vedli. Na budoucnost a na změnu stavu našeho nebylo hrubě pomyšlení; ale osud byl dle neskłonitelné vůle své jinak uzavřel a poslal nám v osobě na mizinu přišlého divadelního ředitele svého zástupce a dělníka. Našli jsme ho na cestě. Ležel vedle cesty na drnu, maje nad hlavou zelený baldachin husté lípy prostřený, a pod hlavou malý tlumok se svou celou majetností strčený. Bylo to v letě, za oněch časů, když prosaickým lidem ouroda a žně — hereckým společnostem ale krupobití a nouze nastávají. Jestiť to překrásný čas k přehlížení snopů, jetele a sena, ale velmi truchlivý k prodávání lístků na komedii. Léto je vlastně prubírna vší herecké náklonnosti; kdo několik těch žitoplodných měsíců u věčně prázdném divadle, při prázdné kapse, škaredé tváři hospodského, mezi denním hromaděním dluhů, u věčném slibování jistého splacení, v roztrhaných botách, posledních nankynových nohavicích a sedřeném fráčku s ouzkými rukávy jenom *jednou* předrží: ten přestál rigorosum z ohledu nesklonitelné chuti své k svatému umění, anebo je takový bídák v lidské společnosti, že mu již

všechny dvéře před nosem zavřeli — a že mu na dalekém světě nic jiného nezbývá, nežli brána chrámu Thalie.

„Podobné časy, jakož druhé vydání sedmera hubených krav Putifarových, uchvátily také společnost milého Řezníčka, to jest: muže, kterého jsme vedle cesty na drně nalezli. Dlouho byl se bránil zuby nehty proti všem náběhům nedostatku, proti rozmarům hladu i nahoty — dokud co bylo, hledal křesťanské duše se židovským svědomím a židovské pomocníky s křesťanskými ctnostmi, a vypůjčoval si, zastavoval, prodával; když mu to již ale tuze dlouho trvalo a on se místo ředitele spolku svého jenom pouhým krmitelem jeho stal, a místo zdařilého provádění her jen šťastné dělání nových dluhů na starosti míti musel: tu se ho začala filosofie chytati. — „Máš-li se již pořád starati a jen starati“ — začal velmi moudře sám k sobě mluviti — „k čemu se staráš o tolik hrdel, o tolik jícnů? Starej ty se sám o sebe!“ — A ta filosofie začala se mu pozvolna líbiti. Uložil, kde co ještě bylo a z čeho sám pro sebe něco vytěžiti mohl, a chystal se hlavní kousek filosofie své vyvesti.

„Jednou pozdě večer — bylo to právě přede dnem, když měl týdní gáže vypláceti — vracel se domů z přívětivé hospůdky. Sklenice piva v hlavě,

jasné hvězdičky na nebi, teplounký větýrek okolo tváří, vůkol a vůkol tak básnicky lahodno: celá duše jeho byla měkkounká.“

„Zejtra bude pěkné jitro, ani mráčku na nebi — to by se to jechalo!“ pravil sám k sobě, srdečně si povzdychnuv. „Nu, jak se Pánu Bohu líbí. Uvidíme, co nám do zejtřka napadne.“

„A když se na druhý den časně ráno probudil — a bylo tuze časně, neboť v zahradách pod jeho okny počínaly sotva pěnkavy cvrkati a vzdálenější stromoví rozplývalo se ještě v nejistých černých nákresech: tu vystrčil filosofický ředitel hlavu z okna, ohlédnul se na vše strany, a shledal opět. že by se to dobře jechalo. A v tomto svém shledání začal se rychle oblékati, vzal zbytkami slávy své naplněný tlumok na záda, sešel po prstech se schodů, potichu dvéře u domu otevřel, a jal se na to v pravdě zkoušeti, zdali by se to dobře jechalo. A hle! jechal takto od dvou hodin z rána jako podle šňůrky až k samému večeru. Tu mu počala filosofie raditi, že by neškodilo zemdleným nohoum popřáti malého odpočinku — tak jsme ho nalezli vedle cesty na drnu, mnoho mil od opuštěného chrámu Thaliina a služebníků jeho.

„Již ani nevím, jak se to stalo — ale večer seděl s námi pátý člověk u večeře.

„Byl to nový pomocník a společník otce a principala mého — byl to bývalý samostatný ředitel Řezníček.

„Sotva že se byl z vazeb jedněch starostí vymknul, začal již jinými mozek svůj naplňovati — a konečný výsledek toho byl, že jsme spolu velké papírové opony lepili, barvy třeli a potom nové dekorace malovali. Srdce mé bylo plno očekávání.

„Mezitím se vytasil s malou veselohrou, vypsal role pro mne a pro Hedviku — a ve čtrnácti dnech měli jsme první produkci. To byl můj druhý kročej k chrámu věčně mladé Thalie. Z panáčkového divadla dostal jsem se na prkna, kteréž představují svět a celou jeho mizerii.

„Mně se dařili nejlépe srdeční anebo přihloupli kluci, Hedvice slušely nejlépe citupiné milovnice, a mezi námi stával Řezníček jako razsochatá, stará jabloň mezi outlými polními zvonky, a hrával zatvrzelé otce nebo zamilované plesnivce. A takto provozovali jsme střídavě dlouhý čas komedie s vycpanými panáčky a zvláštní hry se živými umělci, majíce na zřeteli rozmanité obecenstvo, a Apollo i Merkur požehnávali našemu snažení. Najednou ale uzdálo se pánovitému osudu jinou komedii s námi zahrati. Nelíbilo ť se mu, že jsme až posud samé veselo-

hry dávali — jednou chtěl také plačtivou činohru viděti.

„Plný zvláštního, bručivého a mumlavého rozmaru byl totiž otec principal jednoho večera k nevýslovnému potěšení hubu otvírajících diváků čerta představoval, kterýž Fausta odnáší — a druhého dne ráno ležel studený na prkně. Mrtvice byla přetrhla nit všech jeho dalších vítězství na poli dramatického umění, a v životě nás všech ostatních stal se nenadálý převrat. Vdova byla bez útěchy, já s Hedvikou jsme srdečně plakali a bývalý ředitel chodil s novými zámysly. Bylť se přesvědčil, že je mnohem snadněji vyživiti společnost nejvycvičenějších panáků, nežli houf sebe neumělejších komediantů, sběhnul s výsosti přání svého a dávných záměrů svých, a byl by rád dosáhl ouplné vlády nad našemi princeznami a celým jejich komonstvem. To byla první distance, z nížto začal na ovdovělou principalku ohnivými kulemi házeti. Tato, lítostí a starostí sklíčena, začala brzo kapitulovati a svou dobrovolností podala zámyslům posavadního pomocníka tolik pokrmu, že se mu záhy skromné přání, býti vladařem vycpaných umělců, opět znechutilo. Býti pánem znova herecké společnosti a místo grošů přijímati dvacetníky, zdálo se mu najednou zase prospěšnější — a to byla druhá

distance, z nížto hnal útokem na pevnost se podávající.

„V krátkém čase zrostla z komedie panáčkové — a nebo vlastně z peněz, jež pečlivému nebožtíku a šetřivé polovici jeho tyto komedie vynesly — nová společnost herecká pod firmou pana Zvolinského. Staré jmeno své ostýchal se z rozličných lechtivých příčin novému podnikání v čelo postavit.

„Mně přišla tato změna vhod. Bylo mi skoro dvacet let a od nějakého času tlačily mne úzké meze stavu mého bolestně. Duch můj začal poletovati a rád by se byl jinou cestou pustil, než kterou vycpaní mužíkové kráčeli. I připadl mi v nové společnosti okres komika — a já byl šťastný i nešťastný. Šťastný, že jsem náhle na cestě stál, kteráž mě k tušenému cíli vedla — nešťastný, že jsem byl od Hedviky odtržen. Neboť co měl šašek s něžnou milovnicí dělati?

„Jeť to vůbec nesmysl, když se mladý herec láskou obírá, a já bych v tom způsobu každému naděje plnému žáku usměvavé Thalie nebo uslzené Melpomeny krvavě psanou výstrahu dal, aby se Eviných dcer chránili. Já poznal nejednoho mladíka, kterýž pro celý život zakrněl, celé své příští do větru hodil, že své srdce na dívku upnul — a zvláště byla-li též herečka. Roz-

koše lásky bývají obyčejně pro obě strany sladký jed, jímžto veškerou mysl svou otupují. Tu je denní spolu pobývání, škádlení z třetí strany, muka žárlivosti, maření drahého času, přírostek starostí, uváznutí v dluzích — vším tım hoří duše u věčném zanícení, potom najednou ochabuje, až docela splaskne a k útěše — plná sklenice kyne.

„Mladý herec u malé společnosti je skoro vždy nešťastný, když na lásku pomyslí; což teprv komik — když mu sentimetální milovnice v srdci vázne? Kdo pohyblivý život kočujících umělců nezná, nemůže k této věci ani míry nalezti. Já byl dobrák — srdce mé bylo tehdáž jako průchod pro celý svět; já je tenkráte ještě neuměl devaterým zámkem zamknouti; ale při vší své dobrotě snášel jsem přece pekelné trápení, kdykoliv první milovník, žvavý větroplach, na Hedviku zamilovaným očkem hodil anebo dle úlohy své ruku okolo ní otočil.

„V takových okamženích proklínal jsem všechnu komiku, vzdalující mě od milovaného děvčete; já proklínal uprchlého direktora, kterýž mne z tichosti panáčkové komedie vytrhnul, já proklínal vše, cokoli nohou na divadlo kročilo, a potom jsem se dal z většího dílu do pláče.

*

„Hedvika o tom arci ani slova nevěděla. Ona stála čistá a nevinná u prostřed kolotajících-se okolo ní vášní; onať byla osnována z látky outlejší nežli je hrubá země, a protož se jí také lidské náruživosti nedotkly. Já to věděl — já pevně věřil, že se mi srdce její žádnými pletichami, úskoky a úklady neodtrhne: a přece jsem byl pořád v mučírně, sotva že se lesk oka jejího ode mne odvrátil. Já byl strašně zamilovaný šprymista.

„Najednou se vpletl do toho rozmarný osud. Nová firma nebyla Řezníčkovi nic platna; i za novým štítem nacházeli ho věřitelové z bývalých časů. Pokud mohl uplácel, jiným upíral — bylo to mrzuté před ouřady se blýskání, stará jeho společnice se mrzela, ušetřený kapitálek se tenčil, nastaly rozepře a vády — a nežli jsme se nadáli, vyšel si milý pan ředitel jednou časně ráno zase na procházku, s ranečkem na zádech — a více nepřišel.

„Nyní se to sběhlo všecko na bývalou principálku mého pimprlete. Ta umívala ovšem s vycpanými panáky se otáčeti, s hospodským smlouvati, zvědavé diváky na komedii pobízeti: ale proti nabroušeným a vybroušeným nápadům samohybných komediantů nemohla vystačiti. K tomu to bylo u prostřed palčivého leta — lidem se vidělo býti

mnohem příjemnější zasednouti si po horkém dnu do stínu k plnému žbánku, nebo prohlížeti louky a pole, nežli se dáti zabedniti v nízký taneční sál, kterýž pro ty časy chrámem uměleckým sloul. Měli jsme hubené vejdělky. Stará pěstounka moje byla v zoufalství a já jí nemohl pomoci. Já nenáviděl celou tu komediantskou čeládku, a byl bych se nejraději s Hedvikou v samotu amerických pralesů zahrabal. A přece bylo srdce mé čarovným poutem ke hře a k umění připnuto! Já si nemohl pomysliti, jak bych bez divadla živ býti mohl.

„V tom se vyskytl pomocník — obstárlý herec, jemuž ostatní Podivínů přezdívali. On s nimi totiž neobcoval, nevycházel, nepil, nepomlouval, nereptal, nedlužil se, neutrácel. Byltě živ sám pro sebe, konaje svou povinnost, maje sám v sobě náhradu za všelikou ztrátu společenských rozkoší mezi soudruhy — maje hojnou odměnu v úctě celého obecenstva. Ten se nám postavil teď najednou za rádce, ujal se s netušenou obezřelostí osamotnělé ředitelské společnice — a v krátkém čase vyjeli jsme — on, Hedvika, já, mladý začátečník a naše stará — takto jsme vyjeli z poslední štace na blízký panský zámek, a provozovali od těch časů jen malé hříčky před skrovným ale vybraným obecenstvem. Ostatní

společnost, jsouc propuštěna, rozjela se do všech úhlů světa.

„Bylo to veselé živobytí, to stálé putování z místa na místo. Slatina, náš nový ředitel — my ho tak nazývali, proto že nás byl původně k tomu způsobu života přivedl — Slatina byl dávno oblíbenou myšlénku svou ve skutek uvedl a hleděl nám vykouzlit dlouhou řadu dnů co nejpříjemnějších. Sám vydobyl, vyprosil, vyběhal všude dovolení ke hře, sám propůjčil k tomu cíli učiněnou sbírku drobných divadel, sám pečoval o pohodlné přístřeší a staral se o nevinnou zábavu. Byliť jsme jedna rodina, jedno srdce.

„Jediný já snad nestál jsem na pravém místě. Nemohlť jsem přemoci jakousi neustálou bázeň, kteráž mě pokaždé popadla, sotva že jsem Hedviku s očí pustil, a nevýslovnou touhou puzen, abych jí mohl býti pořád po boku, dral jsem se o role — milovníků.“

Rusovlasý veršotepec byl dlouho mlčel, pilně prolévaje krk horkým punčem, kterýž byla Bětunka mezi vypravováním chutně upravila; nyní se dal ale rozpustile do hlasitého chechtotu.

„Náš Johanýsek — milovníky!“ blebtal jazykem přečasto ovlaženým, brejle si urovnávaje, aby se naň dobře podíval. „O vy nesmrtelní dramatikové, jižto jste mu v tomto jeho milovnictví

snad do rukou padli, neobrátili jste se v hrobě bradou dolů, abyste ty nestvůry neviděli?“

„Jestli se mrtví obraceli, nevím,“ odpověděl komik, tenounkou nit veršotepcova vtipu dále veda; „že se ale živí otáčeli, když jsem co milovník rukama v povětří šermoval nebo jako Meluzina skuhral, na to se dobře pamatuji. Já to cítil sám, že svévolně na planýř vybíhám; ale já myslil, že jinak nemohu, že jsem jako v čarodějném kole přikován.

„Při tom všem užil jsem přece od našich posluchačů velikého shovění. Čas po čase musel jsem přece komickou roli hráti, a to je vždy poněkud se mnou smířilo. Nelibost, kteréž při mém milovnictví zakusili, brali jako nádavkem. Konečně ale měl jsem přece jakož obět rozhněvané Thalie padnouti.

„Byli jsme v roztomilém zámečku. Panstvo bylo na cestách. Pan správce nám dovolil v pěkném sále sestaviti několik španělských stěn, zastříti je několika kusy malovaných pláten, a mezi tím provozovati komedii. Posluchačů bylo několik lavic. Vypasení a hubení ještě karabáčníci, jejich milostpaničky a urozené dcerušky, několik mladých hejsků z hlavního města, které si byl správcův syn na ferie přivedl, duchovní pastýř, kantor, sládek a mlynář s rozličnými pří-

věsky — to bylo naše auditorium; ale tehdáž kritické, nebo vlastně rozpustilé, po dlouhé polední tabuli rozhoupané auditorium. Všemu se vysmáli. Hejskové z města činili začátek a ostatní sekundovali. Jedině Hedviky ušetřili, ano zasejpali ji tím hlučnější pochvalou, čím více nás posměchem vyprovázeli.

„Já se třásl hněvem. Slatina se usmíval. Jalové křiky jalových nedouků se ho nikdy nedotkly. Ale já se třásl hněvem.“

„Podívej se na toho dudka, jak očima kroutí!“ prohodil domácí panáček cele hlasitě, a ten kroutivý dudek padal na mne. Já byl ten dudek, já, kterýžto jsem právě myslil, že dělám dnes věci své nejlépe.“

„Jeť se jen čemu divit, jak ta roztomilá Beruška vedlé takového hastroše státi může!“ ozval se na to jiný.“

„Ten hastroš byl jsem já, ta roztomilá Beruška moje Hedvika. Já bych mu byl s chutí jednu vymáznul, že by ji byl s sebou až do hlavního města odnesl. To všecko bylo ale jen pouhé preludium k rozkošem, kteréž teprva na mne čekaly.

„Sotva bylo po hře, tu se rozevřely ze sálu naše plátěné postranice a houfem vrazili do svatyně našich uměleckých tajností panáčkové

z města. Syn správcův přede všemi napřed — a rovnou cestou k Hedvice. Obsypali ji co nestydatě mlsní brouci něžnou květinu; začali žertovati — a náčelník jejich osmělil se vzíti ji za ruku, zdráhavou k sobě přivinouti — a již již natahoval krk, aby ji políbil.

„Ve mně se přetrhla všechna povážlivost. Hlava mi šla kolem, před očima mi tancovalo tisíc mžitek, ruka se mi pozvedla, jako bych si byl na pravé rameno plamenný meč upnul — a sletěla opět a s hlasitým plácnutím zasáhla tvář a půl hlavy domácího panáčka.

„Stalo se; já mu byl nestydaté referaty a nevčasné mlsání jedním penízem zaplatil.

„Co se potom dělo — ten hluk a zmatek, zděšení našich lidí, zbouření hostů, lamentace naší staré, prosby Slatinovy — to všecko nemohu z vlastního pozorování popsati. Játť byl, v pravdě řečeno, bez smyslů. Byloť to poprvé v životě mém, co jsem prudkou vášní uchvácen takového násilí se dopustil. Bylť jsem ale také v tak zimničném zanícení, že mne všecko míjelo, co bylo následkem té prosaické — facky.

„Teprva ráno, když začalo Boží sluněčko jakýmsi mřížovaným oknem na mne hleděti, poznal jsem, že sedím — uvězněn.

„Slunéčko zlaté na modré obloze, kolem hrání stromového listí, ptačí zpěv — a já za mřížemi, na mou věru, milý Novotný, takové postavení bych ti jedenkráte přál, pak by měly tvoje verše alespoň nějakého základu a podstaty.“

„*Odi profanum vulgus!*“ prohodil veršotepec punčem rozehřátý, poloblaženě dlouhými kadeřemi si zahrávaje. „Ty se nech doma se svou moudrostí, co se týče kritického rozbírání. Tys také jeden z oněch slepých a hluchých, kteří nemohouce sami v sobě nalezti míry na básníka, ve své obmezenosti již hned se domýšlejí, že božstvím nadchnutý pěvec plody své v povětří lapá, povětřím napájí a do povětří zase posýlá.“

„Jednoho znám — ten je lapá v punči,“ řekl komik, „punčem je napájí, ale místo co by je měl v punči také utopiti, posýlá je do světa, na pevnou zem, do kněhkupeckých skladů k jistému práchnivění.“

„Moudře jsi to znamenal,“ zakýval rusovlasec hlavou — „a kdybys stál na prknech, snad by si byl jednou zasloužený applaus utržil. Tam ale musíš rukama i nohama pracovat, nežli se co ozve, co by se jen zdáleči nějakému potlesku podobalo.“

„Zaplať Pán Bůh!“ zamumlal starý kapelník s hlavou sklopenou — a pro tu chvíli byla to jeho

slova poslední, neboť v tom okamžení pevně usnul. Teplá světnice, vřelá káva, páchnoucí punč a neobyčejné pohnutí mysli byly jej přemohly, že musel přírodě daň zaplatit.

„Odpusťte, pánové!“ prosila Bětunka, slabost otcovu pozorujíc. „Jesti toho dnes tuze mnoho na muže obstárlého a dávno bez radostí společenských živoucího.“

„Nechte ho pokojně spáti,“ řekl Novotný, „a nekazte radost našemu panu Johanesovi. Jesti to sladké, veliké vědomí, darem a nadáním ducha svého — člověka ukonejšiti.“

„Protos ty tak blaženě vědom velikosti své!“ doložil komik. „Ty víš dobře, jak lehounko se při tvých verších usne. Věru, mohly by se z nich universální pilulky pro spaní dělati.“

„Kdybych věděl, že bysi byl při dělání a prodávání mým pomocníkem — proč ne? Ale bez dryáčníka nedá se taková živnost začíti.“

„Dáte-li pak trochu pokoje?“ ozval se nyní Janovský, chtěje přestávky otcovým usnutím nastalé bez pochyby k něčemu jinému použiti, nežli k pouhému slov maření. Lesknoucí se oko jeho a zapálené tváře na to aspoň okazovaly. — „Náš starý papá utopil se ve snách, kteréž mu dozajista ty nejmilejší podoby na oči uvádějí. On požívá nyní nového života, a neděkoval by

vám hrubě, kdybyste ho z květoucích rájů jeho vytrhli.“

„To nemáme také v úmyslu!“ zvolal komik, a zvolna od stolu povstav, chopil se židle své a odnesl ji blíže ke kamnům. „Nechme starého papínka v čarovném kole zlatých snů, a sami si usedněm do půl kola tuhle okolo věrného, lahodného přítele — vulgo nazvaného kamna. Pojďte, rozkošná Bětunko!“ mluvil dále, a přistavil židlici její vedle své — „a povězte mi něco ze života svého, nebo našeho tatínka. Své příběhy nebudu nyní vypravovati — onyť mohou jenom našeho starého pána zajímati, a pro ty otevře někdy jindy uši své. Co ale jej potkalo, co jej pod tuto střechu přivedlo, to by zajalo nás všechny, a kdyby to chtělo z vašich úst splynouti, nemohli bychme při sladší hudbě radostný svátek nového roku stráviti.“

„Ahá — rozumíte?“ prohodil veršotepec, od stolu se ani nehýbaje. — „Z něho vyléžá ještě kousek bývalého milovníka, t. j. divadelního hrdiny. Já bych nebyl v stavu něco tak pěkného z úst vypraviti, a kdybych vaší milostnosti sebe menší poklonku učiniti měl.“

„Jen toho víc, jen víc!“ řekl komik. „Dneska jsi ve svém zvířecím humoru; to se několik dvorných posuňků jako od vycvičeného medvěda

dočkáme. — Je vám to roztomilá hrst nehlazeného pacholátka, když má jazyk punčem umytý,“ mluvil dále k Bětunce, „lízavý jako na řetězu pes a hladký jako naježený ježek.“

„Ale tak pak držte již jednou jazyk za zuby!“ rozhorlil se Janovský; nutil se ale co možná tichým hlasem mluviti, aby starého nezbudil. „Chcete-li rozumy své nabrušovati — postav ty se na prkna, a ty si vlez do časopisu. Tady ale není místa k vašim pošetilým šarvátkám.“

„Pro Boha vás prosím, rozkošná Bětunko!“ řekl komik — „již honem sedněte a začněte svou píseň, ať se zvukové její co smířlivé zaříkání okolo nás vznášejí. — Řekněte mi na př. něco o své matince. Otec vám bez pochyby pověděl, že jsem neměl toho štěstí býti jejím miláčkem — nu, Bůh napraviž mladou nerozumnost! — později jsem často na ni zpomínal, a nejkrásnějším dnem života svého bylbych si rád nějakou zprávu o ní koupil. — Ale, co vidím? Dotknul jsem se struny bolestné? Odpusťte svému polobratru upřímnou otázku; já se nenadál, že je památka na zemřelou ve vás ještě tak živoucí.“

„Na zemřelou?“ ptala se dívka hlasem tichým, a oko její spočinulo na něm s podivným výrazem. — „Kdož ví, je-li zemřelá.“

„Matka vaše?“ podivil se polobratr její. „Tedy na živě? Není možná!“

Ale dívka mu nedávala odpovědi. Mlčky pokývala jen hlavou — a dvě velké slzy zaleskly se jí co ranní rosa na bohatých řasách.

„A vzdálena od svého dobrého manžela — a své skvostné dcery?“

„Co se tomu divíte? — je to u divadla něco tak neslýchaného? — Anebo jste o takovém manželství ještě neslyšel? — Já vám to mohu směle pověděti a bez uzardění do očí vám hleděti — neboť my jsme bez viny a tiché jest naše svědomí. Já matku ani neznala.“

„Ani neznala?“ podivil se dívčí polobratr znova. „Ale jakž pak je to možná? Jakým během se to událo?“

„Dosti nepřirozeným arci,“ odpovídala dívka, „co se týče manželských a materských povinností, ale přirozeným mezi obyčejným lidem divadelním. Ubohý otec nedal mi sice o tom jisté zprávy, neboť jakž by byl mohl o vině matčině s dítětem mluviti? — ale délkou času proklouzlo mu přece mnohé slovo, a co on zamlčel, vyzradila škádlivá zlomyslnost a stojazyká pomlouvačnost, tak že jsem konečně dosti jasného obrazu o té smutné věci nabyla.“

„Neostýchejte se před námi," prosil komik, „ježto víže pouto svatého přátelství, a můžete-li jinak, odhrňte roušku s tohoto obrazu."

„Milý pane!" zdráhala se dívka s prosebným pohledem. „Ušetřte mě —"

„Řekl jsem, *můžete-li*," omlouval se komik. „Jinak nechci pro všechnu blaženost našeho shledání, aby se vašemu srdci snad nějaká bolest učinila."

„Kdybysi neměl patero smyslů svých do všech úhlů světa roztroušeno," prohodil rusovlasý kritik, pohodlně na židli se houpaje a palce sepnutých na břiše rukou okolo sebe otáčeje, „kdybysi místo nešťastných nápadů, ochromělých vtipů a jiných podobných neřestí trochu zdravého soudu ze své lebky vytáhnouti usiloval: nemořil bysi pannu daremným vyptáváním, a věděl bysi na první pohled, že milostná matička její panu manželu svému utekla."

„Milý příteli!" ozval se komik vážněji, a rychle povstav, přistoupil nevrle k Novotnému, „nezapomínej, co a před kým své nešetrnosti vykládáš."

Tento ale pozvedl hlavu a hezky dlouho jej okem měřil. Oči se mu leskly po horkém nápoji.

„Co to napadá tvou moudrost?“ zeptal se ho konečně. „Je pravda nešetrností? — a jsem já nešetrnější, nežli ty, jenžto jsi z vlastních úst přítomné panny slyšeti chtěl, co mně ze rtů vyběhlo? A pozbyla tím panna milostnosti své? Ztratil se lesk její spanilosti? Opadal květ její líbeznosti? — že byla matka její tuze mladá, a otec její tuze starý, a že se mladé zpěvačce mladý amoroso více zalíbil? *In punčo veritas!* Bětunka je proto přece zářící hvězda a květoucí růže, a kdyby ji bylo deset krkavčích matek opustilo. — Neměj mi za zlé, libodechý květe, sluneční paprsku dívčí krásy!“ mluvil dále, a opustiv s těžkou hlavou sedadlo své, ohlížel se po svém svrchním kabátě, „ale na mně leží kletba, že musím pravdu mluviti.“

„Jaké to děláš hlouposti?“ ozval se nyní Janovský, a stáhnuv obočí, střílel po něm hněvivýma očima. „Přišel jsi sem snad proto, abys kalil proud čistých rozkoší?“

„*In punčo veritas!*“ jektal Novotný, kabát oblékaje. „Proto vám dělám místo, abyste se mohli v tom proudu hodně vybrodit. Já mám své vlastní rozkoše, a když se začne ve mně chuť po nich rozléhat, uteku, aby se mi jiní do nich nepletli.“

S těmi slovy bral se ke dveřím, ačkoliv se zdálo, že ho nohy stranou odnášeti chtěly.

„Nechte ho, nechte ho!“ kynul komik ostatním. „Tak je vždycky, když se mu začne mozek pařiti. Však on nalezne cestu, na kterou ho pudí duch.“

* * *

Klobouk maje hluboko do čela stlačený, brejle zkřiva na nose, ruce křížem v širokých rukávech přeložené, klopýtal Novotný nově napadlým sněhem, napořád pro sebe mumlaje. Kam vlastně šel? — co mu bylo do toho? Na to nemyslil. Spoléhalť se na přirozený pud a důvěřoval živoucímu v sobě duchu punčovému.

Kratičký den novoroční byl se již uložil na chladné, rampouchy a ledem vystlané lůžko. Po ulicích bylo tma. Jasné lampy byly v oněch koutech města, kudy rusovlasý veršovec nohy vlekl, tak vzácné, jako trusky lesknavého kovu v pustých prázdných šachtách. Šťastně ale dostal se konečně odpadlý lupínek z přátelského trojlístku do hlučné — kavárny.

Bylo to jak náleží hezky domácí hnízdečko. Punčem rozehřátý kritik věděl, že tu může bez ostýchání svému hovoru otěže popustit. A onť byl právě při chuti, s tímto diblíkem rozpustilé kousky vyvádět.

Vešel jako starý známý. Boubelatá posluhovačka se usmívala, kavárník pošupoval čepičkou — od několika stolů ozývalo se: „Dobrý večer!“ On ale nevšímaje si ani úsměvu, ani pozdravování, usadil se do nejzadnějšího kouta se svým humorem.

To bylo ono místečko, ona tajemná svatyně, kdežto rusovlasý jinoch bouřlivé vlny duše své kojíval, kde svou náramnou bolest čili rozpadnutí srdce svého konejšíval a kritické soudy své brousíval. Léky, ukonejšení a — brousek nalézal v dobrém spravedlivém punči.

I také dnes chtěl tady tuto blahoplodnou třetici hledati. Seděl tiše u prostřed hučivého šumotu, až pak náhle tou směsicí divných hlasů struny zavzněly. Byla to kytara v rukou ženštiny, kteráž tu téměř u prostřed kavárny stojíc k vůli několika krejcarům zpívala.

Byla to hezky velká, ale hubená postava. Tato hubenost, zplozená dle zdání veselým životem a pošlou z něho bídou, setřela s tváří a veškeré postavy její květ spanilosti, tak že jen bedlivější skoumatel v těch bledožlutých tazích, v tom černě planoucím, vpadlém oku bývalý šperk ženských vnad vypátral. Avšak i toho, jemuž poznání toto ušlo, dojal její zjev. Byla to hluboká temná těžkomyslnost, ledová ži-

votem povrhavost, tichá zoufalost, ježto jako nastrčená larva z tváří jejích hleděla.

Zevnitřek její, prostý tmavý šat, ještě vyvyšoval neobyčejnou její postavu.

Nyní zpívala. I její zpěv — ty podivné zvuky musely na posluchače jako čarovná síť padnouti. Byly to zbytky hlasu stříbrného. Jenom chvílemi zavznělo mezi chroptivým proudem tónů ještě zrnko ryzé, ale to proniklo sluch i srdce. I truskami hlasu svého uměla zpěvačka tak hospodařiti, uměla je tak do světa posýlati — tak ohebně, uhlazeně a rozmanitě vykládati, že by se byl host hosta chutě zeptal: „Jak sem zabloudila ta osoba?“ — To cítil každý, že sem nešťastná nepatří, že není žebrota po kavárnách stav, ku kterémuž ji byla příroda vyvěnovala.

Zpívala. — Novotný pozdvihl očí a nechal vřelý nápoj před sebou státi, nechal domácí děvče vedle sebe seděti.

Ženština dozpívala a šla pak okolo stolu sbírat jednotlivé dárky, jichžto jí uštědřiti umělecký smysl hostů byl uzavřel. I činila to s jakousi pokořenou ostýchavostí, kteráž dokazovala, že se na této pouti ještě dlouho nepohybuje.

Nyní stála u Novotného. Ten byl z koutečku svého stíhal kroky její a namáhal se ustáliti v rozpáleném mozku jakousi podobu, ježto se mu

před očima v nejistých mlhách míhala. Nyní pozvedl zraků svých k těm ubledlým tvářím, k tomu divoživému, jako v zimničném zanícení zářícímu oku, a každým okamžikem zrůstalo v něm přesvědčení, že tu podobu již někde viděl — ale docela jinak, docela v jiných okolnostech.

Polohlasým šeptem vyklouzlo zpěvačce ze rtů ostýchavé: „Prosím!“ a ruka nastavovala notový list.

„Vy jste se, milá paničko,“ promluvil k ní Novotný, v kapse u vesty po dvou zbytečných stříbrných grošíčkách lově, „vy jste se asi proto zpívati neučila, abyste nyní tuto výživu nacházela? Nemějte mi za zlé, že vás nepříjemnou snad otázkou obtěžuji; ale jakýsi vnitřní hlas — nu, toť jste bezpochyby zkusila často sama na sobě, že není člověku možno protiviti se tajným obyvatelům srdce lidského, když v něm začnou rejdy prováděti — a jeden z takových čarotajných duchů donutil mě, vám tuto otázku předložiti.“

Mezi tím byl šťastně dva otřené stříbrňáčky ulovil. I držel je mezi prsty, a zdál se jenom na odpověď čekati, jakoby slova zpěvaččina magnetickou silou měla stříbro na list notový přikouzliti. Zpěvačka ale neměla se k odpovědi; oči

její sklouzly s úst mladíkových na prsty jeho, čekajíce, brzo-li vítanou kořist vypustí.

„Mně jest, milá paničko!“ mluvil Novotný dále, „jakobychom se již byli někde viděli.“

„Nevím, kde bych byla toho štěstí užila,“ omlouvala se zpěvačka tónem nejistým, s očima sklopenýma.

„Aj, nemluvte u mne o štěstí, jinak-li vás byla kdy náhoda opravdu mně v oustrety uvedla. Ale já bych se pokládal za šťastného, kdybych mohl mlhovitou roušku proniknouti, za nížto se mi upamatování na váš obraz ukrývá.“

„Zbavte se té domněnky, drahý pane! My se sotva kdy viděli; jsemť zde pracizí a cele neznámá.“

„A přece, přece!“ zvolal Novotný, vzchopiv se ze svého sedadla a zpěvačku za pravici pojav. „Čím déle vám do očí hledím, tím patrněji vystupuje mi z nich ona podoba, v které jsem vás byl nejdříve poznal.“

„Mejlíte se! mejlíte se!“ omlouvala se cizinka jaksi bojácně. „My se neviděli nikdy, a nebudem se již také viděti. Zejtra bohdá Prahu zase opustím. Nezdržujte mě, drahý pane!“ mluvila prosebně dále, a oči její zalétaly na místo, kdež byla zpívala. „Čeká na mne churavý manžel, a mohl by si myslit —“

„Ne snad že vám kladu osidla?“ vyrazil ze sebe Novotný; cítil ale hned, že byl vyjel s něčím neslušným. — „Odpusťte, drahá paničko, mladé krvi a starému punči; ale což by si mohl váš manžel mysliti?“

V tom okamžení povstala na těch místech, kam zpěvačka poněkud nepokojně pohlížela, velká, vytáhlá mužská osoba. Byl to živý obraz neduhu. Sehnuté tělo, žluté tváře, vpadlé oči, hubené ruce, klesavá kolena — s takovými částěmi vzchopila se postava. Byl to muž letitý, jen že bylo na první potkání těžko určiti, zda-li mu skutečná léta nebo tělesný neduh tuto podobu sestaralosti byly na celou podstatu jeho vtlačily.

I vzchopil se říkaje co živoucí smrt. — Na těle, na kostnatých ramenou visel mu chatrný modrý plášť, jako na dřevěné tyčce, a na pravém loktě ležel mu ženský zimní pláštík, jejž byla zpěvačka shodila, když vzala kytaru do ruky.

Sotva že se byl churavec na židli pohnul, utrhla se zpěvačka od Novotného a pospíšila k němu.

„Počkej ještě, Karle, počkej!“ prosila ho tónem dojemným. „Já musím ještě zazpívati. Ruce byly štědré,“ doložila šeptem.

„Chceš, abych tady skonal?“ zabručel muž mezi zuby, a stáhnul obočí na podobu hromového mraku.

„Ale, milý Karle!“

„Ty víš, co jsem tě prosil — se slzavýma očima, s tlukoucím srdcem prosil,“ mumlal muž dále; hlučný tleskot překazil ale další jeho skuhrání. Veselá tlupa okolo největšího stolu vyzývala totiž zpěvačku k novému koncertu. Ona se chopila kytary, on sklesl na židli.

„Bravo! bravo!“ ozvalo se ze všech hrdel, když byla skončila. Ale churavec vyskočil, jakoby ho tyto zvuky ostrou dýkou byly projely, a hodiv rychle na zpěvačku teplý, ačkoli již obnošený plášť, vzal ji za ruku a spěšnými kroky zmizel s ní z kavárny.

Tiše a rychle brali se obadva temnými ulicemi. Ruka její spočívala v ruce jeho, kterážto se chvěla vnitřním pohnutím. Muži bylo, jakoby mu v patách zlý duch kráčel a kroky jeho popoháněl; neměltě oddechu, až se byli v jiné čtvrti města octnuli a na blízku jim vrata sprostější hospody kynula.

V lůně tohoto stanoviska chudších povozníků a nemajetných pocestníků — t. j. v malé, ouzké a nízké komůrce s chudobnou postelí, zedřeným

stolem a s třemi starými židlemi učinili zastávku. Byliť ve svém příbytku.

Zpěvačka rozsvítila tenkou svíčku v nízkém mosazném svícnu.

Muž seděl na židli — unavený, vášněmi uštvaný, chorobou sklíčený, na smrt umdlený. Venku byl chladný vítr peruti své o tváře jeho otíral: ale na čele stál mu pot u velikých perlích. Zpěvačka k němu přistoupila, a utírala mu pečlivou rukou palčivé čelo.

„O má Beato!“ vzdychl muž a pojav ruku její, líbal ji a tiskl k bouřícímu srdci. „Anděle strážce můj! neutracuj mě proudem hněvu svého, odpusť nekonečné vášni mé — brzo budeš míti pokoj!“

„Co to zase mluvíš, Karle!“ prosila zpěvačka slovy nejlíbeznějšími. „Jaká strašidla lekají duši tvou? Co mluvíš o pokoji? Nejsem-li pokojna, když jsem u tebe?“

„Jsi, jsi!“ zvolal muž vášnivě, a ovinuv ruku okolo těla jejího, položil hlavu na její prsa. „Světice je vždy pokojná vedle hříšníka. Ale já ruším pokoj tvůj! Podezřivá mysl moje shání mraky na oblohu tvou, jíž beztoho vášeň má byla zakalila —“

„Nech toho, nech, Karle!“ vpadla mu zpěvačka do řeči; „vždyť nejsme děti, abychme se

vespolek zoumyslně škádlili a trápili. Svodná léta mladistvých vášní uplynula — jako lesk a květ vybledl a opadal, kterýž je v čarovném kole svém držel; život hledí na nás očima střízlivýma a drží v ruce zrcadlo, z něhož na nás péče a starost pohlíží. Máme si je dětinskou vášní zvětšovati? Máme zbytek síly, který jsme z víru dnů svých ještě uchvátili, máme jej marnou nesvorností docela v niveč uvesti? a ležeti pak v rumu jako bleskem roztržené sloupy, které jinak státi nemohly leda v pevném kruhu, jenžto se okolo temena jejich otáčel?“

„Odpusť, odpusť, anděle můj!“ zvolal muž letem zimničního zápalu unešen, „a nepokládej mi žárlivou péči mou za hřích. Tys jediná kotvice života mého! v tobě spočívá důvěra v mou přítomnost i budoucnost. Kdybych tebe měl ztratit na temné pouti dnů nastávajících, nemohl bych postáti, nemohl bych pokračovati — ale v hrobě musel bych hledati odpočinutí.“

„Karle! Karle, upokoj se!“

„Ne, ve mně není pokoje! duše má je hladina jezerní, šlehaná a poháněná dechem věčného vichru. Já se o tebe bojím, já se třesu; zmítán jsem větší ouzkostí, nežli když růže na tvých lících kvetly! Ach, vždyť mi musíš roz-

uměti! Což by ze mne bylo, kdybysi ode mne se odvrátila? Zlomená větev, zavátý list, jejž každý rozšlápne!“

Náhlý, prudký a dusivý kašel překazil mu další řeč. Zůstaltě skoro bez sebe v rukou zděšené zpěvačky.

„Pro živý Bůh, Karle! zpamatuj se, ušetři se, upokoj se — pojď, polož se!“ prosila a domlouvala Beata, i snažila se dovesti muže k posteli; ale několikaletý neduh jeho držel jej v hladových klepetech, a zdál se míti chuť, rozbourati budovu křehkého těla. Krev se mu vyvalila ústy a nosem.

V smrtelné ouzkosti vykřikla zpěvačka. V tom se klepalo na dvéře — a v okamžení na to vešel z tmavého síňce do komůrky — Novotný.

Ontě nebyl zraků svých spustil s podivné zpěvačky, i když byl muž její přítrž učinil v tichém jejich hovoru. Namáhavě tkvěly oči jeho v rozpálené lebce na té strastiplné postavě, a když konečně odcházela, když byla s průvodcem svým za dveřmi: zabřesklo se mu najednou v rusovlasé, punčovou parou naplněné kotrbě.

„Teď to mám!“ zkřikl najednou tak hlasitě, že se kolem všickni hosté ohlíželi; potom vyskočil, vtisknul si klobouk ještě hloub do čela,

a pospíchal za odešlými tak spěšnýma nohama, pokud to jen učiniti mohl pro závaží, ježto mu hlavu tížilo.

* * *

Radostněji vypadalo to mezi tím ve skrovném příbytečku starého Zaplaťpánbůh. Blažený kapelní mistr seděl ještě v tichém spánku u stolu; blíže kamínek byla se ale rozhostila Bětunka, po jedné straně majíc Janovského, po druhé komika.

„Bývalať to oblíbená otce mého myšlénka, abych se oddala divadlu," vypravovala dívka. „Poháněla ť jej k tomu dílem přirozená náklonnost, dílem snad i trochu mého hlasu, dílem naděje v nějaké zaopatření; ale čím více jsem dorůstala, čím blíže hodina přicházela, kdežbych byla měla opravdově na divadlo pomysliti: tím více opadávala jeho chuť, tím silněji pomíjel jeho úmysl. Smutné zkušení z vlastního života otřásalo a vyvracovalo zamilovanou myšlénku; zdáloť se mu, že by mne postavil u prostřed záhubného víru, že by jedinou radost a útěchu svou v nejistou a nebezpečnou hru sázel. Mysl jeho byla seslábla — srdce plno bázně."

„A nebylo se čemu diviti," promluvil komik. „Zkušenosti otce vašeho při divadle nebyly

tuším toho způsobu, aby byl s pevnou důvěrou a blahou nadějí poslední poklad svůj na bouřlivé moře poslal.“

„Můj otec ztrpěl mnoho — to je pravda,“ řekla dívka — „a já lituji, že jsem tehdáž vedle něho nestála v letech, abych byla mohla býti Davidem v jeho zármutku.“

„Nejbolestnější rána musela býti ztráta milované manželky —?“ ptal se její polobratr co možná šetrně. „Je-liž pravda?“

Ona pokývala tiše hlavou. — Nastalo krátké pomlčení. Potom se jala zase mluviti:

„Abyste našel upokojení, odvážím se na to a zdělím vám o té události, co mi povědomo. Doufámť, že to činím *přátelům* domu našeho — nebo otce svého, a že nebudete smysl slov mých nijak obracovati.“

Oba muži ujistili ji ještě jednou svého upřímného soucitu i hlubokého mlčení — a ona začala vypravovati:

„Cokoliv se mi o té nejsmutnější době ze života otce mého k sluchu doneslo, pochází z úst letité chůvy mé; ze rtů samého otce ovšem málo kdy co sklouzlo, a já se před ním také stavím, jakobych ničeho nevěděla, obávajíc se, abych ho ještě více nezarmoutila, kdyby pozoroval, že více vím, nežli on mi zděliti za dobré uznal. A hledě

utajit vinu matčinu, i to přede mnou tají, že jsem sestru měla, a stane-li se, jako ku př. ještě dnes ráno, že by měl o ní zmínku učiniti, jmenuje mne, ačkoliv jsem tehdáž ještě ani na světě nebyla, a vždy jen mne, jakoby i sám na vše ostatní chtěl zapomenouti a všecku svou lásku jen ve mně soustřediti.“

„A v skutku,“ ozval se Janovský, „já bych také jinak neučinil, neboť tak roztomi...“

„Prosím,“ vpadla mu do řeči Bětunka, „přislíbili jste mi, že mlčky mě vyslechnete, a protož, mám-li vypravovati...“

„Již jsem jako pěna,“ ujišťoval Janovský, načež ona dále vypravovala:

„Matka moje — smím-li to drahé jmeno, ten nejhrdější název pohlaví ženského dáti osobě, kteráž jiného práva ke mně si nezískala než toho, že mě na širý svět postavila — matka moje byla tuze mladá, když se o ni otec pokoušel. Nebylať to bezpochyby také láska, co mladou zpěvačku v náruč oblíbeného kapelního mistra uvedlo — spíše dobře promyšlená spekulace, obyčej, prosby, okolnosti, a nebo cokoliv jiného dva lidi svádívá. Snad v něm doufala jen jistou podporu a záštitu na příští umělecké dráze nalezti — srdce její nevědělo nic o hlase, kterýž neohlédaje se na stav nebo jmění, milence a muže jen proto

voliti káže, že v něm druhou polovici bytosti své nalézá.“

„Aj aj!“ usmál se komik dobrosrdečně, a pohrozil dívce výmluvné. „Podívejme se, jak má roztomilá sestřička hezky rozvazuje! — A jako by mluvila ze zkušenosti!“

„Nepokoušejte, milý pane!“ prosila dívka srdečně i vážně. „Jáť se neodhodlala pro pouhý žert oponu s dějin odhaliti, na kteréž v celé Praze ještě ani oko nepohledělo. Činím to s jakousi tajnou důvěrou, že činím dobře — ale žertovati při tom nemohu.“

„*Comicus taceat in ecclesia!* — řekl by náš vlasatý kritikus, kdyby ho nebyl punč již odvedl,“ prohodil komik, zasadiv sám sobě malý políček; potom se ale lichotně k dívce obrátiv, doložil: „Jen povídejte! Již jsem jako pěna — a srdce mé není šaškova čepice s rolničkou, aby snad nic nepojalo.“

„Domněnky své o matce uvádím jen proto,“ jala se dívka zase vypravovati — „abych nějaké omluvy pozdějších kroků jejích nalezla, a myslím, že i *nezkušená* dívka do srdce ženského hlouběji nahlédnouti může, nežli nejbystřejší oko mužské. K tomu alespoň, tuším, sám se přiznáte, že mezi otcem mým a matkou nikdy ona sladká, svatá

sympatie nepanovala, na kteréž jediné veškerá blaženost stavu manželského se zakládá."

Komik pokyvoval mlčky hlavou poněkud sklopenou, a dívka mluvila dále.

„Nejprvnější léta uplynula jim bez obzvláštní příhody, vyjmu-li leda to, že syna pozbyli, kterýž mohl snad příště... ale o tom nesmím již mluviti! Vás vedla vlastní hvězda do světa a života. — Otec můj byl u Brněnského divadla. Toho času přibyl tam mladý zpěvák, jehož neobyčejný hlas slavné příští zvěstoval. Nešťastný otec, jenžto se každým novým a k tomu vzácným úkazem v říši hudební hned celý okouzliti dal, zahořel brzo i vášnivou přízní k mladému zpěváku, byl mu vždy po ruce, vždy radou i službou ochotný, a zval ho k sobě jako nejzkušenějšího přítele, jako vlastního syna.

„Nemohloť arci jinak býti, nežli že první zpěvák s první zpěvačkou mnoho co dělati míval. On byl mladý, a na mládí své dosti světem otřelý, ohebný, výmluvný. Patřilo prý k jeho libůstkám slabší pohlaví sobě pokořovati. Setkání-se jeho s mladou, půvabnou zpěvačkou muselo se ho elektricky dotknouti, a když seznal manžela jejího, nemohl jinak, nežli s plnou zbraní svodlivosti své na manželku jeho útokem hnáti.

„Srdce lidské je prý posud nerozluštěná pohádka — je prý tak divně nastrojená harfa, že zavzní, když i člověk nechce. Snad to byl první muž toho druhu, kterýžto se k matce mé přiblížil; snad padla teprva její hodina, a ona se nemohla ubrániti, aby tajemné struny srdce jejího byly nezněly. Můj otec byl mnohem starší — a neměl snad právě *to* na sobě, co by mladou ženštinu bez hlubšího citu a vyššího vzdělání bylo mohlo vábiti.

„Mezi jiné ctnosti anebo vlastně slabosti otce mého patřila i nesklonitelná, nevyvratná důvěra v srdce lidské. On věřil celému světu, proto že sám s celým světem dobře smýšlel, i nemohlť si pomysliti, že by mu kdo nepřítelem býti mohl, proto že sám každého miloval. Přilnouti hned k někomu celým srdcem, to bylo u něho něco obyčejného.

„Tak se mu dělo i s novým zpěvákem, a pro samou přízeň, pro samou důvěru neviděl, že mladý svůdce zatím pověst domácnosti jeho kalí a pozemské blaženosti jeho kořeny podkopává. Celé město již o tom mluvilo, spoluoudové divadla začali na něj s ousměchem pohlížeti; on ale měl úsměch za důkaz osobní náklonnosti, a byl šťastný v nešťastné domněnce.

„Toho času spatřila jsem světla božího. Dobrosrdečný otec považoval každý přírůstek rodi-

ny za nový úvazek srdcí manželských — a nyní teprv nenalezlo ani to nejmenší podezření cestu k jeho srdci. Najednou ale měl spadnouti s nebe svého — a toto spadnutí muselo jej tím bolestněji potkati, jelikož to bylo poprvé, co ze svého snění o rajském světě v život opravdivý, ale klamu plný se probudil.

„Bylo mi sotva něco přes čtrnácte dní, an jsem zůstala bez matky a otec můj bez choti. Mladý zpěvák byl se pustil s první zpěvačkou do světa — a tato vzala s sebou i prvorozenou dceru svou, dítko asi dvou- nebo tříleté, zpáchavši takto vinu dvojí.

„Veliký byl arci pokřik, kterýž touto událostí v městě povstal, i nenašlo se snad úst, kteréž by ji nebyly vedle způsobu svého nějak vyprávěly a vykládaly. Část otce litovala, část jej kárala, část se mu i posmívala. O všem tom ale otec nic nevěděl. Potopen v zoufanlivé bolesti nepozoroval první dobu, co se vůkol něho děje, a sklíčen jsa náramnou bázní před všelikou tváří lidskou, považoval každého za larvu, za nížto klam a zrada číhají. V tichém, ale tím hlubším a žravějším hoři seděl skoro bez ustání u mé kolébky — to byl nyní jeho svět, jeho život. Ani hudba, jejímžto svatým dechem přece od početí kořen i vrcholek bytosti jeho se zahříval — ani ta mu neposkyto-

vala v prvním žalosti návalu potřebné útěchy. Pomalu vznikla v něm a upevnila se mu na mysli domněnka, že se na témže místě a mezi týmiž tvářemi déle zdržeti nemůže; i hleděl jiné engagement, a odešel z města, kdežto se byl chrám blaženosti jeho pobořil.

„Ale duch jeho nemohl se již probrati z chmur, kteréž byly oblohu života jeho zastřely — a první cesta jeho k novému stanovisku byla počátkem neustavného putování. Dlouho nemohl nalezti oddechu. Nevýslovný poháněl ho nepokoj. Jezdil se mnou od divadla k divadlu, starosti o tělesné potřeby nemluvněte ponechávaje obstarožné ženě, kteráž mu byla životem oddána, že byl jednou synu jejímu do sboru pomohl — a že jsem byla opuštěna od vlastní matky. Za to mě střežila jako vlastní oko.

„Mezi tím potkaly ale otce mého ještě smutnější příhody. V těsných okovech držela ho jakási ochablost a nechuť k jeho povolání, ježto bylo přece druhdy částkou jeho života. Zanedbávalť se — a nemoha se udržeti u většího, stálého divadla — klesal k malým cestujícím i sebe horším společnostem — až i konečně ani tam nebyl k potřebě. Náhoda nás vedla skrze Prahu. Zde se ubohý konečně rozstonal. Štěstí jeho byla nyní moje chůva, moje pěstounka. Skrblila, jak

mohla; prodávala dokud co bylo — až i doprodala, a otec poněkud pookřál.

„Nemocí byla se v jeho duchu stala znamenitá proměna; nepokoj, kterýž ho z místa na místo poháněl, utichnul. I umínil si tady zůstati a mezi cizími tvářemi nový život začíti. Ucházel se o hodiny ke cvičení v hudbě a ve zpěvu. Tehdáž tu nebylo ještě tak rozličných ústavů — i začalo se mu dařiti.

„Jako zlaté sny o zemi vyvolené a rajských dnech oblétají mě zpomínky na tento čas. My byli živi v klášterní osamělosti. Já neznala nic nežli lásku otce svého a mateřskou pečlivost chůvy, kteráž věrně u nás vytrvala. Zponenáhla začalo se ale štěstí zády k nám obraceti, otce opouštěla živost a síla, duch jeho byl uchvácen tichou, jemnou těžkomyslností a srdce jeho sklíčeno tajnou bolestí. Měkký od jakživa, stal se pouhým dítětem a neschopným k dalšímu vyučování. Jenom jedna, druhá nepatrná hodina mu zbývala, kde se málo platilo, a také málo požadovalo.

„Toho času odešla také moje druhá matka na věčnost; a její smrtí zahalila se obloha naší domácnosti dvojitou chmurou. Ubylyť nám dvě ruce, ježto až posud říkaje hlavní správu ve skrovném okresu našem vedly, a jich zkušenost, jich neunavenost, jich bedlivost nedala se mou

mladostí a dobrou vůlí dosadit. Já byla na štěstí k tomu věku dospěla, že jsem alespoň prací rukou svých k obživě přispívati mohla. Činila jsem, Bůh ví! seč moje síly byly; ale kam pak stačí výdělek rukou ženských při šití? I nastavovala jsem noci, kde dnové nestačili, proto ale přece nezmizela bázeň o budoucnost, ba často ani o příští den.

„My se uskrovnili, co bylo jen možná; ale potřeby denního života jsou i při vší skromné šetrnosti tak veliké, že jsme časem nedostatek trpěli. Otec nezískal poslední čas ničeho, přitom churavěl, všecko spočívalo toliko na mně. Tuť se ovšem stávalo, že ruce moje nestačily, a že ubohý otec truchlivě v koutku sedával, nadarmo si hlavu lámaje, odkud by co domů přinesl. I prodávali jsme, bez čeho jsme jen poněkud býti mohli; avšak letošní zima neměla ohledu na všechnu naši uskrovnělost. Každým dnem zrůstaly naše starosti.

„Včera seděli jsme v studené světnici. Oba jsme mlčeli; já nechtěla otce utěšujícím domlouváním z jakéhosi polosnění buditi; sama jsem seděla se skřehlými prsty a jehla mi padala z ruky.

„Najednou otec povstane a s jakousi tajnou radostí se usmívá. „Nezoufej, milé dítě,“ praví

ke mně, „dnes je poslední den roku, poslední hodina zkoušení — zaplať Pán Bůh! — já vím o pomoci. Nebudeš muset do noci sedat, oči si kazit, buď pevné naděje.“

„Já naň hleděla okem litostným. Bylotʼ mi, jakoby létal za lesknavou bludičkou, kteráž ho v temnostech na chvíli sice vodí, pak ale zmizí a ještě u větší nesnázi jej zanechá.

„Co hodláš počíti?“ začnu se ho starostlivě ptáti. „Co ti napadlo tak dobrého?“

„Mlč, neptej se,“ odbýval mne otec, „to je moje tajemství — zaplať Pán Bůh! že se ve mně zrodilo.“ Přitom sahal po svém klobouce. Venku bylo již dávno tma, já nemohla pochopiti, kam se tak pozdě ubírá. Nouze dělá však mysl křehkou, ohebnou, doma nebylo ani krejcaru; nedotírala jsem tedy naň tuze dlouho, kam se vydati zamýšlí — a tak jste — poznali otce mého.“

„A Bohu věčná chvála, že se to všecko tak hodilo, jinak sice nevím, jak bychom se byli sešli!“ řekl komik hlasem nejsrdečnějším a tiskl dívce ruku, jenž byla po slovech posledních hlavu sklopila a poněkud se zamlčela. „Což ale víte o své matce? odpusťte, že na vás ještě tak nemilými otázkami doléhám, snadno se ale domyslíte, že mě osudy její nemálo zajímají; co víte o ní?“

„Otec ji považuje za mrtvou," řekla dívka, „nikdy se po ní nepoptával, a jinak se nám nedostalo zprávy žádné."

„Zaplať Pán Bůh!" ozval se nyní kapelní mistr, probouzeje se konečně z líbého spánku, a hleděl kolem sebe, jakoby se byl po dlouhém čase a z dalekých krajin vrátil a tiché své obydlí poznati nemohl.

Zvenku potřásal palčivý vítr vetchými okenicemi, a hustý sníh posejpal cestu. Pusto, mrtvo bylo okolo chatrného domku na Františku, ale pod jeho osněženou skořápkou, mezi skrovnými stěnami starého kapelního mistra bylo — ne sice hlučivo a bouřivo — ale dvě čisté, dobré, šlechetné duše držely tam radostný ples.

Přátelé byli odešli — starý seděl nyní ve své lenošce u kamínek, ježto posledními, slabými dechy dnešní svůj život projevovaly. Duše jeho byla plna radosti, plna vděčnosti. S hlavou sklopenou hleděl k zemi, a okolo úst mu hrálo malé usmívání. Myslilť na minulý den, na minulý rok, potom na příští den a na příští rok.

Bětunka seděla u klavíru a hrála oblíbený nápěv starého muzikanta, a známé, byť i trochu

slabé, drnkavé zvuky jeho zaznívaly jim krásněji, an se oba tou myšlénkou těšili, že nebudou muset dávnoletý nábytek tiché domácnosti, milovaný nástroj prodati, jakož se poslední časy již strachovali.

„Vidíš,“ jal se nyní starý mluviti, „já ti včera povídal, že mám dobrou naději. Víra má mne neošidila — zaplať Pán Bůh!“

„Vždyť já nepochybovala,“ odpověděla dívka u klavíru. „Již co dobrá křesťanka muselať jsem v brzkou pomoc doufati, ačkoli jsem se nenadála, že by doufání mé tak záhy a takovou měrou se vyplnilo. Dejž jenom dobrotivé nebe, aby se novoroční naděje naše neporušily!“

V tom začal někdo na domovních dveřích rachotit, a naleznuv je zavřeny, otočil se hlasitě mumlaje, a bouřil na okenici.

„Kdo to?“ ptala se dívka, zvědavě na odpověď čekajíc.

„Krkavec na poušti,“ ozval se venku hlas mužský, a Bětunka poznala rusovlasého básníka, „a hledám pro hladové potravu. Je tu ještě váš Johanýsek — respective všeobecný šašek?“

„Nedávno odešel!“ odpovídala dívka k samému oknu přistoupivši.

Novotný něco mumlal. Nezdálať se mu tato zpráva tuze příjemná. Potom se zase ozval:

„Jakž pak, naše milostná hostitelko — nechtěla byste mi laskavě práh dveří svých přístupným učiniti? Vjelo mi něco do srdce a mám strach, aby mi to do rána nezkamenělo.“

„Hned, hned!“ řekla dívka a běžela otevřít.

„Je to dnes bláznivá noc,“ promluvil Novotný, když byl plný sněhu do předsíně vklouzl a otřepávati se začal; „bláznivá noc, a já jí padl do rukou jako lehký míč.“

„Co pak se vám přihodilo?“ ptala se dívka, pozdnímu hostu do světnice svítíc.

„I přihodilo se něco kulhavého,“ řekl tento, „čemu bych rád na nohy pomohl; nemohu k tomu ale dobře rukama. — Dobrý večer, miláčku Hudběny,“ uklonil se na to starému a přijav díky jeho s několika „Zaplať Pán Bůh“, mluvil zase dále k Bětunce. — „Abych se vám upřímně vyzpovídal, milostná hostitelko, ale nesmíte o tom tuze hlasitě mluvit, přicházím za vaším polobratrem, aby hnul svým váčkem, neboť jsou okamžení v lidském životě, praví padesátkrát tištěný a ještě dosti nevycezený Schiller —

Jsou okamžení v lidském životu,
Kdež prázdná kapsa blíž nám jest než jindy,
A chuti půjčit máme u přátel —

— takové okamžení, moje rozkošná, přikvačilo tenkráte náhodou i na mne, a chtèje pomoc jiným

hledati, musím nyní sám bez pomoci zoufati. — A neřekl zpropadený fraškář, kam se obrátí?“

„Mluvil o domově. Nesmíme ale i my zvěděti, co vás potkalo, že tak neobyčejnou hodinou ještě jednou do naší poušti přicházíte? Pravíte něco o pomoci, jižto pro jiné hledáte?“

„Pravím,“ dosvědčil rusovlasec, „a kdyby bylo místa nebo času k vypravování, pověděl bych vám příhodu — — ale ne, byl by to paskvil na všechny novelisty, kteří nevědouce jak řadu povídek čtenářům podati, na večery a noci je rozdělují, jako lékárníci jistou míru prášku na několik porcí. A přece by to snad bylo něco pro vaše uši, vy milostné poupátko z umělecké květnice! Je to historie o nešťastné zpěvačce.“

„O nešťastné zpěvačce?“ podivila se dívka, a podivným tušením zachvěla se ňádra její. „O prosím, povězte, co vám dnešní večer tak nenadále ještě na oči přivedl. Týkáť se to nešťastné, a tuť najdete u nešťastných nejvřelejšího soucitu.“

„Nu, aby vás do rána zvědavost netrápila, zpropadeného šaška, *alias* našeho dnešního pokladníka dnes již beztoho nenajdu, tedy dovolte, abych u tichého oltáře vaší domácnosti trochu pookřál; za náhradu vás budu nudit krátkou historií.“

Nato se pohodlně jako doma roztáhl na židli. Starý ani necekaje ze své lenošky oka s něho nespustil, a dívka hleděla již netrpělivě, aby své vypravování začal.

„Budou tomu dvě léta, co jsem si vyjel navštívit několik přátel, ježto byl osud do nejlahodnějších krajin království našeho uhnízdil. V Turnově jsem nalezl krom zábav, jichžto spanilé okolí poskytovalo, i Thaliin chrám, v němžto věčněmladé bohyni přisluhovaly kočující kněži. Člověku v Praze rozenému byla to pravá pochoutka. Až posud míhal se mi toliko dle pravých i nepravých popisů jakýtaký obraz venkovských divadel na mysli, nyní jsem měl na gigantské výtvory putujících umělců vlastníma očima hleděti. Abych se vám přiznal — mnoho jsem neočekával: všechny skoro nástiny podobných společností jsou jen proto zhotoveny, aby nám směšnou, černou a bolestnou stránku bídných kočovníků křiklavě vypodobnily. Já se těšil na první večer více, nežli na novou tragedii na prknech zdejších. Večer přišel. Hráli jakýsi quodlibet — dvě malé veselohry a mezi tím poskytli něco zpěvavého. Já se chystal k satyrickým výjezdům, já se chtěl s celou zásobou vtipných prskavek na popoutní žáky bohorozených Mus vrhnouti, neboť člověk je křehek a slabosti bližního jsou mu vítaným

terčem úsměchu — ale ze všeho toho se nic nestalo, naděje moje sklapla.

„Společnost byla skrovná; ale na první pohled musel jsem vyznati, že to nejsou pouzí nádenníci ve svatyni Thaliině, že mají vůli i jakousi samostatnou sílu, a že jim to jde jako na šňůrce. A to mě těšilo. Já očekával mizerii, a shledal patrně naznačené i vyřknuté snažení.

„Bylo po veselohře — a já v nejlepším rozmaru, kterýž jenom očekáváním příštího kusu poněkud šedivěl a černal. Měl jsem strach. Byloť oznámeno třetí jednání Rossiniho Othella. Pravá maličkost. Prášek pro spaní.

„Konečně se vyhrnula opona. Tu seděla Desdemona, harfa vedle ní, hlava na harfě. Teď otevřela oko a upnula je k plátěným sufitám. Mne projel mráz! To byl pohled, plný smrtelného tušení. Pak otevřela ústa. Byl to hlas vyzpívaný, to bylo na první čtvrtnotě pozorovati; ale hlas tento byl v moci její jako hříčka, vycházel z duše a byl vycvikovaný. U nás by ona Desdemona nebyla mohla zpívati; ale to vás ubezpečuji, že mě na zdejších prknech žádná umělkyně v této osobě tak nedojala, jako tato kočující, takořka jenom na předsíni chrámů zasvěcených se potloukající zpěvačka. Bylo však na ní také vidět, že se byla jindy v jiných okresech pohybovala.

„Jakousi neskončenou bolestí byla ochvívána celá její představa, a já nemohl oka s ní spustit, dokud neulehla na lože. Na to vystoupil Othello. Nový úkaz, nad nímžto jsem žasnul. Ani u něho nebylo v jícnu nic více nežli několik zlomků bývalého zvuku; ale i těmito třískami, těmito sutinami vyváděl více, nežli mnohý vyhlášený zpěvák, jemuž byla sice příroda stříbra do hrdla nalila, kterýž ale na to stříbro nebyl uměleckou rukou sáhl. Temná zoufalost a žířící bolest vanula hrou jeho, a já si oddechl zhluboka, když se dýka jeho v nevinné krvi čisté Desdemony ztopila. Vyběhl jsem z nízkého divadélka. Zdali hra těchto dvou i jiné diváky tak pojala jako mne, to nevím, ale že jsem nebyl na omylu, uznávaje hru jejich za hlubokou, z nejtajnějšího nitra vycházející, o tom jsem, bohužel! nabyl brzkého důkazu. Ubohý Othello toho večera dozpíval: místo zpěvu vystoupla hrdlem jeho krev.

„Celé město mělo účastenství v této nešťastné příhodě. Zpěvák i zpěvačka stali se předmětem obecné zábavy. Byliť manželé, nebo se za to alespoň vydávali, a protož je tato rána stejnou bolestí zasáhla. I zajímaliť nás nyní svými osobami rovněž tak, jako nás byli prvního večera svým uměním překvapili. Od nich samých nebylo ale

možno nějakých zpráv dostati; žiliť ohrazeni tichou samotou, stranice se každého spolku lidského i při této nehodě. Ani ředitel, ani členové společnosti nemohli nám nějakých odpovědí podati, leda těch, že byli oba nedávno z ciziny k nim přirazili, a že zpěvák manželku svou jako pravý mouřenín Benátský hlídá. Jediný obstárlý, obnošený, světem otřelý herec, kterýž tu laskavé otce hrával, byl prý je oba před lety v Němcích u většího stálého divadla nalezl, a tudy něco více o nich věděl. Jistilť, že tehdáž oba v divadelním světě velké furore dělali, a chtěl dotvrzovati, že manželé nejsou, nebo tenkráte alespoň nebyli. Šla prý o nich pověst, že byla zpěvačka manželkou jiného a že ji zpěvák manželu odvedl.“

S napnutou zvědavostí poslouchala dívka i starý otec, ani oka s úst povídatelových nespouštějíce. To byly příběhy, jež byly vlastní dům jejich potkaly; to byla rána, jež byla vlastní jejich domácnost krvavě porouchala.

„A co se dělo s nimi dále?“ ptala se dívka se srdcem nepokojně tlukoucím.

„To vlastně nevím,“ rekl Novotný; „mnoho dobrého se jim však asi nepletlo do cesty. Já odjel, a od té chvíle nepřišlo mi o nich ani slova k uším, až dnes večer, kdyžto jsem od vás odešel. Napadl jsem ji v kavárně — odpusťte roz-

košná, že s vámi o rejdišti světských pošetilostí rozprávím a ze svých poklesků se zpovídám — nalezlť jsem je oba v kavárně, kdež ona říkaje žebrotou zpívala. Zvědavost anebo jak bych nesklonitelný pud v sobě nazval, něco mě za ní pohánělo tak, že jsem ji až za tichý práh nynějšího přístřeší jejího stopoval. Je to bída, holá, hotová bída, ze zpěváka je tu pouhý stín, a kdyby nebylo světla její dobroty — ženské trpělivosti, nebylo by snad již ani po tom stínu památky. Kdyby bylo peněz, bylo by snad ještě pomoci, tu mi padl přítel Johanýsek na mysl; on mívá někdy v kapse zbytečný dvacetník, dnes dostal gáži, a proto jsem také hned až k vám za ním pospíchal, aby mně snad do rána něco jiného nenapadlo."

„A jak se jmenuje tato vaše podivná zpěvačka?" ptala se dívka, v jejížto duši pořád větší bouře se zmáhala.

„I ty svatá nevinnosti!" zvolal Novotný ze svého sedadla vstávaje. „Kdo pak to může říci s jistotou? Je-li co pravdivého na pověsti, kterouž nám o ní přede dvěma lety starý herec dotvrzoval, tedy se před světem pravým jmenem neblýská. Jinak ji jmenuje zpěvák svou Beatou."

„Beatou?" zkřikl starý kapelní mistr, křečovitě ruce na prsou spínaje, „Beatou?"

„Beatou?“ zašeptala dívka polohlasitě, a rtové se jí chvěli.

Matka její nazývala se také Beatou.

* * *

Venku se ještě chumelilo. Jen slabý pablesk ze sněhu vysoko napadlého táhl se ulicí. Chatrná dvířka nepatrného domku na Františku opět se otvírala.

„Bůh provázej kroky tvé, a uvediž je zase brzo šťastně do tichého příbytku!“ žehnal starý hudebník dceři své, kteráž v obnošený zimní pláštík zahalena s Novotným právě přes práh stupovala.

„Dejž to Bůh!“ zašeptala dívka, a v nesnázích duše své pevně se nedávnému příteli na ruku zavěsivši, pobízela jej k rychlým kročejům.

Nebyloť jí možno příštího jitra pokojně doma vyčkati. Mysl i srdce stály v plamenu. Bylot to poprvé za celého života, co jí k sluchu zpráva přišla, budící v ní tu nejbolestnější, ale i nejsladší památku.

Kdo byla ona zpěvačka? — To se muselo rozhodnouti, a sice brzy rozhodnouti. Neměla ť jí arci krom života nic co děkovati — ale vždyť byla přece její matka! — byla jí, jestli ji svíravé

tušení neklamalo. Ta sama matka byla ovšem břemeno trpkých dnů na dobrého otce i na ni uvalila — bylať ale přece matka její — a matku míti, to si zobrazovala dívka vždy tak spanilými, tak lahodnými barvami, že by byla ráda k vůli jedinému spočinutí na jejím srdci na celou minulost zapomněla.

Rusovlasý přítel mluvil o nedostatku všeho pohodlí, vší obsluhy. — „Snad bych jí mohla já v této těžké noci posloužiti!“ pomyslila dívka, a již byla i myšlénka ta z úst venku.

Po ulicích začínal již novoroční hluk tichnouti, kdyžto s ochotným a neobyčejné výjevy milujícím přítelem a průvodcem ku vzdálené hospodě spěchala.

Obyvatelům chatrné komůrky nebylo by ani ve snách napadlo, že dnes ještě návštěvu dostanou, a také si jí nepřáli; alespoň zpěvák byl by rád na poušť zaletěl, kde by nebyl lidské tváře spatřil.

Zemdlen a přece jako na vlnách pobouřeného moře ležel na loži; tělem nemohl říkaje ani pohnouti, a přece ho to pudilo pryč — daleko, v kraje neznámé, kde by mohl bydleti bez nedůvěry, bez bázně, bez trápení. Novotný byl se jim nabídnul s pomocí, on se ale zpěčoval ji přijmouti. On chtěl státi a klesnouti bez cizí

podpory — jenom Beata měla při něm vytrvati, jenom Beata měla ho pláštěm ochrany své zastříti, jenom Beata měla poslední vzechnutí jeho slyšeti.

Magickými okovy byl čas tato dvě srdce opnul. Onit se byli na světě tak postavili, že jeden bez druhého obstáti nemohl. Veškeré poměry a zákony, všechen dávnoletý zvyk a mrav byli tak porušili a zničili, že sami v sobě nový svět utvořiti a v něm nový život hledati museli.

Beata milovala, i musela pak svůdce svého milovati, musela celou duší, veškerou silou ženského srdce k němu se upnouti: neměla-li jako podťatá sosna, jako zlomená květina se zvrátiti a v prachu zhynouti. Ona byla nejsvětější svazky života lidského — manželskou a mateřskou lásku v pošetilé zaslepenosti ztrhala: s jakouto křečovitou silou musela se tedy v srdce toho muže ponořiti a zakotviti, k vůli němuž byla celým světem pohrdla?

A on? — On ji miloval skutečně; po dlouhém poletování pouhého motýla z poupěte na poupě bylo v něm poznání Beaty první zabřésknutí onoho světla, ježto nás po celý život vodívá — bylať to první jiskra onoho plamene, kte-

rýž nás po celý život zahřívá, pálí a v popel zničuje.

O lásce nedá se dobře rozumovati, a kde se plete hlava do lásky, tam přestává láska býti láskou, jakováž je dle své původní bytosti. — Láska se rodí a umírá v srdci; to jediné jest její říše, její království — to její tichý domov, její osamělý háj a tajemné loubí. Krom srdce nemá vlasti; všude jinde je cizinkou a nájemnicí.

Rozumem nedá se nikdy láska měřiti; kdo to pochopiti nemůže, ten nikdy nemiloval — to jest: on se nekoupal v tom čarovném, věčně mladém plamenu rozkoší, v jakovém duše tone, když ji láska ve svou náruč pojme.

Pak nese člověk rád, čím ho druhý obtíží, pak je pouhý sen, pouhé mrknutí, lehké usmání, létavý mráček na čele jeho — všecko je druhému drahým zákonem, svatým snažením a cílem, k němužto i s odvážením svého života pracuje. Láska je velemocná, ničehož se nehrozící, vše odvažující... ale kdož ji zná? Veliký houf zná něco jiného.

Takž byl a zůstal poměr Beaty a manžela jejího obyčejnému světu nerozluštitelnou pohádkou. A přece nebylo nic přirozenějšího, nežli že oba tak a nejinak vedle sebe stáli!

Avšak pozvolna, krokem bídou se-vlekoucím, přiblížili se k temné fortně oněch krajů, kde všechen květ lásky pozemské opadává, kde veškeré pouto srdcí lidských praská a všeliké utrpení světské své černé roucho svlíká.

Domnělý manžel Beatin nemohl již vystoupiti na prkna. Život, trávený jako u víru věčně planoucích vášní, namáhavý zpěv a přirozené nachýlení podkopaly prsa jeho a prolomily v nich hluboké hnízdo těžkému trudu a zoufanlivé bolesti. Jako ve smrtelných křečech věšel se nyní na Beatu, užírajícím plamenem žárlivosti ostříhaje každý její krok.

Fortuna, tato slepá, divných rozmarů plná vladařka v říši náhody, nebyla jim cesty posypala kvítím tak hustě, jako u své slepotě jiným činívá, méně toho zasluhujícím. Bylit' sice život vedli v lůně všeho pohodlí, dokud je síla bujarého věku na hlavních cestách umění držela; jak ale začala tato síla je opouštěti, museli se uhybati na vedlejší stezky, a tu se družily s nimi starosti, hladové sestry nedostatku. Trefil je v skutku tragický osud zletilých, otřelých, neusedlých herců — oněch miláčků věčně mladých Mus, jimžto na početí dráhy všecko růžově květe — na konci ale nic, nežli trní, nezbude.

*

Veškerá budoucnost obou záležela nyní toliko na rumech bývalého umělectví, anebo vlastně hlasu Beatina.

On sám, napořád churavý, nemohl k ní praničeho přidati; řada příštích dnů jeho spočívala v rukou jejích. Kdyby se byla nyní od něho odtrhla — kdyby jím byla, co neplatným břemenem opovrhla, bylby se musel chopiti mošny a holi žebrácké, a nebo zbytek bídného života zanesti tam, odkud se ještě nikdo nevrátil.

On to cítil — a to byl onen jedovatý had, jenžto kořeny života jeho hltavěji užíral, nežli veškeré jiné nehody — a toto hryzoucí vědomí v prsou druhdy pyšných udržovalo celou jeho bytost napořád jako u zimničném zápalu. —

Umdlen, vysílen ležel nyní v osamělé komůrce na sprostém loži. Beata ho byla přikryla svým teplým pláštíkem, a sama seděla vedle něho v novoroční noci zahalena posledním velkým vlněným šátkem. Ležel tiše — jen prsa jeho pracovala pod teplou přikrývkou silným klopotem. Oči jeho, lesknoucí se leskem skleným, byly upřeny ke stropu — temné, hluboké a zrychlené oddychování dralo se mu z hrdla sípavým chrapotem.

„Já nechci o těch mámících, o těch šálivých svůdcích ničeho slyšeti,“ jal se nyní polo-

hlasitě mluviti, „ty jediná vytrvejž u mne — a nebude mi cizí pomoci potřebí!"

„Mladý ten muž," navrhla zpěvačka omlouvavě, „zdá se ale v skutku býti člověk šlechetný, a kdyby mohl zjednati odlevy strastem našim, nevím, proč bychme lidomilou ruku jeho odmrštili?"

„Proto že se jen zdá, čím není!" odpověděl zpěvák s výbuchem obyčejné vášnivosti. „Je to vlk, zahalený rounem beránčím, jenžto slídí po stopách našich. Nejsou-li veškeré přísahy tvoje pouhý dým — nepouštěj ho více přes tento práh."

„Ale milý Karle!" prosila Beata, „my potřebujeme pomoci."

„To není pravda!" zvolal zpěvák a temným plamenem zarděly se hubené tváře jeho. „Ty můžeš sama pomoci. V tobě leží poklad, kterýž je nevyvážný, a z kterého bys napojiti mohla těch několik bídných dnů mých — kdybysi chtěla — kdybysi mě milovala!"

Prudce obrátil se k ní zády, i byl by snad ještě několik slov u svém rozhorlení ze sebe vyrazil, kdyby mu je nebyl proud krve zatopil, jímžto se mu náhle celá ústa tak zaplavila, že z nich už nic více vypraviti nemohl, než srdcelomné zaskuhrání.

Ale Beata znala již tento zvuk! Byltě to smrtelný šíp do prsou jejích. Vyděšena vzchopila se.

„Karle!“ vykřikla z hlubiny duše a střelhbitě nahnula se k němu, pátrajíc po příčině jeho chrapotu. Slabý paprslek tenounké svíčky neposkytoval jí ale žádaného světla. I přiskočila ke stolu a chopivši nízký svícen, vrátila se zase k loži. V tom se k ní zpěvák obrátil — byloť to poslední, křečovité napnutí veškerých sil — tvář jeho byla polita barvou smrti, oči měl ztrhány a jako v sloup obráceny — rty, bradu, krk do černa krví zalité.

„Milosrdný Bože!“ zkřikla Beata na smrt zděšena tímto obrazem, a svícen rychle na blízkou židli hodivši, vrhla se na zem vedle nešťastníka, aby stav jeho blíže a lépe ohledala. On ale tu ležel, nevěda již, co se s ním děje.

Smutné proroctví lékařů, jestli se mu krev ještě jednou — a to bylo již po třetí — takovou silou zdvihne, že nebude možno zachovati jej — na živě.

I volalať ho ještě jmenem — jednou, dvakrát; ale zvuk tento nedonikl již ani k sluchu, ani k duši jeho. Jako vlna o necitelnou skalinu odrazil se — o mrtvolu.

V několika okamženích na to vešel přes práh Novotný s Bětunkou, a nalezli ženu nešťastnou, an jako mdlobami spjata, ještě vedle smrtelného lože klečela.

* * *

Beata neviděla, co se okolo ní děje. Podobna jen ohybnému stroji, kterýžto se v umělých rukou snadno poddá, stála nyní u prostřed skrovné komůrky. Živo bylo okolo ní. Rusovlasý host byl pobouřil domácí služebnictvo, sháněje pomoc pro nešťastného zpěváka; outloperá holubička z Františku obletovala ji co posel boží se zelenou ratolístkou v jemném zobáčku; ale prsama opuštěné ženy prochvíval nyní toliko jeden cit, pocit osamělosti, a krutá, užírající bolest rozkládala se v duši její.

I byla krotká v této své bolesti jako beránek vedený ku krvavé oběti, a nechala s sebou jednati, co se pomocným neb outrpným rukoum okolo ní líbilo. Ani říkajíc nepozorovala, že byla na ni Bětunka vlněný šátek a pláštík hodila, a že ji nyní cizí lidé z hostince na ulici vyvedli.

Ona byla jako ve snách. Co byl mezi tím Novotný stran nešťastného zpěváka obstaral, o tom nevěděla. Jí se nyní zdálo, že jde velikým temným

hřbitovem, a lampy, mžikající ještě po tmavých ulicích, viděly se jí býti pochodněmi okolo studeného hrobu.

Na Františku očekával je starý Zaplaťpánbůh. Tichá duše jeho, kteráž byla dnes na perutech radosti jasnými výšinami se proletovala — ta se houpala nyní na vlnách nejistoty a teskného tušení. Dávno, dávno zacelená rána začala mu pod jizvou propukávati, a žalostné zpomínky zněly v duši jeho jako trudná pohřební píseň.

I stál u okna a poslouchal, jestli kdo přichází; ale při každém šustotu na ztichlé ulici zachvěl se po všech oudech. Očekávalť něco a nevěděl, čeho se nadíti. Jednou nebo dvakráte zasyčel v prsou jeho ještěr starého hněvu; bylo to ale jen kratinké, mimo letící syknutí, a umřelo hned v jemném hnízdě měkkého srdce jeho — v tom srdci, kdež jen láska přenocovati mohla. Onoť bylo tak jemné, tak hebké a teplé, a při tom tak veliké, že by v něm byl celý svět i s úhlavním nepřátelstvím místa nalezl.

Konečně ozvalo se několik zvuků před okny; hned na to klepalo se na okenici — pak zazněl Bětuščin hlas: „Tatínku!“ — Starý šel otevřít. Svícen i klíč třásl se v jeho rukou.

S tváří hluboce zahalenou vešla cizí ženština s Bětunkou; za nimi Novotný, kterýž ale opět

záhy se poroučel, maje na mysli vyhledati ještě komika, neboť nerad by se byl uložil s takovou silou novin na tiché, němé lože. Byloť mu potřebou, vysypati je v prsa přátelská. —

Beata nepřišla dříve k úplnému vědomí, až si usedla v tiché, vyhřáté sednici. Tu jí bylo, jakoby praskal železný kruh, jímžto byla sevřena prsa její, a jakoby kus po kuse s ní padal, a z hlubin jejich vyvinulo se těžké vzdechnutí. I napnula skloněné týlo a vyslala vůkol zvědavé zraky.

Vedle ní stála z jedné strany květoucí dívka, z druhé sestárlý muž, ale na obou postavách utkvěly oči její s podivením, s překvapením a s jakousi ouzkostí. Podoba dívčí — to oko, ten úsměv okolo rtů, ten výraz jemně pohybných tváří — to všecko byla jednou viděla! Uplynulať arci od té chvíle mnohá léta, a pamět její nestačila, aby jí byla zřejmě okázala: tam a tam jsi tuto postavu viděla! — Ale ona ji přece znala, a veškeré síly duše její se napínaly, aby ji mohly pojmenovati.

A když padlo nyní oko její na muže — jak se otřásla v nejtajnějších hlubinách! To byl onen pohled, jenžto se před dávnými lety se sladkou touhou po ní upínal, to byla ta něžná dobrota v celé tváři, v jasnu i ve mračnech, ježto se

druhdy o její přízeň ucházela. Ale tak sešlý nemohl ještě onen obraz býti! Statný muž musel by tu nyní státi — a on tu stál seslablý stařec. A přece — přece! Tak v niveč nemohlo ani dlouhé utrpení podobu toho uvesti, jehož obraz pořád ještě jako děsivé strašidlo v jejím svědomí žil!

„Odpočiňte si, paničko!“ promluvil nyní. Bylať to první slova, kteráž tu smyslů svých mocna zaslechla, a zvuk jejich projel jako blesk srdce její a osvítil oči její.

Pronikavě zkřikla; nevydalať sice slova určitá, ale ve zvuku tom ozvala se celá bouře její bytosti. Třesoucí-se po celém těle sepnula ruce, a tisknouc je křečovitě na prsa, hleděla okem vypouklým, se rtoma polootevřenýma na ztrápenou postavu kapelního mistra. I chtěla mluviti, ale slova jí vázla na jazyku, a jen kvapné, hlasité oddychování dralo se jí z prsou.

Starý, slabý dobrák se odvrátil; buďto viděl bolestný zápas její, a nechtěl okázati lítost svou, anebo chtěl vlastní pohnutí své ukryti: bral se zvolna k fortepianu.

A opět vyrazila ze sebe žena bolestné zkřiknutí, jakoby jí před očima mizel obraz, po němžto hořela dlouhá léta užíravou touhou, a jakoby v mrákotách hledala pevného stojiště, vztáhla

třesoucí-se ruce a chopila se dívky, a vyjevena hleděla vůkol sebe.

A starý hudebník přisedl zatím k soucitnému nástroji a začal jemnými zvuky hráti píseň — tu jedinou, kterouž hrával, když se chtěl ukolébati ve šťastnější minulost. A sotva teď zazněly první zvuky její, zkřikla Beata po třetí, a zkřiknutí toto roztrhlo poslední kůru okolo srdce jejího. Veškerá tíseň dnešního večera, ba celé těžké břemeno veškerého života jejího rozplynulo se nyní v hořký, hlasitý pláč, nohy pod ní klesly, a ona takto ve prach snížená vlekla se po kolenou k nohoum zděšeného starce.

„Odpusť — odpusť!“ sklouzlo tam jektavě ze rtů jejích, a mrákota, zrozená z přestálých nesnází a prudkého, nenadálého pohnutí, postřela zraky její.

* * *

Uletěly den i noc novoroční, ježto byly tak podivně a neočekávaně osudní kostky několika dobrých duší převrhly.

Mlhovitýma očima hledělo příští jitro do oken malého domku na Františku. Starý kapelní mistr nebyl doma. V holubí jeho duši bylo se rozvlnilo nové jaro s nesčíslným množstvím libovonných

květů, a radostní motýlkové třepetali po nich milobarevnýma křídélkama. On byl tiše usnul a sladce spal. Temné, žalůplné obrazy minulosti byly zmizely z mysli jeho, a v jasné záři skvěla se před ním budoucnost. Žalosti minulých let zdály se mu nyní jen plamennou školou, z nížto byl konečně vyšel k životu čistějšímu a radostnějšímu.

On se neuměl hněvati; a když pohlédl na Beatu ztrápenou, a pomyslil na Beatu květoucí, rozehřála se jemná lítost v prsou jeho, a všeliká vlastní rána zacelila se dechem outrpnosti s cizím utrpením.

Jen jedno tísnilo chvílkami duši jeho — totiž pomyšlení na jeho nynější stav. Nedychtívalť sice nikdy po zlatě; ale nyní byl by si přál, aby se mohl hrabati u vnitřnostech naplněných měšců a pozlacenými prsty urovnati pásmo příštích dnů jejích. Avšak i v takovýchto okamženích zablesskla se mu před očima naděje s lahodným úsměvem! — vždyť mu byl nový rok dobrého syna přivedl — a na toho zakládal ve své prostosrdečnosti všeliké doufání.

I nemohl tedy také meškati a neoznámiti mu, co se bylo všecko událo. I strojil se, ledva že první zábřesk po ulicích poletoval, a chodil po prstech, aby ubohou ženu nezbudil, kteráž

byla teprvé k ránu v objetí snů nějaké odpočinutí nalezla. Vykradlť se takořka z domu, aby vyhledal člověka, na jehož lidumilé srdce nyní základy zlatých hradů stavěl.

Bětunka ho nezdržovala; nemohlať mu kaziti radost, a zůstala sama u nešťastné matky, ježto posud v tuhém spaní ležela. Sedíc vedle ní u postele, kterouž jí byla postoupila, hleděla na ni za ranního soumraku, a podivné obrazy o nehodách těžce trestané ženy míhaly se jí před očima. Neměla ť příčinu milovati ji — a přece ji to k ní vábilo pouty nevýslovně sladkými. — Náhle probuzený hlas přirozenosti a šepot lidskosti přemohly všechen jiný zvuk, jenžto by se byl snad v srdci dívčím probouzel.

Beata konečně procitla. Těžký sen byl opanoval smysly její, a když se teď z něho protrhla, bylo jí dlouhou chvíli, jakoby se ještě v jiném světě nacházela. Pozdvihlať se na loži a jako u zjevení heděla kolem sebe. Překvapilť ji příbytek, dívčí postava, neznámé lože, až pak se jí náhle v mysli zabřesklo a minulá noc jasně před oči vstoupila. Teď poznala dívku, a lítostí a hanbou uchvácená bolestně zkřiknuvši tvář do podušek ukryla.

„Milá matinko!“ jala se dívka svým nejjemnějším hlasem k ní mluviti, a přistoupila k ní

a brala ji za ruku. „Dobré jitro, matinko! Nelekej se, vždyť jsi u nás, u svého dítěte!“

„O jen mluv, jen mluv!“ naříkala žena — „a nech mi svou andělskou dobrotou hodně hluboce pocítit, jak zavržena jsem, jak vysoká jest míra hříchů mých!“

„O zpamatuj se, milá matko!“ prosila dívka, „a zapuď buráky, jež tě snad ve snách postrašily. Procitlať jsi — na živě jsi — ve skutečnosti — a raduj se z ní — raduj se ze svého dítěte!“

„O mé ubohé, mé ubohé dítě!“ dala se Beata do nářku, jakoby chtěla pláčem všechen křik udusiti, kterýž se při tom v jejím svědomí ozýval, i ovinula jí najednou ruku svou tak prudce okolo krku, jako by se strachovala, že dceru svou právě teprv nyní ztratiti má. „Mé ubohé, opuštěné dítě! Jakž mi můžeš odpustit? Jakž ti mám pohleděti do očí, abych nezašla břemenem nelidského provinění svého?“

„O jen pohlédni,“ prosila dívka, jemně z loktů jejích se-vinoucí — „a zapomenouc na příhody roků minulých, zotav se a posilni v pohledu na dceru svou, kteráž tě bude milovati jako matku svou.“

„Ne — nikoli!“ zvolala Beata, hlavou žalostně vrtíc; „mně nesluší toto jmeno posvátné, mně ho nedávej. Jako sprostou, poníženou službu

dovol mi v paprscích milosti tvé se zahřívati, abych nabyla síly k pokání a zoufajíc neumřela ode všeho světa opuštěná, jako jsem já vše opustila, k čemu mě nejsvětější vazby poutaly.“

A opět zakryla tvář svou v měkké podušce, a plakala, až jí srdce usedalo.

Dívka neznala tak vášnivé vybuchnutí bolesti a zděsila se její prudkosti. Srdce její zachvělo se v nejjemnějších tkaninách, a kdyby nešťastnou ženu i dávno již byla neomluvila: u pohledu na tento žal, na tyto muky trýznícího svědomí byla by jí musela odpustit. I hleděla na ni chvíli očima vlhkýma, čekajíc, až v ní bouře poněkud utichne; potom se k ní naklonila.

„Kde pak je sestra moje?“ ptala se pološeptem a plna jakéhosi ouzkostného tušení.

Ale Beata jí neodpověděla; zakrývalať ještě hloub tvář svou. Zdáloť se, jakoby ji byl hlas anděla k soudu volajícího pronikl. Dívka to pozorovala, a nevýslovná tíseň ulehla jí na panenská prsa.

Mezi oběma trvalo nyní pomlčení. — Náhle vzchopila se potom Beata, a jakoby sopka zbouřených citů v ní byla vyhasla, sestoupila s lože plná chladné odhodlanosti. Strojilať se, a dívka jí přisluhovala. Obě ale ještě mlčely.

„Já ti zůstala odpověd dlužna, milé dítě!“ jala se konečně Beata vážně mluviti — „neboť nemohu odpověděti bez slzí — nyní je ale čas k jednání a ne ku pláči. Protož měj ztrpení. Přijde chvíle, že ti odhrnu celou záclonu s duše své, a podrobím se tvému soudu.“

I opanovala ji veškerou zase ona vážnost a trudná mysl, kteráž byla odedávna průvodkyní podivných osudů jejích. Mlčky hotovila se k odchodu, majíc před sebou žaluplnou pouť k mrtvole onoho muže, jemuž byla své pozemské blaho zapsala.

Na samém prahu potkal ji starý hudebník. S tváří zarmoucenou navracel se z příbytku komika. Dosti pracně byl se k němu doptal, ale nenašel ho již doma. Praviloť se mu, že byl záhy ráno s dobrým přítelem odešel.

A on by byl tak rád s ním promluvil! On by ho byl tak rád poprosil! — poprosil k vůli Beatě. Chtěl ji potěšiti z jitra dobrou novinou, a nyní stál před ní se srdcem sklíčeným.

„Dobré jitro, milá Beato!“ promluvil k ní nejjemnějším tónem svého měkkého srdce, a podal jí ruku. „Doufám, že jsi pokojně spočinula pod chudobnou střechou naší. Byl bych ti rád pohodlnější lože upravil; ale síla je pro tenkráte

slabší nežli vůle moje. Nu, zaplať Pán Bůh! člověk se naučí býti spokojeným."

„Já odpočinula sladce v této tiché svatyni dvou neporušených srdcí," řekla Beata mírně, ale každé slovo její vystupovala z nejtajnější schránky prsou jejích; „bodejž by to bylo mé poslední odpočinutí, abych nemusela býti břemenem lidí, ježto jsem poranila nevděkem."

„Mlč, mlč, Beato!" prosil ji starý, „a nemluv o věcech, které jsme dávno z mysli vypustili —"

„Já ne!" řekla Beata poněkud živěji. „Z mojí mysli nevyjdou, dokud se v ní nepřetrhne veškeré pásmo myšlének a dokud srdce moje oživeno bude jedinou krůpějí krve. Já znám velikost viny své; je-li ale míra milosti tak veliká, jakáž byla míra mé zaslepenosti: tedy mě nech býti služebnicí tvojí — sprostou, poníženou, věrnou služebnicí tvojí, abych alespoň částku břemena svalila, ježto tíží svědomí mé a podvracuje sílu mou."

„Ale, milá Beato!" prosil opět starý mistr, „nechtěj mě zarmucovati, kdyžto se veselím, že nás podivným během osudové svedli k radostnému skončení. Pomysli jen, Beato! i náš dobrý Jan, to malé opuštěné pachole, našlo se v těchto dnech, a je z něho statečný hodný muž — zaplať Pán Bůh!"

„Tedy zase o jednoho svědka hanby mé více!“ řekla Beata slovy temnými a zdlouhavými, jako by si na něj zpomínala. — „Nu, děj se vůle Páně! Já se nestyděla před celým světem hřešiti, nesmím se tedy ostýchati před milostivýma očima pokání činiti.“

* * *

V Pánu zesnulý zpěvák ležel již v rakvi. Skončena byla trním posetá pout jeho; dopsána kniha dnů jeho. Bylo po boji a krutém zápasu.— Náhlé zhasnutí jeho bylo již oznámeno, i pečováno o pohřeb. Starosti této podrobil se rusovlasý básník s přispěním přítele komika.

Beata se rozloučila s mrtvým, a dala skrovný svůj nábytek odnesti na František. Byl to jediný velký kufr, jehož lůno podivnou směsici obnošeného šatstva, trochu divadelního šperku, něco musikalií, knih a rukopisů chovalo.

Bětunka pomáhala jí právě tuto strakatinu trochu pořádati, a starý otec přecházel nepokojně po sednici, an tu náhle do dveří dávno čekaný komik vrazil a všechněch zřetel na sebe obrátil.

„Požehnání s novým rokem na vše strany!“ zvolal s tváří veselou. „Kdyby bylo na podzim, řekl bych, že se na zimu slétáme jako vlašťovky,

ježto byly na jaře a v letě rozptýleny hnízdily. Jak vidím, dostali jste hosta —“

„Dostali, dostali,“ dosvědčoval starý ochotně — „zaplať Pán Bůh! Podívej se, milý synu, koho nám to nebe s novým rokem seslalo!“

Přitom ukázal na Beatu. Onen byl ale již dříve oči své na ni upnul, a zdál se hledati v její tváři dosvědčení na své domněnky a zprávy rusovlasého přítele.

„Je-li možná?“ zvolal nyní polo v úžasu, polo v jakési nesnázi. „Nenamluvil mi náš veršotepec věci, pochytané někde v oblacích a povětří? A rozumím dobře tuhle našemu starému pantátovi? — Vy byste byla —?“

„Co jsem byla, milý pane, na to se neptejte,“ přejala mu Beata řeč s výrazem hlubokého trudu. „Chcete-li však poznati služebnici tohoto domu —“

„Ale, milá Beato!“ napomínal ji starý.

„To byste hrala nepravou roli,“ ozval se hned na to komik, popouštěje uzdu své dobromyslnosti a hledě trapný cit, jenžto se mohl snadno všechněch zmocniti, v lehký žert otočiti; — „nepravou roli, pravím, myslíte-li, abych služebnici tohoto domu ve vás vyhledával, drahá paničko. Za jedno je tento dům tuze skrovný, aby potřeboval služebnici, a za druhé jsou tu mladší lidé,

od nichžto si — bez uražení! — dáme raději posluhovati. Tuhle máme roztomilou Bětunku“ — mluvil dále, nyní teprv jak náleží oči své upnuv na dívku; ale rázem umřela mu další slova na rtech.

Dívka pozorovala jeho poražení, a tak přišel i na ni řad, že se divila. — „Co je vám, milý pane?“ ptala se ho nemálo zvědavě.

„To je věru více, nežli náhoda — anebo jak se ta pomocnice do těsna vehnaných veseloher a frašek jmenuje,“ řekl komik, když si hezky z hluboka oddechl. — „Proto mi bylo, jakobych se byl již dávno s obrazem vaším na mysli obíral, když jsem vás poprvé uviděl; proto mi bylo, jakobych ozvěnu dávno zašlých písní slyšel, když jste poprvé ke mně promluvila. A já si to neuměl vyložiti!“

„Ale což pak se vám přihodilo tak podivného?“ ptala se Bětuška dále, „že byste nyní spíše milovníka hráti mohl, nežli komika — jak sladce mluvíte.“

„Budu ho hráti!“ zvolal tento s veselým přisvědčením a srdečně chopil dívku za ruce. „Budu hráti milovníka, a s boží pomocí šťastného milovníka! Pomyslete jen, koho jsem našel? — Hádejte! — Svou Hedviku!“

„Je-li možná?“ podivila se dívka se srdečnou radostí. „Kde pak? a jak jste ji nalezl?“

„Já vlastně nevědomky, beze všeho přičinění,“ řekl komik. „Fortuna v podobě kněžky Melpomeniny uvedla mi ji včera večer do rukou — a potom laskavá náhoda, kteráž mě včera trochu déle u vás zdržela. Mělť jsem něco s jedním kolegou vyjednávati a hledal jsem ho, vraceje se od vás, „u tří líp“, kdež obyčejně po divadle své stanoviště mívá. Zrovna přede mnou vjela pošta do domu a z kočáru sněhem pokrytého vylézaly dvě ženské podoby. Jaké byly, co se totiž let a květu, krásy a těla týká, nemohl jsem poznati, neboť proti tomu vymyslila móda v nynějších burnusech roztomilý prostředek; ale hlas jednu z nich prozradil. Ty zvuky nemohly z jiných, nežli z mladých a spanilých úst vycházeti, a jelikož své družce nějaké rozkazy dávala, pozoroval jsem velmi důvtipně, že je paní — totiž vladařka a velitelka — a druhá že je služka. To však nebylo při tom mé nejhlavnější pozorování,“ mluvil komik v rozmaru svém dále — „to bylo zrnéčko proti skále, kteráž mi na prsa padla, když jsem hlas té pasažírky zaslechl. Já myslil v prvním okamžení, že ve mně díru prorazila, která mě usmrtí. V druhém okamžení sebral jsem ale svou gigantickou sílu a shodiv se sebe to pře-

káživé břemeno, skočil jsem krokem pierotovým zrovna před cizinku a chtěje všechny otázky v jednu jedinou zahrnouti, zvolal jsem se zpytavým akcentem: Hedviko! — a v třetím okamžení ležela mi Hedvika se svým překvapením, se svou etiketou a se stydlavostí v náruči. Avšak odpusťte, že vás nyní marným a trochu temným povídáním zabavuji; popouštím jen poněkud uzdu své radosti; ale zadržím ji nyní, až přijde čas, aby mohla úprkem před vámi se honiti a skoky prováděti. Nyní mám prozatím dost, že jsem vám aspoň nějaké zdání o mé radosti podal, a nabízím se k vašim posluhám.“

„Zaplať Pán Bůh!“ řekl se srdečným povzdechnutím starý kapelník, jenž byl jeho vypravování s dětinskou radostí poslouchal — „zaplať Pán Bůh, že jsi alespoň ty ve stavu, abysi nám pomohl.“

Beata stála u prostřed nich s očima sklopenýma. Jak se zdálo, poslouchala; ale duch její proletoval se zatím v dálce.

„Ze všeho vašeho vypravování,“ ozvala se nyní Bětunka, „nepoznala jsem ale, proč jste dnes jako u vidění na mne hleděl, ačkoliv se vám tak obyčejné stvoření zjevilo, jako dnes a před včírem. Toho vysvětlení jste nám ještě nepodal.“

„Podám je, podám, moje nejrozkošnější!“ řekl komik — „neboť hledě do milostných očí vašich, nemohu na ně zapomenouti. Jesti to věc kouzelně podivná, a nyní také vím, proč jsem vám hned od prvního okamžení chtěl věrné srdce své obětovati. Když na vás hledím, jest mi, jakobych viděl odlesk své Hedviky.“

„Aj, totě máte tedy dvojí výhodu!“ usmála se dívka. „Potápíte-li se v pohledu na svou milenku, může vám také sestřin obraz na mysli tanouti.“

„To také bude!“ řekl komik radostně; „ano doufám, že se i sesterský svazek okolo srdcí vašich ovine.“

„Já jsem povolné mysli a voskového srdce,“ prohlásila se dívka. „Shledáte-li něco na mně, že by to za to stálo, aby někdo se mnou sesterský svazek uzavíral, tedy vám dávám plnomocenství, abyste tu věc vyjednal.“

„Tedy mi dáváte dovolení, že ji mohu do vašeho domu uvesti?“

„Do našeho domu? — Kdybychom nějaký měli, vítavě otevřely by se před ní všechny dvéře do kořán. Jelikož ale pod chatrnou střechou mezi vychudlými zděmi bydlíme: nesmíme se naditi, aby k nám dáma vešla, která je na jiné okolí uvyklá.“

„Dobře, zlatá duše, dobře!“ ozval se nyní otec, kterýž běh celé rozprávky s dětinskou pozorností poslouchal. „K nám nemůže taková dáma vstoupit; muselať by se tuze shýbati. A jakž bychme ji také uvítali?“

„Aj, aj, moji drazí!“ podivil se nyní komik. „Jakýž to máte obraz o mé Hedvice? Onať je posud ta měkká, jemná duše, jakož bývala, a jenom nynější stav rozlil po její bytosti jakýsi lesk. Ostatně tuším, že ještě nezapomněla, že jsem ji nalezl u bídných kejklířů.“

„Kejklířů?“ opakovala Beata, jakoby ji bylo toto slovo mocně z posavadního polosnění vytrhlo. „U jakých kejklířů?“

„Je tu řeč o dívce,“ řekl komik — „kteráž byla co pouhé dítě toulavým umělcům na provaze do rukou padla a život u nich vlekla, až jsem já ji pomocí svých druhých pěstounů na jiné cesty uvedl.“

„A jak že se jmenovala dívka?“ ptala se Beata, své kalné oko na komika pronikavě upírajíc.

„Hedvika.“

„Hedvika?“ opětovala Beata hlasem temným, čelo si mnouc i ubledlou tvář, jakoby si na něco zpomínala, nebo nemilé obrazy z mysli stírala.

„Hedvika?“ opáčila Beata ještě jednou, a křečovité usmání potrhlo jejími tvářemi. Bylot

na ní viděti, že se chtěla ozbrojiti brněním své ledové chladnosti; ale srdce bylo tenkráte silnější než hlava. Násilně navlečená zbroj s ní po kusech padala.

„Hedvika? — jsem velmi žádostiva ji poznati. Příběhy života jejího musejí býti tuze dojímavé, mám-li dle toho souditi, co jste právě zběžně o ní podotknul. Nevíte, jak se kejklíř jmenoval, z jehož rukou jste Hedviku vyvedl?“

Komik jmenoval jmeno, ježto arci v paměti jeho tkvělo, jako všecko, co se podivné dívky týkalo.

Beatou to trhlo, a lehýnký červánek přeletěl umořené tváře její. Potom se obrátila — ale tak studeně, tak zasmušile, jako se obracuje zoufalost, pravící: Nyní se děj co děj; já jsem připravena.

* * *

V úpravném hostinci „u tří líp“, v prvním poschodí, v prostranném a všemu pohodlí hovícím pokoji, na měkké sofě, seděl komik s bývalou družkou svých dětinských radostí, svých stesků, svého uměleckého počínání.

Ale — byla-liž to v skutku ona dívka, ježto druhdy za krejcar a za groš outlinké oudy své

před zvědavými diváky napínati musela? — Je to ono polo divé mladé stvoření, ježto z rukou surové luzy se vymknuvši, útočiště u starého panáčkáře nalezla? — To byla dívka jako z nejvzácnějších salonů vyrostlá, vykvètlá jako z lůna nejvytřelejších společností, uhlazená v nejvybranějších besedách. Ta plynnost řeči, ta ohebnost výrazů, ta uhlazenoot pohybování, ta ouhlednost oděvu .... to všecko bylo na ní otisk časů nejposlednějších; avšak mezi tím probleskovalo přece něco v pohledu, v úsměvu a ve zvuku slov jejích, co na minulé doby připomínalo, a po tomto písmě zlatých hodin pátral nyní komik okem žádoucím.

„Hladovým zrakem pasu se na tvé spanilosti již celou hodinu,“ řekl nyní, „a přece nemohu se zasytit. Jsi to, moje Hedviko! toť vidím nejbystřejšíma očima duše své, to cítím i v nejtenčí nitce prsou svých: a přece se také obávám, jako bysi byla pouhý výtvor touhou roznícené obraznosti mé.“

„Aj, aj!“ usmála se dívka. „Co pak jsem tak vzduchorodá, z paprsků nebo pavučin setkaná, že mě jinak nevidíš, nežli očima duše své? Podívej se na mne svýma obyčejnýma, těma všedníma, které jindy každý úsměv na mužské tváři vídaly, jenž měl býti vnadidlem a ka-

didlem pro toulavou komediantku — pak bysi mě poznal.“

„O vždyť já tě znám — znám, Hedviko moje!“ zvolal komik, a vřele jí ruku tiskl, „ale —“

„— ale rád bysi na blouznivého, sladinkého milovníka hrál, není-li pravda?“ dala se mu dívka do smíchu, a klepla ho přes prsty. „Zůstaň jen ty při své roli; v té se ti dařilo vždy nejlépe, a hned budeš na mne jinýma očima pohlížet.“

„Myslíš komickýma?“

„To ne, ale směšnýma, anebo: očima k smíchu, anebo těma, které jsi dělal, když jsme se naposledy viděli.“

„Anebo těma, které jsem dělal, když mě pustili z té proklaté díry a po tobě nebylo nikde památky?“

„Byl jsi to hodně komický?“

„Jako zedraný kozel v trní. Já bych byl celému světu srdce vytrhnul anebo alespoň do pačesů mu vjel.“

„Patřila jsem tehdáž také k světu?“

„A snad ne? — Tys měla býti vlastně hromosvodem, na nějž by se byla moje zlost shrkla.“

„Veliká čest pro mne!“

„Byla to věc dovolená? Řekni, jak se omluvíš? V kterém koutečku své vybroušené hlavy

nalezneš nějakou ohradu? — Nemohla jsi těch několik dní pod širým nebem anebo někde v milosrdné krčmě promařiti, které jsem já mezi černými pevnými stěnami proplakal a prozuřil?"

„Proplakal — a několik dní? No, to se mi líbí! Z toho by se dala udělati znamenitá romance! Nemáš nějakého známého básníka? Melodii bych si udělala sama. Já to cítím, že bych jí nové triumfy slavila; nesměla bych ale říci, že není ani slovem pravdivá."

„Jak? ty pochybuješ?"

„Já mám tuze dobrou paměť, a vím, že nám tehdáž panský úředník i díru ukazoval, kterou jsi byl ze svého vězení vyklouzl."

„Já? Nu, jestli jsi na mně kdy něco z vlastností myších pozorovala, že bych se mohl kamennou zdí prokousati, tedy jsem vyklouzl. Ostatně mám ale také já dobrou paměť, a vím, že mi bylo praveno — když mě z tmavé díry pustili, že jste hned druhý den ráno odjeli, o mne nedbajíce, jakobych nebyl ani na světě."

„My jsme odjeli — ale za tebou. Myslilit jsme, že jsi se pustil tou stranou, jak bylo dříve ujednáno."

„Ale vždyť povídám, že jsem po celých osm dní z té proklaté díry nekročil! Jak pak jste se tedy mohli hned druhý den za mnou pustit?"

„Stran toho musíš proces vesti s člověkem, který nás ujistil, že jsi ještě té noci uprchnul.“

„I bodejž do toho —!“

„Pst! komiku! — nesahej do řemesla hrdinům a zlosynům. Neklej, ale poděkuj se náhodě, kterážto nás ošemetnou lží na nějaký čas rozvedla. Kdybychme se byli nerozletěli, kdo ví, zdali by nám bylo tak pěkné peří narostlo.“

„To máš pravdu, milá Hedviko! — ale já se zlobím jen sám na sebe, že jsem byl tak dobrý blázen a učiněné bezpráví tehdáž prominul, ze samé radosti, že jsem byl zas na svobodě a že jsem tě doufal najíti. — Ostatně,“ doložil s lehkým úsměvem, „je to věru tragikomická událost, že jsme se k vůli jedinému prostému poličku do všech světa dílů rozprchli, jako holubi, když na ně houkne. Přisám Bůh! z té pletenice příhod dala by se dobrá novela udělati, kdyby se jí obratné ruce ujaly.“

„Aj! vám se tu nebude přece lidí nedostávati,“ usmála se dívka, „kteří by dvě tak znamenité osoby, jako my jsme, několika popsanými archy zvěčniti dovedli. Za dobré slovo a sklenici vína z jedné, a za usmání z druhé strany udělá mnohý perojezdec všecko; já je poznala za těch několik let, co mě štěstí nebo neštěstí s tak nazvanými krasoduchy svádělo.“

„To bych mu ale musel úplné pásmo příběhů podati,“ řekl komik, a lehýnký mráček zakmitnul se po čele jeho; „avšak já sám posud nevím, co tě všecko potkalo — ba ani jak se mé staré pěstounce vede.“

„To zanech všecko fantasii spisovatelově. Já nedychtím po té slávě, abych snad ještě jednou černé na bílém viděla, co mě bylo kdy bolelo anebo těšilo. Dosti na tom, když se doví, že jsme byli s matkou v nemalé nesnázi, kdyžto jsi nám dle úředního podání uprchnul. Já byla toho pevného mínění, že jsi se obrátil do Bavor, proto že jsi pořád o větším divadle mluvíval, a tam jich více stojí, nežli v Čechách, kdežto mimo Prahu ještě ani jednoho stálého, a nebo alespoň obstojného divadla nemáte. Ostatní mé důmínce odporovali, pravíce, že jsi se pustil cestou, kterou jsme si byli vespolek dříve vyměřili. Ale hned prvního večera, kdežto jsme tě nedostihli, zrostla domněnka moje v pevné přesvědčení, že jsi na jinou se stranu obrátil, a od té chvíle nemohlo mě nic více u bývalých společníků poutati. V traplivých nesnázích — ani nevím, jestli za ně stojíš — čekala jsem ještě půl dne, potom jsem nastoupila cestu zpáteční a přejela bavorské hranice. Nevyzpytný pud, jejž jsem živou mocí udusiti nemohla, hnal mě bez ustání

ku předu; já to měla bláhová na počátku za tajemný hlas lásky, záhy ale poznala jsem, že to bylo volání osudu. V Pasově bylo místo pro tragickou milovnici — a já tam uvázla. Mělať jsem za dobré znamení, že mě takořka po prvním kročeji na cizí půdu štěstí potkalo; ale na délku nemohla jsem tam zůstati. Já myslila zase, že mě nepokoj lásky pohání: záhy ale okázalo se opět, že to bylo popichování pouhého osudu. Byla jsem v Řeznu, Augšpurce, Bamberce, až jsem i do Mnichova zabloudila. O tobě nebylo nikde ani památky; já měla již mnohdy chuť vymazati jmeno tvoje z paměti své, ale bláhové srdce šeptalo mezi to: Počkej ještě trochu! Ontě přece jen pramen a původ všeho, co se nyní s jasnou tváří na tebe usmívá —"

„Velmi dobrotivě!"

„Řekni raději: zpozdile, o sto let za časem. Nebo kdybych nebyla na hlas svého srdce dbala, mohla jsem býti nyní třeba nějakou zemankou — ano, ano, jen otvírej oči! Našinec měl již u svého vítězného vozu lecjakých bláznů zapřaženo. Ale já se těšila chvílemi tou romantickou myšlénkou, že nás podivný rozmar osudu přece ještě jednou svede, a že budeme ještě jednou vespolek s panáčky hrát."

„Ale což pak ti jmeno moje nikdy k uším nepřišlo?“

„Proč máš tak obyčejné jmeno, že teď již ani ta nejotrhanější společnost herce nepřijme, který se tak jmenuje. Já věděla později arci, že je tady komik jmena tvého miláčkem obecenstva, ale —“

„— jakž by ti bylo mohlo napadnouti, že to já jsem, není-li pravda? Já vychovanec pouhého kejklíře, jenžto jsem ničeho nevídal a neslýchal, co by bylo za řeč stálo.“

„A vidíš, přece mně to konečně napadlo, že to musíš býti. Já to seznala z referátů, vybírajíc z oceňování tvých rolí ona místečka, ježto se podobaly hře mého bývalého soudruha, až jsem konečně poštu objednala, abych se očitě o dokonalosti zdejšího komika přesvědčila.“

„A na milovníku ti nezáleželo?“

„Tys hrával milovníky vždy pode vší kritikou; pochybuji, abysi byl na tom poli mezi tím časem nějakých prospěchů učinil.“

„Kdo ví? Zdejší dámy dávají mi dobré vysvědčení.“

„Je-li možná? Tedy nebude již potřebí, aby se cizí dámy o tvé schopnosti v tomto umění přesvědčovaly.“

„To nebude,“ řekl komik najednou srdečněji, než byl až posud rozprávku vedl, „neboť mají, tuším, o ní již dosti velké přesvědčení.— Teď ale nechme žertů a pověz mi, co dělá naše stará pěstounka? V prvním proudu radostného shledání nemohlť jsem se ještě ani k té otázce dostati.“

„Naše milá matka,“ odpověděla Hedvika hlasem tichým, „odpočívá libě pod zeleným rovem a černým křížem.“

„Jak? — Tedy odešla?.... Bůh jí dej radostného procitnutí! Škoda, že se těchto dnů nedočkala! Já bych jí byl po domácku nové panáčky uspořádal, že by byla musela omladnouti.— Škoda!“

* * *

Černý vůz s bílým křížkem na zadní postranici drnčel za třemi kluky, z nichžto jeden po předu dlouhý kříž a dva na černých tyčkách kývavé lucerny nesli. Za vozem jel jediný kočár. Sotva že kdo z mimojdoucích na ten průvod okem hodil.

Byl to pohřeb nešťastného zpěváka — pohřeb člověka, jemuž byl zlatý květ naděje oprchal, jejž byli čarodějní snové zklamali.

Den byl jasný, obloha čistá, země široko daleko jako rubášem pokrytá. Sníh na ní ležel na tři prsty zvýší.

Vůz dojel na hřbitov. Beata, starý hudebník, dcera jeho a komik sestoupili z kočáru a provázeli rakev ke hrobu. Byl to tichý, němý průvod, a dle vůle Beatiny měl býti ještě tišší a opuštěnější. Chtělať samojediná provázeti muže na poslední cestě, jemuž byla celou dráhu života svěřila, i mělať dobře; neboť s jakým pocitem mohli jíti ostatní za rakví člověka, jenžto byl tak rušivou rukou v jich osudní kolo sáhl?

Ale smrt je dobrá smířitelka a vyhlazuje dluhy, byť i psány byly písmem krvavým. Takž bylo i u starého kapelního mistra i u dcery jeho všecko v srdci a paměti vymazáno, co by snad bylo na nějaké poklesnutí upomínalo. Protož provázeli nešťastného zpěváka beze všeho záští, a poznávajíce bolestný stav jeho věrné družky, nechtěli ji zůstaviti samotnu krutému hoři.

Byl to tichý, němý průvod. Smutně znělo poslední požehnávání duchovního a papouškovité odpovídání kostelníka. Každý z přítomných obíral se jinými myšlénkami, každý byl naplněn jiným pocitem.

Kněz byl modlitbu svou odříkal; ale Beata stála ještě bez pohnutí, jakoby mělo ještě něco přijíti, nač by zpukřelou, potrhanou nitku naděje své zavěsila. Nyní zarachotila první hrst černé prsti na rakev — a to byl zvuk, jenžto ji probudil. Pozvedla očí, a poslala je za úzkým prkenným krytem věrného soudruha. Z pohledu toho vysvítala nevýslovná touha po též cestě, kterouž byl nešťastný přítel její odešel.

„Nechme ji chvílku o samotě," řekl komik potichu k soudruhům, „ať si ulehčí srdci sevřenému."

Bětunka mu rozuměla, a starý byl jako dobré děcko se vším spokojen. Šli tedy zatím po hřbitově ku vchodu. A Beata dala se do pláče, křečovitě zatnouc ruce do sebe, modlila se z hlubokosti duše své. Byloť to poslední, přetěžké loučení s osobou, k nížto byla upjata okovy čarodějnými.

* * *

Druhý den po tichém pohřbu brala se Beata samojediná ke „třem lípám" a dala si ukázati příbytek Mnichovské herečky.

Hedvika očekávala dnes jinou návštěvu, i přivítala tedy neznámou ženu trochu nevrle. Myslilať,

že je to toulavá herecká žebrota. Ale vážný utrápený, ale přitom dojemný pohled Beatin nedal malé mrzutosti vypuknouti.

„Co se líbí, paničko?“ ptala se konečně Hedvika, kdyžto Beata zpytavě oko své na ni upírajíc, jako v nesnázích mlčela.

„Můžete mi půl hodinky bez svědků obětovati?“

„Mohu-li vám tím nějakou službu prokázati —“

„Mně, sobě i třetí osobě. Přicházím ve jmenu vaší — matky.“

„Mé matky?“ zkřikla Hedvika a srdce její počalo mocně bíti, a krev jí vstoupila do tváře. S podivením hleděla na ženu neznámou, kteráž počínala řeč o drahé osobě, kterouž jenom dle obyčejného názvu světa znala, o kteréž ale nic, pranic nevěděla.

„Mé matky?“ opětovala s rostoucím nepokojem. „Pro živý Bůh, paní! jak se vám dostalo toto poselství? O mluvte, povídejte!“

S těmi slovy uvedla ji na pohovku, a třesoucí-se očekávala, co začne podivný host její vypravovati. Beata sama byla u velikém, patrném pohnutí, a hleděla se teprva poněkud ustanoviti. Potom jala se mluviti:

„Matka vaše byla, jako vy, u divadla. Byla mladá, kvetoucí, a pěkná budoucnost prostírala se před očima jejíma. Nezkušená libovala si v pokořování mužstva i dala se konečně přemluviti, že podala ruku muži, kterýž byl mezi představenými divadla, a kterýž ji byl za zpěvačku vzdělal. Nevědělať sama co činí. Pouto manželské zdálo se lehounké a pohyblivé mysli její býti páskou, ježto se tak snadně otočiti a zase odložiti může, jako páska okolo těla. Stalať se paní kapelního mistra, muže vůbec váženého, a to jí lichotilo. Ostatně nemyslila přitom na nic zlého, ani na nic dobrého. Stalať se manželkou, stala se matkou, a neměla téměř o tom ani vědomí.— Odpusťte, jsem-li zvědavosti vaší tuze obšírná, musela jsem ale toto všecko podotknouti, abych se nechybila cíle.“

„Mluvte, paničko, cokoliv za dobré a potřebné uznáte; pro mne je každá zpráva o matce vítanou novinou a naplňuje spanilým kvítkem pustinu paměti mé.“

„Stav duše její podobal se až posud kypivé jarní zemi, v nížto zlaté símě ještě dřímalo. Jenom slunečního paprsku bylo potřebí, aby bylo vzešlo, a paprsek tento padl v duši její. Seznámila se s mladíkem, jenžto jí podal magický klíč

k říši oněch snů, ježto snad někdy jako tajuplné tušení duši její prochvívaly. I oddalať se celou slabostí a silou první lásky, a nemohši rozvážiti pevnost jiných vazeb, poslechla svodného hlasu a — odešla s ním do světa."

„Odešla? — A já byla již tehdáž na živu?" ptala se Hedvika s rostoucí zvědavostí.

„Vás vzala s sebou," řekla Beata, „a mladší sestru vaši, sotva několikadenní dítě, nechala otci."

„Mne vzala s sebou?" podivila se Hedvika. „A co nás tedy rozloučilo? Proč mě nepodržela? Mně bývalo povídáno, že jsem pouhý nalezenec."

„Dílem že chtěla jako svědka minulosti odstraniti, dílem domluvy člověka, jenž byl duši její opoutal — nepředložení, nepovážení — nazývejte to, čím chcete, co nešťastnou tak zaslepilo, že vás nechala v rukou cizích, jakoby byla měla právo zaprodati nejen vezdejší blaho vaše, nýbrž i spasení duše. Nechala vás v rukou toulavých kejklířů, kteří se právě po dítěti sháněli, kteréž by v řemeslu svém vycvičili, a pak jeho schopnostmi, jeho nevinnou mladostí lichvili."

Beata se zamlčela. Byloť viděti, že ji vypravování hluboce dojímá. I Hedvika mlčela.

Zaletělať myšlénkami do oněch časů, o nichž byla neznámá tak nenadále zmínku učinila — a bolestně zachvěla se prsa její.

„Že vás od té doby neviděla,“ jala se Beata po malém oddechu mluviti, „to víte bezpochyby sama. Osud její zanesl ji v daleké končiny, v místa, do nichžto nikdy zpráva o dítěti nedonikla.“

„Tak daleké byly ty končiny sotva, aby nebyla mohla nějaká zpráva k ní doniknouti,“ řekla Hedvika s bolestnou hořkostí, „kdyby jí byla chtěla sluch otevříti. Ale zdáť se, že matce mé tuze na tom nezáleželo, aby se byla o dceři své něčeho dověděla?“

„Na počátku, dokud se točila u víru své vášně, to máte dobře, nepřišlo jí k srdci, aby byla po vás toužila. Mluvímť bez obalu, abyste poznala vinu její, abyste ale také ocenila stupeň lítosti její. — Propuklať konečně rouška, jež byla zastřela zraky její, protrhla se kůra, jež byla obrnila ňádra její, a mocná příroda podmanila ji, sepnouc zpupnou ve své okovy. A stav její byl nyní tím hroznější. Plamenným dechem touhy zrodil se v duši její dravý jestřáb zlého svědomí a nemilosrdným jeho zobem usychala duše její. Věřte mně, ona se pokála přetěžce. Nesmírnou bolestí vyrovnala váhu přečinění své-

ho, a k úplnému spokojení před svým blízkým koncem nežádá si nic jiného, nežli odpuštění od své — Hedviky."

Hedvika tu seděla s očima sklopenýma. Slza se třásla na krásných řasech jejích.

„Já jsem i bez jejího přičinění vychována v lásce křesťanské," promluvila Hedvika hlasem tichým, „a modlím se sama každodenně: Odpusť nám viny naše, jakož i my odpouštíme svým vinníkům."

„Tedy jí nezlořečíte?" zvolala Beata, mocně pohnuta.

„Ona jest matka moje," řekla dívka, „a srdce mé jest přeplněno outrpností. Jakž bych jí mohla zlořečiti? — Litovati musím nešťastnou, a k vlastní útěše věřiti v její žal a pokání!"

„Mohu jí říci, že jí odpouštíte?"

„V úplném smyslu, řekněte jí to, a oznamte jí také, že je pro ni každé chvíle otevřena náruč má."

„Děkuji vám — ve jmenu jejím!" řekla Beata, ruce její vřele tisknouc. „S těmi slovy jí přinesu velikou útěchu, a radosti paprsek probleskne ještě temnem dnů jejích."

„A kde je? — kde se zdržuje? — proč nepřišla sama?" ptala se nyní Hedvika.

„Ona nemůže předstoupiti přede tvář dcery své, aby nezašla hanbou v prachu,“ řekla Beata hlasem temným. „Ale místo sebe pošle vám — otce a sestru.“

„Světice boží!“ lekla se dívka. „Otce a sestru? Jak by to bylo možná? Což se opět smířili? Což meškají pospolu — a mne posud vylučují z objetí svého? O mluvte, kde jsou? ať vejde rozkoš v duši mou!“

„Otce i sestru vám přivede ženich.“

„Můj ženich?“

„Soudruh dětských roků vašich, člověk, kterýž vás přivedl na dráhu nynějších dnů vašich, aniž věděl, že to vy jste, kterouž jako pacholík v kolébce houpával. Ten vás dnes navštíví s vaším otcem a se sestrou. Mějte se jen na pozoru, aby radost muži letitému neuškodila.“

„A což moje matka?“

„Té přinesu vaše odpuštění — “

„Ne, ne! ona musí přijíti sama! Anebo povězte, kde ji naleznu?“

„Chcete-li odlehčiti posledním dnům života jejího,“ řekla Beata hlasem nejistým, „tedy jí pošlete peníze na cestu.“

„Tu, tu vezměte!“ zvolala Hedvika. „Nemeškejte! Já vám věřím, nebo se nemohu sama o nejblaženější hodinu okrádati.“

„Požehnání kajicné — a proto snad i s nebem smířené matky na hlavu vaši!“ řekla Beata a křečovitě ji tisknouc k srdci svému, políbila čelo její.

* * *

„Tři lípy“ staly se ještě toho dne chrámem nejčistější radosti. Komik přivedl své Hedvice hosti, a srdce její znepokojilo se novou bouří, sotva že Bětunka do pokoje vkročila. Toť byl patrný otisk tváří jejích, jen že v outlejším rozkvětu! Všeliká pochybnost, která se byla snad po odchodu Beaty v duši její zrodila, všechna nyní zmizela, a mocně pudilo ji to v náruč drahých osob, o nichžto po celý život ani pocitu neměla.

A jak se zaskvěl milý svět před starým dobrákem, jak se zaskvěl před kvetoucí dívkou, an se jim poměr k Hedvice vyjevil? Roztomilá Bětuška plakala, starý Zaplaťpánbůh se blaženě usmíval — a pan Johanýsek vrtěl hlavou. Tu vyobrazila Hedvika ženu, kteráž jí byla zprávu o rodičích přinesla, a komik uvěřil nyní celému udání, neboť poznal v obraze Beatu.

„Toť byla sama tvoje matka!“ zvolal horlivě. „Ona sama přišla si pro své odpuštění —

a tys ji nechala odejíti? Teď má člověk ještě na nějakou sympatii věřiti!“ Při tom se chápal klobouku. — „Ale jen počkejte! Komika napraví, co tragika pokazila.“

Kvapným během spěchal na František. Rozumělť Beatě a pochopovalť, proč se ubohá vlastního dítěte stranila. Bylit ji vespolek přemlouvali, aby s nimi na návštěvu šla; ona ale churavost předstírajíc, zůstala doma. Komik nyní poznával, že to byla pouhá výmluva.

Hbitě vešel do světnice, ale našel v ní jen malou dívku sousedčinu, kteráž tu měla býti Beatě k posluze.

„Kde je paní?“ ptal se jí s podivením.

„Paní odešla hned za vámi, což to nevíte?— Dala si také kufr odnest a tuhle na stole nechala ceduličku.“

Komik po ní kvapně sáhl. Třásla se mu v rukou. — „Bůh s vámi a se mnou! — Odpusťte — jinak nemohu — mám-li pokoje nalezti.“ — S tou se navrátil ke „třem lípám“.

Rozumělť ženě nešťastné, a nedivil se nikdy, že nebylo od té chvíle o ní slyšeti.

* * *

Pozdě večer seděl s přátely u punče a prováděl je strakatinou podivných událostí.

„Aj, přisám Bůh!“ zvolal rusovlasý veršovec, „z toho by se dala dobrá komedie udělati! — ať jsem čertův! kdo ví co se nestane.“

Janovský dnes mlčel a myslil na Bětunku.

Pepíček a Pepička.

Noveletka.

(Psáno roku 1839.)

Noveletka? Chtěl jsem vlastně napsati: „Noveletka dle *nejnovějšího způsobu*" — maje ale tuze měkké, pravé beránčí srdce, abych někoho nerozhněval, přídavku toho jsem vynechal. Bál jsem se totiž, aby se někdo nedomýšlel, že tím na některou z posledních a tudíž nejnovějších noveletek v literatuře naší narážím, a běda mně! kdyby ten *někdo* sám spisovatel podobných drobotin byl. Nežli bych se nadál, měl bych ho jako pijavici na krku, a nebyl-li by jinak „muž bledé bázně", uvedl by mě třeba jakožto hlavní osobu do svého nejnovějšího fabrikátu. Bože uchovej!

Laskavý čtenář by ovšem tak zle se mnou nenakládal, a to již proto, aby svému dávno a draze dobytému predikátu hanbu neudělal; ale jemu také snad na tom nezáleží, přistřihnu-li svou noveletku dle nejnovějšího nebo dle nejstaršího způsobu. Laskavý čtenář není tvrdo-

hlavý kritikus, kterýž toliko na jmeno dbaje, na věc nehledí — oříšky louská i jádro chutě jí, a přitom nadává, že nanicovaté šupiny mají. Laskavý *český* čtenář bude míti s pouhou *noveletkou* co dělati. Neboť co je to noveletka? Až dosavad mu to žádný neřekl. Noveletka je zakrnělá novela — je něco, a není přece nic; jest úřezek z úplné povídky; je hračka do práce chuti nemajícího spisovatele; jest okamžitý nápad bez dlouhého promyšlení a zapletení; jest obraz několika duší v náhodném aneb osudném se potkání — jest nejchytřejší myšlénka v potu pracujících a o brzké vyplnění svého časopisu starostlivých žurnalistů.

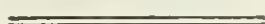
To jest noveletka!

Má-li z toho býti noveletka dle *nejnovějšího způsobu*, postříká se nejdříve troškou nevinné krve, vypere potom v potoce horkých slzí, usuší na ranní záři aneb za jasného měsíčku, zaobalí do melancholického šátku, sváže lněným provazem, a dá se k ní na stráž několik „Ach, ach, ach!“

To je noveletka dle *nejnovějšího* způsobu.

Má-li z toho býti *česká* noveletka dle nejnovějšího způsobu, netřeba nic jiného, nežli po francouzsku nebo po německu mysliti, psáti jako naši bláhoví staří nepsávali — nejapně

a nelahodně, slovem: psáti čili semotam schytanými slovíčky flikovati, aby z toho česká grammatika bolení hlavy dostala a národní náš jazyk zděšením za kamna zalezl. To je česká noveletka! — I já se o ni pokusím, a přičiním se, abych za nejlepšími vzory tuze pozadu nezůstal.

I.

Na Vltavě nebylo již klouzačky, i měli jsme naději, že co nevidět zimní kabáty zahodíme. Bylo devatenáctého března. Řeknu-li *devatenáctého března*, ví v Praze každé dítě, co to znamená, a neví-li to, ať se k velebným pp. kapucínům na Josefský plácek podívá. Ejhle, ty boudy s perníkem a ty koše s kraslicemi! To je radosti! Od rána do večera hemží se tu houfové bojechtivých a sílu svou malovanými vejci proti sobě okoušejících kluků; špice a pouk je dnes jejich heslo. Od rána do večera točí se tady vyfintěná děvčata, respective vymydlené děvečky, a před nimi, za nimi, okolo nich obskakují vystrojení tovaryškové. Od rána do večera táhne tady půl Prahy, aby viděla i byla vidína. To je svatojosefská pouť a první jarní svátek!

Jaký to krásný v Pražském životě den — plný velikánských památek! I jesti to do nebe volající nevděčnost spisovatelská, že ho dosavad ani v našich časopisech jak náleží neoslavili! Fidlovačka, Strožok — ty jim voněly! o lecjakém rohlíčkáři dovedli půl strany napsati, ano i lecjakou

poběhlici nezarděli se poetickými kytičkami ozdobovati; ale *devatenáctého března* jakoby ani na světě nebylo! A přec je to právě ta nejpoetičnější slavnost celého roku. Zima utekla, jaro se budí, protírá si oči a pohlédá z namodralých obláčků k zemi. Poznávají to Pražané, a povděčně začátek jara slaví. Jaký to spěch hned po ránu do božího kostela! Člověk se musí pouhým na to podíváním k pobožnosti pohnouti a za nimi vstoupiti. Staří, mladí — hezké, šeredné — všecko ve svátečním rouchu a se sváteční duší. Pro množství ani se do svatyně vtěsnati nemohouce, stojí přede dveřmi pod šírým nebem, a jako štít celého shromáždění stojí za nimi sváteční páreček — *Pepíček* a *Pepička*.

II.

Pepíček je krejčovský tovaryš, a dle nátury svého umění človíček jako z peří: hebký dle tílka, měkký dle srdéčka. On by kuřeti neublížil, neřku-li bližnímu. Přitom je správný a pořádný; modrý pondělek drží jenom jednou za týden, a to ještě jen k vůli kamarádům, nic ale k vůli sobě. Nevábí ho ani žbánek Nuselského, ani přátelská „sekaná“.

*

Jediná jeho pasí je nedělní české divadlo. Tu je ho pokaždé viděti na hůře, odkud požehnání pršívá, i musíť se říci, že jakkoliv Pepíček jinak tichý človíček jest, v divadle přece mnoho povyku nadělá. Hubené a poněkud široké jeho ruce podobají se v divadle mrštným dřevěným plácačkám, a radost je přitom na něj hleděti. Oči se mu zajiskří, obočí vyvýší, chřípě roztáhnou a tváře zahoří. V takovém okamžení je Pepíček více člověk, nežli krejčovský tovaryš. I jeť mu toho přáti, jelikož tím proti žádnému přikázaní nehřeší.

III.

Pepička je krámská v nově zřízeném krámě pekařském — buclatá, jako pravá Češka. Kupce, neboli vlastně zboží, odbývá jako na obrtlíku, nikdy se nepředá, a přece u ní každý rád kupuje. Vlastnosti její jsou na počet veliké a summou výborné. Nejpěknější ale stránka její jest ošklivost přede vší zahálkou. Ona není v stavu minuty zmařiti. Není-li komu co prodávati, nekrčí se do koutku, nelenoší a nedřímá, alebrž se dá do čtení, a nevydržela by celý den za těmi hromadami rohlíčků a koláčků, kdyby pod košíkem nějaké čtení neměla — a *notabene:* čtení

české. Ale nic o *Majoleně*, nic o *Krásné*. Páně pekařův mladý panáček je takový blázínek, že všechny české knihy kupuje; od něho dostává tedy (ale jen pod rukou) *Klaurenovy povídky* a *zábavnou biblioteku*. Jednou dostala i „Čestmíra“ do ruky. Při tom se jí však vedlo jako některým recensentům, kteří mu nerozuměli — s tím jediným rozdílem, že se ona k tomu *přiznávala*, těšíc se moudrými slovy: „Není divu; vždyť v tom ani celého řádku není — samé kousky.“

IV.

Tyto dvě osoby, *Pepíček* totiž a *Pepička*, tyto dvě zpanilé duše musely se v životě vezdejším potkati! Byla v nich jakási zpřízněnost, ježto částku k částce přitahujíc činila, že se v lidnaté Praze najíti musely. On chodil do českého divadla: ona četla české knihy. Oba byli *vlasteneckého smýšlení*, majíce před mnohými *rozhlášenými* vlastenci tu přednost, že o tom ani nevěděli, a tudy také chlubiti se nemohli.

Pepička přebírala se právě v *plodech nové romantiky*, nemohouc té *ukrutné* krásy ani se nasytit, když ji Pepíček ponejprv zahlídl. Bylo to v neděli před jídlem. I těšil se právě v duchu a s hladovým žaludkem na odpolední komedii, an

oko jeho do krámu a na Pepičku padlo. V okamžení bylo divadlo z mysli a krámské zjevení na mysli. Třikrát přešel ještě kolem a potom vešel do vnitř, aby si koupil grošový koláček. A to byl začátek jeho lásky!

Pepička byla se jižjiž do *plodů* jako do cizozemských dortů zakousala; musela však nyní opojena i vytržena knihu před hostem odložiti a prodeje hleděti. Ale oči jí uvázly tenkráte na kupujícím mládenci, a něco v ní pravilo: „Toho aneb žádného!“ V milostném překvapení dodala mu — jakživa ponejprv! — na desítník sedmačtyřicet samých krejcarů, aniž co poznala. Také on nic nepozoroval, až domů přišed peníze do divadla chystal. Jaké překvapení! — o pětadvacet krejcarů v kapse víc! I zavejskal si jako pravý krejčíček, a nebyl by dal potěšení své ani za pětadvacet dukátů; alebrž do každého krejcaru dírku provrtav, na šňůru všechny navlékl a jako drahou památku okolo krku na nahé tělo si je zavěsil.

V.

Po čtyry neděle obcházel Pepíček okolo krámu, kupoval koláčky, a láska jeho vždy víc a více rostla. Po čtyry neděle prodávala mu

Pepička koláčky — nepředávala se sice, ale láska její se přece zmáhala. V pátém týdnu osmělil se Pepíček o něco víc a napsal zamilované psaníčko.

A napsal je po česku! V Praze narozen a vychován uměl tu nejlepší češtinu; a co neuměl, tomu se, chodě na české komedie, ještě přiučil. Snadnoť mu tedy bylo psáti:

„Nejdražší a přes všecko posáhnutí vážená panno mamzel Pepičko! — Odpustějí mojí opovážlivosti, že se opovažuju, těmato řádkama je belestigovat; ale srdce moje tak oheň chytlo, že si nemůžu jináč pomoct a musím se vyznat, že je miluju. Nelekají se toho! Jáť jsem již taky slyšel, že několikráte hodně fraindlich přes mne mluvili, a proto si beru srdce je uctivě prosit, aby mi dovolily, abych je směl dnes odpoledne vyvest, protože vím, že mají auskank, a že doufám, že je nebudu v ničem hindrovat. Nebojejí se ničeho; já jim teprva mindlich budu říct, jak veliká ta moje láska je.“ —

VI.

Pepíčkovo psaníčko bylo by Pepičku málem zbláznilo. V žádné Klaurenově povídce nebylo tak medového psaníčka — ba ani v nové romantice

nestálo nic tak dojímavého. Mileráda prosbu mládence milujícího vyslyšela a takž i sama sobě pěknějšího odpoledne připravila, než kdyby byla doma civěla a pučálku sušila.

Bylo to v postě, a v divadle se česky nehrálo. Ale což potřeboval Pepíček hru komediantů! Onť sám dnes tu nejkrásnější roli hrál, a nepotřeboval k ní ani suflera.

Jako na křídelkách vznášel se okolo Pepičky — brzo vlevo, brzo vpravo, a radost byla se naň podívati, jak ručičkama v úzkých rukávech šermoval a šosy u fraku rozháněl, ačkoliv ještě ledový větřík foukal. Zamilovaného krejčíčka však nezáblo. Zevnitř rozpálen pohlížel napořád s rozkoší na Pepičku. kteráž vedle něho ve velkém červeném šátku jako španělská doňa si vykračovala, a nelitoval nic jiného, nežli že se tak časně večer udělal.

Žalost jeho i její, když se mezi vraty rozcházeli, byla ukrutná. Nic je netěšilo, nežli že na zejtřek sv. Josefa připadalo. Tudy měli naději, hned po ránu opět se shledati — a v skutku se také shledali. Nejzadnější pářeček, jenžto lonského roku, zrána o svatojosefské pouti, před svatyní u velebných pp. kapucínů stál, byl *Pepíček* a *Pepička.*

VII.

Nejkrásnější čas v lásce je *první* čas — jako dva a padesátka na první výhoz při bulce. Ale ach, ty čase nejkrásnější, proč netrváš asi půl století? Pepíček a Pepička poznali také první čas lásky, měli však také poslední čas poznati.

Pepíček byl v díle u vdovy. Ne aby to byla mladá a hezká vdova bývala — *au contraire*, vdova byla kopuletá i dosti ohyzdná, vůbec toliko pro jedinou ctnost vážená — pro veliké bohatství. Když ale parné léto nastalo, rozhřála se jí stará krev, i zableskla se jí myšlénka, žeby veseleji bylo život s mladým manželem tráviti, a oko její padlo na Pepíčka, kterýž jí byl již také jednou před tím padl do oka. Leč milá vdova byla se také dověděla, že milý tovaryš milou krámskou do jezovitského sálu vodívá — i lekla se; ale kopuleté, zkušené srdce nedalo se odstrašiti. Koupila mu o svém svátku zlaté hodinky, podruhé mu darovala kousek na vestu, v neděli s ní musel jídati — slovem, ničeho nezanedbala, čím by k poznání byl mohl přijíti, že je živobytí velmi příjemné, když člověk plnou kapsu má.

I netrvalo dlouho, a Pepíček začal poznávati, kam paní krejčová míří. Kdyby nebyl chodil do divadla, nebyl by při své nevinnosti ještě nic

pozoroval; avšak na výsostech třetího placu poznal svět a srdce lidské skrz naskrz. —

„Mistrová po mně pálí,“ promluvil sám k sobě; „to je evident. Ale nikoliv — a ještě jednou nikoliv — (to *nikoliv* měl čtverák z divadla!) — a kdyby mně prsty zchromly! Pepička má srdce moje, i musí tuto kunštýřskou ruku dostati.“

Přitom pozdvihl pravici k večerním nebesům, na nichžto se měsíček jako stříbrná mísa leskl; a když pak drahou Pepičku z krámu domů vyprovázel, objímal ji tak pevně, že se milá krámská podivila, kde se v krejčovském tovaryši taková síla nabrala.

VIII.

„Ach Pepičko, má nejsladší buchtičko!“ — „Ach Pepíčku, můj hedbávný krejčíčku!“ — žertovávali nyní spolu ti vlastenští milenci, jako nevinná jehňátka. Srdce jejich tonula v rozkoši tak nevyslovitelné, žeby z ní byli mohli ještě každý den v týdnu jednu slabyku jiným přepustit, a byli by všickni měli dost — až nevyslovitelně!

Mezitím nelenila však také vdova krejčová. Myslilať si, že peníze všecko přemohou, a na tom stavěla smělý plán dle své kopuleté zkušenosti. Dokud ještě nebožtík muž její na živě

byl, štípával jim dříví statný granatýr. Mezitím byl však lískovku dostal, a štípání přestalo. K němu utekla se nyní milující vdova, slibujíc mu pět set tvrdých tolarů, když milému tovaryši Pepíčku odloudí.

Pan desátník byl statný chlapíček, hezký, při síle, červený ve tváři, a fousky měl přitom jako malované. Holky na oliskované granatýry berou — to věděl; k tomu pět set tvrdých tolarů — nebylo pochybnosti, že mladého pana Jebličku z Cihličkovic vypíchne.

„Bude-li pak to píchnutí ale za to státi?“ promluvil sok Pepíčkův sám k sobě a hnal se v dvojitém pochodu ku krámu, kdež nastávající královna srdce jeho sídlo své měla. — „No, ta pasiruje,“ promluvil nato zase sám k sobě, radostně si fousky pohladiv; „a pět set tolarů k tomu? — to pasiruje také. Uvidíme, co poctivý voják dokáže!“

IX.

Láska není žádný špás! Kdo tomu nevěří, ať si ji naměří; však on to ucítí, až padne do sítí ukrutné tyrance.

Láska nedá s sebou ledabylo zahrávati. To zkusil pan desátník; nebo sotva že se byl k vůli

tvrdým tolarům několikkráte k Pepičce přitočil, již i sám jako mlsný špaček na vějičce uváznul, a bylby si Pepičku třebas i bez tolarů vzal.

Láska vidí bez brejlí. To poznal Pepíček; neboť ani koš vody neuteklo, a již věděl, že oliskovaný granatýr každý den koláče u Pepičky kupuje. Jakoby na jehlách seděl, kroutil se nyní u díla, a nebylo divu, že místo rukávu nohavici ke kabátu přišil.

Láska má tenké uši. To zkusila Pepička.— Dvě paničky zastavily se před krámem.

„Tedy pravda, že se ta stará vdávati bude?“

„Ať se z místa nehnu, paní Naninko! Svého tovaryše si nahání.“

„Pepíčka? toho hebounkého človíčka?“

Bouc! uskočily hrůzou obě od krámu. Ubohá Pepička byla leknutím nad nenadálou novinou velikou mísu s cukrovými sucharky upustila. —

„*Láska není žádný špás!*“ vzdychala zamilovaná vdova krejčová, a vzdychání její podobalo se dýmání kovářského měchu. Pan desátník se ovšem vysoce a hluboce zaklínal, že bude s Pepičkou svatbu držeti: avšak Pepíček zdál se nyní teprva (že překážky nacházel) do mistryně srdce svého jak náleží býti zbouchnutý, a mistrové řemesla svého si ani nevšímal. Milá vdova měla plnou hlavu co mysliti.

X.

Pepička plakala. Zarděné byly klapky její, a pod očima kroutily se jí dva červené pruhy.

„Nenaříkej, nezoufej si!“ těšil ji Pepíček, sám také dle měkkosti srdéčka svého slzy proudem vylévaje. „Láska má je jako skála. Nech falešný svět mluviti co chce — já se nedám s tou starou svázati!“

„To bych ti také radila, nechceš-li na duši smrtelný hřích míti!“ rozkřikla se Pepička, a oči jí zahořely jako v půlnočních temnostech nahnilá vrbina. „Nebo to ti povídám — jestli mě ošidíš, tedy se otrávím!“

„Pro pána krále!“ zděsil se Pepíček a po celém těle mu husí kůže naskočila. „Snad bys nebláznila? — snad bys —“

Ach, nešťastný krejčí! nevěděl ani co mluviti! Tak veliké, tak horoucí lásky byl se nenadál. Onť věděl také, co to je, co nedá pokoje, ale až k otrávení nemohl se povznesti. Bláhový! chodil přece do divadla, a nevěděl ještě, že se srdce ženské podlé krejčovského lokte měřiti nemůže; nevěděl, že je ženský život bez muže jako pouhá pápěrka, ježto se snadně odfoukne.

V krámě takovou lásku — a doma takové lákání! K tomu bylo věru větší síly, nežli Pe-

píčkovy, potřeba. Holka hrozila smrtí — vdova okazovala truhličku s dukáty. Ukrutná vdovo! Nešťastná Pepičko! Pepíček nevěděl, kde mu hlava stojí; a kdyby ji byl měl tak nedbale přišitou, jakož on sám za časů posledních knoflíky přišíval, vítr by mu ji byl odfoukl.

XI.

Pepíček měl zlost; neboť co mohl, dělal, aby Pepičce věrnost zachoval — vatou si obě uši zacpával, aby svodného hlasu mistrové neslyšel: nicméně však přece podivné historie o milé krámské zaslechl. Vdova byla chytrá. I navedla učeníky, navedla tovaryše i cizí lidi, aby před Pepíčkem vypravovali, jak pan desátník denně s Pepičkou v krámě zahrává.

Pepíček měl zlost. — Ani slova neříkaje vešel do krámu, a jako svíčka dvouknotová postavil se před Pepičku. Oči jeho byly opravdivé dva plamínky.

„No? co pak ti dnes přejelo přes nos?“ ptala se Pepička.

„Nevěrnice!“ zaskřípal Pepíček zubama, a natáhl ruku.

„Milosrdné rány!“ zděsila se dívka, a vyskočíc chytila ho za ruku. „Co pak je ti?“

„Granatýra — to ty — viď!“ zalkal jinoch a dal se do nářku.

„Pepíčku! můj Pepíčku!“ zvolala upřímná krámská. „Co ti napadá? Nech falešný svět co chce mluviti, já si nechystám svatební střevíce pro jiného nežli pro tebe.“ Přitom ho popadla okolo krku, a zlost jeho zmizela. Kdo v lásce všeliké třídy proběhl, ví, jakou sílu jediná hubička mívá.

XII.

Pepíček se již nezlobil — zato však zuřil desátník.

„Dají mi pokoj, pane kaprál, to jim povídám!“ byla poslední slova, jimiž ho stvoření odbylo, pro něž by, třebas i bez dukátů, byl *uličkou* proběhl — tak se do Pepičky zakoukal! A přece mu to nic platno nebylo.

„Ale počkej, hnidopichu!“ zamumlal plný vzteku; „však já ti posvitím! Ani ty, ani já nebudeme svatbu slaviti.“ Přitom nabíjel ručnici. — „A cože povídala?“ mluvil k sobě dále. „Že nemůže bez něho živa být? Dobrá — hahaha! Tedy všickni tři jednou ranou padneme!“

V tom zahřměl bubeník, a skokem postavil se nešťastný desátník do řady. Muselť dnes na

stráž na koňský trh. Bylo to na začátku března. Den byl jasný, sluníčko pěkně svítilo. Byla neděle, a po koňském trhu se lidí jen hemžilo.

Vesele rachotil buben — hlučněji tlouklo ale srdce desátníkovo. Po koňském trhu pospíchal totiž lehýnkým krokem krejčovským Pepíček, a tvářičky se mu smály — letěl bezpochyby k Pepičce. Ale blažený tento úsměch milovaného milence považoval nemilovaný milenec za trpkou satyru, pozdvihl ručnici, položil na levé rameno, stisknul — a bác! poroučel se olověný pták z hlavně, rovnou cestou zaměřiv si k Pepíčkovu srdci!

Bez sebe padl nešťastný tovaryš na tvrdé dláždění — nebylo divu, takový štilec bylby i kováře, neřku-li krejčího porazil! — a trefný střelec začal vítězně vejskati. Nejstarší pamětníci nepamatovali se, žeby se bylo kdy něco podobného přihodilo, když (jak po pražsku řekli) vojsko „na vartu aufcígovalo“! Jak se ale teprva všickni podivili, když Pepíček najednou, jakoby nic, opět vyskočil a vestu rozepnuv hledati začal, co ho to asi tak nemilosrdně do prsou praštilo!

A hle, byla to skutečná, olověná kulka! Proraziv̌ši ale upnutý kabát a pěkně vypraný slintáček, byla pod košilí do krejcarů vrazila,

kteréž věrný milovník dosavad okolo krku nosil, a jeden z nich prohnouc jako skořápku, tiše v něm seděti zůstala.

Přepodivný osude! — Vidíš, Pepíčku! proto ti musela Pepička při prvním zhlednutí 25 krejcarů předati! Co z toho pojde, bylby ses tenkráte zajisté nenadál!

XIII.

Jako když na zvon k šturmu uhodí, roznášela se po městě pověst o strašlivém příběhu, kterýž se byl na koňském trhu přihodil. Dvě osoby upadly přitom do mdloby — vdova krejčová a krámská Pepička. Neboť nežli celá ta historie z úst do úst až k jejich ušim doběhla, byla prý kulka ubohému Pepíčkovi hlavu na tisíc kousků roztřepila, levé rameno utrhla, pravé koleno zakrvácela a palec u nohy rozštípila. Avšak Pepíček procházel se zatím po městských hradbách na čerstvém povětří, a podivné myšlénky mu hlavou zmítaly. Bylť se již zpamatoval, i nutil se nyní, celou tu věc hodně moudře si rozvážiti.

„Směle můžeš teď říci," pravil sám k sobě, pohlédaje přitom na kulku, kterouž i s ohnutým

krejcarem v ruce držel — „směle můžeš teď říci, žes ji až do smrti miloval. Zbytek života tvého jest život nový, a nikdo ti zabrániti nemůže, obětovati jej komu se ti líbí.“

Z těchto důležitých a dle pravidel nejpřísnější grammatiky pronešených slov jest viděti, že se Pepíček u velikém a neobyčejném pohnutí nacházel. Ta kulka měla mnoho k zodpovídání! Z romantického milence udělal se všední praktický člověk.

„Nevím,“ řekl sám k sobě, „mám-li se ještě dále v nebezpečenství života pouštěti! Pepička jest ovšem hezká — ale mistrová je bohatá a stará; Bůh dá, že brzo umře, a pak se teprva budu moci po jiné — po mladé, třebas po Pepičce ohlídnouti! Victoria! to byla moudrá myslénka! Tu si musíme pilně rozvážiti!“ — A nato začal rozvažovati.

Kdokoliv si z laskavých čtenářů jen *počtu* všech oddělení této noveletky povšimnul, nežli ji čísti začal: musel již věděti, že to nic veselého nedude. *Třinácte* článků! Třináctka je nešťastná, je osudná — je plna nehody a tragiky! Třináctého bych nevsadil do loterie, a kdybych i vyhrati mohl; neboť vím, že bych nevyhral. S třinácti bych nejedl u jednoho stolu, a kdyby na něm pamlsky z obou Indií stály. Třináctka je bídné numero — a mělo-li čtenářstvo bídu této noveletky hned na první pohled poznati, musel jsem ji do třinácti článečků rozděliti.

Vlastně jsem chtěl něco veselého psáti, neboť vím, že se dosti smutného v životě nalezá; proč by to měl tedy člověk také ještě ve spisech pro zábavu potkávati? — *ale devatenáctý březen mne rozmrzel.* Pro milý Bůh! jaký to jara začátek? Ráno sníh a led, o poledni plískanice, a odpoledne déšť a bláto! Pěkně bych se poděkoval, kdybych měl každý rok takový svátek míti. Pražské holky a hoši nechtěli si ovšem výroční slavnost mermomocí dáti pokazit, i bylo jich houfně mezi plátěnými boudami; ale všecko ublá-

*

cené, promoklé a ztuhlé! Byltě to plačtivý žalm o jarní slavnosti. Smutně, mrzutě a zamyšleně odcházeje, potkal jsem na příkopech pohřební průvod, čili vlastně jenom umrlčí vůz beze všeho průvodu. Žádný za ním neplakal; jediné nebe naň smutně hledělo. Na holém, černém voze přibitý byl malý věneček z dělaných bílých růží, a ve voze spala — *Pepička.* Žádný ještě neví, co se jí tam zdálo.

Přede čtyrmi dny byl jí Pepíček poslal psaníčko s kulkou i prohnutým krejcarem, a druhý den nato vypila ubohá holka za půl zlatého lučavky. *Pepíčka* vehnalo svědomí na postel a do horké nemoci, kdež nyní v divoké fantasii jedovatou babu proklíná. Baba nesmí světu na oči, a pana desátníka odvedou za čtrnácte dní na pevnost.

To je česká noveletka dle nejnovějšího způsobu. Kdo lepší napsati dovede, dostane na věčnou památku onu osudnou kulku i s prohnutým krejcarem. Já ji za tuto ještě nechci — ačkoli bych ji snad zasloužil.

Bláznivý houslista.

Noveletka.

(Psáno roku 1844.)

Byl to večer plný mladické pošetilosti. Šampaňské láhvice bouchaly, a z každé vyhrnulo se hejno laškujících diblíků. Sklenice cinkaly a provázely rozpustilý smích, křik a výskání.

Okolo stolu seděl houfeček mladíků z bohatých domů. Jeden z nich měl se druhého dne na cesty vydati. Slavilo se tedy loučení. Sklepníci lítali a vinárník pilně připisoval.

Tu zavznělo v koutku vedle dveří několik zvuků z houslí. Zkušená, dlouho cvičená, obratná ruka vládnula smyčcem i jezdila po tenounkém krku.

„Co to?" zvolal sbor pijáků i otočil zraků svých do kouta, a sklepník tam poskočil, aby nezvaného koncertistu ze dveří vystrčil.

„I nech ho tady, Jene!" ozval se nejstřídmější mezi mladíky, „ať se potěší mezi veselými. Nechci, aby dnes někdo s oklamanou nadějí z tohoto doupěte lidského utěšení odešel, a na stole našem zbude ještě tolik drobtů, aby se jimi toulavý umělec vyživil."

„I vždyť je to jen pouhý šumař, holý žebrák," omlouval se sklepník. „Míváme s ním kříž, když jej odbýváme; chlap je pravá klíšť."

„Pak má hlavní ctnost putujících koncertistů a neomylné znamení velikého genia. Sem s ním!"

A z kouta přiblížil se nyní ku světlu outlý mužík asi dvouloktové postavy. Co mu byla příroda na výšce ujmula, přidala mu na zádech, na nichžto se mu malý okrouhlý pahorek vypínal. Ostatně bylo tělo jeho dobře zrostlé a tvář jeho tak pravidelně utvořena, že mohla za vzor mužné krásy sloužiti. Květ mladosti se na nich již arci nelesknul, ba naopak: výraz dlouhého, hlubokého utrpení činil jej starším, nežli v skutku byl. Obyčejně se hádalo, že je padesátník. V pravdě ho nikdo neznal; nikdo nevěděl, odkud pochází. On se žádným nemluvil, a že měl některé zvláštnosti, jimiž se od obyčejného chování tak řečených moudrých lidí uchyloval, říkalo se mu vůbec: Bláznivý houslista.

„Postavte ho na stůl!" zkřikl nyní jeden mezi hosty, kterýž ho již od jiné příležitosti dobře znal.

A houslista si to nedal dvakrát veleti. Jako dávnoletým zvykem vedený vstoupil na sesli, s této se vyhoupl na stůl, kterýž stál u prostřed

vinárny, a v okamžení na to jezdil opět smyčec jeho po strunách.

Hosté na chvíli utichli — nejdříve zvědavostí, potom udivením. Pídimužík řádil, jakoby stál v nejprvnějším orkestru. Co vlastně hrál, nedalo se arci rozhodnouti — byla to směsice podivných, brzy jako střemhlavě se přechvacujících, brzy líbezně plynoucích zvuků, mezi nimiž jen chvílkami stenavý nápěv prorážel.

Rozhárané pijáky uchvátila nová veselost při nenadálém koncertu. I smáli se a nevěděli čemu. Houslista si jich ale nevšímal.

Stál tu ve svém ouzkém hřebíčkovém kabátě, jakoby mimo sebe ani kousek světa neznal, a hrál — rejdil ve svém zvláštním světě, ani neustávaje.

Mladíci ho poctili několikráte hlasitým bravo, potom ale obrátili se zase v kolej rozkoše, hovoru a smíchu, z kteréž je byl neočekávaný koncertista vytrhnul. Láhvice opět bouchaly, sklenice cinkaly, přípitky hlučely a mezi to šuměly ze starých houslí zvuky španělského tance.

Alfred — byl to mladík, kterýž se chystal na cesty a jenž byl houslistu před sklepníkovou nelítostí ubránil — Alfred poslouchal. On znal nápěv tohoto tance a srdce jeho bouřilo. V tom letěla šupina z oloupaných melounů přes pokoj,

a trefila houslistu do čela. Ten pozvedl poněkud skloněnou hlavu, jakoby se byl ze snu probudil — a v tom okamžení začaly naň podobné zbytky z pojedených pamlsků jako divné krupobití padati. Rozpustilý chechtot provázel toto vyražení bohatých mladíků.

Houslista se začal klaněti, jako se klanívá zpěvačka, když se na ni z lóží nebo galerií květiny sypají. V tom vyletěl ale z rozhýřené ruky také saský dvouzlatník — houslista vykřiknul, chytil se za hlavu a skácel se na širokém stole. Staré housle bolestně vedle něho zazvučely.

Bláznivý houslista! — Svět je se svým úsudkem brzy hotov a posměch, nelítost a škádlení má jako na hřebíčku při ruce. Ale kdož prohlídl tajné, tenounké struny tohoto nešťastného ústrojí, nežli se z něho bláznivý houslista udělal? — Učinil-li to někdo, měl pak zajisté spíše slzu nežli posměch ve tváři.

Ubohý sestárlý houslista byl jednou šťastný mladý houslista. Byl pouhé dobrotisko, lidský beránek, svět se naň usmíval se vší spanilostí, a on se nenadál, žeby na něm také něco škaredého strašilo. Byl mladý, způsobný, a vyjímaje

malé povyšení mezi lopatkama, mohl se v řadu nejšvarnějších jinochů času svého postaviti. I nebyl bez jmění, ale z obzvláštní náklonnosti k hudbě přijal skrovnou službu v orkestru dvorního divadla a byl tak řečeným korrepetentem při baletu.

Srdce jeho bylo měkké a celému světu přístupné. Že v něm ale vedle náramné skromnosti také panická ostýchavost bydlela, zůstalo až posud osamělé, bez rozkoší lásky. Konečně však odbila také jeho hodina.

Panna Rosenthalová, první figurantka při baletu, byla toho času v úplném rozkvětu. Sotva sedmnáctiletá počítala na bojišti lásky již tolik triumfů, jako sestaralá v milostné zbrani rekyně. I srdce houslistovo zachvělo se hořkosladkou rozkoší, sotva ji byl při první taneční zkoušce zahlídnul. Od té chvíle nedržíval takt, zůstával v nejhlavnějších místech vězeti, a milejší bylo mu hleděti na mrštné třepetání jejích outlých nožek, nežli na mrtvé řádky němých not. Baletní mistr huboval a tanečnice se chechtaly.

Nezůstaloť dlouho tajemstvím, co se v mladém houslistovi děje, a novinka tato byla pro škádlivou baletní drůbež vítanou pochoutkou. Některé mezi ní, horlivé ctitelky Venušiny, ježto by mladíka i na vzdor nerovným zádám byly rády

do sítí svých lapily, usnesly se nyní ubohou obět do jiných tenat vehnati.

Panna Rosenthalová se ani nenadála, jakou kořist uloviti měla. Dostávalať arci od nějakého času milostné dárky, jichžto původci nijak na stopu přijíti nemohla; že by ale v brzce ruku i k důležitější věci podati měla, nežli jest: od nepatrného opakovače dárky přijímati, to jí nenapadlo ani ve spaní. I zasmála se jako neslýchané pošetilosti, když od jiných figurantek doslechla, že po ní housle vzdychají, kteréž jí při tanečním cvičení nohy v taktu drží, a svolila s radostí k malému žertu, k němuž ji dovádivé tanečnice ponoukaly. Těšilať se, že bude míti kapitální veselohru s poblázněným hrbáčkem. Což jí bylo do měkkého srdce, do ušlechtilého ducha, do čisté vroucí lásky? Ona chtěla míti žert — a k tomu se hodil malý houslista výborně.

I začala s ním koketovati; střely zraků jejích padaly jako palčivé blesky do srdce jeho a smysly jeho točily se sladkým vírem. Úsměv, pokynutí hlavy, sklopení očí, kratinké pozdravení, malé zastavení, několik slov, stisknutí ruky — a ubohý, šťastný houslista vyznal jí se slzavýma očima svou horoucí lásku. To bylo květoucí jaro života jeho.

Ona přijala sliby blaženého mladíka; přijala prsten od něho — i radila a prosila, aby činil

přípravy k radostnému sňatku, a blažený mladík je činil. Nevšímal si, že někteří hlavou vrtěli, jiní ramenama krčili, třetí po straně se šklebili; on činil přípravy a celý svět musel o štěstí jeho věděti a musel blaženost jeho zdíleti. Ach, vždyť byl tak veliké dobrotisko, a neznal klamu, neznal podvodu!

Konečně — v duchu nebyl ani krok od oltáře — konečně mu řekla panna s plným hrdlem smíchu, že to byla pouhá komedie, a že nemá chuti poslední scenu dohrati.

Ubohé dobrotisko!

S puklým srdcem vrátil se domů. V prvním okamžení pobouřil jej — v celém živobytí poprvé — hněv tak prudce, že by byl rád hanbu svou v krvi ošemetné zrádkyně utopil; potom ale přemohla jej lítost tak násilně, že se plačtivě před celým světem ukryl.

A od toho dne nespatřilo dvorní divadlo oklamaného houslistu.

Několik let na to seděl světem se toulající šumař za branou vzdáleného města, na břehu hluboké řeky, mezi hustým křovím. Byl tichý večer a soumrak začínal krajinu zastiňovati. Nic nemy-

slil, nic necítil; bezděky hleděl za odešlým sluncem. Vedle něho ležely věrné housle.

Nebyl to již květoucí mladík; paklé srdce bylo mu i týl sehnulo, tváře zoralo a oči ztrhalo.

V tom přicházela podle vody plachá dívka. Krok její byl nestejný a pohled její bázlivý. Lomila rukama i zdvihala je k nebesům. Přitom hořce plakala.

„Ne — jinak nemohu! Bůh mi bude milostiv!“ Takto zvolala hlasem zoufajícím a zastavila se, oči k nebesům upínajíc, jakoby tam na svoje slova odpověd očekávala.

„Já v něj založila štěstí tohoto i příštího života — já proň zapomněla na boží i lidské přikázaní — já se pro něho vydala ve světskou hanbu a upadla u věčné zatra .... O Bože, Bože! spas duši mou!“

Takto hořekovala. Poslední slova podobala se více zvířecímu skučení a vycházela z hlubiny divou lítostí rozsápaného srdce. I zdáloť se, jakoby jižjiž nohu zvedala, aby se vrhla do proudu.

Tu ji uchvátily pozadu cizí ruce, a ona klesla jako bezsmyslná do náručí houslisty Rozvody. Onť se byl zhrozil nářku dívčího a přiskočil k její ochraně.

Byla to mladá, outlorostá dívčina. On klečel nyní jedním kolenem na zemi a na druhém le-

želo mu spanilé břemeno. Ruce měl ovinuty okolo spanilého tílka.

Srdce jeho tlouklo hlasitě. Po mnohá léta štítil se ženského pohlaví jako úhlavního nepřítele, a nyní držel outlý květ jeho v náručí! I nemluvil; ale horké slzy loudily se mu z očí, a kapaly na tvář nešťastné oběti krutého zoufalství.

Konečně otevřela dívka oči.

„Kde jsem?“ zvolala zděšená z náručí muže cizího se vinouc; a hleděla kolem i zpamatovala se, proč byla v tato místa přišla, a dala se do hořkého štkání.

„O, proč jste mě nenechal!“ bědovala, muži neznámému k nohoum klesajíc; „teď by bylo po všem.“

„Ne, ne, milá duše, teď by to teprva začalo — a zle začalo! Což myslíš, bláhová, že se dá věčnost tak outlýma nohama přeskočit?“

„O nezatracujte mě, můj neznámý ochránce!“ plakala dívka. „Neboť míra neštěstí mého je tak veliká, že jsem nemohla věřiti, že bych ji unesla. O mějte milosrdenství!“

A hlas její zněl tak lahodně, tak dojímavě, že mu staré zpomínky jako zvuky čarovné písně duší proletěly.

„Já tě nezatracuji, ubohá — ale jsem rád, že jsi navrácena životu!“ těšil ji houslista.

„Vzchopte se, panenko — začíná se stmívati, a nežli dojdeme do města —"

Dívka zavrtěla rychle hlavou.

„Nechcete do města?"

„Já tam žádného nemám. Ode všeho jsem se odtrhla a stojím sama na světě. Ten jediný, kterýž mě pod břemenem života držeti měl — ten mě opustil."

„To je zle — zle! Žádného! — Tedy pojďte se mnou. Jsem také nešťastný, a vím, jak se s neštěstím obcuje."

Třetího dne na to kráčely z brány hlučného města dvě pocestné osoby — toulavý šumař s mladou dívkou. Bylo ranní spanilé jitro. Mužíku visel na boku podlouhlý vak, a dívka nesla na bedrách pouzdro z voskovaného plátna, v němžto byly housle schovány.

Šli dlouho vedle sebe, ani slova nemluvíce; ale duše jejich mluvily napořád.

Konečně přišli na pahorek, na němžto několik dlouhokmenných jeřábů stálo. Slunce počínalo již palčivé paprsky rozhazovati. Vábivě kynul tedy chodcům líbezný chládek, a jako jedním citem puzeni uchýlili se oba z kamenité silnice pod zelenou střechu jasnělistých stromů.

Tu seděli oba na čerstvém drnu a oči jejich spočívaly na půvabné krajině, v jejímžto pozadí výstavné město již jako za tenounkým závojem se míhalo.

„A já ji tak miloval!“ vzdechl nyní mužík polohlasitě.

„A já!“ zašeptala dívka v bolnosladkém zpomínání oči klopíc.

„A ona tropila nemilosrdnou hříčku se srdcem mým,“ řekl zase on a položil svou ruku na její.

„A on mne opustil nevěrně,“ řekla ona a sklonila hlavu na jeho rameno.

A takto těšil jeden druhého v žalostech srdce svého.

„Ale já ji přece dostihnu!“ zvolal pak houslista jako náhle rozhorlený. „Končiny světa neleží tak daleko od sebe, aby je lidská noha nepřeměřila. Já ji dostihnu — a postavím se před ní, a hněv můj ji rozdrtí. Ona myslí, že k ní nedovedu mluviti; ale já znám řeč, která dozajista k srdci jejímu donikne.“

Při těch slovech se rychle otočil, vyndal housle z plátěného pouzdra a začal hráti nápěv španělského tance. Mezi tím ale zaletěl duch jeho daleko — až ku dvornímu divadu, ruce jeho ustaly, a housle zase umlkly.

Nastalým tichem probudil se houslista ze snů svých, ohlídl se vůkol, jakoby nevěděl, kde se nachází — potom ale uložil zase kvapně housle a nutil dívku, aby šla dále.

„Dělejme, abychme ji dostihli, nežli hvězdy vyjdou, pak bychme ji mezi množstvím nerozeznali. Ty mi pomůžeš hledati — není-li pravda, moje ubohá? O, tvoje oči se lesknou jako dvě stříbrné lampy v nočních temnostech, a mne je milo při jejich záři kráčeti.“

A dívka vzala housle, toulavý hudebník svou sukovitou hůl, a oba zmizeli plni touhy neukojitelné, žádného stání nemající.

Za půl léta na to byl tichý pohřeb v malém městečku. Světem putující houslista pochovával mladou ženu svou.

Odešlať k věčnému pokoji! Veškerá míra šetrné laskavosti, kterouž jí dobrotisko muž nabízel i v obět přinášel — ani péče, ani lítost jeho nemohly zahojiti ránu, kterouž jí byla nevěra milostné srdce natrhla. Chřadla, vadla — nutila se opět k životu, a přece chřadla a vadla, až odešla k věčnému pokoji.

K útěše zůstavila muži spanilé děcko, sotva třídenní poupátko, a sama zavřela oči utěšena, vědouc, že bude o ně pečovati tou měrou, jakoby byl jeho vlastní otec.

Od té doby uplynulo sedmnácte let. O hlavu ubohého houslisty byla se otřela bouře, vichr, parno, zima — všichni živlové. Neuhasitelná touha poháněla jej z kraje do kraje. Všude se vznášel a poletoval před ním obraz, jejž ale nikde najíti, jehož nikde dosáhnouti nemohl.

Mnoho přetrpěl — bláznivý houslista!

Jasně svítily jednoho večera hvězdy, an se bral domů s hlavou zakrvácenou. Ani nevěda potácel se po boku mladého Alfreda, kterýž byl hlučnou společnost opustil, aby žebravého umělce domů doprovodil. Srdce jeho bylo naplněno nápěvem španělského tance, i chtěl a musel zvěděti, odkud chudý houslista ty zvuky zná.

Ten však si průvodce svého ani nevšímal. Jednou rukou v jeho loket zavěšen tiskl k sobě pod druhým paždím věrné housle — čas po čase jednotlivé zvuky ze rtů vypouštěje, mezi nimiž jediné „Emilie" bylo srozumitelné.

Alfred ho nenutil k mluvení. Hlava jeho byla plna španělského tance a obrazu jisté osoby, od nížto znal nápěv cizonárodního tance.

*

Bláznivý houslista bydlel v odlehlé čtvrti lidnatého města, v malém, chatrném domku. Kolem leželo již všecko v tichém spaní.

Stařec zaklepal na viklavou okenici při zemi.

„Tatínku?“ ozval se u vnitř líbezný hlásek.

„Emilie!“ odpověděl houslista, a v okamžení na to zarachotila závora u domovních dveří.

Podoba rusalky zjevila se na prahu, i podivila se příchozímu s otcem. Avšak i příchozí podivil se této podobě a nejistými ústy pověděl jí, že otce malá nehoda potkala, že ho nechtěl samotného pozdní hodinou pustit — že by ho byl přivezl, že ale nevěděl, kde příbytek jeho hledati, a že bylo těžko slova z něho dostati.

Oči jeho spočívaly při tom na dívčí postavě, jakoby se mu byla z růžových listů a slunečních paprsků tkaná podoba ze staré báchorky zjevila. Toto outlé tílko, ta lahoda všech oudů, ta spanilost květoucích lící, ta nevinnost dětinského pohledu, ten spanilý květ dívčí krásy v prostinkém ale úpravném, čistém šatě nočním, v tom bělounkém korsetku a malém čepečku — on se pásl nenasytnýma očima na všech těchto částkách neočekávaného zjevení v nuzném příbytku.

Ona ale neměla oči pro neznámého. Jenom první jeho pohled byl ji v neočekávanou hodinu

trochu překvapil, snad i pomátl, nyní byla celá duše její u otce. Odložila housle jeho, pomohla mu z kabátu, posadila jej na širokou starou lenošku, zavázala hlavu jeho — a vznášela se okolo něho a točila se, aby vyplnila každou žádost jeho.

A bláznivý houslista se usmíval a bral dívku za ruku, a hladil ji a líbal a plakal mezi to: „O moje Emilie! Dnes jsem byl veselý — ale začala mě hlava boleti.“

Alfred nemohl usnouti. Víno, španělský tanec, Emilie a příští cesta míhaly se mu v rozpáleném mozku jako mlhy podzimního jitra. Zejtra cestovati nemohl; to cítil, ačkoliv si neuměl příčinu tohoto meškání zřejmě vysvětliti.

Cestovati nemohl; ale jakou překážku měl své dobré matce udati? Měl ji obelhati anebo jí pravdu zděliti? — Obelhati ji nechtěl a pravdu pověděti nemohl. Bylať ještě jiná překážka, nežli víno, španělský tanec a Emilie, že cestovati nemohl.

Bez smyslů byl se totiž bláznivý houslista ve vinárně se stolu svalil, a rozpustilec dal se do smíchu, že tak dobře korunu všech cestujících umělců trefil. Alfred se prohlásil proti

tomu s ošklivostí. I nazval to chlapcovstvím, pošetilostí.

„U všech čertů, pane Alfrede!“ zvolal noční kumpán, jemuž byl tolar z ruky vyletěl. „Koukni si dříve do úst, nežli slova z úzdy propustíš!“

„Nejsou-li ti moje slova vhod, tedy ti jinými zvuky uši naplním!“

„To můžeš — jestli to vůbec dovedeš.“

„Abys o tom nepochyboval, půjdeš se mnou na procházku.“

„Půjdu! půjdu! — a vezmu si s sebou ocelového přítele!“

Dříve tedy, nežli se mohl Alfred na další cestu vydati, musel malou procházku do blízkého háje odbyti. Mohlť arci tyto své šlápěje k vyrovnání povstalého zporu krví poznamenati, avšak srdce jeho bylo přitom pokojné. Bouřlivěji tlouklo, když pomyslil na Emilii a na španělský tanec.

Onť znal osobu — ta se jmenovala také Emilie, a španělský tanec týkal se jí velice. Ona byla jednou první tanečnicí, plná svodných půvabů, osypaná květem ženské spanilosti a ozbrojená sílou ženské poutavosti. Celé sbory ctitelů měla zapřaženy u svého vítězného vozu, až se vzdala bohatému šlechtici, kterýž ji pak z cesty veřejných

oslav na tišší stezku domácnosti odvedl a polovici své bytosti z ní učinil.

Alfred miloval tuto osobu — on ji ctil, její vůle byla mu nejsvětějším rozkazem. On byl její přítel, její důvěrník — více než její syn. On znal příběhy mladosti její; on znal španělský tanec a příhodu, kteráž srdce její tísnila.

A bláznivý houslista zjevil se mu nyní jakož doplněk příběhů matčina života. On znal druhdy oblíbený tanec její, kterýž si byla sama složila.—

Sotva začalo mladé jitro do oken lidských hleděti, stál již bláznivý houslista na nohou a svazoval svůj vak. Emilie ještě dobře spala. Unavena dlouhým bděním u otce, byla teprva k ránu v lahodné lokte spánku upadla.

Otec ale nenalezl na prostinkém loži dlouhého pokoje. Hlava jeho byla rozpálena, krev jeho rozčilena. Tváře jeho byly zimničním palem prokvětalé, přitom čelo jeho obvázané, a okolo úst poletoval mu tajuplný úsměch.

Nyní stál pohotově na cestu.

„Emilie! holubičko — poleť!“ budil dívku prstem ji na bělounké rameno poklepávaje.

A dívka se vzchopila a poznala stav nešťastného otce. S milostnou oddaností podrobila

se vůli jeho, a dříve nežli slunce prvními paprsky nejvyšší báně město líbati začalo, vycházely oba z brány.

Onať byla s nešťastným skoro celý život na pouti ztrávila. Toliko v posledních letech byla jej malou lstí na jedno místo připoutala. A tak doufala i dnes ráno za bránu s ním vyjíti a pod večer jinou stranou se zase do města navrátiti. Snášelať jako anděl podivnosti otcovy, vědouc, že jest jediná jeho podpora, jeho útěcha, kotvice jeho života. —

Bylo spanilé jitro. Okolí začínalo se občerstveno buditi, a houslista s čelem zavázaným vykračoval si jako mládenec. Byl podivně roznícen, plný divných myšlének; ale ústa jeho byla zavřena.

Emilie nerušila toto mlčení. I ona měla dnes po tichu co rozvažovati, neboť se jí vznášel před očima obraz Alfredův, a mladistvá duše její hrála s ním jako dítě s milovanou hračkou.

V blízkém háji odpočívali. Emilie znala v něm tiché, hustým křovím obroubené místečko. Tady se umístil unavený poutník na líběpáchnoucím trávníku, a pevné spaní jej přemohlo. Emilie seděla vedle něho jako milostný duch strážce.

Kolem zavánělo stromoví a kvítí, ptáčkové pěli své ranní písně, líbezný šum zachvíval po-

větřím a obraz Alfredův hleděl na dívku z každého listu, z každého květu — i když oči milostně se usmívajíc přimhouřila, hleděl na ni z kotoučivých temností.

„Zde to bude nejpohodlnější!“ řekl Alfredův sekundant. „Skoro ze všech stran jsme obklíčeni hustými křovinami. Zde vám nebude několik minut oko lidské překážeti.“

Sekundant Alfredova odpůrce byl spokojen. On sám neodpovídal. Byltě mnohem starší nežli Alfred, a toliko způsob svobodného, v rozkoších světských jakousi útěchu hledajícího života rovnal jej poněkud mladíkům. Zkušenému pozorovateli noušlo, že v sobě často hlas nepokojného svědomí utlačiti usiloval.

Dnes měl zase těžkou noc, a tvář jeho byla zpustlá.

Společník jeho pokoušel se o to ještě jednou, aby několika slovy obě strany vyrovnal: on sám ale nepřidal k tomu ani slova, bylo ť, jakoby toužil po krvi; Alfred pak neměl chuti s odpůrcem vyjednávati.

„Je to věru k zbláznění — k vůli bláznivému houslistovi, do něhož nám všem nic není!“ prohodil ještě sekundant, ale soubojníci shodili s těla

kabáty, a v okamžení na to leskly se jim v rukou dlouhé, tenké ocele. —

Za hustým křovím seděla houslistova dcera. Poslouchala a poznala hlas Alfredův. Celá duše usedla jí do očí, aby jí ani jediné pohnutí nenadálých hostů neušlo. Bála se dýchati, aby se neprozradila, a přece musela každé slovo slyšeti. I drala se co nejtišeji hlavou skrze hustinu. Panenská ňádra dmula se jí u veliké úzkosti.

V tom zařinčely kordy v povětří. U smrtelném zděšení vyletělo z prsou dívčích pronikavé zkřiknutí — a jakoby mohla všemu neštěstí zabrániti, drala se Emilie celým tělem ven z tmavolisté křoviny.

První pohled její padl na Alfreda; tím ale, jakož i jejím vzkřiknutím se jinoch uleknul i neohradil se proti ráně svého odpůrce, a v okamžení vězela mu ocelová špice v rameně.

Odpůrce jeho to skoro ani neznamenal, a vida, že je souboj nenadálým vmíšením-se osoby neznámé přetržen, obrátil se kvapně na tu stranu, odkud tato přítrž přicházela.

Ale sotva že padlo oko jeho na Emilii, tu pustil meč, a v tvář jeho ulehlo zděšení, jakoby viděl ducha z hrobu povstalého, strašidlo svého svědomí.

Ano, to byla ona — spanilá zahradníkova dcera ve vzdáleném městě! Takto k němu vylézala hustými křovinami v rozkošné zahradě, když věřila slibům jeho, nevědouc, komu obětovala lásku svou. Kde se tu nyní vzala, tak spanile květoucí? Vždyť se byla před osmnácti lety ztratila — lidé ji viděli, an šla podle řeky, a duch její strašil teď nevěrného svůdce jejího?

Baronka Květodolská chodila u velikém pohnutí po svém pokoji. V jedné ruce držela otevřené psaní, v druhé šátek utírajíc sobě slzy.

I čtla psaní již po třetí.

„Drahá matko! Nelekej se, jestli dnes něco nemilého zaslechneš. Nebezpečného se nestane nic — to cítím; a cokoli se přihodí, musí se přihodit k vůli člověku, kterýž od včerejší noci mou celou zvědavost napíná, kterýž i Tobě, tuším, nezůstane lhostejným, a k vůli kterémuž jsem cesty své na delší čas odložil.“

Baronka nevěděla, co o tom souditi, a trnula starostí. V tom se dal šlechtic Rovinský ohlásiti.

„Račte prominouti, paní baronko, že tak ranní hodinou obtěžuji,“ začal, když vešel do pokoje. „Já měl dnešní noci neštěstí, že jsem s va-

ším panem synem se neshodl; měla byste na mne zanevříti. Avšak mi, bohdá! vinu odpustíte, když vám řeknu, že se právě ta neshoda a její následky počátkem lepšího budoucího života mého staly. Neračte se děsiti, moje milostivá — syn váš —“

„Netrapte mě dlouho, pane barone!“

„— je lehce poraněn — na mou čest! není to nic nebezpečného — ani moje vina nebo zásluha, nýbrž dívky, kteráž, jak tuším, v budoucí běh dnů našich osudnou rukou zasáhne. Přivezlť jsem ji na žádost Alfredovu do vašeho domu — a prosím sám o laskavé přijetí její, dokud se temno nevyjasní, kteréž ještě mezi námi leží, a z něhož nikdo roušku strhnouti nemůže, nežli snad ona sama — nebo její otec — je-li nešťastný houslista v skutku jejím otcem.“

„Houslista? — Já vám, pane, nerozumím.“

„To vidím, paní baronko! Játť sám nemám ještě nitku do temného labyrintu, i nebudu vás marnými třeba domněnkami obtěžovati. Napadnem-li starého v okamžení jasného rozumu, všecko se nám vysvětlí.“

V tom přišli sekundanti s Alfredem. Jinoch měl rameno obvázané a tvář poněkud ubledlou; spočíval na ní ale úsměv tak jemný a prosebný, že ho baronka ani pokárati nemohla.

„Odpusť, drahá matko! — s obsluhováním nebudeš míti velkých starostí. Já si přivedl obsluhovačku, i doufám, že u mne tak věrně vytrvá, jako já včera u jejího otce.“

Průvodčí jeho poněkud ustoupili, a za nimi objevila se nyní Emilie s otcem svým. Překvapena pohlédla baronka na spanilou dívku; ale když spatřila i jejího letitého průvodce, zatajil se v ní dech a veškeré oudy její zachvěly se patrným leknutím. Kdo nešťastného houslistu jenom jedenkráte viděl, nepustil ho více z paměti; a baronka Květodolská byla ho často vídala.

Vloni dostal ženský baletní sbor dvorního divadla v .... neobyčejnou hodinu rozkaz ke zkoušce. Nikdo nevěděl, co se děje. Na obyčejných místech v šatnici našla každá tanečnice nově zhotovený šat z velkého baletu, kterýž asi před 25ti lety mezi obecenstvem sídelního města furore dělával.

Celý sbor se musel oblékati. Na místě první tanečnice oblékala se neznámá, a jak se podobalo, vzácná dáma. Počítalať ovšem již něco málo přes čtyřicet let, ale posud bylo na ni znamenati, že patřívala svým časem mezi nejprvnější krásky.

V tu chvíli bralo se několik cizinců přímo k divadlu. Sám intendant je vedl. Po předu kráčela dívka v hedbávném šatě, a vábila na sebe zrak všech okolojdoucích nejen spanilostí svou nýbrž i průvodcem svým — malým sestárlým mužíkem.

Byla to Emilie s otcem svým.

V patách za nimi šel Alfred a Rovinský. Vedliť se ruku v ruce jako přátelé.

„Rozhodná chvíle se blíží," prohodil Alfred. „Ve mně se začíná malomyslnost zmáhati."

„Nemař mi naději," řekl Rovinský hlasem tichým. „Já se jí držím jako tonoucí tenkého stébla. Půl světa spadlo by s prsou mých, kdyby naše cesta a lidumilá ochotnost pana intendanta nebyla nadarmo."

„Snad mi nebudete chtít pokládati za zásluhu, že jsem na vaše útraty přivolil ke zkoušce, kterouž ode mne dle práva člověčenstva požadovati můžete?" řekl intendant. „Dejž jenom Bůh, aby se očekávání všech nás splnilo. Způsob, jímžto v nešťastníku žádoucí převrat mysli docíliti zamýšlíte, jeť arci trochu divadelní, ale já věru nevím, zdali by naši nejznamenitější doktoři jiný prostředek vymysliti mohli, kterýž by nešťastného více dojal a celou bytostí jeho otřásl."

„To také myslíme,“ odpověděl šlechtic, „a my bychom vám zůstali na všechny časy vděčně povinnováni, kdyby se naděje naše splnily.“

Mezi tím přišli k divadlu. Starý houslista, trvaje až posud v hlubokém mlčení, poněkud se před ním zastavil. Bylyť to ještě ty dvéře, ta předsíň, jimiž před lety tak často procházel. I pozvedl očí svých — a potom zakýval hlavou, jakoby se tu byl poznal, a nebo jakoby odtud nebyl ani odešel.

Potom se ale zastavil, pohlédl na Emilii, kteráž ho pozorovala očima zpytavýma, a tiskl jí ruku. Dívka cítila, že se třásl a že vnitřní pohnutí jeho přibývalo, čím dále do stavení vcházeli.

Od oněch časů, co bylo srdce jeho smrtelnou ránu utrpělo, nebyl v žádném divadle. Také nikdy o něm nemluvil; byl téměř veškeru pamět ztratil, a toliko zpomínka *na ni* prosvítala jako jasný paprsek temnost jeho mysli. Žádného neznal, krom Emilii; celý ostatní svět nebyl pro něho na světě; ba i *její* obraz byl tak v mozku jeho vybledl, že ji nepoznal, ačkoliv od své poslední kratičké pouti v jejím domě, ano i v její společnosti přebýval.

Nyní teprva, mezi těmito stěnami, před těmito dveřmi, na těchto schodech začínali se jeho

smyslové sbírati — začala se v něm pamět buditi. A když se nyní dvéře otevřely, a velká baletní garderoba se před ním rozprostřela — s těmi strakatými postavami, s tím hlukem a leskem, s tou první, svodnou vilou u prostřed, na tom samém místě v těch samých čaropůvabných šatech, celá *ona* — postava, pohled, pohybování — a když se okolo něho tanečnice hrnuly, jako před lety dělávaly, a *ona* se naň usmívala — arci jenom líčená, vždy ale ještě nevýslovně půvabná! — tu se dal náhle do hlasitého, křikem promíšeného pláče, roztáhl třesoucí se ruce, jakoby chtěl dávno čekaný obraz obejmouti — a padl bez sebe na zem.

Co jsou naděje lidské? Jakého mají základu? jakého stavení? — Písek na břehu bystrého proudu je stálejší.

Bez vlády, bez života znamení ležel tu nešťastný houslista, a přátelé jeho stáli v hoři okolo něho.

Rozepli mu šat, rozhrnuli košili, a na prsou na hedbávné šňůrce okolo krku našli malou tobolku. To bývala svatost jeho života, a nikdo ji nedostal do ruky, dokud on byl mocen oudů svých.

Teď ji cizí ruce otevřely.

Byla v ní růžová, stříbrně vyšívaná páska.

Baronka ji poznala. Před lety zdobívala ňádra jisté tanečnice. Řada rozličného utrpení byla se mezi tím jejího srdce dotknula. Bylať okusila poctu i hanu, rozkoš lásky i bolest ztráty její; ztratila manžela, nabyla nepřátel, a prošla mnohou školu strasti, nežli k nynějšímu poklidu dospěla. Byla dlouhá leta minula, ale ona pásku poznala.

Potom byl v tobolce kroužek rusých vlasů a lístek na růžovém papíru. Oboje poznal šlechtic Rovinský. Takový papír brával druhdy k zamilovaným psaníčkám, a takové bývaly vlastní kadeře jeho.

Mimo to leželo v tobolce zapečetěné psaní k šlechticovi. Třesoucíma se rukama je otevřel. Dcera městského zahradníka poroučela mu v něm dítě své.

Třetí den na to stavělo se obecenstvo sídelního města po ulicích v peřestých zástupech. Čekaloť na pohřební průvod člověka, o němžto se roznášely přepodivné pověsti. Žvavé ta-

nečnice baletního sboru nebyly mlčely, a z prostinkého houslisty vyrostl v ústech jejich zakuklený hrabě, pronásledovaný kníže a bláznivý princ.

A tři měsíce později slavil Alfred radostné zasnoubení s Emilií, krásnou, bohatou a za vlastní přijatou dcerou šlechtice Rovinského.

Ženich na licho.

Povídka.

(Psáno roku 1839.)

Přítel a náhoda.

Herecká společnost pana ředitele Buriánka v Poličanech byla zkoušku na dnešní představení Ifflandových „Myslivců“ šťastně skončila, i rozešla se z divadla, vystavěného v tanečním sále u „zlatého soudku“. Prázdný zůstal sál i pokoj před sálem, a toliko dcera hospodského, věčně se usmívající Lenka, měla tu ještě po snídaní pánů herců poklízeti, jimžto se dnes bylo skleničky vína zachtělo.

Avšak uprostřed pokoje také ještě někdo stál; že se ale ani nehýbal a s rukama založenýma, s hlavou sklopenou k zemi hleděl, bylo jej snadno za pouhou sochu, čili obraz utrápené duše považovati, a opominouti, kdy se o lidech *živoucích* mluvilo. Jediná domácí dceruška, polohlasitě si zpívajíc, jej nepřehlídla, nýbrž několikkráte po něm očkama střelíc, hlavinkou vrtěla; posléz k němu i po prstech přistoupila, a ruku mu zvolna na rameno položivši, z hlubokého zamyšlení ho vytrhla.

„Ludvíku, Ludvíku!“ hrozila mu s dobrosrdečným usmíváním, „zas mi to čelo kaboníš?“

„Ach, já bych se rád veselil!“ vzdychnul si Ludvík, dlaní po čele si přejížděje, jakoby trapné myšlénky zaháněl; „ale —“

„— ale? co ale?“ posmívala se mu bodromyslná dívka. „Proč se tedy neveselíš? Pro trochu té lásky —“

„Lenko!“ zvolal Ludvík, bolestně se ulekna, a tvář jeho ještě smutněji se zasmušila.

„Ludvíku!“ zvolala po něm Lenka s komickou vážností, a veselé tvářinky také co možná zakabonila. „Myslíš, panáčku, že mě láska také netrápí? Ale co dělat? Otec tomu jinak nechce, a já se učila: Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živa byla na zemi. Poslechnu tedy — a dá-li Pánbůh dle toho čtvrtého přikázaní, že hodně dlouho živa zůstanu, snad se přece té šťastné hodiny dočkám, že se obadva rozveselíme.“

„Naděje tvá jest libodechá květina na poušti mých starostí,“ postesknul si Ludvík, „ale ještě daleko rostoucí; a nežli se k ní sám s úplnou vírou přiblížím, mnoho smutných dní uteče!“

„Mně neuteče,“ řekla dívka; „ledabych blázínek byla! Pročpak smutných? Toť jenom na vůli naší záleží. Člověk všecko přemůže. Jenom

vesele! Zasměj se, Ludvíku! My mnoho nepotřebujeme — já alespoň hrozně málo!“ doložila, srdečně se smějíc, a začala zpívati:

„Vystavím si skrovnou chaloupku,
Všecko čistě jako na sloupku —

zasměj se, Ludvíku, a zapomeň na ty trampoty!“

„Ach, kdož pak by na ně u tebe nezapomněl!“ zvolal Ludvík a chtěl ji obejmouti; ona mu ale z rukou vyklouznouc, jemně jej odstrkovala, volajíc: „Ne, ne, ne, ne — z toho mračna nebude déšť; dříve se zasměj — zasměj se, Ludvíku!“

Povyjasniv tvář, začal tento veselou dívku po pokoji honiti; ona však napořád se mu uhýbajíc, dovádivě před ním couvala, až ji náhle třetí osoba pozadu chytila. Byly se totiž dvéře otevřely, do nich vešel švárný mladík — a tomu vběhla Lenka nevědomky do náručí.

„Máme ji, máme ji!“ zkřikl příchozí, jakoby věděl, co se zde bylo dělo; a nakloniv se k dívce, kterouž z rukou pustiti ještě chuť neměl, doložil: „Smíme si z těchto dvou čarovných pahorečků několik sladkých malin — *vulgo* hubiček utrhnouti?“

„Pane!“ zvolala dívka, všech deset prstéčků mlsnému lupiči okazujíc — „já vám oči vyškrábu!“

„Jaký to způsob, pane?“ ozval se Ludvík a žárlivě. s plamennou tváří k němu přistoupil.

„To jest *můj* způsob!“ odpověděl mladík, a pustiv Lenku z náruči, na závistného soka neohroženě se podíval. V tom ale i jeho i onoho tvářnost prajiné barvy, jiného nástinu i výrazu nabyla. Letem honilo se po ní překvapení, podivení a usmívání.

„Na mou milou,“ zkřikl příchozí, „tu stojí s tělem i s kabátem! Pozdrav tě ruka Páně!“

„Stanislave, je-li možná!“ zkřikl Ludvík, a když si na to obadva okolo krku padli, přesvědčil se, že to žádná šalba není. „Příteli, kde ses tady vzal?“ jal se ho po srdečném obejmutí tázati.

„Vítr mě sem zafoukl, v komediích *náhodou* nazvaný,“ odpověděl přítel. „Probíhám zase jednou naše milé Čechy — náhoda mě také do Poličan přivedla. Náhodou vejdu do hostince, kdež náhodou na stole divadelní ceduli zahlídnu. Náhodou naleznu na ní také jmeno pana Rovinského, náhodou zeptám se sklepníka, kde bych pana Rovinského napadl, náhodou mi sklepník praví, že je pan Rovinský snad nahoře u zkoušky, náhodou letím tedy nahoru, a náhodou“ — doložil, dvorně se k Lence obrátiv — „náhodou vletím do ráje!“

„Ráj se poníženě děkuje,“ poklonila se dívka, vědouc jak žert přijmouti, „a zanechá zemských panáčků o samotě, an si bezpochyby o věcech tajných a velmi důležitých povídati budou.“

„Zůstaň, Lenko!“ zdržel ji Ludvík; „před tebou nemáme žádných tajností.“

„A přede mnou tu již také žádných míti nemůžete!“ řekl Stanislav. „Zůstaň Lenko“ — tu melodii znám; a když na pana Ludvíka pohlédnu, vidím, že mě zkušenost moje neklame. Bledé tváře, vpadlé oči — hochu, kam si dal svou veselost?“

„Já o ní nevím,“ prohodila dívka; „to mi můžete věřit, pane —“

„Stanislave Libenský!“ doložil Ludvík, příchozího Lence teprva uváděje. „Je to můj upřímný přítel —“

„A tak dále!“ vskočil mu Stanislav do řeči. „Ostatní moje titulatura za mnoho nestojí. Jsem Ludvíkův přítel, a dovolíte-li, rajská panno Lenko, i přítel váš. Vy dva nejste nepřátelé,“ mluvil dále s potutelným úsměchem, „a — přišel jsem snad k svatbě?“

„Na mou svatbu rozmarina ještě nekvete!“ zavrtěla dívka hlavičkou.

„Ah, to je škoda!“ posteskl si Stanislav se směšnou vážností. „Přítel můj má uděláno — já

to na něm vidím, a nic mu nepomůže nežli brzká svatba. Také bych vám byl kapitalního družbu opatřil a své nejplatnější požehnání dal.“

„Nu, tedy to jen schovej k hodině šťastnější,“ řekl Ludvík, rozmarem přítelovým poněkud rozveselen, i začal nyní o své lásce a budoucnosti vypravovati. — „Divadla nechám,“ pravil; „neboť za ty léta, co jsme se neviděli, trpěl jsem dvakrát silně na prsou, a lékař praví, že se musím tuze šetřiti, nechci-li se horších následků dočkati — s velikým šetřením prsou nehodí se ale člověk na divadelní prkna —“

„To nehodí,“ podotkl Stanislav; „sice padne pod prkna.“

„Hodlám tedy umělecko dráhu opustit, a v náruči lásky živobytí měšťanského se přidržet.“

„Bez urážky, má rajská panno Lenko,“ prohodil Stanislav — „ale jesti to směna proklatě hubená. Umělectví za měšťáctví! Mně to ani do hlavy nechce, žeby se člověk mohl dlouholetých, krásných snů tak zcela odřeknouti. Není-li ale pomoci — nemůžeš-li slavnému auditorium dáti zdravými plícemi důkazy povolání svého, učiníš ovšem nejlépe, když v náruči takovéto manželky na to prkenné lešení zapomeneš.“

„Jen kdybych již mohl a směl zapomínati!“ vzdychnul si zase Ludvík; „ale otec Lenčin dělá mi posud překážky.“

„Cože?“ řekl Stanislav. „Chce vám tu někdo z vaší lásky truchlohru udělati? Jest tu někde otec tyran? — s dovolením, rajská panno Lenko, ale přátelství nešetří osoby. Kde máte toho pana otce ukrutníka? Já ho poženu k soudu.“

I chtěla mu dívka odpovídati, ale v tom se přede dveřmi zvučný mužský hlas ozval. „Leno, Leno — aby ti uši upadly! Kde vězíš?“ bylo venku volajícího člověka slyšeti, a hned na to vběhnul do pokoje sám

Otec ukrutník.

„Tu to máme — tu stojí slunečnice, točí se po svém slunéčku — a dole jest plné ruce díla!“ zvolal pro svou poctivost, nezkalenou mysl a upřímné šprýmy pověstný hospodský u „zlatého soudku“, an svou dcerušku Lenku vedle Ludvíka stojící zahlídl. Poznav ale přitom také hosta cizího, přítele Stanislava, nakvap po zelené manšestrové čepičce sáhl a zdvořile se uklonil. „Ah — ponížený!“ řekl. „Račte, pane, dovoliti — domácí exekucí je věc nejhlavnější a jde přede všemi jinými!“

S obzvláštním potěšením prohlídnul si Stanislav mrsknutím očí jadrného, švitorného a živě se pohybujícího muže, i zvolal: „Bravo! Ten charakter uvedu na prkna!“

„Cože pánovi napadá?“ vyvalil naň oči hospodský.

„Něco velmi pěkného i moudrého,“ šaškoval Stanislav dále, a obrátiv se k Ludvíkovi zeptal se: „Čili to není často již jmenovaný otec ukrutník?“

„I hrom si do tebe!“ rozkřikl se hospodský, hned ale zas hluboko se ukloniv doložil: „Prosím za odpuštění! Jak se mi zdá, vedli zde na mne žalobu. Pán ale dostal o mé osobě falešný cirkulář. Já nejsem, zač mě snad tato zamilovaná kočka, jinak má dceruška, nebo tento střelený kozlíček, obyčejně pan Ludvík Rovinský nazván, u vás vydávali a prodávali.“

„Tatínku,“ vskočila mu Lenka do řeči, „jak ti může něco takového jenom napadnouti?“

„I, láska je slepá, na jazyku raněná — láska neví co mluví,“ odpověděl otec poněkud mrzutě. „A co je posléz tomuto pánovi, jehož ani neznám, do celé historie vaší lásky a mého tyranství?“

„Vidíte, můj drahý pane," jal se Stanislav mluviti, „— ale ani ještě vašeho vzácného jmena neznám."

„Matěj Pivečko!" odpověděl hospodský, čepičku pošoupna, „ředitel největšího pivního sklepu a nejlepší kuchyně v Poličanech."

„Vidíte, mé drahé Pivečko!" začal nato zase Stanislav, „já jsem poněkud Ludvíkovým dlužníkem. Před pěti lety, když jsme se byli seznámili, skočil pro mne do vody."

„To je výborný kus!" přisvědčil otec Lenčin radostně. „Dostal za to určenou taxu?"

„Nato jsem uvázl v malé brindě, jak obyčejně říkáme: v dluzích; bylo to v cizině — Ludvík se za mne zaručil —"

„To byla hloupost!" vyjel si hospodský. „Peníze vyhodit!"

„Ah, teď se mi zabřesklo!" dal se Stanislav do smíchu. „Teď vím, jaký to kámen na cestě leží! Teď vím, jaký to trn v lásce těchto dvou poctivých duší vězí! Ludvík nemá peněz, a proto mu nechcete dceru dát!"

„A není to moudře?" prohlásil se Pivečko plný horlivosti. „U všech všudy! — prosím za odpuštění — copak je člověk bez peněz? Jabloň bez jablek. Pryč s ním! do ohně s ním!"

„Tak?“ zvolal Stanislav. „Tedy se pěkn poroučím. Já nemám pražádné chuti, pro lehkou kapsu mučenickou smrt vytrpěti!“

Přitom všem přítomným zběžně se pokloniv ke dveřím se ubíral. Ale Pivečko jej zastavil.

„Stůj, panáčku — prosím za odpuštění!“ řekl dle způsobu svého. „Chudoba cti netratí. Ale kdo mi v stavu není, trochu těch střepů sehnati, kdežto mu o nejdražší na světě běží — toho hodím pod kotel. A panu Ludvíkovi je prý ta holka to nejdražší na světě — a má peníze? Nemá. Sežene je? Nesežene. Nemá k tomu kuráže, ani coby do oka padlo. Tedy?“

„Nečiňte mi křivdu, pane Pivečko!“ promluvil nyní Ludvík. „Odhodlanosti a chuti mám dost; ale jak pak mám peníze při svém stavu sehnati?“

„Ano, pověz, tatínku,“ ozvala se také Lenka, „jak pak je má sehnati?“

„Mluv ty mi také do toho!“ odbyl ji otec. „Ať si láme hlavu, až něco vylomí!“

„Ale vždyť snad peněz ani nepotřebuje?“ prohodil Stanislav. „Snad jich má nevěsta?“

„Starého čer — abych neklel!“ odpověděl Pivečko. „Já se neučil psáti dvojku místo jedničky — a tak má člověk sotva z ruky do huby. Zvláště tady, v slavných Poličanech, kde

by si každý rád pivo v kamnovci vařil! Zlatý soudek není můj.“

„Chce-li se ale panna dcera s mužem ze všech vyvoleným na to moře stavu manželského odvážiti —“

„Já ji bez vesla nepustím!“

„Ale raději své dítě umoříte.“

„Pane!“ rozkřikl se dívčin otec; „račte dovoliti — nekousejte do pecky, kterou neumíte rozlousknouti! Mé dítě umořit! Pane — já jsem potřebný člověk; přízeň hostů jest mé bohatství, a veselá mysl můj jediný boží dar; ale radši budu jako škaredý jezevec v koutě sedati a hladem kůrky hrýzti — nežli bych své dítě umořil. Tuhle stojí,“ mluvil dále hlasem velmi pohnutým, „ona mě zná, ona ví, že se až posavad těm vdavkám protivím; ale ať mluví — mluv, Leno! chci tě proto umořit?“

„Nemluv, nemluv o tom, tatínku!“ zvolala dívka, a s vroucností mu okolo krku padnouc, líbala jej, jakoby mu v skutku dále mluviti bránila.

„Vidíš to, panáčku — vidíš to?“ zaplesal otec, dívku v náruči drže, a mezi radostným smíchem kanuly mu slze po tvářích. „Nic umořit — tatík to myslí jinak se svým dítětem. Já měl také prázdné ruce, když jsem si nebožku matku vyhlídl; ale nežli jsem ji k oltáři vedl,

trochu jsem se přičinil. Žena pak viděla, že dostane muže pracovitého, a byla to svatba veselá. Já mnoho nemám, a mnoho tedy své holce dáti nemohu; ale to je má pevná vůle: dokud její ženich nepřijde a neřekne: „Podívej se, tatíku — tohle a tohle je moje —“ ať je dost málo, jen když vidím přičinlivost — „tu si ji máš, a buď s ní živ, jak se Pánu Bohu líbí!“ Dřív a jinak ale nic! Slovem, ať se pan Ludvík přičiní, ať začne cokoliv, ať mu holka pomáhá — já sám pomohu, nebude-li jinak — vždyť bych pro toho drobka živobytí dal!“

Přitom oběma rukama Lenku za hlavu pochytiv, srdečně ji políbil.

Pomoc ex tempore.

Proud hovoru, vášní rozvodněného, vstoupil zase mezi břehy své, a s pokojnou myslí ohledávala se věc, t. j. záležitost milenců.

„Abysi o všem věděl,“ promluvil Ludvík, „tedy ti povím, že celé své doufání na benefici skládám, kterou mi direktor ještě dáti má, nežli jeho společnost opustím.“

„Celé doufání na jedno divadelní představení na malém divadle?“ podivil se Stanislav.

„Naše přání je také malé,“ prohodila Lenka, „a jenom láska naše je veliká.“

„I vem si to již nejstarší rarášek!“ dosvědčil její otec; „jenom když aspoň sto zlatých ztrhneme.“

„Jaký pak máš k tomu cíli kus?“ ptal se dále Stanislav Ludvíka. „Je to něco lákavého? Jenom hodný titul a mandel osob na ceduli!“

„Psal jsem do Prahy pro činohru,“ odpověděl tento, „a každý den ji očekávám. Vězím již také v největší nesnázi. Skoro všem spoluoudům naší společnosti dochází v Peličanech kontrakt, a nejdéle za deset dní se to všecko i s direktorem rozejde, kterýž novou společnost již do Libenic objednal.“

„Ať si jde kam se komu líbí!“ zvolal Stanislav s tváří velmi utěšenou. „Ať i kus nepřijde — za to jsem přišel já!“

„Můžeš mi pomoci?“ zeptal se Ludvík.

„Jste vy snad sám nějaká veselohra — anebo smutnohra?“ podotkla Lenka.

„Nikoli, zde budu činohrou!“ odpověděl Stanislav. „Ano, ano, můj roztomilý ráji! — činem to dovedu, že vám rozmarinka na svatbu rozkvete. Peníze ti, příteli, dáti nemohu — jakžby ty letavé, ty nedrželivé k českému spisovateli zabloudily? Ale nesepsal-li jsem již lecjakou hru, za kterou

beneficiant hezkou hromádku těch drahých střípků shrábnul?“

„A co pak jste vy za ně dostal?“ prohodila Lenka s potutelným usmáním. „Trochu vycuchání od recensentů — čili se mýlím?“

„Oh, vy jste neomylná, jako řecké orakulum.“ dosvědčil jí Stanislav. „Ale nelitujte mě, nebo po všech recensích jsem ani nezakrvácel, a nechcete-li rozcuchaným spisovatelem opovrhnouti, objednám také Ludvíkovi kus, že se budou lidé do divadla hrnouti. Duch mě již popadl — již mnou lomcuje, a dřív mi pokoje nedá, dokud něco nevyvedu.“

„Jakže, příteli —“ divil se Ludvík, a slabý úsvit naděje mu tvář vyjasnil, „ty bys mohl — ?“

„Mohu a musím!“ doložil Stanislav začatou řeč. „Já ti dám kus — my blázni skribentové vždycky něco z toho zboží s sebou nosíme; a co není hotovo, nebo zdejšímu divadlu a kritické chuti Poličanů přiměřeno, za čtyrmecítma hodin překovám. Kde co živého na nohou, musí hráti — ano, ano!“ rozkřikl se najednou s hlasitým smíchem a vesele se na opatku otočil; „to je nápad nebeský! Hubičku bych si za něj dal! My všickni budeme hráti!“

„Na mne se nespolehej, leda s malou rolí,“ řekl Ludvík. „Víš, co mi lékař radí —“

„Ty budeš hráti na nemocného, zůstaneš doma, ani přes práh mi nepáchneš — a já za tebe vystoupím, ne sice na prkna — nebo k tomu jsem nikdy veliké chuti nemíval — ale okáži se po městě. Celé Poličany budu do divadla honiti — budu zváti, prositi, že se kámen ustrne — a mimo to se mladému pánu z Prahy také něco k vůli udělá. Jak povídám, my dva budeme hráti mimo divadlo," mluvil Stanislav dále, „ale tuhle stojí někdo třetí a čtvrtý, již to nás oba zastanou," doložil a ukázal na Lenku a otce jejího. „Ano, mé nejdražší Pivečko, vyvalujte oči jak chcete — ale komedii musíte hráti!"

„Co — co — cože?" zkřikl tentu, divně sebou trhna. „Pane, hledáte blázny, anebo jste —"

„— sám blázen?" doložil Stanislav. „Proč blázen? že vás na dané slovo upomínám? Neslíbil jste, že panu Ludvíkovi pomáhati budete? Vy tedy musíte hráti. A pomyslete jen, až se to rozhlásí: Naše Pivečko bude hráti! Umí-li pak něco? Ah, to věřím — to je sekáč! Jakoby se byl pro divadlo narodil —"

„I jděte k šípku!" začal se tento smáti, jenžto nerad kdy jaký žert pokazil, a rád by také nyní byl svolil, kdyby se byl jakési směšné nesnáze zprostiti mohl. „Jděte k šípku! dejte pokoj!"

*

„Jiní se budou smáti, jiní haněti,“ mluvil Stanislav dále, slovy hospodského nijak másti se nedávaje; „ale žádostivi budou všickni, jak to as vypadne — a to je věc nejpotřebnější. Kasa naplní se dvougrošáky a desítníky — ba bude-li štěstí přát, snad i některý dvacetník do ní zabloudí, a srdce dvou věrně milujících naplní se medem a balsámem — ba bude-li štěstí přát, snad i něco z radostí svatebních do něho zarejdí. Jakž je tedy, pane tcháne v nejkrásnější naději — co říkáte? budete hrát?“

„Inu, kdybych věděl — kdyby to něco pomohlo —“ začal Pivečko, čepičku s ucha na ucho šoupaje — „i vem si to rarášek! Vždyť to není žádná hanba — cože? Jen ale, jestli co dovedu?“

„Nemějte starosti, já vám přidělím osobu, jakoby pro vás ulita byla.“

„Myslíte?“ váhal ještě poněkud hospodský; najednou se pak ale rozhodlav, podal Stanislavovi pravici, řka: „Nu, tu si mě máš, rohatý!“

Pevně uchopil se Stanislav podané ruky, jakoby právo měl přijímati člověka mezi oudy společnosti herecké, anebo jej z ní vylučovati.

„A jakž pak bude semnou?“ prohodila Lenka. „*Pro mne* nezbyde na tu slavnou hru žádná osoba?“

„I půjdeš-li pak!“ utrhl se na ni otec u směšném rozhorlení. „Podívejme se na tu chtivou Evu!“

„Aj, aj, tatínku!“ odpověděla dívka vesele, hlavičkou podivně vrtíc. „Neříkáš-li, že jsem tvá zvedená dceruška? A po kom pak medle měla jsem se zvésti, nežli po tobě? Co ty za dobré uznáváš, uznávám já také. Ty budeš hráti, a já budu hráti také!“

„Žádná pochybnost, můj nejrozkošnější ráji!“ zvolal Stanislav. „Hráti budeme všickni. My dva s Ludvíkem mimo divadlo, vy dva s tatínkem na divadle. A bude-li se k mé veliké činohře osob ještě nedostávati, našijeme strakatých panáčků, pověsíme je na drátky, a kozel by v tom byl zašitý, aby to lidí nenalákalo. Jen aby se jich do divadla hodně vešlo! — Aj, pro živý Bůh!“ zvolal dále, když mu byli divadlo vedle v sále okázali, „totě ořechová skořápka! totě výdymek z holubího vejcete! Sem se ani dvě stě dušiček nevecpe, a kdyby tak malé byly, jako ty na pekařském krámě po dni Všechsvatých! Není tu většího sálu? — nějaké kolny, stáje, špejcharu, aneb jak se vše ta místa jmenují, jakáž se kdy několika prkny a špatně malovanými oponami ve svatyni krásného umění překouzlila?“

„Sál u zlatého soudku jest největší v celých Poličanech,“ odpověděl Pivečko; „a vyjmu-li sál na zámku našem, jest můj sál ten největší v celém vůkolí. Je to pěkný, pravidelný sál —“

„A tancuje se to v něm jako na vlnách,“ doložila Lenka.

„O, vždyť já nechci krásné jeho vlastnosti zmenšovati!“ ubezpečoval Stanislav otce i dceru. „Jen mi honem povězte, jaký je to sál v zámku?“

„Hodný, starý sál,“ řekl Pivečko, „a pro divadlo jako schvalně vystavěný. Také tam tuším ještě něco takového stojí — aspoň to tam před patnácti lety stálo, když se náš hrabě oženil. Tenkráte tam jemu ke cti něco prováděli.“

„I toť tedy máme výhru!“ zvolal Stanislav. „Zlatý soudek necháme a budeme hrát v zámku.“

„Jen pomalu, ať nestřelíme Pánu Bohu do oken!“ namítnul Pivečko. „V zámku má správčík co poroučeti, a ten nám vykopá jámu na cestě. Víte proč? Protože jest nelida, škareda, urputník —“

„Ať si je vtělený raráš — já s ním půjdu do boje.“

„Ale co platen boj, když nevyhrajete? Máme ho tu asi čtyry neděle, ale za ten čas ho mimo ouřad ještě skoro žádný neviděl. Se žádným ne-

mluví; a když mluví, tedy se prý musí člověk na psí štěkot připraviti.“

„I výborně! výborně!“ zasmál se Stanislav z plného hrdla. „Nyní musím Poličanského pana správce již k vůli sobě samému poznati! Toť bude rozkošná osoba do mé nejnovější novely! Ať vrčí a štěká; já budu tak dlouho obcházeti, až ho podskočím a za chřtán popadnu. On bude mlčeti, a my budeme na zámeckém divadle hráti.“

Tu vězí trn!

Pod paždím se vedouce šli Stanislav a Ludvík po náměstí.

Veselý cestovatel snažil se všemi slovy přítelovu tvář vyjasniti. Zpomínal na časy bývalé, na kousky, jakých kdy rozpustile provedli; mluvil o tiché příští budoucnosti: ale mračno trudu a tajné jakési bolesti nechtělo přece s tváří Ludvíkových zmizeti. V tom se mihla okolo nich ženská postava, a na krok od nich se zastavivši, s lehkým „dovolte pane“ u Stanislava se omluvíc, bystrým okem po Ludvíkovi mrštila, znamení dávajíc, aby k ní přistoupil. Ludvík uposlechl.

„Dnes vám již tedy zas ani chvílky nezbývá, kterou byste u mne ztrávil?“ ptala se ho zostra a hlasem polotajeným.

„Sešel jsem se s drahým, dávno nevídaným přítelem,“ jal se Ludvík poněkud nesměle omlouvati — „a nenadál jsem se, že byste mě pohřešila.“

„Nenadál jste se? — Dejte si pozor, pane Rovinský! Vím já, co se děje — co s těmi tak nazvanými přátely osnujete; a jestli jsem až posud němou byla, měla jsem přece dobré oči. Myslíte to s tou kachničkou z hostince opravdu?“

„O kom mluvíte?“

„Prosím vás, nehrajte na nevinného. Město má vyřídivá ústa, a já dobře slyšela.“

„Lépe by vám slušelo, kdybyste o nepřítomných dobře mluvila.“

„Člověče! — Ludvíku, nepopouzej mě ke zlému! To víš, co jsem pro tebe učinila —“

„Bylo by mně líto, kdybyste mi vy jediná krátkou pamět vytýkati měla. Já se úlohám svým vždycky dobře naučil.“

„Se mnou ale bídně hraješ! Zapomněl jsi, že jsem pro tebe to nejlepší engagement opustila?“

„Lítost moje byla by ještě větší, kdybyste pro mne ujmu trpěla.“

„Pamatuj si tedy alespoň, že *tvou pověst ve své moci mám!*“

„Jak? — co povídáš? Tomu nerozumím — anebo se musím nějaké nešlechetnosti báti!“

„Boj se mé pomsty, zpronevěřilý! Nebo to ti povídám: hodláte-li se mnou jako děti s panenkou hráti a za mými zády něco upřádati, co proti mému smyslu běží: podivíš se, co dokáži! Až k poslednímu okamžení nechám to dojíti — potom ale budu také práva svého hájiti!“

Pyšným krokem letěla po těch slovech dále, Ludvíka překvapeného i zmateného uprostřed náměstí zůstavíc.

Nemálo se divě byl ovšem Stanislav na tuto krátkou a nenadálou mezihru oči otvíral a bystrým hledem zpytatele světských událostí a lidských vášní osobu ženskou prohlédal. Byla to štíhlá, vysoká postava, plná tělesné vnady, pravidelné krásy, živosti ve zraku i v pohnutí, a dle víceleté zkušenosti vřadoval ji ve třídu *hereček.*

„Co to bylo? s kým jsi to mluvil?“ jal se Ludvíka tázati, a hledě napořád za odcházející doložil: „Slyš mě, ty moci tajemná, člověkem jako míčem vládnoucí — kdybych byl Klingemanovým Faustem, to by byla famos Helena!“

„Ona je však můj Mefisto!“ odpověděl Ludvík. „Je to tragická naše milovnice Slatinská, a počátek neb aspoň hlavní příčina všeho smutku, kterýž mě nyní skličuje.“

„Jak to?“ tázal se Stanislav zvědavě, a pojma přítele zase pod paždím, pospíchal s ním k jeho příbytku.

„Když jsem podruhé těžce stonal,“ začal tento vypravovati, „starala se ona o mne s takovou pečlivostí —“

„Že ti to teď až vadí? Rozumím.“

„Člověku je v cizině outlá úslužnost a něžná srdečnost dvojnásobně milá, a milejší nemůže býti žádnému nežli chorému herci — bylině na pustinách vadnoucí. Já si nesmím na tehdejší zastesknutí duše své ani zpomenouti! Ležel jsem jako šílený zoufalec. I muselť jsem pak ovšem Slatinské býti povděčen, kterážto jediná se byla ke mně s útěchou blížila, i nebral jsem, uzdraven jsa, slova upřímného přátelského pohnutí svého nikdy na váhu. Ona v nich nalézala více nežli přátelství, a přiosobuje si od oněch časů práva jakéhosi ke mně —“

„Znám to, znám! Vyběhla si na lov a střílí po vdavkách. Tys ale zatím tenata milosti své na Lenku nastrojil, a to tragickou pannu milovnici mrzí. Proč se jí ale mužným slovem nezbavíš?“

„Bojím se ji popudit. Zdržuji se u divadla pod nepravým jmenem — s falešnými pasy; ona

to ví, písemnosti moje má v rukou, a je v stavu mě u práva udati.“

„U všech všudy — byla by taková dračice?“

„Ona je plna divných vášní, a to mě od ní nejdříve zahnalo.“

„Ale hezká je, a bude to aspoň za to státi, budem-li jí muset lichotit!“ zvolal Stanislav. „A my ji dolichotíme — nestarej se a nezoufej. Všecko se podaří. Nevíš-li, co praví jeden mezi hejnem českých znělkářů?

Nikdy ještě Pánbůh lásku neopustil,
Leč kdy chudák sama v sebe nedoufá;
Ten jen k břehu doplave, kdo nezoufá,
Utopí se ale, kdo se dřeva pustil.“

Medvěd a prosba o sál.

„*Ad instar ursi* — jako medvěd!“ mluvil kdosi hlasem polotajeným, a vstupuje po prstech z vedlejšího pokoje do kanceláře kynul druhému komusi, kterýž čekal u vchodu do téhož kanceláře. Onen kdosi byl vrchnostenský písař, pan Bartoloměj, mužíček jako z cukru; druhý kdosi byl Poličanský pilař Koděra, člověk jako suk.

„Ale já ho zkrotím; nic se nebojte! Já s ním umím zatáčet,“ mluvil pan písař dále a na-

strkoval přitom ruku, jakoby za své slibování již něco rád dostal. „*Nihil vobis faciat* — nic vám neudělá!“

„I však já se nebojím,“ odpověděl pilař velmi lhostejně. „Já zkrotím zplašeného hřebce, neřkuli nemoudrého —“

Co dále zamumlal, nebylo slyšeti, jelikož ho třetí osoba překřikla, kteráž v tom okamžení do kanceláře vrazila. Byltě to onen svrchu řečený *medvěd* čili Poličanský pan správec.

„Jaký je to pořádek? Je to pořádek?“ začal křičeti, an pana písaře u psacího stolu nezastihl. „Zaháleti, lelky chytati, péra kaziti, na sta ortografických chyb nadělati — k tomu jste, vy písaři! Sedněte a pište!“

V tom zahlídl Koděru. — „A kdo jest tohle?“

„*Est homunculus cum supplica in devotione* —“ začal písař, pln poníženosti ke stolku se vleka; ale domluviti nemohl.

„Držte hubu, vy zakyslý študente!“ zakřikl ho správec. „Chcete mě svým latinským octem otráviti?“

„S ponížeností ruku líbám, vzácný pane!“ ozval se nyní sám pilař a poněkud popošel. „Jsem pilař Koděra a přicházím strany těch prken —“

„Ha, jsi ty to, prkenný nešťastníku?“ rozlítil se správec. „Je dnes čas na prkna?“

„Inu, já vím, že měly být již onehdejší týden hotovy,“ odpověděl Koděra, nijak se z lhostejnosti své vytrhnouti nedaje; „nemohli jsme ale řezati.“

„Nemohli jsme řezati!“ pitvořil se po něm správec. — „Nemohli jsme — *nechtěli* jsme! *Lenoši* jsme! Pánu Bohu den krademe a milostivé vrchnosti žluč děláme. Pište, písaři!“ zvolal mezi tím na pana Bartoloměje a začal mu předříkávati. „„Nejmilostivější paní hraběnko — Excellencí““ — najednou se ale zas k pilaři obrátil: „Pány za nos tahati — to vy byste rádi!“

„I ty můj Bože, jaké pak tahání!“ usmál se Koděra s pravou českou dobrosrdečností. „Píla neřeže, když voda neteče.“

„Ale proč neteče?“ vyřítil se správec. „Proč teče v Libenicích, na Vršanech, v Suchdole? proč u vás neteče? — Pište!“ otočil se opět k písaři. „„Při nastávajícím podzimku osměluji se, Vaší Excellencí““ — podruhé vás dám zavříti!“

„Oho, jemnost pantatínku! tak zle nebude.“

„Že nebude? — Píšete? — „„Vaší Excellencí několik prosebných slov o chudině na panství Poličanském promluviti.““ — Bude zle, pane pilaři — bude zle! A opovažte se mi ještě jedno takové slovo — “

„— z huby pusit, dám vám jich pět a dvacet vysadit!“ ozval se najednou mezi nimi hlas cizí, a jakož osoba prostředkující, aneb aspoň uprostřed stojící, objevil se tu — Stanislav Libenský. Onť byl již před chvílí potichu do kanceláře vešel a nepozorován rozprávku vyslechl. Dle zkušenosti své poznalť hned, jak se k správci chovati musí, chce-li cíle svého postihnouti.

„Co to znamená?“ podivil se správec, nevěda v prvním okamžení, jakými slovy podivení své pronésti.

„Ano, jářku — co to znamená?“ ptal se Stanislav Koděry dále. „Naučili vás doma tak se svou vrchností rozpráněti? Nevíte, co je uctivost?“

„Pane!“ rozkřikl se naň správec.

„Ano, pane pilaři!“ rozkřikl se po něm Stanislav na pilaře.

„Já vás dám — vyhodit!“ zlobil se správec.

„Písaři!“ zvolal, jakoby zde všem poroučeti mohl, Stanislav; „skočte pro vrátného!“

„Ani se mi nehněte!“ zakřikl ho správec.

„Pro Pána Boha!“ sepnul pilař ruce podivením nade dvornou rozprávkou. „Toť jsem se octnul v blázinci! Raději půjdu, a lidské oko mě tady ani za uherský měsíc nespatří.“

„Počkejte!“ zkřikl naň správec. „Jáť nevím, kam se mi hlava poděla. Ten člověk mě celého pomátl. He, sousede!“ začal na pilaře nad nadání mírně. „Pojďte sem! Jestli mi prvé něco vyklouzlo — a pročby nevyklouzlo? člověk je slabá střepina — nemějte mi za zlé. Prkna složte, a v poledne přijďte na lžičku polívky.“

„Inu, na mou milou, vzácný pane!“ vyjektal pilař, a divil-li se prvé správcově prchlivosti, divil se nyní vlídnosti jeho ještě více. „Toť jsem sám hotový blázen!“ dal se konečně do srdečného smíchu. „Když ale ráčíte dovolit — poníženě ruku líbám — já ničím nepohrdnu.“ A hlavou vrtě bral se ze dveří.

„Nu, a co se vám líbí, panáčku?“ vyjel si nyní správec opět nevrle na Stanislava, kterýž byl zatím pánovitě po kanceláři přecházel. „Já řku — víte-li, že máte hrozně divný způsob, do cizích domů přicházeti?“

„K neobyčejným lidem přicházívám také neobyčejným způsobem,“ odpověděl Stanislav s lebýnkou poklonou.

„Kdo jste? Co hledáte? Já vás neznám!“

„Na tolik otázek nemohu jedním dechem odpověděti. Dovolte, abych se posadil, a pak vám jednu po druhé pěkně zdlouha vyložím.“ Přitom snesl dvě sesle a postavil je vedle sebe do prostřed pokoje.

„Zkrátka, zkrátka!“ bručel správec, na jednu z nich sedaje — „nedělejte hlouposti. Já nemám času k maření.“

„Není-liž pravda, pane správče,“ spustil Stanislav, když se byl na druhé sesli umístil, „*vy chodíte v maškaře?*“

„Pane!“ trhnul sebou správec.

„Nezlobte se — jáť vás chci pochváliti. Zdejší lid vás jmenuje nevlídným, nevrlým, nesrdečným —“

„Tisíc hromů —“

„— do nich udeř, kteří to roznášejí — to je také má řeč. Ti pošetilci hledí jenom na kůru člověčí. Jak se kdo tváří, jak mluví, jak chodí — dle toho jej také cení.“

„Co je komu do toho, jak se já tvářím, nebo jak mluvím a chodím? Ublížil jsem někomu? Ošidil jsem někoho?“

„Nikdy — to je má řeč; a proto povídám, že v maškaře chodíte. Srdce vaše je dobré, šlechetné, lidumilovné —“

„Pane! chcete mi pohřební řeč držeti?“

„To nedej Bůh — a zvláště nyní, an vaší laskavosti nanejvejš potřebí mám. — Pane správče, jedná se o štěstí dvou mladých lidí, kteří se milují.“

„Co je mně do toho? Je mi něco do toho? Chtějí se vzíti? Mám dát povolení?“

„Povolení, ano — ale ne ke svatbě, to přijde později!“ posvědčil Stanislav nad míru lichotivě. „Pane správče, jedná se o štěstí mého přítele — nevím, jestli ho znáte, anebo jestli se vám líbí — pomyslete si ale, že jsem to já sám, a jestli se já vám líbím —“

„Líbíte, líbíte!“ odpověděl správec, mrzutě na stolici semotam posedávaje. „Jenom dále!“

„Nic, nic dále!“ usmál se Stanislav. „To vaše *„líbíte“* se mi tuze líbí, toho se tak brzo nespustím. Tedy se vám líbím? Vidíte, pane správče — vy se mi také líbíte. Když se na vás podívám, jest mi, jakobych svého nebožtíka otce viděl. Býval také někdy podivín, ale srdce jeho bylo studnice nevyvážné lásky. Pomyslete si také vy, jakobyste ve mně syna svého viděl —“

„Pane!“ začal správec, nevěda co o srdečných slovech člověka neznámého mysliti. Stanislav mu ale všechnu další rozpačitost i odpověd ušetřil.

„Naději se, že syna máte?“ jal se totiž opět s lahodnou příchylností tázati.

„Nemám!“ odbyl ho správec zprudka, a mrzutě se od něho odvrátil.

„Tedy spanilé dcerušky?“

„Žádného, žádného!“

„Ubohý muži!“ vzdychl Stanislav — „pak vím, proč vaše měkké srdce tak tvrdě okoralo! Žádného vůkol sebe, kdo by vás dětinsky miloval a tíži let vašich snášeti pomáhal?“

„Žádného! žádného!“ bědoval správec, oběma dlaněma si tvář zakrývaje.

„Odpusťte, pane, člověku neznámému“ — omlouval se Stanislav, patrnému pohnutí správcovu nemálo se divě — „odpusťte, jestli jsem o bolestnou stránku v srdci vašem zavadil; nestalo se to svévolně. Památkou otce svého, kterého jsem ctil, se vám dokládám —“

„Ctil jste otce svého?“ vskočil mu správec do řeči a za obě ruce jej uchopiv, velmi vřele mu je tiskl. „Miloval jste otce svého? Byl jste ho poslušen? Nezestárnul žalostí nad nezdárným synem? — O, pak to byl šťastný otec, a požehnání jeho zavlaží kořen života vašeho, jako rosa nebeská! Odpusťte mi, pane“ — mluvil dále, a dvě slze zaskvěly se mu na letitých řasách; „odpusťte mi, že se vám tak bez maškary ukazuji — jak jste prvé řekl. Člověk slýchá zřídka o zdárných synech mluviti, a pak ho to jako zpěv andělů pronikne. — Mluvte, pane, co byste rád? Starý Rozvoda nerad slibuje, ale rád plnívá. Mluvte!“

Potěšen tímto nenadálým převratem správcovy nevrlosti řekl Stanislav: „Slyšel jsem, že tu v zámku veliký sál máte?“

„Máme dva. Chcete se na ně podívat?“

„V jednom stojí panské divadlo?“

„Divadlo?“ opětoval správec velmi zdlouhavě a přitom se i tvář jeho zase škaredě zdloužila. „Je tam, tuším, nějaké lešení.“

„Aj, totě výborně! A prosil bych vás co nejsnažněji, abyste mi je na jeden večer půjčil!“

„K čemu to?“

„Nu,“ zasmál se Stanislav — „rádi bychom na něm jednou zahráli.“

„Pane!“ vyskočil správec, a divokost mu vjela do tváře. — „Pane!“ zkřikl soptivě, a těsně se až k samému Stanislavovi postavil. „Pane! kdo pak jste?“

„Stanislav Libenský jsem,“ odpověděl tento, velmi obratně se pokloniv; „toho času pouhý spisovatel všelijakých smutných i veselých kousků, a přítel člověka, kterýž je spoluoudem herecké společnosti, ježto se nyní v Poličanech zdržovati čest má.“

„Přítel *komediantův?*“ zkřikl správec, a hrůza i ošklivost bylo mu na tváři viděti.

„Zní-li vám *komediant* lépe než *herec* — tedy komediantův!“ odpověděl Stanislav s nema-

lým podivením, že muž třídy vzdělané o stavu uměleckém s tak patrnou hořkostí se pronáší.

„Člověče, máte mě za blázna — nebo mě chcete pokoušeti?“ začal opět správec.

„Ani to, ani ono!“ usmál se Stanislav. „I proč pak? Můj přítel, s nímžto jsem se tady náhodou sešel, bude tyto dny míti svou benefici, a poněvadž na tom celé jeho budoucí štěstí záleží, aby co možná nejvíce peněz dostal, přicházím ve jménu jeho prosit, abyste mu na ten večer zámeckého divadla použiti milostivě dovolil, kteréž prý je třikrát větší nežli divadlo v městě —“

„A kdyby desetkrát větší bylo,“ rozkřikl se správec i zadupal — „nic mu nepůjčím — žádný sál, žádné divadlo! A proč bych půjčoval? Komediantem jest a komediantem zůstane! Před lidmi hlouposti vyvádět, blázny ze sebe dělat —“

„Pro pána krále!“ sepnul Stanislav ruce — „zase nová maškara!“

„Člověče“ — zaťal správec pěsti — „nedopaluj mě! Je-li zde nějaká maškara, jste *vy*, pane, ta maškara! Vy, pane, vy! V rouchu oulisné upřímnosti přitočil jste se k srdci mému, že bych byl starý muž před vámi skoro zaplakal — a proč bych neplakal, když jste bolestné rány v srdci mém se dotekl? Styďte se — a řekněte příteli

svému, aby se nijak na sál netěšil. Starý Rozvoda není děcko, s kterým se zahrávati dá!“

Při těch slovech se otočil a hněvem rozpálený odešel kvapným krokem zase těmi dveřmi, kterými byl vešel.

Sestra a ztracený syn.

Jako zmámený zůstal Stanislav uprostřed kanceláře státi, nevěda má-li věřiti, co právě viděl, anebo to všecko za pouhý klam smyslů míti.

„Kdo by se *toho* byl nadál!“ začal nato se směšnou vážností bědovati a rychle semotam přebíhati. „Všecko šlo jako na šňůrce! Z nelidy, ze škaredy — a jak ho tu jinak jmenují — stal se člověk jako beránek — až pak najednou — pro milý Bůh! kde to jen vězí?“

„*In capite et corde ejus!*“ zašeptal tu za ním písař, kterýž se byl vzchopil a potichu za něj přiloudal. „Tuto mu schází“ — mluvil dále a prstem na čelo poťukával; „*nihil humanitatis habet* — žádného zalíbení v krásném umění. Račme jen pomysliti, pane — do divadla nesmí ze zámku ani živá duše! Jsme tu jako *in Siberia* — jako v zakleném zámku!“

„To si mohu pomysliti!“ řekl Stanislav, páně písařovu osobu bedlivě prohlížeje. „Divadlu a hercům nepřeje pan správec — ale proč?“

„*Huc haesit aqua* — zde to zamrzlo!“ odpověděl pan Bartoloměj a pokrčil rameny. „*Proč!* Kdo to ví?“

„Já nevím!“

„Já také nic,“ doložil písař velmi důležitě; „mohlo by se ale snad vyskoumati — ticho však! *Soror domini!*“ pošeptal přitom Stanislavovi do ucha, a plazivě přitočil se k obstárlé ženské, kteráž vcházela do kanceláře dveřmi, jimiž byl správec odešel.

Byla to ctihodná postava, asi padesáti let, ale zdravá, zachovalá, plná té ušlechtilé, pravé ženské dobrosrdečnosti, v jakové si *hodné tetinky* představujeme. Oděv její byl čistý, poněkud oupravný, chůze a veškeré pohybování vážné, poněkud zdlouhavé, a na tváři jí bylo posud viděti, že za mladých let velmi spanilá bývala.

„Pane Bartoloměji!“ řekla velmi jemným hlasem k písaři, an jí ruku líbal, „naději se, že o dnešní pánově prchlosti se žádným mluviti nebudete. Snadno byste pak sám hněvu jeho pocítil.“

„Prchlosti?“ tázal se oulisně písař, jakoby o ničem nevěděl. „Můj Bože, jáť ho dosavad

jen jako *hominem dulcem suavemgne* — líbezného jako večerní větýrky znám. A hněv jeho? *Dii avertant!* Nedopouštěj — já nic neviděl, já nic neslyšel, nejvzácnější paní Anastázie!“

„Dobře, dobře, pane Bartoloměji!“ posvědčila tato. „Vidím, že jste dobrý a rozumný muž. Nyní buďte tak laskav a pozdržte se poněkud v předním pokoji, aby sem nikdo maní nevešel. Mám s tímto pánem ve jmenu pánově něco vyjednávati, a nerada bych, aby nás někdo vytrhoval.“

S desíti poklonami a krokem zpátečným jako rak odplazil se písař, a uctivě pozdravil nato Stanislav správcovu sestru, kteráž teprva nyní bedlivější zřetel k hostu obrátila.

„Milý pane,“ jala se k němu mluviti, „bojím se, abyste pro rozprávku, kterou jste právě se zdejším správcem, totižto s bratrem mým měl, toho mínění nebyl, že je člověk nevzdělaný, zlého srdce, anebo hrubých způsobů —“

„Nebojte se, vzácná paní!“ odpověděl Stanislav, omlouvavě do řeči jí skočiv. „Toho všeho u pana bratra nenacházím; ale zdá se mi, jakoby nějaká veliká ztráta, nebo nesmírná bolest jeho původně dobrou a jasnou mysl byly sevřely a tak převrátily, že tato, v jiné sobě docela odporné

roucho se zahalivši, nyní z něho jenom chvílkami jako z larvy prokukuje."

„Ach, to máte dobře, milý pane!" vzdychla paní Anastázie a sepnula ruce na prsou. „Veliká ztráta a nesmírná bolest duši jeho tak sevřely, že jsem ho od těch časů někdy sama poznati nemohla. On si vzal do hlavy, že ho všecko na světě ošáliti, podvesti a oklamati chce; nutí se k urputnosti, lidí se štítí anebo nevlídně s nimi nakládá — a při tom všem ho zase myšlénka trápí, že ho svět pro takové chování za *rozeného* nevlídníka má."

„Toho se, vzácná paní, u mne obávati nemusí," odpověděl Stanislav; „neboť vím, jak veliké šetrnosti člověk nešťastný potřebuje. Přitom také pevně doufám, že navzdor jeho prvnímu odporu záležitost svou přece k cíli přivedu."

„Ach, milý pane, nyní se *já* strachovati začínám — že vás totiž naděje oklame. Dotknul jste se věci před bratrem mým, kteráž je právě *původ* a *počátek* všeho jeho nelibého chování. Vyrozuměla jsem z jednotlivých jeho slov, že jste s ním o divadle rozprávěl. Nemám-li pravdu?"

Stanislav posvědčil.

„Jste vy, pane, sám od divadla?" ptala se paní Anastázie s jakousi zvědavostí, která se ovšem s nelibostí správcovou nijak nesrovnávala. Usly-

ševši ale od Stanislava, kdo vlastně jest a za jakou příčinou na zámek přišel, za dobrou chvíli v tichém přemýšlení trvavši, jala se konečně takto mluviti:

„Pane Libenský, musím se vám přiznati, že jsem především — a snad jedině z té příčiny s vámi porozpráveti se odhodlala, protože jsem vás oudem herecké společnosti býti se domnívala. Ach, vy byste ani neuvěřil, jak mě to k lidem toho stavu táhne, cokoliv i rozum a soud světský proti tomu namítá!“

„Z vašich úst, vzácná paní, jest mi to milo slyšeti,“ odpověděl Stanislav; „ačkoliv, abych upřímně řekl, malému podivení ubrániti se nemohu, nalezaje u vás náklonnost ke stavu, jejž bratr váš, jak se mi zdá, z celého srdce nenávidí.“

„Srdce lidské jest podivná věc, a za stejnou příčinou jednoho k tomu, druhého k něčemu jinému vábí,“ řekla paní Anastázie. „Já i bratr můj máme stejných důvodů, milovati anebo nenáviděti stav herecký, protože k němu člověk zabloudil, jehož jsme jeden i druhý ve stejné lásce chovali. Neznáte, pane, žádného herce Rozvodu?“

„To neznám,“ pokrčil Stanislav rameny; „ačkoliv říci mohu, že u mnohých, menších i větších divadel hojné známosti mám.“

„Nu, tedy ho již Bůh snad k jiné hře povolal!“ řekla správcova sestra slovy polotajnými, batistovým šátkem si oči utírajíc, v nichžto se byly dvě slze zaleskly. „Jáť se již také sama zde onde poptávala i dopisovala; ale vždy nadarmo. Tady jsem to ještě neučinila, dílem že mi již hrubě žádné naděje nezbývá, něco potěšitelného slyšeti, dílem že jsem po ty čtyry neděle od našeho přistěhování-se na tento zámek s domácím pořádkem tolik co dělati měla, že mi k pátrání u zdejší společnosti ani času nezbývalo.“

„Jestli se dobře pamatuji,“ řekl Stanislav — „jmenuje se pan bratr také Rozvoda. Jest onen herec váš příbuzný?“

„Bratrův syn — jediné dítě, milý pane! Jak pozoruji, velice o to dbáte, abyste cíle dosáhl, za kterým jste na zámek přišel. Nebudeť vám tedy snad protivno slyšeti příčinu, pro kterou vám bratr můj prosbu o sál čili o divadlo odepřel.“

Stanislav ovšem přisvědčil. Oba se nato posadili, a paní Anastázie začala vypravovati.

„Bratr můj měl syna Leopolda, v němžto celé své doufání zakládal. Chlapec byl vtipná hlava, veselé mysli a dobrého srdce. Otec ho dal ovšem na študie a nemyslil jinak, nežli že bude pan syn jednou v úřadě od hodnosti k hodnosti postupovati, neboť nevěděl o jiném stavu, kdežto by

cti a důstojnosti nabyti mohl — a nechtěl o něm ani věděti. Ale chuť a mysl synova jinak se ztočila. Onť byl celý čas pacholetství svého v malé osadě, na starobylém vrchnostenském zámku ztrávil, a protož jej Praha se svým hlučným a podivným životem ovšem jako očarovala. Přede vším jej ale *divadlo* dojalo a říkajíc smyslů zbavilo. Pán, k němuž ho dal bratr na stravu, shledal v něm totiž brzo pilného žáka, a chtěje mu radost udělati, vzal ho s sebou do divadla, když se „Panna Orleanská“ představovala. Leopold mi o tom večeru pak častěji vypravovával. Až posud nebyl nic jiného viděl, než několik bídných kejklířů, kteří v nouzi a bídě po vesnicích anebo městečkách se potulovali a na provaze umění své provozovali. I nemyslil tedy Leopold jináč, nežli že v Pražském divadle něco podobného uvidí, co byl jednou doma, v zámku na dvoře viděl, kdežto člověk ve strakatých šatech podivné kozelce metal a na provaze tancoval. Ale jak to jím trhlo, jak to v něm hrálo a bouřilo, když mu tady nevídaný posud svět se objevil! Nemyslilť jinak, nežli že se někde v očarované zemi nachází, o nížto byl doma podivné báchorky čítával. Pěkné dekorace, skvostné šactvo, zástupy vojínů, lemoz bitvy, korunovační průvod, Johanna v okovech a ve věži — všecko se mu zdálo pocházeti od

mocného kouzelníka, i domníval se, že se také s ním ten večer něco divného přihodí. Nic nemluvil a divil se, jak lidé okolo něho tak pokojné mysli býti a hovor vésti mohli. Nato celou noc téměř ani oka nezamhouřil; slova herců zněla mu ještě v uších, veškerá divadelní nádhera míhala se mu před očima. Slovem: jeho mladinká duše byla přeplněna divadlem. Kde a kdy jen mohl, vyprosil si u pána, že mu do divadla jíti dovolil. Od té doby neznal jiného vyražení nežli divadlo, a každý krejcar, kterýž mu otec na pamlsky nebo k jinému veselí posýlal, do divadla odnesl. Pán jeho, vida u strávníka svého neustálou pilnost, nečinil mu v radostech žádné překážky, ba byl, tuším, ještě povděčen, že se hoch k tak ušlechtilému obveselení nachýlil. O pošetilec, kterýžto záhubnou jiskru v mladém srdci udusiti mohl, a sám jí v plápol vzejíti pomáhal!“

Paní Anastázie pronesla tato slova se srdečným povzdechem, i zamlčela se poněkud, jakoby celý děj povídání svého ještě jednou v duchu přeběhnouti chtěla.

„A proč by ji byl měl udusiti, vzácná paní?“ zeptal se nyní Stanislav, kterýž ji byl až posud pozorně poslouchal, a nyní o jejím smýšlení o stavu hereckém další známosti nabyti chtěl. „Myslíte, že by v hochu ona jiskra nebyla měla

vznikati? Litujete, že na cestě umělecké nemohl *cti* a *důstojnosti* nabyti, k jakové jej otec odhodlal?"

„Nejsem tak pošetilá, ani bleskem světským oslepena, abych pouze ve cti a důstojnosti člověka štěstí vyhledávala," odpověděla paní Anastázie s velikou vážností; „ačkoliv mi, pane, nepřete, že obě ty věci k blahu pozemskému nemálo pomáhají. Myslím toliko, že jest velkého rozdílu mezi ctí a důstojenstvím anebo mezi nectí a opovržením — a protož lituji, že bratrova syna *tento* los potkal."

„Probůh, vzácná paní!" ulekl se poněkud Stanislav — „jak to myslíte? Že bratrovec váš herectví za své povolání obral, soudíte ho býti nectným a opovrženým? Vždyť nejsme živi před sto lety, abychom i smýšlení věku onoho zachovávali! Tenkráte byl ovšem nepočestný, kdo se oddal divadlu; tak nazvaná „dobrá společnost" vyvrhovala jej z oboru svého a štítila se ho jako morové rány; a když tu konečně ubohý života svého poslední scenu dohrál, mohl se pokládati za šťastného, když se mu posvátného místečka na pořádném hřbitově dopřálo! Tak to však, paní moje, *bývalo* — tak to za dnů našich *není.*"

„Arciť, arciť — já jsem zapomněla, že s mladým pánem rozmlouvám, kterýž dle chuti své

i dle známostí svých pověst hereckou statečně hájiti musí!" prohodila sestra správcova. „Nemějte mi za zlé — nechtěla jsem vás pohoršiti. Ale to mi věřte, já to také znám — já to vím ze zkušenosti, jakovéž vy za svým psacím stolečkem nikdy nabyti nemůžete. Ztrávilať jsem léta svá na venku i v hlavním městě, a seznala jsem, jaké smýšlení o stavu hereckém mezi rozličnými třídami panuje. Počestného pohřbu herci již ovšem nikdo neodepře — ale ve všech jiných okolnostech zůstává herec napořád ještě cizincem v mysli a srdci lidu našeho. Napořád jest mu ještě „*komediantem*" a osobou, kteráž ničeho jiného hodna není leč outrpnosti, že se *toho stavu* chytila. Vím také, milý pane, k jakému stupni slušné cti a pověsti to někdy někdo z herců přivesti může; to bývá ale bílý havran mezi hejnem samých černých, a obecný lid nedívá se naň i tenkráte jiným okem než jako na divného havrana; úctu a vážnost daruje mu toliko malá třída vzdělaných, protože *jen tato schopna jest oceniti znamenité ducha nadání a umělecký výtvor.* Ostatní počet herců živí se jenom jako z lidského milosrdenství — a vidíte, proto lituji, že bratrův syn k divadlu zabloudil. Srdce mi puká, pomyslím-li na to, v jakém zápasu s nedostatkem člověk se potácí, kterýž byl uvyklý všemu pohodlí, a kterýž měl

v životě nastoupiti cestu vedoucí k rozmanitým života vezdejšího lahodám. A proto jsem si přála, aby se byla hned první jiskra v srdci jeho udušovala — jakož vůbec chváliti nemohu matky a otce, kteří svých dětí v outlých letech, často bez ohledu na provozovaný kus, do divadla vodívají.“

„Ah, v tom se s vámi, vzácná paní, cele srovnávám,“ posvědčil jí nyní Stanislav, an byla malou přestávku učinila; „i musím se přiznati, že skoro ve všem, cokoliv jste o stavu hereckém pronesla, pravdu a své vlastní mínění nalezám. Dalo by se o tom arci ještě mnoho *pro* i *contra* uvésti, avšak my zde, tuším, nesedíme, abychom jako rytířové v úplném brnění čest a slávu komediantů hájili; a protož mi dovolte jenom ještě podotknouti, že mi posud nijak nevysvítá, žebyste příčinu měla bratrova syna *litovati*. Nemůže-liž i on k oněm vzácným hvězdám na obloze umělecké se povznésti, k nimžto vzdělaná třída s čestným podivením — a veliký houf, abych řekl, s otevřenou hubou hledí? A byť i bratrovec váš i toho nedovedl, nemůže-liž při stavu hereckém přece ono ducha i srdce utěšení, onu života spokojenost nalezti, jakové by snad při jiném povolání nebyl nikdy dosáhl? Nebo to mi věřte, vzácná paní — děj se jak děj se stavem hereckým, on přece mívá i při největší nesnázi tolik příjemnosti,

a lahodnosti, že v nich údové jeho za všeliký jiný nedostatek hojné náhrady nalezají. Pravdivá byla slova starého, dobrými i zlými dny prohnaného herce, jimiž mě jednou ubezpečoval, že neupustí od divadla, kdo na něm jednou pár podešvů protrhal.“

„Něco *neobyčejného* a jako *kouzelného* musí stav herců ovšem do sebe míti,“ odpovídala paní Anastázie, zpovolna přitom hlavou kývajíc a před sebe hledíc — „jinak bych neuměla si vyložiti tu svéhlavost, s jakovou bratrův syn navzdor otcovu hněvu při svém volení setrval. Napadá mi přitom pověstný onen had chřestejš, kterýž pouhým pohledem tvory jiné omamuje, a žádnému prchnouti nedává, koho jednou v okršlek svůj přivábil. Ach, milý pane, kdybych věděla, že jest Leopold ve svém stavu šťasten, že je spokojen — nechala bych všeho litování, a všecku péči toliko k tomu bych obrátila, bych syna s otcem smířila. Ale kdož mi o něm poví?!“

„Tedy již delší čas o něm žádných zpráv nemáte?“

„Celých sedm let. Já jsem právě ovdověla a přijela k bratrovi, abych mu po smrti manželčině v hospodářství pomáhala, když mu Leopold poslední a určitou vůli svou stran budoucího stavu oznámil, žádaje přitom o svolení a požehnání otcov-

ské. Ale k jakému jsem to přišla divadlu! Bratr můj zbledl jako stěna i opět se zapálil, jakoby ho krví polil — rtové mu zmodrali a ruce se mu třásly. Na sto kousků roztrhal synův list, a zkřikl konečně: „Kletbu mou dostaneš, kluku nezdárný!“ — a od té chvíle nebylo mezi otcem a synem toho nejmenšího úvazku. Jáť věděla již ovšem dříve o rozmíškách, jakéž byly mezi nimi stran této věci povstaly; takového konce však jsem se nenadála. Bratra jsem nemohla v zuřivosti jeho skoro ani poznati. Onť zanevřel na syna, ba na celý svět. Stal se nevlídným, nelidským — žádnému nevěřil; syn se k němu nesměl hlásiti, a na divadlo uvrhla se jeho nejkrutější nenávist. Tou nejmenší zmínkou o divadle neb o stavu hereckém bouří se jeho krev, a — Bůh mi to odpusť, že tak nekřesťansky o vlastním bratru souditi musím! — nic by si z toho snad nedělal, kdyby lidím toho stavu uškodil.“

„Toť jsou ovšem pro mou záležitost neveselé vyhlídky!“ vzdychl si Stanislav s trpkým usmáním. „Ale naděje a potřeba moje tak jest veliká, že se i těch největších překážek nebojí — zvláště jestli mi vzácná paní dovolíte, abych s vámi allianci uzavřel.“

„Budu-li moci něčím přispěti, aby vám bratr na žádost vaši povolení své dal, zajisté to ráda

učiním," řekla paní Anastázie, „a oddám se přitom naději, že se mi přece jednou podaří, se stavem hereckým ho smířiti; ačkoliv zapříti nemohu, žebych se lepšího následku v záležitosti vaší nadála, kdybyste žádal o něco jiného."

„A vidíte, vzácná paní," odpověděl Stanislav, „mně se opět zdá, že právě proto žádost má se podaří, že se týká divadla. Pan bratr nenávidí herce, proklíná snad, kdo pro umění dramatické zahoří; a protož by měl z jiné strany zase člověku pomáhati, kdo by se rád stavu hereckého zprostil a navždy odřekl. Přítel můj chce však divadla se odříci — poctivým měšťákem býti, a hodnou beneficí jenom cestu k tomu stavu si proklestit. Co tomu, vzácná paní, říkáte?"

„Že máte pravdu, pane Libenský!" posvědčila správcova sestra, a radost jí rozjasnila tvář. „Až bratrovi žádost vaši z té strany předložím, nebude nám moci ničeho odepříti."

I stalo se také, jak se oba nadáli. Správec, uslyšev o Ludvíkově oumyslu, bez dalšího odporu zámecké divadlo ke hře propůjčil, to jediné vyjímaje, aby se nikdo z herců před ním neukazoval, ani před produkcí na zámek nepřicházel.

„Snadže také otce má, který žalostí nad zbloudilým synem vadne," mluvil nato sám k sobě, když po sestřině přednešení byl svolení své dal;

„mou vinou nemá tedy ztracené dítě déle oplakávati. Ať tedy mladík blázněni svému konec učiní a jiného člověka na sebe obleče. Potom ho ke mně přiveďte — já se s ním za stůl posadím, budu se veseliti a mysliti, že se svým synem hoduji. Jdi, jdi sestro," doložil nato hlasem pohnutým, „nech mě o samotě. Srdce mi přetéká hořkostí, a nerad bych, aby se den i tobě pokazil."

Paní Anastázie odešla a dala ihned Stanislavovi o šťastném pořízení vzkázati.

„*Bibamus*, učený pane!" zvolal Stanislav, když mu zámecký písař u večeře tuto novinu přinesl, a zbytek Mělnického do malé skleničky vyklopiv, nedlouho se zdráhajícímu ji podával. „*Bibamus!* Paní Anastázie jest jádro laskavosti — a našinec jest rád, že se s ní takovým mužem, jako je pan Bartoloměj, seznámil!"

Starý známý.

V Poličanském mlýně, v jasné čisté světnici, u kulatého stolu seděl mlynář a spolu pilař Koděra s manželkou, dávajíce pilný pozor na osobu třetí, kteráž proti nim sedíc, stříbrným hláskem v Hájkově Kronice četla. Mlynář přitom z veliké,

stříbrem kované ulmačky kouřil, mlynářka pletla punčochu; před mlynářem stála na stole pintová konvička z českého cínu, před mlynářkou porculánový šálek a polévané hrnky s kávou a s dobrou smetanou. Slavilať se tu dnes v tiché domácnosti stříbrná svatba, a utěšení zářilo z manželových i manželčiných tváří. S radostí hleděli přitom na nejmladší plod své upřímné lásky — na šestnáctiletou čtenářku. V tom se klepalo na dvéře, a na ozvání ve světnici vešel přes práh Stanislav Libenský.

Šest dní bylo uběhlo, co se tento Ludvíkův pomocník *ex tempore* v Poličanech zdržoval — a za ten čas byl obrovské práce vykonal. On byl správce oblomil, panně Slatinské hory doly přislíbil, benefiční kus opsal, s mnohými prosbami již dvě zkoušky svedl, a konečně také dům od domu půl města sezval.

Za touto poslední příčinou přišel také do mlejna.

„Mnohovážený pane a vůbec rozhlášený podporovateli pěkných umění a zvláště divadla,“ jal se tu k mlynáři švitorně točiti; ale znenáhla mu slova na jazyku váznouti začala. Poznalť člověka, s nímžto se byl sešel v zámeckém kanceláři a jemuž byl ze žertu pětadvacítkou pohrozil. I přál si nyní, aby si byl tenkráte raději jazyk

ukousnul, ale jsa básníkem nesměl uváznouti v nesnázech. Sebrav se nakvap, rozesmál tvář a jakoby největší radost měl, zvolal: „Aj, nebe požehnalo krokům mým do tohoto domu, neboť zde potkávám známých obličejů, a pro tu známost ve mně naděje povstává, že nezůstane hlas můj volajícím na poušti!“

„I bodejž to palečník potrhal! — Jste vy to, pane ferino?“ zvolal mlynář, kterýž byl ovšem hned při prvním pohledu na Stanislava na tvář poněkud známou si zpomněl, posledními slovy jeho ale teprva jistoty nabyl. „Nu, pěkně se vítáme, pěkně se vítáme!“ řekl dále jadrným a srdečným hlasem. „Co mi nesete dobrého?“

„Dovolte mi především, drahocenný pane,“ odpověděl Stanislav s lehkým poklonkem, a otočiv se k mlynářce mrštil bystrýma očima po šestnáctileté čtenářce, „mám čest, v této ctihodné postavě mnohováženou paní manželku — a v tomto andělském zjevení pannu dcerušku pozdraviti?“

Mlynářka se přívětivě usmála, čtenářka pohlédnouc na slavitele své krásy, jakoby nic hlavinkou hodila, a opět do tlusté Kroniky hleděla; mlynář se ale zachechtal.

„Ano, ano, máte čest, můj drahý pane ferino!“ řekl. „Totoť je má žena, paní Dorota, kterou jsem dnes před pětmecítma lety u oltáře

věrně milovati slíbil, a tohle je má Bětolinka, holka jako lusk a na vdaní. Nyní víte historii celé mé rodiny, já však budu snad muset i svou rodinu s vaší vzácnou osobou seznámiti. Dorotko, Bětolinko!“ obrátil se nato k manželce a dceři, „totoť je onen panáček, který mi na úřadě hrozil, že mi jich dá několik vysadit!“

Stanislav by se byl raději propadl.

„Nic ale neškodí,“ mluvil Koděra dále. „Pan správec povídal mi pak o vás mnoho hezkého, a jakož jsem byl stran pana správce na omylu, mohl jsem se i ve vás zmýliti. Co mi nesete dobrého?“

„Dobrého? to bych rád odtud odnesl!“ uklonil se Stanislav, „totiž vaši přízeň. Zato však nesu něco nového“ — mluvil dále a vytáhl balíček divadelních návěští, kteráž byl dal všemožnou péčí Poličanské impressí na pěkném papíře vytisknouti — „nejuctivější pozvání k divadelní hře, kterážto se bude pozejtří ve prospěch přítele mého, pana Ludvíka Rovinského, na zámeckém divadle provozovati.“

„Slyšel jsem již o tom, slyšel,“ řekl Koděra, a přijav cedulku několikkráte hlavou pokýval: „pan správec mi něco nadhodil. Tedy ve prospěch pana Rovinského? — Který pak je ten pan Rovinský?“

„I copak nevíš — ten co chce Pivečkovic Madlenku!“ prohodila manželka.

„Arci, arci — vždyť jsem o tom slyšel! Ten starý blázen prý bude také hrát?“

„Bude,“ posvědčil Stanislav. „K vůli dceři a nastávajícímu synovi odhodlal se, jednou si hlavu lámati a Poličanským pánům veselí způsobiti.“

„Ale bodejž ho palečník potrhal! — jestli pak co dovede? Hubu má ovšem na pravém místě, a na krku mu také prázdná tykev nesedí: ale pro milý Bůh! mněť se zdá, že je k divadlu něco více potřebí, nežli huba a hlava hospodského. Co pak se bude hráti? Tu máš, Bětuško, podívej se na to; já nemám brejlí při sobě.“

Bětuška vzala od otce divadelní návěští, a nežli sám Stanislav, pohledem na ni mimo obyčej pováben, odpověděti mohl, začala čísti:

„*Brunsvík a Lev.* Činohra ve 4 jednáních, vzdělaná dle národní pověsti —“

„Ah, ah — ah!“ zvolal mlynář, radostně sebou trhna — „to je něco! to se dá slyšeti! *Brunsvík a Lev!* Tedy něco vlastenského?“

„Vlastenského!“ odpověděl Stanislav poněkud zmatený, neboť v pohledu na Bětolinku pohřížen, byl se mlynářova radostného zkřiknutí trochu lekl i nevěděl, co hned odpovídati. „Oh —

a jak vlastenského! Jeť to kus, právě jako pro Poličanské vlastence sepsaný, a protož také doufáme, že hojné podpory dojdeme."

„Té vám také z gruntu srdce přeji!" řekl Kodĕra. „Já nemohu ty lecjaké škrabanice vystáti. *Fraškami* je nazývají — ale aby to palečník potrhal! Moje chasa dovede jadrněji zažertovati — člověk se přitom nemusí aspoň stydět, dá-li se do smíchu. Já se rád zasměji, ale ještě radši něco slyším, kde se mi srdce pohne, žebych je pak s celým světem rozdělil. To byste měl tuhle naši Bětolinku slyšeti, když tak něco řádného ke čtení dostane — nu, moje stará by mohla o tom povídati, ta si nestačí přitom klapky utírat, a já jsem takto chlap jako ze suku, ale to mi věřte, někdy mně to po čertech v očích zalektá. Bude něco takového také v Brunsvíku?"

„Kdo s sebou tak zdravé, české srdce přinese, jako bezpochyby vy, mnohovážený pane, ten zajisté i nějakého pohnutí ucítí — ačkoliv se dokládati nemohu, žeby tak líbezného hlasu na zdejším divadle uslyšel, jaký ze rtů vaší panny dcery zaznívá."

„No, no, to byste tomu dal!" zasmál se mlynář; „vždyť jste mou holku říkaje ani mluviti neslyšel!"

„Způsoby hlavního města nařizují mladým pánům, na děvčatech i věci vychvalovati," ozvala se spanilá čtenářka, „o kterých ubohé ani ve snách pomyšlení neměly."

„I dejte mi teď svatý pokoj s Pražskými panáky!" odpověděl její otec. „Já tady mám teď Brunsvíka, a ten mi dozajista všechny šviháky nahradí. Tedy vlastenská činohra? — a ve čtveru jednání? Nu, to je dobrá! A kdo pak ji, prosím, sepsal? Podívej pak se, Bětuško! ono to tam také tuším stává."

„— ve 4 jednání," četla tato, „vzdělaná dle národní pověsti od Stanislava Libenského."

„Který si neobyčejné potěšení činí, tuto do vaší milosti se poroučeti," doložil Stanislav.

„Ah, ah — ah!" zvolal zase Koděra, a na krok poodstoupiv, nevěřícíma očima si Stanislava prohlížel. „Vy, pane, že jste sám Brunsvíka zhotovil? I ty milé nebe, kam pak dám svou špetku rozumu? Játˇ si dávno přál poznati některého z těch pánů, kteří knihy spisují; ale — abych se vám upřímně vyznal — docela jinak jsem si je na mysli představoval, nežli se vy, můj zlatý, okazujete."

„Tak asi v paruce a s vráskovitým čelem," prohodil Stanislav, „aby jim učenost z každého koutečku koukala?"

„O paruce mi nic nenapadlo,“ zasmál se Koděra; „ale vážnější a usedlejší, myslil jsem, že musí člověk býti, kdo chce knihy spisovat. Já řku tak někdy sám k sobě, když něco nového k čtení do rukou dostanu, co toho musí člověk zkusiti, co viděti a slyšeti, čemu se tu naučiti, nežli něco řádného složiti dovede! Nu, vy jste snad začal hodně časně zkoušeti a zmládí se notně učiti — každým způsobem jste mi ale radost udělal, že jste mě navštívil. Matko!“ obrátil se k manželce a hodil přitom očima na její porculánový šálek a polévané hrnky, jakoby ji žertem z malé nevšímavosti pokárati chtěl. „Nevidíš-li, že tu hosta máme? Čili chceš po pětadvacíti letech začíti hrát na skoupou?“

I děkoval se Stanislav za všeliké poctění; ale mlynář výmluvy jeho nepřijal.

„Půl hodinky musíte mi, pane, dnes ještě darovati,“ řekl. „Bětuško, podej pak sem sesli, podej! Má stará by se hanbila, kdybyste odešel, an jsem vás již pozval. My tu dnes tak potichu svou stříbrnou svatbu slavíme — nedivte se, že není hlučných hostů! Já jsem divný blázen — když se mám hodně ze srdce z domácnosti své radovati, musím toliko se svými pobyti. Mísa polívky, kousek pečeně — po jídle dýmka krouceného a nějaká knížka v Bětuščiných rukou —

o všecko jiné nestojím. Ale vás, milý pane,“ doložil se srdečnou prostotou a podával Stanislavovi svalovitou ruku, „vás bych byl rád viděl, kdybyste mě byl chtěl svým navštívením dříve potěšit.“

V tom vešel do světnice někdo z domácí čeledi a oznamoval mlynáři, že na pana otce ve mlejnici cizí lidé se žitem čekají.

„Ale kam pak ta stará zase zabloudila?“ řekl nato mlynář sám k sobě, vida že musí na chvíli odejíti. „Bětuško!“ promluvil pak k dceři, „vyrážej zatím našeho pana hosta, nežli se navrátím. Matka tu bude také co nevidět.“

Ale Stanislavovi byloby milejší bývalo, kdyby se ani starý ani stará nebyli vrátili. Milá byla mu sice obou společnost — s jedinou dcerou bylby se ale ještě raději bavil. Zapomnělť, že má ještě na mnoha jiných místech své nejuctivější pozvání na přítelovu komedii učinit, a všemi smysly uváznul jako na očarovaném lepu na kráse mlynářovic Bětušky. Ona byla od stolu odešla, a stála nyní u okna, obírajíc se na něm s květoucími růžemi. Hněvati se měl sice Stanislav, že si ho dívka hrubě ani nevšímá — a samolibý panáček z hlavního města byl by ji káral z nedostatku způsobného chování — ale Stanislav neměl srdce pro hněv ani mysl pro kárání; on v tom oka-

mžení zapomněl také, že je spisovatelem všelijakých veselých a smutných kousků, a žeby se mu zjevení mlynářovic Bětušky velmi dobře do nejprvnější povídky hodilo: avšak nevědomky vklouzla mu spanilá postava její přece tak hluboko do mysli a do srdce, jakoby nikdy více nechtěla z nich vyjíti.

Nové nesnáze.

V pěkné, jako padlý sníh bílé sukničce, v černém aksamitovém kabátku, okolo krku modrý hedbávný šáteček, na hlavě malý čepeček, pod ním dvě modré oči a kvetoucí tváře — takto stála Bětolinka u okna, když ji byl otec hosta svého vyrážeti pobídl. Avšak netoliko krásou leporostlého tílka a líbezností stříbrného hlásku, nýbrž i přirozeným důvtipem, vzdělaným soudem, vřelým citem a pravou ženskou jemností překvapila dívka z obyčejného mlýna žasnoucího spisovatele, *respective* zváče na komedii. Nechť se jakékoliv věci dotekl, ona uměla na každou trefně odpověděti. Ona byla mnoho a dobrých věcí slyšela a čtla, a přirozeným citem ze všeho ke své potřebě těžiti uměla. Stanislav tonul v rozkoši. V tom ale vrazil do dveří Nožička, divadelní ce-

dulář a posluha, se vší submissí za premissí žádaje, že turbulancí činí, a odevzdal Stanislavovi malou zapečetěnou cedulku.

Nápis na ní zhotoven byl rukou ženskou, Stanislavovi zcela neznámou. Jaksi nelibě to jím trhlo, že mu přeochotný Nožička lístek *od ženské* právě před Bětolinkou dodal. Jak snadně mohla v té spanilé dívce domněnka vzniknouti, kterážby se ovšem nijak s jeho kvapně zrůstající nadějí nebyla srovnávala! A kdož ví, zdali ten lístek za to stál? V pochybnosti pohlédl Stanislav na nevítaného poslíčka, jakoby se: *od koho?* a *co to?* tázati chtěl.

„Od panny Slatinské!“ prohodil tento velmi obratně, zvyklý jsa poručení tyranům svým, pánům hercům, na očích viděti. „Bude to něco velmi důležitého, neboť se přitom andělská Aurelie jako diblík smála. Já jsem tedy nechtěl promeškati —“

„Dobře, dobře!“ přetrhl Stanislav další jeho řeč, i bylby ho s chutí ze dveří vyhodil, že před Bětolinkou prozradil, od koho psaní přichází. „Bude chtít, abych s ní osobu její v páně Rovinského benefici přeříkal. Podívám se na to, jak přijdu domů.“

„Neostýchejte se, pane Libenský!“ promluvila Bětuška, a Stanislavovi se zdálo, jakoby se

přitom potutelně usmívala. „Nezdržujte se, a přečtěte lístek bez odkladu. Kdož ví, co v něm důležitého.“

Stanislav mlčky se pokloniv, cedulku rozpečetil a četl stranou takto:

„Blahorodý pane! Rovinský mě ošidil, a Vy jste mě obelhal. Vím jistotně, že s tou krčmářovic holkou dále míříte, nežli na dobrou benefici. Ale ještě nemáte ani to ani ono. V kusu Vašem nemohu hráti, poněvadž jsem zánět krku dostala; a bude-li Váš milý přítel v Poličanech svatbu slaviti — to se ještě ukáže. Nemyslete, pánové, že jste Vy sami všechen vtip najali; já také něco dovedu.

Aurelie Slatinská.“

„NB. Roli jsem Vám chtěla nazpět poslati, právě ale pozoruji, že jsem ji na kudrlinky rozstříhala. Bylať psána na silném a hezkém papíře. Pěkně děkuji.“

Stanislav Libenský byl veselý človíček, vždy dobrého rozmaru; ale když byl ceduličku panny Slatinské přečetl, zdálo se, že ho veselost a dobrá mysl na vždycky opouští. A nebylo také divu! Všecko namáhání, všecko těšení-se — radost Ludvíkova, radost Lenčina, radost pozvaného a sejíti-se majícího obecenstva, především ale ra-

dost spisovatelova — to všecko mělo nazmar přijíti! Strašlivě hrnuly se tyto myšlénky na Stanislava — a jiný bylby také snad pod nimi klesl, nikoli však Stanislav.

„A kdyby mně sám osud takovou odpovědní škrabanici poslal — kdyby nikdo hráti nechtěl — hráti se musí přece!“ zvolal z hněvu, z litosti a mrzutosti, a obrátiv se na patě k ceduláři odbyl ho krátkým: „Že je dobře!“

Ještě nevěděl, co mysliti a předsevzíti; nevěděl říkaje kde stojí, kam se obrátí, kde pomoci vyhledá: tu však padlo oko jeho na spanilou čtenářku Hájkovy Kroniky, a mysl jeho pojednou se ustanovila. Blesk proletěl temností *nemyšlének* jeho, a rozpačitost ustoupila odhodlanosti.

„Račte milostivě prominouti,“ omlouval se před Bětuškou, „že jsem v obydlí cizím poněkud se zapomněl a z brusu nový monolog odříkával. Jsoutě však v živobytí lidském okamžení, jak Němec Schiller praví, kdy se člověk s mrzutostí tak blízko potká, že není divu, křikne-li na ni, aby se uhnula.“

„A což je to Vašnostino potkání tohoto lístečku tak mrzuté?“ prohodila Bětuška. „Já bych byla v panně Slatinské samou lahodu pohledávala.“

„Trpkost je, hořkost, živý pelyněk, má nejdražší, a jestli *vy* z pramene laskavosti své na ránu mou sladiče nedáte — jsem zarmoucený člověk na věky! Nelekejte se — a vy se také nelekejte,“ mluvil dále k mlynáři právě se vracejícímu, a obrátil se k mlynářce, ježto z kuchyně přicházejíc čerstvou kávu a smetanu přinášela, a právě toho Stanislavova zvolání tak se lekla, že trochu smetany rozlila. — „Prosím tisíckráte za odpuštění,“ omlouval se v nesnázích postavený spisovatel Brunsvíka — „na mne se dnes neštěstí za neštěstím sype!“

„I aby to palečník potrhal!“ zvolal Koděra; „co pak se vám pod mou střechou přihodilo?“

„Cedulář přinesl panu Libenskému pelyňku plnou cedulíčku od první milovnice zdejších pánů herců,“ řekla Bětuška.

„Ah, tedy něco zamilovaného?“ zasmál se otec její. „Nu, to se dá snad ještě narovnati!“

„Nic zamilovaného!“ dokládal se Stanislav, jedním okem na mlynáře, druhým na dcerušku jeho šilhaje; „a kdybych směl v Poličanech mluvit o zamilování, mluvil bych o tom s jiným andělem, nežli je ta prkenná hrdinka. Nyní však vězím v těžších nesnázích. Podívejte se na mne: tak vypadá přítel v celé své naději zklamaného herce. Panna Slatinská mi právě oznámila, že

nemůže pro nemoc v páně Rovinského benefici hráti.“

„I to by v tom byli všickni všudy!“ lekl se Koděra. „A jak to tedy s Brunsvíkem vypadne?“

„Zle, a přítel můj si zoufati bude, nevèsta si vyrve vlasy a já skočím pod vaše kola — jestli nám nepomůžete!“

Obyvatelé Poličanského mlýna hleděli na sebe jako u vyjevení.

„Přízeň, s jakovou jste vy, mnohovážený a všeho vlastenského milovný pane, mne nepatrného uvítal,“ mluvil Stanislav dále, otáčeje se od jednoho k druhému — „laskavost, kteráž vám, drahá paničko, z očí hledí, a pohlednutí na vás, milostná i důvtipu plná panno, dodávají mně síly, vytasiti se s prosbou, obsaženou v těch krátkých slovech: aby panna Bětolinka na místě nemocné první milovnice — hrála!“

„Ah, ah — ah!“ zvolal Koděra s velikým podivením — všecku další řeč mu ale Stanislav pokazil.

„Pomyslete,“ mluvil sám totiž dále, „že tím celé budoucí štěstí dvou hodných lidí založíte. Pannu Lenku sami dobře znáte — snad bývala i spolužačkou naší spanilé pomocnice — a za mého přítele vám ručím. On i potomkové jeho až do pátého kolena budou vám žehnati. Přitom také

v celých Poličanech ani osoby není, kteráž by se pro Brunsvíkovu choť tak hodila, jako vy, panno milostná; tak jsem si ji právě představoval — a celé Poličany zaplesají, až o tom uslyší.“

„Inu, všecko je dobře,“ zasmál se Koděra po dlouhém rokování; „já pomáhám rád každému, a toho Brunsvíka bych také rád viděl.... A hanba to také není — jak? Co tomu říkáš, Bětuško?“

„Jestli nic nepokazím,“ pokrčila tato ramýnkama, „a obstojím-li vedle Lenky — jí k vůli bych se o to pokusila.“

„Díky, díky, má spanilá kněžno!“ zavejskal Stanislav. „Budeme se učiti — a kdybychom o den později hráti měli — publikum dostane osobou vaší hojné náhrady.“

„Ale co pak řekne....“ zavrtěla mlynářka hlavou a pošeptala manželu něco do ucha. Ten však poněkud se rozhorlil. „Nejsem-liž otec?“ řekl. „Nevidím-li, co se děje, a pro koho se to děje? Bětuška bude hráti, já uvidím Brunsvíka, a Pivečkovic bude míti svatbu.“

Divné noviny.

Stanislavovo přičinění nebylo nadarmo. Houfem valili se diváci do zámku, i byli mezi nimi

lidé, kteří jaktě živi „na komedii“ nebyli. V Poličanech nevyváděli ještě dilletanti kousků svých. Poctiví Poličanští měšťané a měšťanky nevěděli ještě, jak si koho ze sousedstva svého na divadle představiti mají, a tenkráte měly hráti dvě nejhezčí dívky. Nebyl by se musel ani *Brunsvík a Lev* představovati, zvědavost byla by přece mladých i starých do zámku dohnala. Byloť, jak se říká, natlučeno. Hra se líbila, a hosté se rozcházeli s tím hrdým vědomím, že byli potřebnému komediantu milosrdný skutek učinili.

Neobyčejný hluk panoval ovšem tohoto večera na zámku, kdež jindy sotva co jiného hlasitě se ozývalo — kromě hrdla pana správce Rozvody. Ten ale dnes velmi tiše v pokoji svém seděl, to jest: se žádným se nevadil, avšak sám u velikém nepokoji vězel. Nevěděl ale, co ho to tísní, a děkoval Bohu, když se lidé po hře opět rozcházeti začali. Nezůstalť nyní také déle uzavřen, nýbrž pojav s sebou písaře, jal se ještě zámek prohledávati, zdali v něm něco podezřelého nezbylo. Byloť mu napořád, jakoby něco hledati a najíti měl, nemohl ale tajnému tušení svému přece porozuměti.

„Chvála Bohu, že je tomu smyslův mámení konec,“ mluvil sám k sobě; „podruhé bych toho tak na blízku netrpěl. Nechciť marnosti a zasle-

penosti lidské podporovati. Ale tenkráte se jednalo o navrácení-se ztraceného syna a potěšení smířeného otce — a kdož ví, zdali také mně jednou někdo té služby neprokáže. — O prokaž mi ji, milý Bože!" mluvil dále velmi tiše, zhluboka si přitom oddechna. „Léta moje jsou veliká, a srdce mé je smutné. I budu se říditi podlé milosrdenství tvého — a odpustím!"

Třesoucíma rtoma byl to slovo vypustil, a náramná tíže spadla mu s prsou.

Na dlouhé, k divadelnímu sálu vedoucí chodbě potkávali ho ještě jednotliví hosté. Žádný ho však neznal a žádný si ho nevšímal. Konečně mu vkročila do cesty vystrojená ženština. Ptala se na příbytek pana správce.

„Máte-li se zdejším správcem něco jednati, mluvte se mnou," odpověděl Rozvoda. „My tu býváme jedna osoba."

„Ha, tedy vy sám, pane?" zvolala ženská, jakoby se byla se šťastnou náhodou potkala. „Nuže tedy své řízení hned odbudu. Pane správče, vy jste dnes půjčil panské divadlo člověku, který toho nezasluhuje."

„Možná," zamumlal správec; „vždyť je komediant. Měl jsem ale outrpnost, protože chce toho živobytí nechati."

„Vaše outrpnost ochladne, až vám řeknu, že je ten člověk poběhlík.“

„Jako každý komediant,“ mumlal správec dále.

„Cestuje pod cizím jmenem.“

„Komediant.“

„Má falešné průvodní listy.“

„Jakže? cože?“ zkřikl správec. „Falešné průvodní listy? Podvod nejvyšších ouřadů?“

„Podvodník jest,“ mluvila žalobnice horlivě, „a nyní se dobrotivosti vaší vysměje.“

„Vysměje?“ rozpálil se nepříznivec herců. „Mně se vysměje? Proč by se vysmál? Nesmí se vysmáti!“

„To bych sama nepřála, a proto déle mlčeti nesmím. Důkazy mám v rukou; vy pak mocí ouřadu svého učiníte, aby neodešel a podobných kousků i jinde netropil.“

„To již nedokáže; tady mu zatrhneme otěže! A proč bychom nezatrhli? Podvodníci, oulisníci, lháři,“ zlobil se dále, „spiknutí, ouklady a lest! Počkejte, já vás naučím se starým Rozvodou komedii hráti! Důkazy máte v rukou?“

Neznámá žalobnice podala mu několik složených archů papíru.

„Bartoloměji!“ řekl na to správec k písaři, když byl před lampou na chodbě do papírů na-

hlédl. „Vezměte s sebou vrátného a drába. Najdete mezi komedianty člověka, jemuž Ludvík Rovinský říkají —“

„Jistě ho nalezne pán v hostinci „u zlatého soudku,“ prohodila ženština.

„Nic hostinec — já mu dám hostinec; pouta sem! Já mu dám zlatý soudek! Jděte, Bartoloměji — a kdybyste ho měl do půl noci hledati. Mé pokutě nesmí ujíti!“

I popoháněl písaře, aby si pospíšil, a nepozoroval ani, že se mu žalobnice poroučela. V tom ale známý sestřin hlas pozornost jeho na sebe obrátil.

„Bratře, bratře!“ volala totiž paní Anastázie, rychlejším krokem přicházejíc a veliké svého srdce pohnutí nijakž neukrývajíc. „Dobře, že tě nacházím. Po všech pokojích jsem tě již hledala.“

„Co se stalo?“ zeptal se správec, s podivením na neobyčejné chování její hledě.

„Podívej se na mne!“

„Jsi také komediantka?“

„Nedopouštěj Pánbůh! Bratře — jenom mě ještě více nemať; leknutí a radost mě beztoho již celou pomátly.“

„Pošleme tě do Prahy. V Kateřinkách je místa dost.“

„Bratře!“ oddychla si paní Anastázie, a obyčejná její tichá, vlídná mírnost opět se k ní vracela. „Bratře — já tě vždycky milovala.“

„Chceš něco?“ zabručel bratr. „Jenom se dlouho nerozbíhej!“

„Chci něco — nic ale z kapsy tvé. Z tvého srdce chci něco, Vojtěše!“

„Ze srdce nemám nic na rozdanou!“ vyhýbal se jí Rozvoda. — „Co je to?“

„Já byla dnes v divadle.“

„Cože povídáš?“ trhnul sebou nepřítel všech divadel, rozpáliv se, jakoby sestra proti největšímu přikázaní byla zhřešila. „Kde že jsi byla?“

„V divadle. Nezlob se. Toho potěšení nemohla jsem si odepříti. Již tolik let jsem k podobnému podívání nepřišla, a dnes to říkajíc míti u huby a nenasytit se?“

„I bodejž bysi se —!“ rozkřikl se správec; ale paní Anastázie ani dost málo se nehrozíc, s přirozenou sobě lahodností do očí mu pohlédla a jakoby nic se ho ptala: „Co pak?“ — „Nic!“ zabručel on, mírností její přemožen, a poněkud se obrátil. Ale také tím nedala se paní Anastázie mýliti a začala vypravovati:

„Když bylo po hře, vyvedl mladý muž, který tě ondyno o sál prosil, na jeviště člověka, pro

kterého se dnes vlastně hrálo. Bratře — své divy jsem viděla! Hádej, kdo to byl?“

„Ničema, podvodník, tulák to byl! Slyšel jsem již. Tady však dodělal. Já těm poběhlíkům okáži, co je pokuta!“

„Pro milý Bůh! bratře — již tedy víš, a přece tak nepřirozeně své otcovské srdce zatvrzuješ? Bratře — já tě vždycky milovala —“

„Ale u všech všudy, co pak má tvé milování a otcovské srdce mé s tím podvodníkem co dělati?“

„I ať tedy také jednou otec nebeský milost svou před tebou uzavře, jako ty ji před synem svým zavíráš! Ale to ti povídám, Vojtěše — Bůh nám to oběma odpusť, že se takto rozejdeme — ale to ti povídám, Leopolda se ujmu nyní *já*. Já s ním promluvím —“

„Sestro — Anastázie! o kom to mluvíš?“ podivil se bratr její, a jakoby slovům ženy rozhorlené co věřiti nebylo, u veliké pochybnosti na ni pohlížel.

„Nu, o tvém Leopoldovi — o člověku, pro kterého se dnes tady hrálo. A nevidíš-li v tom řízení boží, kteréž ho tak blízko k otci přivedlo —“

„Syna mého?“ ztrnul správec, a srdce mu začalo bouřiti, jakoby mu všecku krev do tváří o pak z očí vyhnati chtělo. „O tom nic nevím!“

„Nu, Bohu budiž chvála — tedy se ho také tvá nekřesťanská slova netýkala! Jak povídám,“ pokračovala paní Anastázie zase plna dobroty — „svým očím jsem nevěřila, když na jeviště vystoupil; ale když ústa otevřel, tu jsem se přesvědčila, že je to náš Leopold. Bylo mi přitom, jakoby mě meč projel, a musela jsem vykřiknouti, že se celé publikum po mně obrátilo. Já však hned na jeviště — ptám se na beneficianta; on ale byl již i s přítelem svým odešel.“

„Leopold — můj Leopold!“ mluvil správec sám k sobě, nemoha se ubránit otcovskému pohnutí, ježto se v něm, délkou času oblomeném, při nenadálé zprávě o synovi mocně zmáhala. — „Nikoli, sestro! nikoli — ty jsi se přehlídla. Kdyby to byl syn můj, spěchal by k svému otci.“

„Bůh tě za to slovo naprav a potěš, bratře!“ zvolala paní Anastázie s radostí. „Nevíš-li ale, co si Leopoldovi na mnohou jeho prosbu zakázal? On se tedy snad bojí přijíti otci svému na oči.“

„Bojí!“ řekl správec. „Tedy jsem skutečně tak strašlivý, že se mě vlastní dítě bojí? Anebo jsem ho měl ještě pochváliti, že mi žalosti nadělal? Nejsem-li otec? nemohu-li trestati? Já jsem otec dobrý, povolný — ale on je dítě nezvedené, tvrdohlavé — sic by již dávno na srdci mém spočíval.“

„Leopold nemůže ještě ani věděti, že jsme se od nedávna do Poličan dostali. Chceš-li ho ale viděti —“

„Nechci — nic! On je neposlušný kluk! A — kdo že jest? koho že jsi to poznala? Člověka, pro něhož se tu hrálo? Nu, těšme se, toho zde brzo uhlídáme. A proč bychme neuhlídali? Já ho dal právě jako poběhlíka zatknouti.“

„Pane na nebi!“ lekla se paní Anastázie, nevědouc, o čem bratr vlastně mluví.

„A úřade na zemi!“ doložil správec. „S falešnými průvodními listy po světě jezditi, vinu na vinu nakládati! Já se těšil, že mi jednou kajicný před oči vstoupí — a proč by nevstoupil? „Otče, chybil jsem; ale odpusť!“ — a proč bych neodpustil? Otcovské srdce jest hluboká míra milosti, ale mělká na hněv. On je však nezvedený, tvrdohlavý — a já ho nechci viděti!“

Kvapnými kroky odešel po těchto slovech do svého pokoje. Zhluboka si oddechnouc brala se paní Anastázie za ním, i vešla k němu. On si jí nevšímaje, v zápasu s přirozeným citem a odporující hlavou semotam přecházel.

„Bratře!“ promluvila konečně paní Anastázie hlasem líbezným a prosebným, a bratr poroz-

uměl jedinému slovu tomuto lépe, nežli desíti archům psané supliky.

„Já ho musím trestati — já jsem otec a úřední osoba," řekl na to po chvíli. „Ale tobě neublížil, proti vůli tvé nejednal — ty s ním nakládej, jak se ti líbí, a pomysli přitom, že je syn tvého bratra."

Zkažená večeře.

U večer po skončené hře na zámeckém divadle nebylo v Poličanech veselejších tváří jako v hostinci „u zlatého soudku". V postranním pokoji byli se totiž Pivečko a Lenka, Stanislav, Koděra a Bětuška k přátelské večeři sešli, chtíce přitom i hned námluvy šťastných milenců slaviti. Nevěsta, plna nejsladší naděje v blízkou změnu stavu svého, smála se a dováděla, takže otec litovati začal slibu svého, pro kterýž tento drahý poklad z domácnosti své postoupiti měl na věky věkův člověku cizímu. A jakému to člověku! Nevděčník! — on jediný scházel ještě ve společnosti, kdežto se naň s horoucí nedočkavostí čekalo.

„I aby ho palečník!" prohodil srdečný Koděra. „Toť máte zpropadeně neposlušného ženi-

cha, Lenoušku! Musíte si naň budoucně jazejček naostřiti a hodnou metlu přichystati.“

„Žena prý jest sama odjakživa mužova metla!“ zasmála se Lenka. „Slýchala jsem to od mužů velmi zkušených; a nebude to tedy pod nebem nic nového, budu-li chtít i já při Ludvíkovi starého práva ženského užiti. Trestu ovšem zasluhuje, že nepřichází; ale ještě větší pokutu uložila bych skoro jeho nerozdvojitelnému příteli, že ho s sebou nepřivedl. Kde jste měl hlavu? — kde jste měl oči, pane Libenský?“ žertovala dále, pohlížejíc přitom na skladatele Brunsvíka, brzo na čtenářku Hájkovy Kroniky. „Mámliž hádati?“

„Hádejte, touhyplná nevěsto!“ zvolal Stanislav.

„Nehádej!“ vskočila do toho Bětuška. „Posléz musela bych ještě i já pokutu ztrpěti, že mi pan Libenský čest prokázal, mne sem doprovoditi!“

„Jen aby nic jiného nedokázal!“ hrozila Lenka s přirozenou jí potutelností. „Provázení by ještě prošlo.“

„Tys blázen!“ usmála se Bětuška i obrátila se, aby zardělé líce ukryla; Stanislav bylby však Lence málem okolo krku padl. Onťby v skutku rád něco jiného byl dokázal! Spanilá dceruška

vlastenského mlynáře naplnila mu tak srdce a hlavu, že mu těch několik dní — těch několik tisíc kratičkých minut, jež s ní byl při prvním seznámení, pak u zkoušek, doma i na divadle, ztrávil, jako v krásném snění uprchlo. Jestli přitom něco obmýšlel? — to sám ještě nevěděl; na všechen způsob bylo mu však milo pozorovati, že se ho Bětuška nestraní, ano že i jakýsi něžný soucit v celém jednání jejím se jeví. K tomu ho ještě Lenka pokoušela, a ženské mívají v takové případnosti velmi bystré oči — to věděl, i byl to již sám několikráte ve svých povídkách podotkl; nebylo tedy divu, že se chvílkami snad i obíral myšlénkami, k jakovým toliko přítel jeho, ženich *in optima forma*, právo měl. Začalť i nyní veškeré své Poličanské příběhy na mysli přebíhati: an tu drahně očekávaný Ludvík právě do dveří vstoupil.

„Aj, aj! hleďme pyšného pána!“ přivítal ho Pivečko. „Že dnes trochu těch bílých plíšků sebral, již si poctivého krčmáře nevšímá. Jakže? kde jsme tak dlouho vězeli? Jestli se nám pečeně připálila, budete ji muset sám schroupati.“

Ludvík však ani neodpověděl, a němou poklonou se omlouvaje, rovnou cestou k Stanislavovi zaměřil. Všechněch oči se po něm obracely, a všickni se ho lekali. Za dnů posledních z vět-

šího dílu na loži pomeškav, nebyl ovšem barvy nad míru zdravé: ale z nynějšího vzezření jeho jevila se více choroba duševní — zděšení totiž a strach, ježto přátely jeho ještě více polekaly, nežli nepatrný tělesný neduh jeho, kterýžto při dobrém opatření a šetření zmizeti mohl.

„Ale prožluklý člověče!“ jal se mu Stanislav domlouvati. „Kde pak vězíš? Co se ti stalo? Tyť jsi celý bez sebe!“

„Nic, nic se nestalo!“ odpovídal Ludvík; odstoupiv ale s přítelem na stranu, doložil hlasem utajeným: „Tvou upřímnou ochotou, tvým neunaveným snažením došel jsem cíle, k němužto jsem dříve ovšem poněkud s nedůvěrou pohlížel: ale právě u vchodu do svatyně blaha mého sápe se na mne zlomyslná msta. Aurelie mě chce zejtra na úřadě udati!“

„Aby jí jazyk zdřevěněl! Kde pak si s ní mluvil?“

„V zámku na mne číhala. Abych prý s ní buď nazejtří Poličany opustil, anebo na světskou hanbu se připravil. Pomoz — raď, příteli! co mám začíti?“

„Především hlavu na pravém místě podržeti. Možná, že to Aurelie zaspí —“

„To nevěřím. Nechalať to až k svrchovanému času dojíti, a neustupnou mysl její znám.

Nebyloby divu, kdyby ještě dnes mstivou žalobu svou zadala, ježto jsem jí ovšem konečně pravdu pověděti musel a takž naději její v niveč uvedl.“

„Staň ze již co staň — seber nyní poplašených smyslů, ať si vespolek večeři nepokazíme. Až budeme sami, promluvíme o té věci důkladněji — jáť beztoho ještě nic nevím — ani kdo jsi? — proč se v tom nešťastném inkognitu potloukáš? Přátelství se po tom netáže. Teď ale vyjasni tvář a počínej si, jakoby ti mandle s nebe padaly — podívej se, Lenka již beztoho neví, kam starostí oči dáti.“

„Ale u všech všudy černých ďá—“ zvolal nyní Pívečko. „Jaké pak jsou to způsoby? Hrajete ještě komedii? Polívka je na stole!“

„Co pak se stalo? co ti schází?“ ptala se nyní také Lenka. „Jaké to máte tajnosti?“

„Blázínek váš nejmilejší,“ rozvázal nyní Stanislav, jejž upřímné přátelství méně na vlastní nežli na přítelovu záležitost dbáti pohánělo, a který, čím více nesnází se nahrnovalo, tím větší odvážlivosti nabýval, „blázínek váš nejmilejší bylby se málem pro mne polekal! Pravá dětina. Z pouhé vděčnosti celý se vyděsil. Nestojí to ani za řeč — psaníčko, obrázek — prosím, podruhé budu o tom obšírněji vypravovati. Nyní sedí naši páni otcové již u stolu, nebude

se tedy slušeti, abychme je déle s hladovým žaludkem čekati nechali.“

I sedli nyní ke stolu. Rozmanitá rozmluva kořenila jim sousta, pošlá z nejlepší kuchyně Poličanské, a každý se přiznával, že dávno tak utěšeného večera neztrávil. Pivečko se těšil, že komedie dobře vypadla, Ludvík a Lenka, že potřebných peněz dostali, Bětuška se radovala, že přítelkyni k štěstí pomohla, otec její měl radost, že se Brunsvík podařil, a Stanislav plesal, že to všecko sám tak šťastně svedl — a přitom tak drahé odměny si dobyl. Všechněm četl na tváři povděčnost, toliko v očích Bětuščiných osměloval se něco jiného — něco mnohem rozkošnějšího čísti. „A pročbych nečetl? — jako pan správec říkává.“ mluvil sám k sobě. „Nehledí-liž na mne to spanilé dítě, žebych byl jakživ žádnou novelku nemusel psáti, abych nyní nepoznal, co se v tom ženském srdéčku děje? A neusmívá-li se na mne ta potutelná Lenka tak, jakoby říci chtěla: Mnoho štěstí, pane Libenský?“

Stanislav byl blažený. Ach, spisovatel je křehké stvoření — nejslabší na celém světě. Jenom ho trochu polektej, jen dost malou poklonku jeho učiň samolibosti, jenom špetkou kadidla před ním zakuř: a mohls dřív o bezhrdlí jeho státi, aneb, co ještě horšího jest, mohls o schopno-

stech jeho pochybovati — nyní se z tebe nejlepší přítel jeho udělal — on zapomíná na všelikou urážku, a padnuv ti okolo krku, radostí slzičku uroří. Jakž pak teprva měl si Stanislav u dobré večeře, po zdařilé hře a mezi lidmi počínati, kteříž ho nikdy neurazili, ano říkaje napořád na rukou nosili? — Stanislav byl blažený. Přirozený rozmar jeho dělal ty nejsmělejší kozelce, a nepřál si nic jiného, než aby zase někdo v nesnázích uváznul a on — Stanislav totiž — své *hocus pocus* poznovu začíti mohl.

Pilo se právě za zdraví nastávajícího páročku, an se nevítaný host ohlásil.

„*Bonus vesper* — dobrý večer, pánové!“ ozval se totiž u dveří zámecký písař, pan Bartoloměj, vrátný pak a dráb strkali za ním do pokoje hlavy. „Zůstaňte sedět. Žádný mi neuteče!“

S podivením obrátili se všickni přítomní; Stanislav ale, poznávaje hned, co ta pozdní návštěva osob z úřadu asi znamená, skočil rychle od stolu.

„Ah — *gratias*, *gratias*, *domine venerabilis!*“ začal na písaře s mnohými poklonami. „To jsou hosté! Jak se vede? Nesete mi něco? Jak se máte? *Quomodo?*“

„*Semper taliter*," odpověděl písař, množstvím otázek poněkud na rozpacích.

„Co pak nám nesete, pane písaři?" ozval se nyní domácí hospodář.

„Já si pro něco jdu!" odpověděl Bartoloměj, namáhaje se, aby ouřední, vážnou tvář okázal. „*Silentium!* Je tu mezi vámi osoba, řečená Ludvík Rovinský?"

„Co pak mi chcete, mnohovážený?" ptal se ho Stanislav, ani na krok od něho neustoupiv. „Já jsem *illa persona quaestionis!*"

„*Eheu*, vida, vida!" zvolal písař podivně překvapen. „*Vos illa persona quaestionis?* Tedy vy to jste, pane Rovinský? — Půjdete s námi, *amice!*"

„Kam pak tak pozdě na noc?"

„Ouřad nikdy nespí — *semper vigilans!*" doložil písař velmi důležitě. „*Amicus* půjde s námi na ouřad!"

„Dovolte, pane," počal nyní Ludvík, „hledáte-li herce Rovinského —"

„Tedy jste již nalezl!" skočil mu Stanislav do řeči. „Nestarej se, milý příteli, my se již dávno s tímto pánem známe, a doufám, že mi nic zlého neudělá."

„Ale probůh! co pak počínáš?" začal opět Ludvík.

„Ještě mi nerozumíš?“ odpověděl Stanislav, s přítelem stranou poodstoupiv. „Hleď, abysi upláchl, a zatím pojištění osoby své dostal anebo nějaké rukojemství dostavil. Mně správec nic neudělá, a až pozná omyl písaře svého — přičiním se, abych to všecko v pouhý žert obrátil.“

„Ale u všech černých —“ udeřil nyní Pivečko netrpělivě na stůl; „co pak to všecko znamená? Budete-li pak mluviti rozumně? anebo —“

„Budeme, budeme, moje nejsladší Pivečko!“ zvolal Stanislav, od Ludvíka rychle k němu se přitočiv. „Chcete se bezpochyby tázati: proč vysoce učený pan vrchnostenský písař pro mou osobu přichází? Rád bych vám to pověděl — kdybych se neobával, že by musel ouřad tuze dlouho na mne čekati. I bude tedy zatím pan Libenský, drahý můj přítel, té dobroty a v mé nepřítomnosti vám život Ludvíka Rovinského pravdivě popíše. Zatím se vespolek všickni milujte“ — mluvil dále a skokem klobouk pochytiv, Bětušce ruku políbil — „a zachovejte i mne nepřítomného ve své milosti. Dá-li Pánbůh a páně správcova moudrost, opět se zejtra v těchto místech spatříme!“

Přitom byl písaře za ruku chopil a nedbaje na další řeči a volání užaslých přátel, kvapil

s ním ze dveří. Ostatní shrnuli se nyní s náramnou silou otázek na Ludvíka, kterýž tu stál zmatený, žalostí a bázní sklíčený.

Klubko se rozvinuje.

Beze vší další nehody přivedl pan Bartoloměj vězně svého do zámku, a opatřiv ho velmi pozorně v pevné vrátnici, bral se ještě nahoru ke správci, aby mu o šťastném pořízení slušnou relací učinil. Na zámecké věži bila právě jedenáctá hodina.

„*Deus me audit* — trpký kousek chleba!“ vzdychl si utrmácený písař; „a kdyby *mne* tady nebylo, přišla by celá správa na zkázu.“

Ale tvář jeho nemálo se vyjasnila, když do pokoje vešed, místo správce paní Anastázii nalezl a na stole dvě láhvice vína s dvěma talíři pečitého spatřil.

„Přivedl jste ho?“ tázala se nedočkavě sestra správcova. Pan Bartoloměj posvědčil. — „Nenaříkal? Nezpouzel se?“ ptala se dále.

„*Verum contrarium*,“ odpověděl písař — „právě naopak. Jakoby šel na hody, ještě s námi laškoval.“

„Tím lépe. Tuto se zatím posilňte — a pak svému vězni jednu láhvici doneste.“

Podivením vyvalil písař na ni oči. Večeře pro něho — to bylo v pořádku; ale pro inquisitu?

„Jesti to vůle pánova,“ doložila paní Anastázie; „a přitom mu oznamte, že s ním ještě dnes mluviti musím.“

Pan Bartoloměj neměl nic k namítání, alebrž vyprázdniv jednu láhvici a talíř, s ostatním k Stanislavovi odešel.

„Zdráva budiž velikomyslná paní vaše — *vivat!*“ zvolal tento, když byl posla vyslyšel a večeři od něho přijal. „Jaký to spanilý kapounek! Kdyby se dělati dalo, na mou víru! — na celý život dal bych se k paní vaší na stravu!“

„*Festina lente!*“ prohodil písař, chtivým i závistivým okem ještě po jídle hodiv. „My tu máme také chléb a vodu!“

„Pro prostořeké písaře — *credo, amice!*“ odpověděl Stanislav, a jakoby nic, okusoval tučné stehýnko. „Pro mne se tu pění víno a peče drůbež — není-liž pravda, moje nejmilostivější?“

Poslední slova týkala se paní Anastázie, kteráž byla v tom okamžení do vrátnice vešla. Obratně přitočil se k ní Stanislav, poklonu svou

skládaje; ale mateřskou péčí přihnaná žena se ho nemálo ulekla.

„*Vy* tady, pane Libenský?“

„Veselé a vtipné *qui pro quo* tuhle od pana Bartoloměje, vzácná paní — a jistá zástava za mého přítele, nežli mu tady milost vyprosím.“

„Ale pro živý Bůh, milý pane,“ řekla paní Anastázie poněkud nevrle, „vaše přátelská ochotnost je velmi příkladná, velmi chvalitebná; tenkráte však nemusel jste se do věci míchati. — A jest tohle pan Rovinský?“ obrátila se potom k písaři. „Splňujete vy *tak* pánovy rozkazy?“

„*Excusabis* —“ vyjektal tento ze sebe, a jako u vyjevení brzo na Stanislava, brzo na pánovu sestru pohlížel. Ale Stanislav mu z nadpřirozeného stavu tohoto zase pomohl, krátkými slovy vysvětliv, jak byl písaře oklamal.

„Nuže tedy jenom zase pospěšte, vy opatrný a velemoudrý pane písaři,“ začala nato paní Anastázie — „a hleďte, abyste pravého pana Rovinského přivedl, nežli vás pán místo uprchlého zavříti dá!“

Jako střelený skočil písař ke dveřím, chtěje učiniti dle rozkazu paní Anastázie; ale v tom stál již také Stanislav na prahu, a napřáhnuv proti němu ruku jako meč, zkřikl: „Zpátky, člověče!

anebo tě probodnu! Cesta těmito dveřmi vede jen přes mou mrtvolu! *Intelligisne, asine?*“

Zděšeně ucouvnul pan Bartoloměj na mnoho kroků, a Stanislav se opět k správcově sestře přitočil, řka: „Ale což pak vám na tom, nejváženější, tak tuze záleží, máte-li pravého Rovinského již dnes, nebo zejtra, nebo pozejtří? Já jsem také člověk, s nímžto se jednati dá, a račte jen poroučeti, ještě dnes, v této půlnoční době, se vám zakleji, že učiním, cokoliv —“ I byltě právě v nejrychlejším proudu svého dotvrzování, an zpozoroval, že se pan Bartoloměj zase ke dveřím přikradl. „Ouha, počkej ptáčku — tak jsme si neřekli!“ obrátil se rychle za utíkajícím; ten byl ale již proklouzl a v tmavé předsíni mu před očima zmizel. Nadarmo hleděl za ním do půlnočních temností.

„Pane Libenský!“ zvolala naň paní Anastázie, „nechte ho jíti; před ním bych vám byla beztoho nerada zjevila, proč mi tolik na Rovinském záleží. Vždyť je to nešťastný náš *Leopold!*“

„Co že se vám říci líbilo?“ trhl sebou Stanislav. „Můj Ludvík — syn vašeho pana bratra?“

„Je-li dnešní beneficiant vašim přítelem, tedy jste se spřátelil s mým bratrovcem. Já ho po-

znala, když jste se obecenstvu za hojnou návštěvu děkovali.“

„Tralalá! tralalá!“ začal Stanislav zpívati a po vrátnici se točiti. „Viktoria! Totě krásná zmatenice! Otec a syn sobě tak na blízku a nic nevědí; oba po sobě touží, oba se trápí — a když posléze nezpytatelným během osudu, čili mstivostí rozhněvané herečky sejíti se mají, vplete se do toho prožluklou náhodou cestující spisovatel, a dojímavá scena radostného shledání nemůže se ještě slaviti.“

Obšírnějšími slovy pověděl na to paní Anastázii o nesnázích přítele svého i o své vlastní odhodlanosti, kterouž chtěl příteli pomoci.

„Všecko dobře, milý pane!“ odpověděla paní Anastázie, srdečně mu ruku tisknouc; „bojím se ale, aby bratr můj nové příčiny k hněvu nenalezl, až se doví, že se dal syn na outěk; on to bude novým podvodem nazývati —“

„Má nejvzácnější!“ potěšil ji Stanislav — „o to se nechte mne staratiti. Však já pana bratra na pravou víru obrátím! A mimo to nemůžeme věděti, jestli ostražitý pan Bartoloměj delinquenta ještě nepřivede. Bystrosti jeho je nesnadno uklouznouti.“

A v skutku tenkráte žertem pravdu pověděl. Stanislav a paní Anastázie umlouvali se právě,

jak by srdcem otcovským v hlubinách zatřásli, an v tichosti noční pádná vrata u zámku otvírati a zavírati zaslechli, a v malé chvíli na to pana Bartoloměje zase do vrátnice vstupovati spatřili. I Rovinský s ním přicházel.

Veliké ovšem bylo překvapení jeho, když tady laskavou tetinku spatřil, a jakoby se byl v okouzleném zámku octnul, ani zpočátku nevěděl, má-li zraku a sluchu svému věřiti. Tak veliký byl rozdíl mezi tím, co na zámku očekával, a co skutečně našel! Bázeň jeho před ouřadní přísností a světskou hanbou rozplynula se v ostýchavost před rozhněvaným otcem, a srdce jeho naplnilo se sladkobolestnou teskností při pomyšlení na okamžik, když mu bude před muže přísného vstoupiti.

„Té komedii uděláme pojednou konec!“ prohlásil se Stanislav. „Je-li tvůj papínek, jak se rád naději — upřímný papínek, nebude ještě spáti — srdce mu nedá pokoje, rovněž jako nám, jižto bychme již rádi věděli, s jakou se zejtra ke stolu posadíme, abychme srdečné smíření slavili. Doveďte nás, paní tetinko, k panu bratrovi — a uvidíme hned, co na něm náhlý pohled na ztraceného syna, moje tyrády a slavná půlnoc dovede. I chtěl bych se o nevím co založiti, že na nás již netrpělivě čeká.“

A Stanislav se nemýlil. Nepokojně chodil starý Rozvoda ještě ve svém pokoji; hněv a láska viklaly srdcem jeho. V tom k němu vešla paní Anastázie; společníci její čekali v prvním pokoji.

„Bratře!“ jala se k němu mírně a laskavě mluviti, „co dělá tvé srdce?“

Rozvoda neodpovídal. Nutil se pořád ještě k přísnosti. „Je ten poběhlík již v zámku?“ tázal se konečně.

„Vyřkni jen jediné slovo, a on ti kolena obejme.“

„Nic kolena! Co kolena? Já ho nechci viděti!“ zkřikl správec, a v tom se mu zdálo, jakoby se dvéře otvíraly. „Nic, nic!“ volal dále, a k příchozímu zády se obrátiv, oběma rukama kýval, aby odešel. „Zde není čas věci úřední vyjednávati!“

„Já však musím o rychlé rozhodnutí prositi,“ odpověděl Stanislav, „a nemohu se v cizích záležitostech meškati.“

„Co to?“ obrátil se opět Rozvoda. „Co *vy* tady chcete?“

„Přináším ještě jednu prosbu přítele svého, jemužto jste již jednu, nevěda ani komu, tak laskavě vyplnil.“

„Nic, nic nechci slyšeti! Zejtra v kanceláři —“

„Milý bratře!“ začala sestra prositi; ale on se nevrle utrhl.

„Nuže tedy staň se, co se státi má!“ zvolal Stanislav s tragickým výrazem. „Nechte člověka srdce kamenného, paní ušlechtilá — však ona ho metla věčné spravedlnosti zasáhne!“

„Pane!“ rozkřikl se správec.

„A co, pane?“ rozkřikl se po něm Stanislav. „Již vidím, že s vámi není po dobrém co začíti! Bůh vložil lásku do srdce vašeho, a vy se nutíte nejkrásnější tento dar boží milosti zmařiti, vy *chcete* syna svého nenáviděti, že neodolatelnou touhou puzen na květnatější cestu života se obrátil, nežli jakovou mu byla vaše kancelářským prachem vysušená duše vybrala.“

„Pane na nebi! zbav mě toho blázna!“ zvolal správec a vrhnul sebou zonfanlivě na sesli.

„To neučiní,“ kázal Stanilav dále; „neboť mluví k vám takto skrze mne: Jak dlouho budeš ještě zapírati krev a tělo své? Jak dlouho necháš ještě syna svého churavého, zeslabléno, neduhem a lítostí sklíčeného v bázni a žalu po světě se toulati? On touží po tobě; on lituje, čeho se dopustil; chce se napraviti podle neustupné hlavy tvé — a ty si uši před jeho

nářkem zacpáváš? Tvé dítě chřadne, stojí nad hrobem —"

„Kde jest — kde jest?" zvolal správec, přirozenou dobrotou, svědomím i dotíravou řečí popoháněn, a vztáhl třesoucí-se ruce.

„Tuto jest!" zavýsknul Stanislav — a s pronikavým zkřiknutím: „Odpusť, otče můj!" vrazil do pokoje Leopold i sklesl vedle nohou otcovských.

Ještě jeden uzlíček.

Na jabloni začaly pěnice štěbetati — na vzdáleném východě proskočil plamenný pruh a v růžové záři rděly se vrchole stromů v pěkné štěpnici u Poličanského mlýna. Z mlejnice ozýval se souzvučný klepot čtvera složení, provázeje rozmluvu, kterouž dva muži na zahradě vedli.

„Tedy hrála *jistě* s komedianty?" tázal se z nich jeden, a pokud v ranním šeru poznati se dalo, jevila se zlost ve tvářích jeho, i hlas poněkud se třásl.

„I ty můj Bože! co pak nevím, co je *hráti* a co jsou *komedianti?* — A neznám pannu Bětušku?" odpověděl druhý. „I toť tedy nejsem poctivý mládek, a propráškoval jsem všech svých

zdravých smyslů. Panna Bětuška hrála — a *jak* hrála! Ale to je pravda — ten mladý panáček byl tady také každý den, ráno i odpoledne —"

„Byl tady?" zvolal první s divokou hořkostí. „O arciť, proč by nepřicházel, kde ho rádi vidějí, kde ho snad toužebně očekávají!"

I dal se přitom do hlasitého smíchu a vztekle semotam přecházel.

„To máte pravdu, pane polesný!" spustil mládek — „toužebně ho očekávali. A sám pan otec choval se k němu jako k jinému poctivému člověku, a našinec ví přece, jaká to čeládka mezi komedianty bývá. Ale ženské srdce je lepká věc — to se hnedle chytí; a na podívanou je ten chlapíček jako vysoustruhovaný — to je pravda; ostatně ovšem nechci na nic přisahati; že ale s nimi hrála, to je jisté."

Takto žvatlal mladík z mlýna, ale druhý naň již nedbal. Byltě se najednou zastavil, a z náprsní kapsy tobolku vyndav, lístek papíru z ní vytrhl a při rostoucí ranní záři napsal na něm tužkou několik řádků.

„Honem, Vojtěše!" jal se pak mluviti. „Vaše panna již nepochybně vstala a hezky pilně novou úlohu se učí. Dones jí tento lísteček. Já se jí musím přece zeptati, jak se jí v tom novém stavu líbí."

Vojtěch přijav lístek utíkal do mlýna. V polesném tlouklo srdce, jakoby z těsné schránky své v širokou prostoru se vydrati chtělo, a pot se mu vyrazil na čele. Žárlivost, bolest oklamané lásky, hněv a lítost rozdíraly prsa jeho.

„Nevěrné, nehodné pokolení!“ mluvil mezi tichými stromy. „Ani ta nejlepší mezi nimi není hodna mužovy upřímné lásky, a žádná nemůže obstáti, aby se srdcem muže falešnou hříčku nevedla!“

Polesný byl včera pozdě na noc do Poličan přijel, a zasednuv v hostinci k večeři, zaslechl u veřejného stolu několik hostů ještě o hře mluviti, provozované téhož večera na zámeckém divadle. Ovšemť přitom i o herečkách z ochoty mluvili, a ubohý polesný seděl jako na trní, když o mlynářovic Bětušce rozličných šprýmů prohazovali. Dle přirozené své živosti bylby je ovšem nejraději ze lži pokáral; nechtě se ale v posměch uvésti, mlčel a jedovaté noviny potichu do sebe vsál. Přečkav traplivou noc, nevěděl ještě na čem se ustanoviti, a nazdařbůh rozběhl se k mlýnu, ačkoliv mu žárlivost radila, aby své nevěrné zasnoubené nikdy již na oči nechodil. Na zahradě ji nyní očekával. —

S radostnou tváří přiletěla Bětuška. Bylo se jí dnes právě o milenci zdálo, i nenadála se,

že se jí tak nakvap sen vyjeví, jelikož polesného služba na cizím a vzdáleném panství poutala. Ale jak se zděsila, an jí miláček na radostné pozdravení hrubě ani neodpověděl a obejmouti se nedal!

„Co je ti, Jene?“ tázala se ho s podivením. „Co se ti stalo?“

„Z krásného snu jsem se probudil,“ odpověděl tento zamračeně, „a místo nevěsty své spatřil jsem lehkomyslnou komediantku!“

„Jene!“ zkřikla dívka, pohoršena od něho ustoupnouc. „Takto ke mně mluvíš pro věc, kterou jsem z dobrého úmyslu podstoupila?“

„Z dobrého úmyslu? Řekni z lehkého, a já ti snadněji uvěřím. Bylo ti dlouho na blázna polesného čekati — ohebný a blízký kejklíř byl ti milejší —“

„Jene!“ zalkala dívka, ustrnutím ruce spínajíc, a vřelé slze kanuly jí po horoucích lících — „Jene, tys divoký — i bojím se, že se nemoc o tebe pokouší; neboť srdce tvé nemůže o křivdě věděti, kterou mi nezaslouženými výčitkami činíš.“

„Tedy se očisti — vymluv se!“ zvolal žárlivý ženich, jejžto slza dívčí dílem dojala, dílem nové podezření o vině její v něm zbudila;

nežli mu ale dívka odpověděti mohla, ozval se za nimi hlas otce jejího.

„I podívejme se na ty ranní ptáčky!“ dal se mlynář do srdečného smíchu, kdyžto s ulmačkou v ústech na své denní pouti po sadech milence dopadl. „Jaký pak je to pořádek, pane synu?“

„O, dobře že přicházíš, milý tatínku!“ zvolala Bětuška, s pláčem otci okolo krku padnouc. „Promluv ty s ním, nebo mně se zdá, že hledá příčinu k mému neštěstí.“

„I ať si do toho z čista jasna — co pak to znamená?“ podivil se mlynář. „Mluv, holka, mluvte, pane synu — co tady tak zrána spolu máte?“

Polesný, nenadálým příchodem starého Koděry, jejž ovšem co muže nad míru poctivého a o pověst rodiny své dbalého znal, do nemalých rozpaků přiveden, přednesl stížnost a žalobu v tónu mírnějším; pověděl, co byl v hostinci zaslechl, i nezapřel podezření své stran Bětušky a herce.

„Bodejž to palečník potrhal!“ zvolal nato Koděra, a vzav dýmku vyhaslou do jedné ruky, druhou uchopil žárlivce za knoflík u kabátu. „Pane, vy mne znáte — já jsem mlynář Koděra; a řeknu-li, má holka je nevinná, tedy je ne-

vinná. Ona hrála pro svou přítelkyni, hrála s mužem, který je tak poctivý jako mlynář Koděra — a já o tom věděl! A není-li vám na tom dost, tedy vězte, že jsem já jí poručil, aby hrála — ano, já jí poručil. Já vím také, co se sluší nebo co se nesluší, a jest mi velice líto, že mi pan syn té nevinné radosti nepřeje, že se nám Brunsvík podařil. Konečně abyste se snad proto na Bětušku rozhněval? Co?"

„Na to jsem nepomyslil," zajektal polesný, nejistým okem po dívce hodiv, kterážto tu s očima sklopenýma stála, památku po slzách s tváří stírajíc.

„Nu, tedy nedělejte žádných okolků," spustil zase mlynář, „a jestli jste se ještě nevyvadil, dejte se do mne — ale holku mi nechte na pokoji a nezlobte poctivých lidí. — Hněte se, hněte, zpropadený myslivče," mluvil dále již opět ve své obyčejné dobromyslnosti — „ať vám laňka neuteče. Vyběhlť jste si dosti časně na čekanou. Spusťte!"

„Odpusť, Bětuško!" začal polesný poněkud zahanben, a podával jí ruku. Ona ale ruku nepřijavši, vroucně mu okolo krku padla, zardělé tváře na prsou jeho skrývajíc.

„Tak je to dobře!" doložil Koděra. „Teď půjdeme k snídaní a potom do zámku. Já vám

nebudu holku déle hlídati. Vezměte si ji do svých lesů; tam nebude moci s komedianty Brunsvíka hrávati — leda jestli vám doma nějakou komedii neudělá!“

Konec.

Jasně osvěcovalo již vzešlé slunce Poličanský zámek. S veselou tváří probudili se v jednom pokoji dvě osoby, jež byly dnešní noc v nejlibějším spaní ztrávily. Byl to Stanislav a Leopold.

„Bratře!“ zvolal onen, když byl oči otevřel; „mně se zdálo o svatbě.“

„To znamená pláč!“ odpověděl druhý.

„I aby tě kozel, prožluklý proroku!“ řekl zase onen. „Což pak věříš více babským pověrám, nežli tajnému vnuknutí vyšších mocností, ježto za dne vloženým do nás tušením, a v noci rozmanitými sny s námi mluvívají?“

„I vykládej si tedy sen svůj dle libosti. Já však nevím, jakby se ti mohl vyjeviti?“

„Tak? tedy myslíš, ty šťastný ženichu, že nemůže našinec tak dobře kůstku míti, jako vašinec?“

„Ach, nezpomínej mi na to!“ vzdychl si Leopold. „Mne popadá nový strach, jak mile na

Lenku jen pomyslím. Co bude otec říkati? O té věci nestala se ještě ani zmínka.“

„Nestarej se,“ těšil ho Stanislav. „Nevíš-li, co jsem ti povídal hned při našem prvním Poličanském potkání? *Nikdy ještě Pánbůh lásku neopustil* — a tak dále.“

I oblíkali se, aby vešli k otci. Ten však byl již v kanceláři, maje hned po ránu s dvěma osobami co jednati — s Pivečkem a Lenkou. Poctivý hospodský nebyl totiž po celou noc oka zamhouřil a ráno neměl doma pokoje. Dověděv se po zatknutí Stanislava od Rovinského, proč se ouřad po něm shání, ustanovil u sebe, za svého zetě orodovati a zaručiti se, nežli ho světské zahanbení potká. S tím oumyslem vešel tedy ráno i s dcerou ke správci. I byltě dle řečí lidských nelidu, člověka podivína očekával; avšak správec ho uvítal tak přívětivě, tak laskavě, že Pivečko potají všechny utrhačné jazyky lidské proklínal.

„Přicházím v záležitostech zatknutého herce Rovinského,“ jal se mluviti, když byl sebe a dceru svou náležitě uvedl — „a prosil bych se vší uctivostí, aby se laskavě s ním nakládati ráčilo. Tyran tatík — blázen, který nemůže divadlo vystáti —“

*

„Cože?“ zvolal správec, po noci dnešní ovšem nad míru zjemnělý, ale touto nenadálou titulaturou z Pivečkových úst přece poněkud rozhorlený.

Avšak Pivečko tomu jinak rozuměl. „Divíte se, vzácný pane!“ mluvil dále, „žeby tak zařezaného tvrdohlavce pod nebem bylo, aby syna svého zaklel, že se divadlu oddal? Inu, Pánbůh má rozličnou čeládku. Co se ale Rovinského týče — nu, však on to sám ve výslechu všechno vyjeví! — jesti to človíček pořádný; a jestli něco nedovoleného dokázal — můj Pane na nebi! slabí jsme všickni. Tatíka nemá — od divadla chce odejíti — já ho vezmu k sobě, přepustím mu časem živnost — a tuhle moje Mařenka bude mu v bázni boží jako upřímná manželka pomáhati.“

Správec semotam přecházeje neodpovídal. Tanuloť mu nyní teprva na mysli, že byl již dříve o nastávajícím sňatku syna svého slyšel, i nevěděl posud, zdali této příhodě povděčen býti anebo se na ni mrzeti má. Při prvním shledání s Leopoldem nebyla se o věci této ještě zmínka stala. Srdce jeho bylo v té chvíli přeplněno rozkoší, kteráž mu na nic jiného pomýšleti nedala krom na věc nejbližší — totiž na vráceného syna. Později, když byl v noci o sa-

motě zůstal, teprva o budoucím stavu jeho rozjímati začal. Náhlé však připamatování na synovu známost s dcerou Poličanského hospodského nelibých překážek mu do cesty stavělo. I zabral se do rozličných, napořád se střídajících myšlének, a jen chvílkami po Lence okem pohazoval, kterouž měl za dceru svou přijmouti.

„Ale což aby otec vašeho Rovinského teď na milost přijal," prohlásil se konečně, „a k sňatku s dcerou vaší pak nepřivolil?"

„Počkej, pane — prosím za odpuštění!" řekl Pivečko; „to se nestane! A jakby se to stalo? Tatík nechtěl o něm tak dlouho nic věděti — jakž by se kamenáč nyní tak najednou k němu přihlásil? To jest jedno. Za druhé, jakby mohl Rovinský mé holce straku na vrbě okázati, a kdyby ho deset tatíků nutilo? S dovolením, vzácný pane — podívejte se mé Lence do očí — neklop je, holka, neklop je, nestojíme tu na trhu, kde je potřebí zboží svého před mlsáky vychvalovati; ale řekněte mi sám, pane správče — kdybyste vy byl ženichem a měl takovou nevěstu — anebo kdybyste měl — dejme tomu, já jen tak povídám — kdybyste měl syna, a smýšlel přitom jako každý rozumný tatík smýšlí, když se o štěstí jeho dítěte jedná — a nemyslil na to, aby synek jenom bohatou krabici, nýbrž upřímnou

pomocnici dostal, a on k vám jednou přišel: „Otče, tu a tu bych rád“ — a ona by se povrchu podobala mojí Lence — já řku, vzácný pane, neřekl byste: „Vem si ji i s mým požehnáním!“ — kdybyste se také o jejím jádře přesvědčil?“

Slze byly mu při této řeči do očí vstoupily a hlas jeho se třásl. Veselá jindy Lenka stála tu se srdcem tlukoucím, s uzardělou tváří a se sklopenýma očima. Byla by ráda také promluvila, ale slova jí vázla v krku. „Nemluv o tom, tatínku!“ bylo jediné, co polotajným hlasem z úst vypravila, prosebně přitom otci ruku tisknouc.

„I co, nechť mne pan správec pozná rub na ruby!“ odpověděl Pivečko. „Tys holka poctivá — s tvým srdcem, s tvou hlavou a tvářičkou netřeba ti strach o ženicha míti. A protož přimlouvám-li se, vzácný pane, za Rovinského, neděje se to z bázně, aby mi děvče na holičkách nezůstalo, nýbrž činím to proto, že je dle mého uznání člověk poctivý, že má holku mou rád a že mu i holka z celého srdce přeje. Že byl u divadla —? to nic neškodí; ano kdyby jinak nebylo, dal bych mu dceru i kdyby u divadla zůstal — a holka bez něho býti nemohla. Vždyť se něčemu naučil, a vtipná hlava se na světě neztratí.

Všickni lidé nejsou takoví tvrdohlavci, jako Rovinského tatík.“

Nepokojně přecházel zatím Rozvoda po kanceláři. Slova Pivečkova zněla tak nelíčeně a srdečně, že mu jako šípy prsa pronikala, trestajíce ho za mnoholetou zatvrzelost k dobrému synovi. Avšak poznávaje také, v jakých nesnázích všickni tři uváznou, až se pronese, že jest on sám onen tatík tvrdohlavec: odhodlal se, uzel toho zmatku hned přetnouti, a obrátil se k Pivečkovi s otázkou, zdali otce Rovinského zná?

„I jakž pak bych ho mohl znáti, vzácný pane!“ odpověděl tento. „Včera teprva zvěděl jsem tu celou historii — a nevím o něm nic jiného, nežli že je také někde správcem, jako vzácný pán. Ostatní mrzutosti dovím se ještě dosti časně.“

V tom vešli Leopold a Stanislav do dveří.

„Pochváleno budiž jmeno Páně!“ zvolal tento, jak mile Pivečka s Lenkou zahlídl — „část mého snu se vyjevuje. Dobré a veselé jitro vespolek! Mně se zdálo o svatbě, a jak vidím, sešli se již otcové k námluvám. Mnoho štěstí, má zarmoucená nevěsto!“

Leopold byl se zatím k otci přiblížil, a srdečně mu ruku políbiv, soucitně se po zdraví jeho tázal. Pivečko sebou trhl, vyvalil na ně oči, po-

slouchal — poslouchal a uskočil, špoulil ústa, hleděl na Lenku, zase na Stanislava, zašilhal po správci, zaškrábal se za ušima — a konečně se dal do hlasitého smíchu.

„I bodejž do toho deset tisíc černých čer —“ zvolal — „to jsme to pěkně vyvedli! Jak se mi zdá — je vzácný pan správec sám otcem —“

„Nechte všeho zdání, moje rozkošné Pivečko, a držte se pravdy!“ skočil mu do řeči Stanislav, okamžitě poznav, že tu nějaké roztomilé nedorozumění panuje. „Z bývalého pana Ludvíka Rovinského udělal se Leopold Rozvoda, v lásku přijatý syn Poličanského pana správce —“

„Prosím tisíckrát za odpuštění, vzácný pane!“ začal se Pivečko klaněti. „Já to zle nemyslil, a kdybych se byl mohl nadíti, že pan správec —“

„Nechte toho, poctivý muži!“ přejal mu řeč starý Rozvoda a podal mu pravici. „Slova vaše týkala se minulosti, kterouž co možná jen jako báchorku považovati musím, chci-li se v přítomnosti ještě zaradovati. — Nemějte mě za kamenáče — za tvrdohlavce, panenko!“ obrátil se velmi přívětivě k Lence — „anebo jak jste mě vždy jmenovati zaslechla. Jsoutě lidé, kteří vědí, že jsem lepší, nežli se o mně rozpráví.“

„To poznáváme v tomto okamžení,“ odpověděla Lenka — „jelikož nám laskavým odpuštěním zplácíte, čím jsme vás nevědomky urazili.“

„Milý otče —“ jal se nyní Leopold mluviti.

„Pane správče —“ spustil Stanislav z druhé strany.

„— vy jste mi již tolik dobroty prokázal —“

„— vy jste již takové schopnosti k představování laskavých otců na jevo dal —“

„— že se ještě s jednou prosbou k srdci vašemu utíkám —“

„— žeby věčná škoda byla, kdybyste obyčejný poslední kousek upřímného smíření vynechal.“

„I vždyť je dobře!“ zvolal mezi nimi Rozvoda; „jenom mě neohlušte!“

„To bychme neradi,“ prohodil Stanislav; „nebo kdo by potom duetta naše poslouchal?“

„Hledejte si posluchačů kde chcete!“ odsekl správec. „Já se vás musím co nejdříve zbaviti.— Ty prý jsi ženichem této panny?“ tázal se na to Leopolda.

„Ona mi darovala srdce své —“ odpověděl tento, Lenku za ruku chopiv — „a štěstí budoucího mého života zakládá se v její lásce.“

„Tak — tak!“ prohodil otec, pronikavým okem na dívku pohlédaje, kteráž tu ovšem brzo

panenským studem, brzo nadějí, brzo i bázní jako růže květla.

„Tak je to — tak!“ začal po něm Stanislav též hlavou kývati. „Tak, milý pane otče! A nechcete-li nás všechny čtyry umořiti — dejte svolení. Což vám to také udělá? Zasmějte se — a proč byste se nezasmál?“

„I držte —!“ zvolal správec, jemužto se v skutku po mnohých letech zase ponejprv tváře k smíchu stahovaly. „Vy jste zpropadený námluvčí! — Panno,“ obrátil se na to k Lence — „myslíte, žebyste mne mohla trochu milovati?“

„Jakož otce svého!“ zvolala Lenka, ruku mu líbajíc — „jakož otce mého Ludvíka!“

„Leopolda, Leopolda!“ řekl správec, a pojav syna za ruku vložil ji dívce do ruky.

„*Bravo, bravo*, pane otče!“ tleskal Stanislav rukama. „Vy hrajete výborně na dobrého tatínka! Dejž jenom Pánbůh, abych i já brzy něco takového dostal!“

V tom vešel do kanceláře mlynář Koděra se čtenářkou Hájkovy Kroniky a se žárlivým polesným.

„Sen můj se vyjevuje docela!“ zajásal Stanislav, sotva že otce a dceru zahlídl; ale další slova mu na rtech zhynula, jak mile mu

i třetí osoba do očí padla. Nevěda ani proč, nějak se ulekl.

S radostí doslechl Koděra o věcech, které se byly u večer a zrána v zámku zběhly, i přáltě oběma stranám stálého štěstí.

„Jak se mi zdá,“ začal konečně k polesnému, „přivedla vás k nám dobrá planeta. Kteráž pak je to, jež svatby miluje?“

„Mně se zdá, že Krasopaní!“ odpověděl s jakousi nejistotou Stanislav, jehož se tato otázka týkala. I osmělil se přitom okem po Bětolince hoditi, která se s Lenkou hubičkovala, mnoho dobrého k novému stavu jí přejíc; ale bylo mu přitom, jakoby tam neměl hleděti.

„Nu, buď si třeba Hladolet!“ řekl na to mlynář — „nás již v úmyslu nezmýlí.“ — A nyní začal správci prosbu přednášeti, že si pro úřední dovolení k svatbě dcery své s panem polesným Libětickým přichází. Správec neměl ovšem ničeho namítati; Lenka se radovala i přála nyní zase štěstí Bětunce, dala si ženicha představiti a představovala Leopolda; Pivečko prohodil, žeby bylo hezky, kdyby pan správec přivolil, aby se obě svatby jedním dnem slavily — slovem všecko bylo veselé mysli; jediný Stanislav, kterýžto jindy všem pomáhal, nevěděl nyní, jak si k veselosti pomoci.

„Ale kdož by si byl před týdnem pomyslil," řekl Koděra, „co se za ten čas všecko přihodí? Ouzkost zamilovaných, komedie, ochotný přítel, Brunsvík, broukavý ženich, smířený otec — a posléz dvě svatby! Pane Libenský — jak pak, já řku — váš Brunsvík se mi jak náleží líbil — nemohl byste z toho všeho také něco sepsati?"

„Ono by se ovšem dalo," odpověděl Stanislav nějak roztržitě — „a není-li v tom událostí dosti podivných, jest tím více pravdivých — snad by jimi čtenářstvo zavděk přijalo; jen že věru nevím, *koho* zde vlastně za *hlavní osobu* zvoliti — jak to celé pak *nazvati* — "

„Třeba „*Ženich na licho!*" usmála se potutelná Lenka.

Stanislav se poklonil a otočil se k oknu. Nyní věděl, proč se naň byla i včera potutelně usmívala — k začal si na okně vesele k pochodu bubnovati.

Hra z ochoty.

Nástiny dle života.

(Psáno roku 1846.)

Bylo to v sychravém listopadu. Krátký den se rozplýval v šedý soumrak. Po lesnatých horách, ježto se vůkol Libenic skoro jako velikánský věnec vypínají, honily se dusivé mlhy, a po nížinách mžilo, jako by nejtenčím sítkem samé jehličí padalo. Palčivě šlehal vítr tuto drobnou pršku do tváří.

Pěšinky byly skluzké. — Jedna z nich kroutí se po vrchu nad hlubokou, kamenitou roklí s ouvozem, potom ale zabíhá mezi níže ležící pole a vede kratší cestou k městu.

Po této pěšince šel s vrchu přistárlý pocestný v obnošeném, hnědém kabátě, s malým vakem na bedrách a s okovanou holí v ruce.

Kroky jeho se rychlily, když opodál v údolí směsici domů zahlídl; ale tímto kvapem smekla se mu na příkré cestě noha, a on se převážil celým tělem do rokle. Padaje dal se ovšem do křiku, když se ale dovalil až k samému ouvozu, zůstal ležet jako bez sebe.

Asi za půl hodiny na to jel tou roklí s trakařem člověk z Libenického předměstí a vezl z lesa dříví. Před ním běžel ostražitý pes a rejdil nosem po zemi. Najednou se zarazil a začal nepokojně štěkat.

„Nu — co pak je ti, Fousku?“ zkřikl na něj předměšťan, pak se zastavil, shodil popruhy a kousek popošel. „Je tu někdo?“ ptal se hlasitě, ale zároveň kopnul již také do pocestného. — „Kdo to? co to?“ volal dále, zase na krok ustoupiv; ale nedostával odpověď. I shýbnul se tedy, a nahmatav pocestného poněkud jím zatřásl. Nešťastník temně zastenal.

„Ty — stará! popil si!“ volal nyní muž u trakaře, nazad se ohlížeje. „Tady někdo leží, ale má tvrdě ustláno.“

„Co že? Kdo že tu leží?“ ozval se za ním hlas — a za několik okamžení stála vedle něho žena v poloměstském, poloveském oděvu, s nůší suchého listí a chvoje na zádech.

„Tuhle někdo,“ řekl muž — „ani se nehýbá; málem bych ho byl přejel. — He, příteli? co jsme zač? — Co tu děláme?“ —

„Bude to soused z mokré čtvrti,“ řekla žena, když nepřicházela odpověď. „Bez pochyby přebral, a nohy mu nechtěly sloužiti.“

„To sotva,“ řekl zase muž. „Za jedno necítím z něho ani pivo, ani kořalku — a pak se mi zdá být člověk pocestný; má na sobě vak — a kdož ví, zdali s hořejší pěšiny nespadl. Víš? před pěti lety stalo se to —“

„Ale co z toho ze všeho?“ skočila mu žena do řeči. „My se daremně zdržujem; děti doma budou křičet —“

„Ale, ale — stará! co to mluvíš?“ káral ji muž vlídně. „Což není doma Verunky? — a chceš být horší nežli Samaritan ve svatém evangelium? Snad nenecháme ubožáka ležet v tomhle povětří a v tenhle čas? Chceš být horší, nežli —“

„Nu, nu! jenom hned věc neobracuj,“ bránila se žena. „Tady ho nemůžeme nechat — to je jisté; ale jak s ním do města?“

„Já shodím dříví tuhle do roští a ráno si pro ně zas přijedu. V noci mi je nikdo neukradne.“

„Abysi měl mrzutosti —!“

„Jak to? — myslíš snad, že by si troufal někdo říci, že vezu kmeny kradené? Tys bláhová! však oni nás tady znají a polesný ví, mnoho-li dříví jsem zaplatil. Jen ty sundej nůši a pomoz mi ubožáka naložit. Měj se k tomu — měj!“

Po této krátké rozmluvě sházeli také v skutku všecko dříví s trakaře a nastlali na něj chvoje. Na to stlaní položili pak nešťastníka a vezli ho volným krokem domů.

Otřesením, deštěm a zimou probudil se potlučený z mrákot i začal polohlasitě skučet a bolestně vzdychat. Na štěstí dostal se ale chatrný povoz brzo na dělanou silnici, nízký domek nového Samaritana stál mezi nejposlednějšími na předměstí, a tak se ušetřilo bolestmi sklíčenému alespoň těch muk, ježto by byl musel snášet, kdyby ho byli vezli po městském dláždění.

* * *

Veseleji dařilo se mezi tím v kruhu denních hostů v malém, postranném pokoji „u bílého koníčka“, kdežto se městská honorace scházela.

„Ještě žejdlíček!“ poroučel si důchodní Vrba a doložil k sousedům: „Světelský už dnes beztoho nepřijde.“

„Kdo ví! kdo ví!“ prohodil hubený mužík, ředitel kostelní hudby — „ještě není tak pozdě.“

„Právě bilo osm hodin,“ řekl mladý auskultant Pokorný, „a doktor přichází někdy později. Není-li někde přes pole.“

V tom se otevřely dvéře a přes práh vešel asi třicetiletý muž ve svrchním kabátě s límcem vyhrnutým přes uši.

„Ah tu je! — my o vlku a vlk za humny! — Dobrý večer, pane doktore!“ vítali ho všickni hosté u stolu.

„Pojďte, pojďte — už jsme myslili, že nepřijdete!“ řekl důchodní, bera se k menšímu stolku, na němž karty ležely. „He, svíčky!“

„Odpusťte, pánové — já dnes nehraji,“ omlouval se doktor, věše klobouk na hřebík a stavě deštník do kouta. „Dnes mám plnou hlavu jiné hry.“

„Pochoval jste někoho?“ ptal se mladý, bohatý kupec, jenžto se rád — třeba i rohatými — vtipy blýskal.

„Či jsi měl zajímavou nemoc?“ ozval se justiciar Kyselka. „Hlavničku, ouplavici, tyfus a choleru v jedné osobě?“

Ale Světelský neodpovídal a přisedl si ke stolu. Byl to milovážný muž s přívětivou, zdravou tváří, s modrýma očima, z nichž ta nejsrdečnější laskavost svítila.

Sklepník mu přinesl obyčejnou sklenici. On si nacpal dýmku, zapálil — několikrát bafnul, pak se napil. Kdo ho dobře znal, mohl pozorovati, že má něco na srdci a již také na jazyku.

*

„Kdo zná ševce Jiráska?“ zeptal se konečně po nějaké chvíli.

„Je to ten chuďas na předměstí?“

„Který má nad oknem tu starodávní dřevěnou botu na tyčce?“

„A za oknem holku jako jarní fialu?“

„Proč se ptáte, pane doktore?“

„Proto že právě od něho přicházím,“ pokračoval Světelský. „On nalezl dnes večer v čertovém ouvoze potlučeného člověka a vzal ho pod svou střechu.“

„Jakého člověka?“ ptal se auskultant, kterýž i službu policejního komisara zastával.

„Jirásek ho nezná — a já také ne, ba ani nevím, co o něm soudit,“ řekl Světelský. „Kabát má obnošený, ale pěkné prádlo; a když jsem ho tak dalece zkřísil, že poznal, co se mu stalo, a že mohl mluvit: nechtěl být donešen do hospody aneb někam, kde by mohl mít lepší pohodlí; ale prosil, aby ho Jiráskovic jen u sebe podrželi, že jim tu starost dobře nahradí.“

„A co pak mu schází?“

„Na štěstí vypadá to líp, nežli se mi v prvním okamžení zdálo. Vymknul si nohu a trochu si hlavu potloukl!“

„Pěkně děkuji,“ řekl důchodní. „Ale proč pak vám to pokazilo humor? — totě u vás přece jako chléb vezdejší.“

„Proto že mě to zas na myšlénky přivedlo, které mi už dávno mozkem vrtají.“

„Jaké myšlénky?“

„Že potřebuje každé město řádnou obecní nemocnici.“

„Nu — dobrá, užitečná věc to je; ale aby ji město právě *potřebovalo* —“

„Tak? Nu tedy nemluvme ani o domácí chudině, která musí doma často jen proto s nemocí kdo ví jak dlouho se vléci, že nemá potřebného ošetření; ale pozorujme jen tu dnešní příhodu. Pomysleme si, kdyby byl nešťastníka někdo jiný nalezl, než poctivý Jirásek? — někdo, jenž by ho byl nechal ležet — a to snad jen proto, že by nevěděl kam s ním? — a kdyby se vůbec každý zpěčoval, cizího nebo chudého člověka přijmouti —“

„I však on se pokaždé někdo najde. Svět není ještě tak zlý.“

„Najde se, najde; ale někdy, když je už pozdě; a právem se to nemůže od nikoho požadovati —“

„I totě stará a dávno dokázaná pravda!“ doložil justiciar. „Potřeba podobných ústavů, jako

doktor myslí, nahlíží se všude, a na mnohých místech dělají už také přípravy, aby si k nim jednou pomohli — jak z veřejných listů víme."

„Což je o potřebu!" připouštěl důchodní. „Ale kde vzít na to peněz? Naše obec má tolik jiného vydání —"

„Té nepotřebujeme žádné břemeno ukládat," řekl Světelský; „jen pojďme za příkladem jiných. Jinde se peníze pomalu schraňují; hledají se dobrodinci, pořádají se akademie, koncerty, bály a divadla. Udělejme také něco takového!"

„Udělejme!" zvolali hned někteří. „Co dovedou jiní, dovedeme také."

„Ale co? aby se to nejlépe zdařilo a také nejvíc vyneslo?" prohodil živý justiciar.

„Také jsem už na to myslil," řekl Světelský. „Akademie a koncerty nemívají všude velikého obecenstva, a síly naše nejsou také toho způsobu, abychme mohli něco řádného a *často* poskytnout: bály se nemohou také vždycky dávat —"

„Tedy nezbude nic jiného nežli divadlo!" zvolal justiciar.

„Ano — to je to nejvábnější a může se nejdéle udržet," doložil doktor.

„Také ale nejvíc stojí," namítal ještě důchodní; „všechny ty přípravy, dekorace, stavba —"

„Láskou a trpělivostí se všecko přemůže. A já nevím, proč by nás jiní v tak pěkné a důležité věci přestihnouti měli?“

„Slovem: tu je moje ruka, doktore!“ řekl Kyselka. „My si vystrojíme divadlo *pro bono publico.*“

„A zde moje ruka i s rukavičkou!“ řekl mladý kupec; „ale pod tou výminkou, že budu hrát pořád *primo amoroso!*“

„A já nějakého morousa!“ doložil hubený regenschori.

* * *

Druhý den ráno seděl Světelský ve svém pokoji, když obyčejně příchozím churavcům lékařské rady uděloval; seděl a dělal plány na nové divadlo; spisoval si, co by se zařídit muselo, kdo by hráti mohl, co by se provozovati dalo a t. d.

V tom se klepe na dvéře, a hned na to vletí do pokoje mladý muž se starými vousy, švihák v novokrojní šedivé hazuce, s hořícím cigarem v ústech. Byl to jediný syn blízkého držitele statku, meškající od posledního času skoro pořád v Libenicích, kde ho něco zvláštního poutalo.

„Dobré jitro, pane doktore! dobré jitro!“ ukláněl se ohebně Světelskému, bez okolků na kanape sedaje.

„Ah, dobré jitro, pane Lasičko!“ děkoval doktor. „Co pak mi způsobilo potěšení, že vás také jednou u sebe vidím?“

„Právě jsem slyšel ve vinárně — dovolíte, pane doktore?“ přitom ukázal na cigaro.

„Prosím — bez ostýchání.“

„Snad se bude také líbit?“ ptal se dále, vyndavaje pěknou tobolku. „Jsou pravá Havanská.“

„Děkuji. Odpoledne jsou mi milejší. — Nesmím vědět, co jste slyšel?“

„Že prý tu chcete diletantské divadlo zařídit?“

„Rád bych.“

„To prosím, abyste i *na mne* zpomněl. Jako študent hrával jsem v Praze na všech domácích divadlech; u sv. Mikuláše se o mne trhali — ano jednou měl jsem i nápad, že jsem chtěl docela k divadlu jít. Jak povídám, divadlo je mi hračka, a já bych si byl už sám doma něco zařídil, kdyby se to venku jen dělat dalo.“

„I toť budeme rádi, když tak zkušeného herce dostaneme!“

„A co hodláte dávat ponejprv? Bauernfeldův *Deutscher Krieger* — to by bylo myslím nejlíp.“

„Milý pane Lasičko! já se vám musím přiznat, že ten kus neznám; a co jsem o něm v žurnálech četl —“

„Neznáte ho? ah, to je škoda, to jste ztratil mnoho! Já jej viděl několikkrát v Praze a letos ve Vídni. *Löwe* je v něm kolosalní — a to je role právě tak pro mne — nebo *Fichtnerova* — ah, ten kus musíte dát, pane doktore!“

„Ale vždyť se mi zdá, že se dle svých tyrad pro Čechy ani nehodí! — a pak nemáme ještě žádný překlad.“

„Pře — překlad? — nač pak překlad?“ divil se švihák a vyvalil oči. „Snad nechcete — ?“

„Co pak?“ usmál se doktor.

„Snad nechcete hrát česky?“

„Nu, toť se přece samo sebou rozumí! Jak pak jinak?“

„Ale, pane doktore! pro všecko na světě, co pak vám to napadá? Snad nepatříte opravdu k těm blázínkům —“

„K jakým blázínkům, pane Lasičko?“

„Nemějte mi za zlé, pane doktore! ale já to myslím upřímně. Já vím, že se teď leckdy

dost moudrý člověk k češtině hlásí — já sám jsem někdy proti tomu nic neměl, když mě za vlastence drželi — víte, v Praze je to někdy dobře — když jsou bály, besedy, letní procházky, nebo když z toho člověk něco má, a také nejsem proti tomu, když se český jazyk zvelebuje, o ne! ačkoli nevím, k čemu by to vedlo; ale tady — při takovéto příležitosti — pro koho pak chcete hrát?“

„Pro obecenstvo českého města,“ řekl Světelský trochu rázně, an ho švihákovo tlachání již omrzovati začalo.

„Tak? — a víte, kdo to bude? Sprostota; lidé z lepších domů budou se ostýchat.“

„Nevěděl bych proč. Mohou-li lidé z lepších domů *hrát*, mohou se lidé z lepších domů také *dívat*, a může-li doktor Světelský, justiciar Kyselka, komisar Pokorný a v šťastném případu i pan Lasička hrát: může se na nás také Čapek, Procházka a Kroužílek dívat — nebo jak se naše lepší domy jmenují; jsme všichni českou vodou pokřtěni a českým mlékem kojeni. Ostatně se nedáme tak v posměch světský, abychme v městě, kde je několik tisíc českých duší, k vůli dvěma, třem osobám jinak hráli, nežli zase po česku.“

„To je všecko hezká theorie — ale v praxi nedá se vyvádět,“ řekl švihák, nepokojně přesedaje — „a vy si tím jen uškodíte.“

„Kdo? — Já?“

„Ne — to nechci právě říci — ale věc tím utrpí. Kdybyste hráli německy, dostali byste ještě jednou tolik.“

„Nu, zkusíme to přece! A když budou při nás páni, jako pan Lasička —“

„Ne!“ vyskočil švihák — „prosím, na mne nespolehejte. Já nejsem přítel blamáže.“

* * *

Odpoledne šel Světelský k nemocnému na předměstí, a shledav, že není už žádného nebezpečí, vracel se utěšeně domů. Tu ho potkal justiciar.

„Nu, jakž je? co dělá naše divadlo?“ ptal se nastávajícího direktora.

„Klube se, a nepřijde-li na ně z čista jasna mráz, tedy nám pěkně vykvěte,“ odpověděl Světelský.

Zastavili se, a že byl hezký podzimní den, slunce na nebi: lákalo je to ku procházce okolo města. Šli tedy.

„Víš-li pak, že je toho už plné město?“ ptal se zase Kyselka, doktorovi se na loket zavěsiv. „Té živosti byl bych se v Libenicích nenadál.“

„Tím líp; to se můžeme tedy také živého účastenství nadít.“

„Jen že se bojím, aby se nám dvojí strana neudělala. Již o tom cosi proskakuje.“

„Tak? Nu, tím pružněji budou se tedy muset naše síly napínat. Či myslíš, abychme se nechali zastrašit?“

„Ah! — co pak jsme baby?“

„Proto! Vždyť tu neběží jen o dobročinný účel, ale také o věc národní, a při té nás nesmí mýlit ani nechuť, ani křik strany odporné. Beztoho jsme zde tuze dlouho váhali.“

„Ty tedy myslíš, aby nám divadlo i v národních záležitostech pomohlo?“

„Nu — a ty můžeš o tom pochybovati? Nevěděl jsi to hned včera, když jsem se s tou myšlénkou vytasil? Či se domníváš, že divadlo nic nemůže?“

„Tak mi nemluv, nemám-li se hněvat. *Dobré* divadlo v našich nynějších okolnostech pomohlo by více než polovička kněh, na které se teď náklad vede — aspoň v tom ohledu, co se procitnutí národního ducha, jakéhosi uvědomění

a přihlášení-se k českému jmenu týče. Za tou příčinou bylo by také snažně co přáti, aby se myšlénka o vlastním národním divadle v Praze šťastně i brzo ve skutek uvedla — jakož i doufám, že se k vyvedení tohoto podniknutí veškeré síly naše seberou, a tak samy sobě důstojný pomník postaví. Bylo by to krásné osvědčení naší národní bytosti.“

„Všecko pravda; ale pokud nejsme tak daleko, musíme si nějakým surogatem pomáhati — a to je naše ochotnické divadlo.“

„Arci, arci; ale já o té věci mám své zvláštní zdání a nepřeji tuze té divadelní ochotě, jakáž se od posledních časů po našich časopisech tak roztahuje. V životě a skutku vypadá to skoro všechno jináč, nežli na papíru, a větším dílem upokojují takové hry, jsouce bez vyššího uměleckého snažení, jen skromný, snášelivý vlastenecký žaludek, z druhé strany poskytují ale často nepříznivcům svou slabostí jen terč k ousměchu.“

„No, no — tak zle není. To jsou vrtochy.“

„I šlaka, ne vrtochy! Totě přece jistá věc, že si v žádném jiném umění diletantismus tak směle nevyšlapuje a obecenstvo nepokouší jako v herectví. Tu je každý hned umělcem, a celá hra mu nedá tolik práce, jako když si zapaluje cigaro.“

„Že se divadlo na mnohých místech jen ledabylo odbývá a hlavní jeho oučel s očí poušti — toho jsem byl arci sám nejednou očitým svědkem; to není ale vina diletantismu, nýbrž jednotlivých osob. Proto můžeme my ale přece něco řádného vyvést, když nebudeme věc přes kolena lámat.“

„Pán Bůh dej svého požehnání! — Ale jak pak — nemáš strach se ženskými? Já to zde sice ještě tuze neznám; ale nevím — nevím!“

„Trochu starosti mi to dělá — pravda. Tu bude ostýchání, upejpání, omlouvání, pohrdání; ale člověk nesmí zoufat. Nejmilejší by mi arci bylo, kdyby mohla hned moje žena vystoupit; ta mi ale teď pořád postonává — nemohu se na ni spolehnout. — Znáš Emu Hořickou?“

„Neznám. Vždyť jsem za ty čtyry neděle, co tu jsem, pro samá akta ještě skoro ani paty z domu vytáhnout nemohl. — Kdo je to?“

„Dcera po bývalém vrchním z blízkého panství; vdova si tu koupila dům a hezké hospodářství — však půjdeme okolo — a dcera je teď nejhezčí dívka z celého města.“

„A myslíš, aby hrála?“

„Inu, rád bych to viděl. Děvče je vzdělané, mluví pěkně česky, a zdá se mi, že také ráda česky čte — aspoň jsem to pozoroval, když jsem

chodil k matce, která před čtvrt letem těžce stonala.“

„Ale víš-li pak, co budeme poprvé hrát, abys také věděl, koho najímat?“

„Na tom jsem se ještě neustanovil. Myslím ale, abychme dávali něco původního; tak můžeme jedním bojem dvojího vítězství dobyt. Co myslíš?“

„Dobrá věc by to byla; ale vybrání bude trochu těžké. Myslíš na něco od Klicpery?“

„Bezpochyby. Ale musíme dát pozor, s čím bychme nejlíp pochodili. Jeho drámy požadují skoro veskrz pozorného přistřihnutí — — ale počkej, tuhle bydlí Hořická! Pojďme hned nahoru.“

* * *

Spanilá Ema seděla u malého stolku a pletla hedbávný váček. Před ní ležela nově vázaná kniha, a dívka z ní hlasitě četla. — U druhého okna seděla vdova Hořická a poslouchala.

V tom vešel Světelský s přítelem z let študentských.

„Ah, pan doktor!“ ozvaly se obě ženštiny s patrnou radostí. „To jsou hosté!“

Světelský učiniv svou poklonu, představoval nového justiciara. Vdova i dcera byly již o něm

slyšely, a potěšily se nyní, že ho poznaly. I justiciar se potěšil! Osmnáctiletá Ema byla štíhlá postava, panského zrostu, blondýnka s tmavomodrýma očima a s tvářemi jako bílý květ.

Po obyčejných prvních přeptávkách stala se řeč o městských novinách, a tuť vypravoval doktor, co se bylo včera v hluboké rokli stalo, a přišel takto na svou oblíbenou myšlénku.

Hořická mu i hned z celého srdce přisvědčila, a pronesla přání, aby se tak blahoslibný záměr brzo ve skutek uvedl. Světelský toho rychle použil, a vytasil se s návrhem o divadle, z něhož potřebný kapitál sehnati doufal, a projevil naději, že při tom podnikání i slečna Ema s laskavým povolením paní matky své pomoci poskytne.

Ema se přívětivě usmála. — „Což je o mou vůli — s tisícerou radostí, když matinka dovolí; jen jestli co dovedu.“

„Ovšem, ovšem!“ usmál se doktor. „Nebudeme-li jen litovati, že jsme vás kdy o to prosili, až budeme vedle vás jako žáci stát.“

Ale vdova okazovala nějaké rozpaky. — „Nevím, co tomu lidé řeknou; tak veřejně vystupovat —“

„I co pak ti, matinko, napadá?“ ozvala se mezi to Ema. „Kdož pak by mohl co říci? Vždyť

se to děje pro obecné dobré — město musí býti rádo.“

„Ach, ty neznáš lidské jazyky! — a potom přijde kritika —“

„Ale jemnostpaní,“ prohodil nyní doktor — „jaké to marné starosti! Kritika! Za jedno ji sama slečna na hlavu porazí, a pak myslím, že je v Libenicích vzdělanost již na takovém stupni, aby uměla naše snažení ocenit.“

„Ach, což vy máte hned pro všecko dobrou omluvu a víte beztoho, že vám nemohu nic odepřít. Ale — kdo pak bude ještě hrát?“

„Z mužských jmenuji zatím tuhle pana justiciara, důchodního a svou nepatrnou osobu. Co se týče dam — to bych prosil o radu; bezpochyby budeme ještě jednu slečnu potřebovat.“

„Co pak se bude hrát?“ ptala se Ema.

„Nejspíše Klicperovi Bělouši,“ řekl Světelský.

„To je tuším český kus?“ prohodila vdova s jakýmsi malým podivením.

„A jaký pak jiný, matinko?“ usmála se dívka. „Toť se přece samo sebou rozumí, když se pan doktor věci ujímá.“

„Aj, to jsi ty hned při ruce, viď? — jak slyšíš, že je to něco českého,“ řekla matka poloironicky.

„Ale, matinko!“ prosila dívka.

„Nu, proč pak bychme o tom před pány nemluvily? Či nejsi vlastenka?“ usmála se vdova. — „To zdědila po otci,“ doložila potom k hostům. „Můj nebožtík míval tak všelijaké pasí. Mimo to byla také několik neděl v Praze —“

„Snad by mohla také kasírovic Loty hrát,“ prohodila mezi to Ema, aby matčinu řeč nějak zamluvila. „Co myslíte, pane doktore?“

„To je pravda, slečno!“ dotvrzoval tento. „Pokusím se o to — a hned se přitom na vás odvolám!“

* * *

„Ale řekni mi pro Bůh! co pak ti bylo, že jsi u Hořických takořka ani ústa neotevřel?“ ptal se doktor justiciara, když vyšli z domu vdovina. „Jáť myslil, kdo ví jakého hrdinu v konversací jim přivedu —“

„A ba!“ vhodil do toho justiciar mrzutě, i nemohl se živějšímu tlukotu srdce ubránit. „Já bych se sám vypeskoval. Ale nemohu za to, že jsem jako venkovský panáček pro samé koukání na řeč zapomněl.“

„Oho, bráchu!“ smál se doktor. „Snad ti nepomátla Ema kolečko?“

„No, a bylby to tak velký div? Mně se zdá, kdybysi už neměl své nadělení, že bysi také jinak zpíval.“

„Což já! — já se jakživ ničeho neodříkal; ale tys býval vždy jako z kamene a kosti.“

„Eh co! každého uchvátí jednou pravá hodina; a když má člověk už jednou co na stůl dát, může také duši hledat, která by mu to sníst pomohla.“

„Inu, proč ne! Ema je hezká, také něco dostane —“

„Ah hlouposti! — ale mně se zdá, že je v ní poklad, který jste posud neviděli. To děvče zdá se mít kus českého srdce. projevuje účastenství s našimi záležitostmi —“

„To nevím.“

„Alespoň si všímá naší literatury; na stolku ležel poslední svazek Jana z Hvězdy.“

„Tím líp. Tedy si to rozmysli.“

„I jdi mi ke všem — —! to je mi čistá láska, která se musí rozmýšlet. Či myslíš, doktůrku, že tomu nerozumíme? — že nám vyschla duše, proto že jsme hubené paragrafy louskali? Chyba lávky! Našinec má ještě mladé, živé srdce — a bojí se, že ho to jednou silně popadne. — Apropos! myslíš opravdu, abychme dávali Bělouše?“

*

„Myslím. Hra je dobrá; když se poněkud zkrátí, dobře obsadí a pilně sehraje, nemůže se minouti dobrého oučinku. Mimo to uvidí pánové, kteří v našem jazyku jen samé frašky a nízké šprýmy vyhledávají, že máme již také vlastní dobře provedené konversační kusy.“

„Nu dej Bože, aby se obrátili na víru. Já se ale ptám jen proto, že bych si hned Vendelína z Bělorodu vyprosil.“

„To jest — bude-li Ema hrát Marii?“ smál se doktor a podával mu ruku. „Vida, tu máme již požehnání ochotnických divadel, a ještě jsme nezačali!“

* * *

Vdova Hořická potřásala trochu starostlivě hlavou, když doktor a justiciar odešel. — „Co pak tomu řekne Lasička, že máš hrát? Na toho jsme docela zapomněli.“

„A což pak je *tomu* do toho?“ podivila se dívka, pozdvihujíc oči od práce, k nížto je byla v myšlénkách — na justiciara sklopila.

„No — trochu, myslím, je mu přece do toho, neboť doufám, že k nám s tím nejlepším oumyslem dochází.“

„Ale, matinko! co pak ti to napadá? Že máš řízení s jeho otcem, myslíš hned —“

„Nic nemyslím — nic; já to vím jistě. Sám starý mi již o tom něco prohodil, a já se musím přiznat —“

„Ale, matinko! vždyť budu snad také já přitom nějakého hlasu míti —?“

„Ty budeš míti hlas moudrosti, a povážíš, že se taková partie každý den nenahodí.“

Rozprávka jejich o této v životě ženském nejdůležitější věci nebyla ještě skončena, an se tu pan Lasička sám vyskytnul.

„Víte již, moje dámy? slyšely jste?“ ptal se hned po prvních poklonách. „Budeme zde mít *spectaculum mundi* — českou komedii, hahaha! To bude famosní zábava — hahaha! Já se už na to těším!“

„Slyšely jsme o tom,“ řekla vdova nepokojně po dceři hledíc.

„A chcete-li, povíme vám o tom něco víc,“ řekla Ema s malým uzarděním, ježto z patrného pohoršení povstalo; „neboť budu také hrát.“

„Kdo? — vy, slečno?“ zvolal mladík. „To není možná!“

„Proč by nebylo? vždyť se to děje pro krásný účel, a protož doufám, že se také vy k nám

přidružíte, neboť, jak často říkáte, je divadlo váš pravý živel.“

„Oh, ano, kdyby to bylo podle mé chuti — s velikým potěšením, a rád bych na to i něco vynaložil. Ale *české* divadlo —“

„Aj, aj, z té strany jsem vás ještě nepoznala, pane Lasičko! Játˇ myslila, že jste našinec?“

„Co je to? Myslíte takového blázínka, který si dá vlastenců říkat? Ale milá, drahá slečno! jaký to nápad? Já sice již pozoroval, že máte k té straně jakousi náklonnost; ale také jsem myslil, že je to jen tak domácí hračka, soukromé vyražení —“

„Je-li možná?“

„A proto jsem mlčel, věda z vlastní zkušenosti, že se může člověk svým časem — když z toho něco má — k podobným věcem hlásiti — vždyť víte, slečno, beztoho, že jsem měl štěstí, vás v Praze na české besedě poznati —“

„Již proto měl byste tedy z pouhé zdvořilosti o českých záležitostech jinak smýšlet a — moudře soudit.“

„Což to nečiním? Pronesl jsem za celý čas dost malé slovíčko? Právě že jsem měl jako moudrý člověk vaši libůstku jenom za zbytek oněch časů, které jste v Praze mezi exaltova-

nými družkami ztrávila — že jsem to považoval za jakési napáchnutí, kteréž ale na venkovském zdravém povětří pomine: tedy jsem nic neříkal. Ale takto veřejně do lidských úst se dávati —"

„Starejte se jen sám o sebe!" vskočila mu Ema poněkud pohoršená do řeči. „Já vím dobře, co činím."

„S dovolením, drahá slečno — to nevíte," začal opět švihák. „Já znám zdejší lidi, a vím, že to budou doktorovi za zlé pokládat a z celé té věci jen smích si dělat; vy budete mít samé nepříjemnosti, a já sám pro svou osobu musím prosit, abyste se do těch věcí nemísila. Já bych byl při tom celý čas — jako na žhavém uhlí."

„Já vám, pane Lasičko, nerozumím —" prohodila Ema.

„Nu — pravda to je," ozvala se nyní starostlivá matka — „my na to nezpomněly —"

„Ale panu doktorovi jsme to připověděly," doložila dívka — „a slovu se musí dostát. To sám, pane, nahlídnete."

Avšak budoucí držitel hezkého statku to nechtěl jaksi nahlídnout. Pohodil pohrdavě hlavou a řekl ousměšně: „Však ona slečna ještě nehraje!"

* * *

Starý kasír Lhotský odpočíval po jídle a černé kávě na měkkém divanu a kouřil pohodlně svou dýmku, když ho Světelský navštívil.

„Ah, dobrého zdraví, pane doktore!“ vítal ho ruku mu podávaje. „Co mi nesete?“

„Poněvadž vím, že pana kasíra nebe i země svými dary hojně potěšily, přináším tenkráte sám sebe a — nějakou prosbičku.“

„Prosbičku? — pan doktor? I totě jsem věru žádostiv!“

A Světelský počal o lásce křesťanské a povinnosti občanské, až přišel k divadlu a slečně Lotince. Starý poslouchal a potřásal hlavou.

„Tedy chcete komedii hrát?“

„K obecnému prospěchu, i myslíme, že nás bude město podporovati.“

„Ale což není jiného prostředku?“

„Já neznám lehčího a pěknějšího. Takéť ty malé a jen časem poskytované příspěvky za slušné vyražení obecenstvu neuškodí.“

„Ne tak — já myslím, není-li způsobnějšího prostředku?“

„Jak to myslíte, pane kasíre?“

„Inu — ta celá věc, pokřtěte ji tak nebo jinak, zůstane přece jen kejklířstvím —“

„V jehož výtvorech se ale velcí a nízcí, bohatí a chudí celého vzdělaného světa kochají.“

„No — nebudem se o to hádati; vy jste z nové školy a já ze starého zákona — každý máme své myšlénky. Já přeji věcem užitečným — vy snad jiným.“

Světelský se usmál. — „Tak? tedy myslíte, že je umění vůbec bez užitku? Což ale, kdyby to bylo právě jen umění, co k důstojnému, *lidskému* užití tohoto světa nejvíce přispívá, a celé pohodlí, okrasu i rozkoš tohoto života působí?“

„Některé umění — ano; ale komediantství? — nevěděl bych jak?“

„Právě v umění hereckém leží to veliké, mocné kouzlo, ježto živěji nežli básnictví nebo hudba celým množstvím pohybuje a je z nížin pozemských unáší — ale vždyť jsem nepřišel, abychme se do kriticko-ästetických rozmluv zabírali, nýbrž abyste laskavě slečně dceři dovolil oučinkovati s námi u věci, která se lidomilství týká.“

Starý krčil ramenama. — „Kdyby to bylo něco jiného — s radostí; ale komedie se nesrovnává s mým rozumem. Ta není pro lidi, kteří jsou přece něco řádného — a docela nic pro ženské.“

„To bych nevěděl — “

„Ne, ne! v mých očích je divadlo věc — abych upřímně řekl — dobrým mravům nebezpečná — “

Světelský se pohoršeně vzchopil. — „Neračte, prosím, zapomenouti, že jsem až posud městu žádnou příčinu nezavdal, aby o přísnosti mého smýšlení stran dobrých mravů pochybovalo: jste-li jiného mínění, je mi líto.“ — Pak se poroučel.

To byl počátek direktorských radostí. Ale první nepodařená chůze ho neodstrašila, ani druhá a třetí. Hledal, až nalezl. A již se lepil papír, sešívalo se plátno, třely se barvy, otesávaly klády a prkna, rozpisovaly se úlohy. Žádost o dovolení byla se hned druhý den po doktorově návrhu zadala.

* * *

Pod skrovnou střechou poctivého Jiráska, v malé, teplé sedničce, jež ležela v levo z předsíně — po pravé šlo se do velké všední jizby a dílny — seděl churavý cizinec na starodávní lenošce, neboť již mohl z postele.

Teď ho bylo dobře vidět. Byl asi šedesátník, mírné vážné tváře, v nížto se zkušenému pozorovateli celý rozmanitý, v bouři i na výsluní přešlý život jevil.

Před ním stála domácí nejstarší dcera Veronika, a obvazovala mu raněnou hlavu. Byla

sedmnáctiletá, spíše malé nežli velké postavy, ale pěkně urostlého, plného těla, zdravých kulatých tváří a podivně tmavých očí. Neobyčejné zjevení v tak nepatrné rodině! — vzácný dar boží!

V tom vešel Světelský, a zrak jeho utkvěl s patrnou libostí na půvabném stvoření.

„Líbí se vám moje hlídačka, pane doktore?“ usmál se nemocný. „Já vám ji mohu co nejlépe poručit. Chcete prý zde nemocnici založit?“

„Rád bych, rád bych,“ řekl doktor, a malý mráček přeletěl mu po tváři. „Ale nevím, jak se mi to podaří. Začínám strachy dostávat.“

„Tak? — a což by tomu pěknému podnikání překáželo? Chcete prý zde k tomu cíli divadelní hry zavést?“

„Chceme, ale pošetilost nám je kazí. Dnes máme míti už první zkoušku, a právě mi poslala slečinka úlohu nazpátek — že prý kdosi z našich ochotníků včera její matku dost hluboko nepozdravil!“

„Nu, není-li jiné překážky, tu bych věděl pomoci.“

„Vy, pane?“

„Tuhle naši Verunku — ta to dovede líp, nežli všechny vaše slečny.“

Světelský se pozastavil a nevěděl hned co říci. Ale dívka, jež byla zatím odstoupila a poklízela, rychle se nyní zas obrátila a řekla se smíchem a malým uzarděním: „Ale, milý pane, co pak vám to napadá? Neuvádějte mne a pana doktora do nesnází.“

„Nevěděl bych do jakých,“ řekl churavec. „Hezčího děvčete pan doktor nedostane, a myslí-li, že to nedovedeš, vezmi knížku ze své bibliotéčky, třeba co jsi mi včera čtla —“

„Ale, milý pane —“

„Nic, nic — ty jsi jednou řekla, že chceš býti mou dcerou: tedy poslouchej, aby pan doktor viděl, že mu nic chatrného nenabízím.“

Nesnáze doktorova rostla. Ale dívka přistoupila bez ostýchání k malé skříni, vzala z ní knihu a začala číst. Světelský poslouchal — poznal „písně králové Alžběty“ z Vocelova Meče a kalichu, a — žasnul. Starý se líbě usmíval.

V tom vešel otec Jirásek. — „Ty, Verunko! slečna Hořická posýlá knihu, a máš-li prý něco nového — ah, pan doktor! — poníženě vítám.“

„Dobrého zdraví! Co to máte se slečnou Hořickou?“

„Mé děvče jí půjčuje někdy nějakou knihu —“

„Slečně — ? — vaše panna dcera?“

„Divíte se tomu? — i ona jich má hezkou řadu, a všecko z pouhých krejcarů, jež dostává odemne za lemování. Já chodím obyčejně dvakrát za rok do Prahy a pokaždé jí pak něco přinesu; — mám z toho sám užitek; člověk musí při těch božích bramborech časem také něco záživnějšího dostat — a dobrá kniha, to je přece věčná pamlska.“

* * *

„Ale jaká pak to bude zkouška?“ divil se justiciar. „Žlutická prý poslala úlohu nazpátek?“

„To je moje starost — a já vám chystám překvapení,“ smál se doktor. „Já si přivedu Johanu, že závistí div se nezalkneš. Jen už jdi a přiveď svou Marii.“

„Svou? — abych upřímně řekl, nevím, co o celé věci, o sobě a o té dívce mysliti. Ona se mi zdá být malá koketka —“

„Pomalu, pomalu!“

„I vždyť já to dost nerad říkám — ale ten prožluklý Lasička mi dává příčinu. A já jsem již jedenkráte alespoň předsíň srdce svého otevřel! bylo by to hezké, kdybych tam byl mohl něco milého pustit.“ —

U Emy nalezl v skutku zase Lasičku.

„Což pak je přece zkouška?“ divila se tato. „Právě slyším, že nechce Žlutická hrát.“

Lasička se potměšile usmíval, neboť se to stalo jeho pletichami, že dívka úlohu vrátila. On bouřil celou honorací proti doktorovu podnikání.

Justiciar ale ujišťoval, že je všecko v pořádku, a vedl Emu na zkoušku. K veliké kořkosti jeho přivěsil se k nim i Lasička.

Zkouška se měla držeti v sále, kdež divadlo již na polo vystavěno stálo. Ochotníci byli již shromážděni a čekali teď jenom na Světelského. I ten se konečně objevil a přiváděl Veroniku.

Dívka byla v malém ouhledném čepečku, v soukeném kabátku, v tmavé řásné sukni s pěknou zástěrkou a v čistých rukavičkách. Obratně se kolem uklonila a přikročila potom k Emě, kterouž uctivě, ale i také jaksi důvěrně pozdravovala.

„Pánové — slečna Ema se to doví z první ruky,“ řekl doktor — „Faninka Žlutická nám úlohu vrátila, ale panna Jirásková byla tak laskava, že ji přejala — a já jsem tomu velmi povděčen.“

Pánové otvírali oči — a potom začali hlavy sestrkovati: ale Světelský se na to dále neohlížel a dal znamení, aby se zkouška počala.

Veronika svou úlohu arci jenom čtla, ale kdo ji chtěl bez předsudků poslechnouti, musel říci, že ví co čte, a že to také mluviti dovede.

Krom doktora měla z toho největší potěšení snad Ema, ježto se byla sama jakési divné nesnázi ubrániti nemohla, když jí dcera prostinkého domkáře z předměstí oznámila, že také hráti bude. S vyjasněnou tváří odstoupila tedy po první scéně za kulisy.

Tam na ni číhal justiciar. Pro něj nebylo dnes jiného člověka na světě — leda protivného soka. Nové herečky si ledva povšimnul. Beztoho ji ani neznal.

„Slečno — pro milý Bůh!“ řekl v podivném rozčilení a vzal Emu kvapně za ruku — „řekněte mi“ — — ale najednou se zarazil.

„Co pak, pane právní?“ ptala se Ema přívětivě, ač ne bez malého podivení.

„Odpusťte poctivému muži otázku,“ pokračoval Kyselka — „co platí u vás ten člověk — ten Lasička? Přejete mu, jak se mi zdá? — anebo —“

„Ach, já musím, pane právní!“ prohodila Ema rychle ale pološepmo a s uzarděním — „k vůli matce musím; ona je otci jeho cosi povinna —“

V tom zazněl silný hlas doktorův. — „Pánové, prosím — pokoj!“

Týkalo se to tří, čtyr ochotníků, jižto se byli — Lasička mezi nimi — v sále do kouta uchýlili a tam hlasitě rokovati začínali.

„Pane doktore — na slovíčko!“ ozval se mezi nimi mladý kupec, jenž by byl rád Vendelína hrál, Martina přijmouti nechtěl a proto již několik neotesaných vtipů prohodil.

Světelský k nim doskočil, a kupec mu oznámil, že nebudou ti a ti páni s Jiráskovou hrát. Doktor se pozastavil, domlouval, rozhorlil se a žádal konečně, aby mu úlohy vrátili.

„Vždyť jsem to povídal,“ smál se Lasička nestydatě, „že ta celá věc žádného požehnání míti nebude.“

„Pane Lasičko!“ zkřikl nyní Světelský, poněkud se zapomenuv — „zde není místa pro vaše jedovaté semeno — zde jsme mezi svými — a žádáme, abyste nás opustil!“

Jmeno Lasičkovo projelo jako blesk justiciara, jejž byl povstalý hluk z rozmluvy vytrhl. Skokem byl dole s lešení a v hlučném koutě.

„Co je? co tu ten člověk dělá?“ volal i z jiné strany rozhořčen.

„Odpusťte, pánové — že jsem zabloudil!“ omlouval se švihák potměšile. „Jáť myslil, že jsem v chrámu Thalie a ne na trhu!“

„Ven, ven!“ křičel justiciar; ale mírnější Světelský ho zase uchlácholil a vrátil se pak na divadlo.

„Co pak je to?“ ptala se Ema.

„Eh — ti blázni nechtějí hrát!“ prohodil doktor ještě poněkud nevrle i nepozorně, a hodil úlohy na svůj ředitelský stůl.

„Proč pak?“

„Proto —“ zamlouval to doktor v nesnázi, „proto že nemají kusa rozumu —“

„— a cti!“ doložila Ema s plamennou tváří, neboť byla něco zaslechla. „Já se nenadála, že mohou býti naši pánové tak nevzdělaní —“

„O, nechte je, nechte je, slečno!“ zvolala nyní Veronika, kteráž byla z pomíšených hlasů také jmeno své zaslechla a na okamžik jako v nejhlubší duši raněna bez života zůstala. — „Nechte je! Já neměla proti radě své hlavy poslouchati hlasů srdce svého a přijíti na místo...“ Dále nemohla pro pláč mluviti; ale hodila úlohu na stůl a spěchala ze sálu. Nikdo ji nemohl zadržeti.

Bylo po zkoušce.

* * *

Světelský již věděl, jaké radosti to jsou, když je člověk ředitelem ochotnického divadla!

Nyní spěchal za Veronikou; záleželoť mu na ní, jakož i na cizinci, v němžto byl šlechetného, vzdělaného muže seznal a ještě něco více v něm tušil.

Když vešel k Jiráskovům, nalezl celou rodinu v rozčilení. Veronika plakala, cizinec dováděl, Jirásková se vadila — jenom Jirásek se smál.

„Nepokládejte nám ostatním za vinu,“ začal doktor srdečnou omluvu — „co se návodem zlomyslníka mezi lidmi stalo, do nichžto bych se byl arci takové hrubé pošetilosti nenadál. Já přicházím ve jmenu všech ostatních za odpuštění prosit a spolu žádat, abyste s námi hrála — i myslím, že vám tak nejlépe svou šetrnost na jevo dáme a přede všemi zadost učiníme.“

„To je pravda!“ řekl nemocný. „Ty musíš hrát — učiňte jen přípravy, pane doktore; Verunka bude hrát — a jestli se snad některý švihák nad jejím čepečkem pozastavuje: tedy jí zjednám klobouk, že se Pařížská modistka za něj styděti nebude.“

Nadarmo se dívka zpěčovala a matka kdesi cosi namítala; všickni byli, nevědouce ani jak,

cizincovým žádostem již uvykli, a doktor slíbil, že za dva, tři dny všecko zas do nejlepšího pořádku uvede.

S večerem navrátil se zase obyčejný poklid do Jiráskova domku — ale s první hvězdou přišel do něho nenadálý host. Byla to Ema, zakuklená ve svém pláštíku.

Jiráskovic ji znali, proto že otec pro čeleď vdovy Hořické pracoval, a podivili se. — „I totě vzácné navštívení! A odkud pak tak pozdě, slečinko?“

„Byla jsem v sousedstvu,“ řekla Ema, „a chtěla jsem ještě Veroničku vidět.“ — Pak ji obejmula a doložila pošeptmo: „Pojďte mě vyprovodit: ráda bych s vámi něco mluvila.“

A brzy octnuly se dívky pod šírým nebem. „Co byste ráda, slečno?“ ptala se Veronika.

„Ach, nechte slečnu slečnou a darujte mi srdečné: Emo!“ prosila Hořická. „Nyní toho potřebuji víc než kdy jindy. Poslyšte. Já nemohu hrát. Moje matka dostala dnes psaní od starého Lasičky — od otce toho mladého člověka, který byl příčinou dnešní mrzutosti — — já se vám svěřuji jako sestře —“

*

„O mluvte, mluvte!“ pobízela ji Veronika, ruku jí vřele tisknouc.

„Otec tohoto mladého člověka půjčil matce mé kapitál, když se tu chtěla usadit — neboť po nebožtíkovi otci nezbylo tak mnoho, jak se vůbec myslilo — a on nabízí teď syna svého mně za manžela —“

„A vy ho milujete?“

„Jako smrtelné hříchy; ale on namluvil slabému otci, že nemůže beze mne živ býti — a ten nyní hrozí matce, že jí vypoví kapitál, budou-li se v této věci z naší strany nějaké těžkosti naskytovati —“

„Ten ohavný člověk! — Ale jak pak se to stýká s divadlem?“

„Mladý Lasička se prohlásil za našeho protivníka a po dnešní scéně je beztoho málo naděje k porovnání — ten dotírá na mne, abych nehrala, a tak si můžete mé nesnáze představit. Z jedné strany matčina tíseň, z druhé naše pěkná věc —“

„Ovšem, ovšem! a ta hra o vaši ruku!“

„Nebudu-li hrát, jen abych ty lidi poněkud upokojila: co si pomyslí doktor — a ostatní přátelé? Proto jsem vás chtěla prosit, abyste Světelskému představila, že hráti *nemohu* — on vám uvěří, i když mu pravé příčiny neudáte, neboť

je vám tuze nakloněn. Snad ještě nalezne, kdo by mou úlohu přejal, a nebo může jiný kus dávat; vždyť má na vybrání.“

* * *

S nemalým podivením poslouchal doktor Veroniku, an mu vyjevila, že Ema hráti nebude, byltť ale již sám o záležitostech Hořické něco pozdáleči zaslechl, a protož ani po příčině nepátraje lomil jen rukama jako sklíčený divadelní ředitel.

Konečně se odhodlal jednou ranou všechny své rozpaky přetnouti: nesháněti se totiž po jiné herečce, ale jiný kus k provození zvoliti. Jeho divný pacient ho za to pochválil a nabídnul se, že všechny outraty za nové šatstvo i dekorace zapraví, když doktor prohodil, že by se mohli Macháčkovi Ženichové provozovati.

Zůstalo tedy při této veselohře, a k ní se přidal Raupachův Žebrák s některými varianty.

Konečně obíhalo divadelní návěští po městě i vůkolí a viselo na rozích. Divadlo se naplnilo — i nebylo se věru čemu diviti — tolik řečí, tolik pletich, takové přípravy, takové oče-

kávání! Jedni mluvili o škandalu, druzí se těšili na pěkné vítězství, a tak se dostavily obě strany v hojném počtu.

Malá, přiměřená činohra se hrála napřed. První výstupy šly dobře; tu se oznamuje dobrosrdečnému starouškovi, že je před jeho domkem mladé, ve mdlobách ležící děvče; on spěchá ven a přivádí Klárku.

V tom vyletí mezi diváky z klubka mladých lidí hlasitý smích. Z druhé strany zavzní nevrlé okřiknutí. Někteří se ohlížejí.

Starý Dobromil Klárku podporuje — ona umdlením klesá: zase smích a okřiknutí, tenkráte několikkrát po sobě, až se celý chomáč smáti počne.

Tu se vzchopí s prvních sedadel letitý člověk v nepatrném kabátě, vyskočí na lavici mezi hudebníky, vyhoupne se na jeviště, vezme Dobromilovi — Světelskému — Klárku z rukou a přivede ji omámenou ku předu.

Mezi diváky a herci je všecko u velikém divení a zmatku.

„Pánové!“ začal nyní stařec hlasem vysokým, chtěje šumotem proniknouti — a někteří volali: „Ticho! ticho!“

„Pánové!“ zvolal — „kdo se může tak velmi zapomenouti, že sobě smích dělá z ušlechtilého děvčete, ježto se do veřejnosti odvažuje pro věc tak spanilou, jakož je podnikání tohoto ctihodného muže?“ — Přitom okázal na doktora.

„Dolů s ním! dolů! Kdo je ten blázen?“ volaly hlasy.

„To se hned dovíte, mladí pánové!“ řekl cizinec s vážnou tváří — „ačkoli se v té věci k *starým* obrátiti musím, aby mě poznali. Z těch se bude snad někdo ještě na mladého Vejvodu pamatovati, kterýž před čtyřiceti lety do světa odešel?“

Mezi diváky povstávalo ticho — a sem tam se ozvalo: „Ah! ah! — není možná!“

„Tentýž Vejvoda,“ pokračoval stařec, „navrátil se do své milé otčiny, kterouž ani při nejrozmanitějších příhodách života v daleké cizině z mysli nepustil, a stojí nyní před vámi a těší se —“

„I shoďte ho — starého komedianta!“ ozval se mezi to zase hlas mezi diváky.

„Nedělejte si práci, pánové, já hned odstoupím, jak svou úlohu odříkám; pak začněte vy svou! Práva k tomu zjednali jsme si tu stejným spůsobem, a jestli jsem si je dříve osobil

a tohoto anděla“ — přitom vzal Veroniku do náručí — „pod ochranu vzal: tedy rád zato nějakou pokutu složím a dám — deset tisíc na nemocnici, pro kterouž tuto hru provozujeme.“

Najednou bylo mezi diváky ticho jako v hrobě. Tak je neočekávaný převrat tohoto výstupu dojal. Někteří tomu arci ještě nevěřili.

„Já to zde jen proto oznamuji,“ mluvil stařec dále — „aby se později zbytečných řečí ušetřilo, a pak abyste to vespolek za malý důkaz mé lásky k našemu městu přijali. Zejtra tu summu složím, a nežli se rok s rokem sejde, budete snad nešťastné pocestníky na řádné postele ukládat. — Zato vyprosím si ale trochu ticha pro tuhle mou dceru — abychme dnešní komedii pokojně dohráli.“

Po těch slovech ustoupil mezi kulisy a hřmotné jásání shromážděného množství jej provázelo.

Světelský dal spustit oponu. Věděltˇ, že se při tomto všeobecném pohnutí hned dále hráti nemůže.

* * *

Bylo po hře; srdečný smích a hlučný potlesk po Ženiších utichnul. Zato obživnul Jiráskův domek na předměstí.

Starý Vejvoda pozval si totiž ochotníky k večeři, a „bílý koníček“ musel tam poslati, čím se jeho kuchyně a sklep jen vykázati mohly.

V malé sedničce, okolo starodávného, kulatého stolu bylo těsno; nebylo ani na čem pohodlně sedět; musela se truhla přistaviti; ale veliká, živá radost ve všech srdcích nehleděla ani na stůl ani na židle.

Jenom po jedné tváři kmitaly se mráčky — po tváři justiciara Kyselky. Veronika věděla, kde ho co bolí. Ema se jí byla mezi tím časem svěřila.

„Tatínku!“ řekla nyní šeptmo k starému Vejvodovi, vedle něhož seděla, „podívej se, máme tady smutnou tvář.“

„Vidím, vidím — a nemohu to pochopiti. Co schází panu právnímu?“

„Já to vím, tatínku! — a ty bysi ho mohl rozveseliti — on toho zasluhuje,“ doložila dívka lichotně.

„Jak to?“

„Nemohl bysi řádné, poctivé vdově několik tisíc půjčit? — jen půjčit, tatínku! Kdybych se

byla nadála, že jsi tak bohatý tatínek, byla bych tě již dříve poprosila, abysi několik lidí šťastnými učinil.“

Pak mu rozkládala věc obšírněji. Starý poslouchal, kýval hlavou, přivinul dívku k srdci a políbil ji na čelo. Ona ho ale radostně objala, vyskočila od stolu a zmizela ze sedničky.

Starý se za ní díval s patrným pohnutím. Po chvíli řekl polohlasitě: „Tak by byla nyní moje Lenorka!“ — V očích se mu zaleskla slza. I chopil se sklenice s vínem a k ústům ji přikládaje, řekl temně jako pro sebe: „Na její památku!“

Ostatní kolem utichli, chopili se sklenic a učinili po něm. —

„Jeť to přece jen divná věc s tím lidským srdcem,“ začal opět stařec po nějaké chvílce — „že se i po dlouhém čase tak rádo k věcem kloní, na nichž jedenkráte bylo uvázlo. Já bych se byl před lety nenadál, že se tady zase uvidíme! Osud mě prováděl po celé Evropě, skrz obě Indie, až jsem konečně druhý domov nalezl; ale když mi Bůh ženu a dítě povolal, ježto mě k novému domovu více poutaly nežli statky pozemské: tu se mi začalo stýskati po staré otčině, že jsem konečně musel přes moře se vydati, abych své toužení ukojil. Nevýslovnou mocí lá-

kaly mě zpomínky z pacholetství, a čím blíže jsem přijížděl, tím bujněji tancovaly mi před očima dávno zapomenuté, ale nyní zas oživené obrazy. Dvě hodiny odtud — v Malovicích — náš Jirásek tam byl již ondyno s poselstvím u mého starého služebníka, ačkoli posud nevěděl, co si z toho vybrati — tam jsem nechal povoz na statku, kterýž jsem si dal dříve od Pražského doktora koupiti, a vydal se do Libenic pěšky. Starý dobrodruh jsem — i chtěl jsem ještě jednou něco okusit — chtěl jsem přijít ve skrovné postavě, chtěl jsem přeslýchati, skoumati — a Bůh milý ví co! Moje staré srdce stalo se dětinským. Ale cesta po horách mé staré nohy trochu zdržela — vždyť jsem se musel na každé pěšince zastavit a každý mezník, každý pahorek pozdravit a zpomínat a vzdychat — a tak se pomalu setmělo, nežli jsem Libenice zahlídnul. Tu si pomyslím: Teď si musíš pospíšit — ale na mou starou hlavu čekalo ještě nové neštěstí! — nu vždyť víte, co mě nad tou prožluklou roklí potkalo a co nás vlastně *takhle všechny svedlo.* Buď Bohu chvála, že to nevypadlo hůř!“

„Buď Bohu chvála, kterýž vás mezi nás uvedl,“ zvolal nyní doktor, a chopiv se své sklenice čile povstal — „a kterýž vás ještě dlouhá léta mezi námi zachová!“

„Dlouhá léta! — v radosti a k radosti!“ zvolali ostatní a kolem cinkaly sklenice.

„Počkejte, budeme pít s vámi!“ ozval se hlas mezi dveřmi, a za Veronikou přicházela Ema s matkou.

Hbitě povstal justiciar od stolu a přikročil k milované dívce — vdovu vedla Veronika k svému novému otci.

Justiciar se divil, ale několik slov od Emy rozjasnilo tvář jeho jako sluneční paprslek, a rozehřálo srdce jeho jako letní vedro — a dříve nežli minulo čtvrt hodiny, cinkaly sklenice poznovu. Bylo to na zdraví a štěstí nově zaslíbeného párečku, váženého pana justiciara Kyselky a spanilé slečny Hořické, jimžto v slzách tonoucí matka a na místě otce starý Vejvoda svého nejlepšího požehnání udělovali.

Blažená Ema plakala v náručí Veroniky, kteráž se na družičku těšila, a vzadu u kamen objímal Jirásek svou ženu.

„Vidíš, stará — vidíš, můj zákone!“ mluvil do ní: „abychme ho tak byli v té čertové rokli ležet nechali! Bylo by se tohle všecko přihodilo?“

„I jdi!“ bránila se žena svou oblíbenou propovídkou. „Co je komu souzeno, to mu ne-

ujde. A ostatně — což pak jsem já nějaký lidojed? — byla jsem proti tomu? Dej mi pokoj! — to ti povídám!“

* * *

— „a zejtra jste všickni mými hostmi v Malovicích, na budoucím statku dětí mého milosrdného Samaritana, kteréž za své přijímám, an se celé moje přátelstvo na hřbitov odstěhovalo! Bůh nás uchovej — a nyní dobrou noc!“

S těmi slovy propustil starý Vejvoda své nové přátele.

Jasná, tisícerem hvězd posetá obloha pnula se nad lesnatými vrchy, jež tu vůkol jako němí, věční strážníkové stáli. Předměstský ponocný vytruboval právě dvanáctou.

Celá společnost byla v rozkošném rozčilení a několik osob tonulo v proudu pravé blaženosti.

„Do zejtřka by mělo napadnout na píď sněhu,“ prohodil někdo. „To by se to jelo do Malovic po bílém nastlání!“

„Já pozoruji tamhle něco červeného!“ prohodil druhý, a ukazoval mezi dva vrchy.

„Na mou víru — to je záře! tam hoří!“ zvolal jiný. — „A jak se mi zdá, je to nepochybně v Dolanech.“

„Které patří Lasičkovi?“

„Naposledy hoří u něho!“

„Aspoň u jeho lidí.“

„Tedy dáme peníze z dnešní hry pohořelým ubožákům!“ doložil Světelský.

„Výnos českého divadla by Lasička do své dědiny ani nepřijal!“ smál se jiný.

„I neměj starosti! Naše *peníze* jsou takovým pánům vždycky vhod.“

Obsah.